

GESCHIEDENIS

VAN HET

WETBOEK VAN STRAFRECHT.

GESCHIEDENIS
VAN HET
WETBOEK VAN STRAFRECHT.

VOLLEDIGE VERZAMELING VAN REGEERINGSONTWERPEN,
GEWISSELDE STUKKEN, GEVOERDE BERAADSLAGINGEN, ENZ.

BIJEENGEBRACHT EN GERANGSCHIKT DOOR

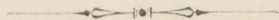
Mr. H. J. S M I D T.

Tweede druk,

HERZIEN EN AANGEVULD MET DE WIJZIGINGEN, DOOR

Mr. J. W. S M I D T.

EERSTE DEEL.



HAARLEM,
H. D. TJEENK WILLINK.
1891.

Door de vaststelling van het Nederlandsch Wetboek van Strafrecht is eindelijk voldaan aan een oud grondwettig voorschrift. De invoering van dat wetboek verdient als eene heugelijke gebeurtenis te worden opgeteekend: daarmede zal een der laatste en meest belangrijke overblijfselen van de Fransche overheersching voorgoed verdwijnen, en Nederland in het bezit geraken van een volledig stel wetboeken, in eigen taal geschreven, door eigen Regeering en Vertegenwoordiging voorgedragen, overwogen en goedgekeurd.

Mag het nieuwe wetboek, alléén daarom, te recht prijken met den eeretitel van nationaal, de streelende voldoening, die het vaderlandsch gevoel daarin vindt, verleide er niet toe, het nationaal karakter van dat wetboek in een bekrompen geest op te vatten. Onze samenleving deelt in de algemeene beweging der groote menschenmaatschappij, en verschilt daardoor van die van andere beschaafde volken, in zeden en gewoonten, in verstandsontwikkeling, in zedelijkheidszin, in rechtsgevoel, niet zoozeer, dat er een Nederlandsch strafrecht zou zijn, geheel op zich zelf alléén staande te midden van de buitenlandsche wetgevingen en vreemd gebleven aan den algemeenen vooruitgang der wetenschap en der menschheid. Integendeel. De Staatscommissie, aan wier arbeid het ontwerp van 't nu vastgestelde wetboek is te danken, bestond uit mannen, uitmuntende door degelijke studiën en doorkneed in al wat, ook elders, op 't gebied van 't strafrecht, voortreffelijks was voortgebracht. Met nauwgezette inachtneming der uitingen van het nationaal rechtsbewustzijn, verzuimden zij niet van hunne uitgebreide kennis met wijs beleid partij te trekken, en niet het minst waren het buitenlandsche geleerden, die van hun werk met warme belangstelling en onverholten instemming kennis namen. Het aldus met ijver en toewijding voorbereide werk der Staatscommissie

werd vervolgens niet tot wet verheven, dan na op meer dan ééne wijze nauwkeurig te zijn onderzocht en velerlei wijzigingen te hebben ondergaan. Maar hiermede is de moeitevolle taak, aan welke gedurende veel meer dan eene halve eeuw, zij het ook niet zonder langere of kortere tusschenpoozen, met zorg en inspanning was gearbeid, nu dan ook, onder algemeene toejuiching, volbracht.

Waar echter de taak des wetgevers ophoudt, vangt die der rechtspraak aan.

Eene nationale wetgeving is, gelijk De Bosch Kemper in 1838 waarschuwde, „slechts eene ijdele bezitting”, wanneer hare „beginselen niet met belangstelling, naauwgezetheid, ijver en kunde worden toegepast”. Bevat dit woord eene altijd behartigenswaardige les, vooral verdient het in herinnering te worden gebracht, waar het een nieuw Strafwetboek geldt. Een wetboek, dat meer dan eenig ander onvermijdelijk aanleiding moet geven tot tal van vragen, door de practijk des levens onophoudelijk opgeworpen, welke zelfs door hen, die het werkzaamst deel namen aan de vervaardiging, niet konden worden vermoed. Zal hij, die tot de uitlegging en toepassing der nieuwe wet geroepen is, zich weten los te maken van de overleveringen, die zijn geest, vooral in den aanvang, nog zullen beheerschen? Zal hij daarbij den juisten weg inslaan en bewandelen, terwijl zijne oude gidsen, die als vertrouwde vrienden hem vroeger schier nimmer verlegen lieten, hebben uitgediend? Ligt er in zóóverre niet eene diepe beteekenis in den weemoedigen afscheidsgroet, zelfs in de Staten-Generaal aan den Code pénal gebracht, terwijl vroeger aan het behoud van den kranke nog niet was gewanhoopt, en later aan de verdiensten van den stervende niet zonder aandoening werd herinnerd?

Zooveel is zeker: voor de rechtspraak mag en moet veel worden verwacht van eene verlevendiging der wetenschappelijke rechtsbeoefening. Het nieuwe wetboek bevrijdt ons van den engen band, waarmede de rechtspleging aan de Fransche jurisprudentie was vastgehecht. Het verzekert aan de echte studie, die zich met ruimen blik op de algemeene beginselen van het hedendaagsche strafrecht en op de vergelijkende rechtsgeleerdheid toelegt, eene practische beteekenis, haar niet vergund,

zoolang de streng wetenschappelijke zin door eene dorre arrestenkennis werd verstikt. Welke hulpmiddelen evenwel voortaan den uitlegger ten dienste mogen staan, één is er dat onbetwistbaar den voorrang heeft en door allen moet worden te baat genomen, omdat het uit eigen boezem voortkomt. Wil de wetenschappelijke en practische rechtsgeleerde de beginselen der nieuwe wet uit de zuiverste bron leeren kennen, de gedachte doorgronden in de woorden gelegd, en zich rekenschap geven van oorzaak en bedoeling van elke schijnbare of wezenlijke breuk in den samenhang van het geheel, hij moet telkens beginnen met de geschiedenis te raadplegen en de wording en voltooiing van het Wetboek in alle perioden nagaan. Een zuiver beeld der ontwikkeling wordt eerst verkregen, indien het geheel wordt overzien en alles in verband en samenhang beschouwd. En daarom zal ook een naar subjectieve opvatting bewerkt uittreksel of gedeelte van de bouwstoffen der geschiedenis meestal geheel onvoldoende zijn, en in geen geval een rechtsgeleerde zich tevreden kunnen stellen met de gevolgtrekkingen, door anderen daaruit afgeleid, hoe verdienstelijk die arbeid, op zich zelf, ook moge zijn.

Indien zij verspreid of verstrooid bleef in tal van stukken, die voor één onderdeel of onderwerp op zeer onderscheidene plaatsen moeten worden geraadpleegd en vergeleken, zou de geschiedenis niettemin voor wetenschap en practijk dikwerf een gesloten boek blijven; vooral voor de practijk, die niet altijd een bedaard, langwilig en nauwkeurig nazoeken veroorlooft. Dit heeft tot het denkbeeld geleid, om met betrekking tot een Wetboek van zulk ingrijpend gewicht en zoo veelvuldige toepassing, als het nieuwe strafwetboek voor een langen tijd belooft te zullen zijn, de verschillende historische bouwstoffen onder bepaalde onderwerpen of onder de onderscheidene artikelen te verzamelen, en aldus bijeen te voegen wat bijeenbehoort, opdat een gemakkelijk, geleidelijk en volledig onderzoek mogelijk zij, het verband telkens duidelijk aan 't licht trede en zooveel doenlijk het gevaar worde vermeden van iets, wat van belang is, voorbij te zien of over te slaan.

Ter uitvoering van dat denkbeeld, zijn in het werk, hetwelk hierbij wordt aangeboden, in geregelde volgorde de stukken

opgenomen, die de ontwikkeling der grondslagen van het wetboek en de wording van elk zijner artikelen bevatten. De inrichting is zóó eenvoudig, dat zij geene verklaring behoeft. Door de gevolgde rangschikking is, naar vertrouwd mag worden, het lastige der raadpleging en het gevaar van verwarring, uit verschikking en vernummering der verschillende artikelen ontstaande, vermeden, terwijl niettemin de Regeeringsontwerpen en de andere stukken in hun geheel kunnen worden gekend. In allen gevalle zullen ten gerieve van eene gemakkelijke raadpleging, aan 't einde, de noodige registers en aanwijzingen niet ontbreken.

Wat den inhoud betreft, bevat het werk, met vermindering van noodelooze herhalingen, in de eerste plaats de Regeeringsontwerpen, de in het laatste ontwerp gebrachte wijzigingen en alle bescheiden van de Regeering, den Raad van State en de Staten-Generaal. Van het werk der Staatscommissie, hetwelk, voor zooveel het voor het vastgestelde wetboek van belang is, voor 't overige in de Regeeringsstukken wordt teruggevonden, en uit het ontwerp, gelijk het aanvankelijk bij den Raad van State werd aanhangig gemaakt, is bovendien te zijner plaatse opgenomen, wat hetzij door wijziging van het oorspronkelijk ingediend ontwerp weder van waarde werd, hetzij voor een juist begrip van 's Raads advies noodzakelijk scheen.

Voor eene historische wetsverklaring zijn de verschillende stukken, uit den aard der zaak, niet even gewichtig. Buiten de memorie van toelichting der Regeeringsvoordracht, aangevuld door de opmerkingen van den Raad van State en 's Ministers beantwoording daarvan, is de schriftelijke gedachtenwisseling met de Tweede Kamer der Staten-Generaal van het grootste belang, omdat daaruit, in verband met de oorspronkelijke toelichting, het meest en het zuiverst de beginselen, gronden en beweegredenen blijken, van welke de *wetgever* is uitgegaan. Toch hoede men zich voor overdrijving. Zelfs wat in die stukken is vervat, mag niet blindelings worden aangenomen en gevolgd: eene degelijk wetenschappelijke wetsuitlegging moet altijd met oordeel en beleid van elk haar geschonken hulpmiddel gebruik maken. Hoe groot het gezag moge zijn, aan eenige verklaring te hechten, onvoorwaardelijk is het nooit: ook de grondige voorbereiding, die in de Tweede Kamer aan het ontwerp ten deel viel,

levert zelfs voorbeelden, dat aan de voor het wetboek aangenomen grondbeginselen moest worden herinnerd. Onfeilbaarheid is geen kenmerk van eenig menschelijk werk; aan niemand is 't gegeven, te aller ure wijs te zijn; ieder staat bloot aan misvatting, evenzeer als aan het onjuist uitdrukken zijner gedachte.

In grootere mate nog moet de voorzichtigheid aandeel hebben in een oordeelkundig gebruik van hetgeen tusschen de Regeering en de Eerste Kamer werd verhandeld. De voorstellen verkeerden dan in eene phase, waarin de Regeering hare vrijheid van beschouwing en oordeel niet meer in die ruimte bezit als tijdens de behandeling in de Tweede Kamer, waar nog gelegenheid was voor wijziging. Hierbij komt, dat de Eerste Kamer wel kennis neemt van hetgeen in den anderen tak der Vertegenwoordiging plaats vond en mede op grond daarvan haar besluit neemt, doch omgekeerd de Tweede Kamer, onafhankelijk van hetgeen later wordt gezegd of gedaan, de wet aannam, zoodat het onzeker blijft, of zij, indien ze daarmede bekend geweest ware, de wet wel, of wel aldus, zou hebben aangenomen.

Er bestaat eene bijzondere aanleiding voor deze opmerking. Toen in de Eerste Kamer het vervolgens aangenomen voorstel, tot wijziging van het Reglement van Orde voor de behandeling van 't Wetboek, in beraadslaging kwam, werd tot toelichting in de zitting van 4 December 1880 gezegd: „De voorstellers hebben gemeend, daar de beslissing omtrent open vragen altijd aan den regter blijft, hoe volledig de wisseling van stukken ook moge geweest zijn in de andere Kamer, bij den spoed waarmede het debat daar is afgelopen, dat er toch nog tal van punten overblijven waarvan eene nadere ontwikkeling, door vragen van de Kamer en door antwoorden van den Minister, zal kunnen strekken tot voorlichting van hen die eenmaal geroepen zullen zijn de wet toe te passen.” Natuurlijk was het geenszins de bedoeling, om aantekeningen te leveren op de aan de Kamer ter beoordeeling onderworpen wet, gelijk haar eigen Verslag ook met zoo vele woorden bevestigt. Waar echter van den wensch, om den uitlegger „tot voorlichting” te strekken, zóó ondubbelzinnig blijkt, de daaruit voortgesproten arbeid van groot talent en bekwaamheid getuigt, en ook nog in de schriftelijke voorbereiding zelve der Eerste Kamer, door eene „grootte meerderheid”, de mogelijkheid van het bindende der gegeven

„voorlichting” geenszins werd uitgesloten, schijnt eene waarschuwing, om aan de beschouwingen en verklaringen, onder dergelijke omstandigheden, geen gezag van bijzonderen aard en buitengewone beteekenis toe te kennen, niet geheel overbodig. Metterdaad toch zou anders, tegelijk met de wet, eene *interpretatio authentica* in onze rechtszalen binnen sluipen; en wel eene, niet in den zin van Von Savigny, dat „durch ein neues Gesetz bestimmt wird, wie ein älteres Gesetz verstanden werden soll”, en ook nog niet eens, gelijk Opzoomer het uitdrukte, „in dien slechten, onwaren zin van raadpleging van hen, die vroeger de wet hebben gemaakt,” — maar hier zelfs *zonder* raadpleging van een deel der wetgevende macht, dat de wet vaststelde.

Hoewel elk denkbeeld van beslissend gezag aan die uitspraken moet ontvallen, zooals trouwens de Minister van Justitie in zijn schriftelijk antwoord, zoowel in de Inleiding (vgl. mede op art. 452), als bij art. 45, ook ondubbelzinnig uitsprak, zal echter niemand daaraan wezenlijk gewicht ontzeggen. De bedoelde voorlichting heeft groote waarde, gelijk die van elk bekwaam rechtsgeleerde, maar evenals deze moet ze, ontdaan van het gezag hetwelk haar schijnt aan te kleven, getoetst worden aan de wet, in haar verband genomen en uit hare beginselen verklaard. Die beginselen trouwens kunnen ook uit de gedachtenwisseling met en in de Eerste Kamer, als tak der wetgevende macht, nader worden gekend, en in zóóverre blijft het historisch belang der stukken, waaruit van die gedachtenwisseling blijkt, onmiskenbaar bestaan.

Hebben voorts de mondelinge beraadslagingen in de Vertegenwoordiging voor de geschiedkundige wetsuitlegging hare waarde, over 't geheel dient ze beneden die der schriftelijke gedachtenwisseling gesteld te worden. De discussiën behelzen meestal slechts individuëele beschouwingen en subjectieve meeningen, waaromtrent het meerendeels onzeker is, of en in hoeverre zij door den wetgever werden gedeeld. Er is meer. In de openbare beraadslagingen spelen valsch vernuft, op den persoon gerichte redeneering, onjuiste opvatting der denkbeelden van anderen, de zucht om door te drijven, miskennis zelfs van de ware beginselen der voordracht, niet zelden eene rol. In den kampstrijd van het publiek debat wordt niet altijd naar de beste

zakelijke bestrijding of verdediging gestreefd, maar ook naar die, welke den grootsten indruk of invloed op de vergadering belooft. Vooral in eene langdurige, niet zelden afmattende zitting, staan ook den sprekers niet altijd dadelijk de juiste gronden helder voor den geest, noch de juiste uitdrukkingen ten dienste: menig woord wordt gesproken, waarvan later, na bedaard nadenken, zelfs gewenscht wordt, dat het niet of anders ware gezegd. Hier vooral geldt dan ook het woord van Thorbecke: „Men kent vaak aan eene subjectieve of psychologische historie der vervaardiging eener wet een gezag toe, dat zij in mijn oog niet kan hebben.”

Niettemin: hoe bijwijlen de waarde van afzonderlijke gezegden van dezen of genen spreker ook worde overschat, tot een tegenovergesteld uiterste late men zich evenmin vervoeren. De gedachte des *wetgevers* moet opgespoord worden uit het geheele gemeenschappelijk overleg, waaruit de wet is voortgesproten. De beraadslagingen der Kamers vormen daarvan een schakel, die niet uit de keten kan worden gelicht, zonder het geheel te verbreken. Vooral voor de wijzigingen, tijdens de beraadslaging in de Tweede Kamer aangebracht, en evenzeer ten aanzien van die, welke vruchteloos werden beproefd, zijn ze van groot belang. Ofschoon dus de redevoeringen met bijzondere behoedzaamheid zijn te raadplegen, mogen ze in eene Geschiedenis van het Wetboek niet worden gemist. Ze zijn daarom in dit werk ook volledig opgenomen en, evenals de schriftelijke bescheiden, zelfs woordelijk teruggegeven, opdat niemand genoodzaakt zij toch tot de oorspronkelijke stukken terug te gaan, om zekerheid te hebben aangaande hetgeen daarin al dan niet mocht voorkomen. De aard van eene discussie in eene groote vergadering brengt het evenwel mede, dat zich daarin ook vraagpunten van orde mengen, dat de behandeling van meer persoonlijke aangelegenheden niet wordt ontgaan, dat parlementaire hoffelijkheid hare eischen doet gelden, gelijk ook hier eens eene inleiding wordt noodig geacht, daar eene herhaling niet achterwege blijft, elders eene uitweiding wordt gehouden, die voor de zaken in behandeling van geen het minste gewicht zijn. Dit alles, dat uit een historisch oogpunt volkomen overtoellig en onbelangrijk is, wordt uit de gehoudene redevoeringen niet medegedeeld. Dat mede op te nemen, zou slechts gemak-

Modderman, schonk daaraan niet alleen zijne goedkeuring, maar werkte zelfs, door mededeeling der nader door gemelden hoogleeraar verstrekte inlichtingen, van zijn kant er toe mede, dat het volle licht der geschiedenis over het Wetboek kan opgaan.

Door de opneming van die meer officieuse stukken, waar ze ter toelichting van gemaakte wijzigingen strekken (de opmerkingen, die geen gevolg hadden, worden niet medegedeeld), wordt de omvang van het werk wel eenigszins grooter, dan aanvankelijk kon worden geraamd. Maar zijne waarde wordt daardoor tevens zoozeer verhoogd, dat ieder, die in het Nederlandsche Strafrecht belang stelt, met mij dank zal weten aan hen, die bereidwillig de gelegenheid tot die uitbreiding openen.

Ook in ruimer kring zal het zeker niet als eene geringe verdienste worden beschouwd, dat door samenwerking van taalwetenschap en rechtsgeleerdheid, het nieuwe Wetboek een voorbeeld stelt, dat op de zorg voor de taal en den stijl onzer wetten weldadig zal kunnen werken.

's GRAVENHAGE, Maart 1881.

H. J. SMIDT.

BIJ DE TWEEDE UITGAAF.

De uitgever wenschte een tweeden druk. Toen mijn vader te kennen gaf, met al de daaraan verbonden bemoeiingen zich niet te mogen belasten, had ik het voorrecht mij de zorg voor eene nieuwe uitgaaf te zien toevertrouwd. Bij het verschijnen daarvan, behoeft het nauwelijks vermelding, dat de grondtekst van het oorspronkelijk werk met nauwgezetheid is gevolgd, wat intusschen verbetering van sommige misstellingen en uitbreiding van de verwijzingen niet uitsloot. Voor het overige is deze uitgaaf aangevuld met de wijzigingen, die in het Wetboek zijn gebracht en wier geschiedenis op dezelfde wijze is bewerkt als in den eersten druk.

Van hooggeachte zijde (Weekblad van het Recht n^o. 5937) werd de wensch geuit, in de tegenwoordige uitgaaf bij de geschiedenis der artikelen mede alsnog op te nemen het ontwerp der staatscommissie en de daarbij ingediende Memorie van toe-

lichting. Dit punt was reeds overwogen, maar verschillende redenen hebben van die opneming doen afzien. Het reeds vrij uitvoerige werk zou daardoor eenen omvang verkrijgen die te bedenkelijker scheen, omdat alsdan voor verreweg het grootste gedeelte, tweemaal nagenoeg dezelfde, vrij lijvige, Memorie van Toelichting zou moeten worden gedrukt. Die der staatscommissie is wel is waar bij het eerste regeeringsontwerp grootendeels overgenomen en alléén voor sommige onderdeelen omgewerkt, maar buitendien bevat de Toelichting der Regeering hier en daar zoo velerlei kleine afwijkingen, dat met eene eenvoudige verwijzing slechts zelden zou kunnen worden volstaan, zonder aan de, in een werk als het hier betreft, vóór alles vereischte nauwkeurigheid afbreuk te doen. Wat het wetsontwerp der staatscommissie zelf betreft, was eene opneming daarvan ten eenenmale overbodig, omdat dit in het vergelijkend overzicht in deel III reeds volledig was en op nieuw in deze uitgaaf zal worden afgedrukt.

Nevens dit alles woog eene bedenking van meer principiëlen aard. De vrucht van den hoogst belangrijken arbeid der Staatscommissie vormt inderdaad een geheel, dat op zich zelf moet blijven. Het is te recht een werk uit één stuk genoemd, dat ook wat de niet in het Wetboek overgenomen bepalingen betreft die ten minste een 125tal bedragen, niet in stukjes en brokjes kan worden gedeeld, zonder van zijne groote waarde te verliezen en eene degelijke raadpleging te schaden.

Bij het bestaan van twee uitgaven (eene in 4^o., de andere in 8^o.) van het ontwerp, met de daarbij behoorende stukken, der Staatscommissie kan ieder jurist daarvan kennis nemen, terwijl ook deze Geschiedenis dat gemakkelijk maakt door het reeds genoemde Vergelijkend overzicht, waarin de tekst van het Wetboek naast dien, door de Staatscommissie ontworpen, is opgenomen.

Eindelijk: een woord van dank aan allen die in het belang van deze uitgaaf mij met hunne opmerkingen wel hebben willen vereeren, van welke, zoo veel noodig, met erkentelijkheid is gebruik gemaakt.

AANWIJZING VAN VERKORTINGEN ENZ.

Het op bl. 1, onder 2, bedoeld ontwerp der Staatscommissie wordt aangeduid met **O. Ste.**;

het ontwerp-Smidt, onder 6 op bl. 2 vermeld, als zijnde het Oorspronkelijk Regeerings-Ontwerp, met **O. R. O.**;

het ontwerp-Modderman, onder 7 aldaar genoemd, als Gewijzigd Ontwerp, met **G. O.**

De *nummers* der artikelen, aangehaald in de memorie van toelichting, in het advies van den Raad van State, in het rapport aan den Koning en in het verslag der Tweede Kamer, gelijk mede in de opmerkingen van Prof. M. de Vries, zijn die van het **O. R. O.**; — die aangehaald, in de *beraadslagingen* van de Tweede Kamer, zijn die van het **G. O.**; — terwijl in de stukken der Eerste Kamer en in de daar gevoerde beraadslagingen de artikels van het Wetboek worden vermeld.

Waar *nummers* der artikelen van het Wetboek worden aangehaald of nevens die van een der ontwerpen vermeld, zijn ze met **vette cijfers** gedrukt.

O. R. O. 1886 beteekent het Oorspronkelijk Regeerings-
Ontwerp

G. O. 1886 " het Gewijzigd Ontwerp

N. G. O. 1886 " het Nader Gewijzigd Ont-
werp

der wijzigingswet
van 15 Januari
1886 (Stb. n^o. 6).
Zie bladz. 3 onder 2.

De artikelen, waarbij de uitslag der stemming in de Tweede Kamer *niet* vermeld staat, werden zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

TE VERBETEREN.

Op bl. 39 regel 22 v. b. staat: praktijk, *lees*: practijk, — en
bl. 302, kolom 1, regel 20 v. o. staat: volk, *lees*: volks.

WETBOEK VAN STRAFRECHT

*vastgesteld bij de wet van 3 Maart 1881 (Stbl. n°. 35),
gewijzigd bij de wetten van 15 Januari 1886 (Stbl. n°. 6) en
van 31 December 1887 (Stbl. n°. 265).*

HOOFDPUNTEN DER GESCHIEDENIS VAN HET WETBOEK EN VAN DE WIJZIGINGSWETTEN.

Het Wetboek.

1. Bij Kon. besl. van 28 September 1870 n°. 21 (gecontra-
signeerd door den Minister van Justitie mr. F. G. R. H. van
Lilaar) werd eene Staatscommissie ingesteld voor de zamen-
stelling van een Wetboek van Strafrecht, bestaande uit de
heeren: mrs. J. de Wal (tevens *Voorzitter*), W. F. G. L. François,
A. A. de Pinto (tevens *Secretaris*), M. S. Pols en A. E. J.
Modderman. Na eerst voorloopig aan den Secretaris te zijn toe-
gevoegd, werd Jhr. mr. G. J. Th. Beelaerts van Blokland bij
Kon. besl. van 18 Maart 1871 n°. 11 als Adjunct-Secretaris der
commissie aangewezen. De heer François werd bij Kon. besl.
van 30 Mei 1872 n°. 20 op zijn verzoek eervol van het lidmaat-
schap ontheven en vervangen door den heer mr. J. J. Loke.

2. Door de Staatscommissie werd den 13 Mei 1875 aan den
Koning verslag uitgebragt, met overlegging van het ontwerp
van een Wetboek, verschillende andere ontwerpen, memories
van toelichting enz.

3. Op 26 Juni 1878 werd, krachtens 's Konings machtiging,
door den Minister van Justitie (mr. H. J. Smidt) aan den Raad
van State verzonden het ontwerp van een Wetboek van Straf-
recht, met memorie van toelichting.

4. Door den Raad van State werd, den 26 November 1878, aan Zijne Majesteit advies uitgebracht, welk advies bij kabinetsbeschikking van 18 December 1878 aan den Minister van Justitie werd medegedeeld.

5. Den 14 Februari 1879 deed de Minister van Justitie aan den Koning zijn rapport toekomen over het advies van den Raad van State.

6. Bij Kon. Boodschap van 22 Februari 1879, werd het ontwerp van wet tot vaststelling van een Wetboek van Strafrecht, met memorie van toelichting enz., aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingezonden.

7. Onder dagteekening van 16 Juli 1880, werd door de Commissie van Rapporteurs van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (bestaande uit de heeren mrs. Godefroi, Patijn, van der Kaay, de Savornin Lohman en des Amorie van der Hoeven) haar verslag vastgesteld, hetwelk tevens het Regeeringsantwoord bevat, gegeven door den Minister van Justitie (mr. A. E. J. Modderman), en waarbij werd overlegd een door dien Minister gewijzigd ontwerp van het Wetboek.

8. In de Tweede Kamer der Staten-Generaal werden de openbare beraadslagingen gevoerd van 25 October tot en met 9 November 1880.

9. De Commissie van Rapporteurs van de Eerste Kamer der Staten-Generaal bestond uit de heeren mrs. Borsius, van Akerlaken, Vos de Wael en Thoof; hare bijeenkomsten werden bijgewoond door den Voorzitter der Kamer, den heer mr. van Eysinga. Op 16 Februari 1881 werd haar verslag vastgesteld, waarin mede tegelijk het Regeeringsantwoord is opgenomen.

10. In de Eerste Kamer der Staten-Generaal zijn de openbare beraadslagingen gevoerd op 1 en 2 Maart 1881.

11. De wet tot vaststelling van het Wetboek van Strafrecht werd door Z. M. den Koning op 3 Maart 1881 goedgekeurd, en vervolgens geplaatst in het Staatsblad 1881 n°. 35.

12. De invoering van het Wetboek van Strafrecht werd bij de wet van 15 April 1886 (Stbl. n^o. 64) bepaald op 1 September 1886.

Wijzigingswet van 15 Januari 1886 (Staatsblad n^o 6).

Guyon Dec 1151

1. Het ontwerp van deze wet, waarop de Raad van State den 22 April 1884 advies had uitgebracht, werd, vergezeld van eene memorie van toelichting, ondertekend door den Minister van Justitie (mr. M. W. Baron du Tour van Bellinchave) bij Koninklijke Boodschap van 6 Mei 1884 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingezonden.

2. Onder dagteekening van 15 Juli 1885 werd door de Commissie van Rapporteurs van de Tweede Kamer (bestaande uit de heeren mrs. de Ruiter Zijlker, Beelaerts van Blokland, van der Kaay en van Houten [bij de vaststelling van dit verslag had het lid der Commissie de heer Des Amorie van der Hoeven opgehouden lid der Kamer te zijn]) haar Verslag vastgesteld, hetwelk tevens bevat het Regeeringsantwoord, gegeven door den Minister van Justitie (mr. M. W. Baron du Tour van Bellinchave), waaraan was toegevoegd een Gewijzigd ontwerp van deze wet, gelijk mede het verslag daarover en een verslag van het verhandelde in eene bijeenkomst van de Commissie met den Minister, die naar aanleiding daarvan een Nader gewijzigd ontwerp inzond.

3. In de Tweede Kamer der Staten-Generaal zijn de openbare beraadslagingen gevoerd op 27 en 28 October 1885.

4. Het Voorloopig verslag der Commissie van Rapporteurs der Eerste Kamer (bestaande uit de heeren mrs. de Sitter, Thooft, Pijnappel en Smitz) werd 9 December 1885, het Eindverslag, tevens bevattende het Antwoord der Regeering, 18 December 1885 vastgesteld.

5. In de Eerste Kamer der Staten-Generaal zijn de openbare beraadslagingen gevoerd 14 Januari 1886.

6. De wet houdende wijzigingen in het bij de wet van 3 Maart 1881 (Staatsblad n^o. 35) vastgestelde Wetboek van Strafrecht werd door Z. M. den Koning op 15 Januari 1886 goedgekeurd en vervolgens geplaatst in het Staatsblad 1886 n^o. 6.

Wijzigingswet van 31 December 1887 (Staatsblad n^o. 265).

1. Bij Koninklijke Boodschap van 8 October 1887 werd het Ontwerp dezer wet, vergezeld van eene memorie van toelichting, onderteekend door alle Ministers, behalve dien van Koloniën, aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend.

2. Door de Commissie van Rapporteurs van de Tweede Kamer (bestaande uit de heeren mrs. Greeve, van Osenbruggen, Kerdijk, Brouwers en van Diggelen) werd 23 November 1887 haar Verslag vastgesteld.

3. De openbare beraadslagingen in de Tweede Kamer werden gevoerd op 1 December 1887.

4. Het Eindverslag der Commissie van Rapporteurs van de Eerste Kamer (bestaande uit de heeren mrs. Insinger, Sickesz, Röell en Blijdenstein) werd 22 December 1887 vastgesteld.

5. In de Eerste Kamer werden de openbare beraadslagingen gevoerd op 29 December 1887.

6. Door Z. M. den Koning op 31 December 1887 goedgekeurd, werd de wet opgenomen in het *Staatsblad* van 1887 n^o. 265.

INLEIDING, GRONDSLAGEN EN ALGEMEENE STREKKING.

Memorie van Toelichting.

Bij Koninklijk besluit van 28 September 1870, n^o. 21, werd eene Staatscommissie ingesteld »voor de zamenstelling van een wetboek van strafregt”. Door die Staatscommissie werd bij haar rapport aan den Koning, onder dagteekening van den 13den Mei 1875, een ontwerp overgelegd, dat aan het tegenwoordig ontwerp niet alleen ten grondslag is gelegd, maar daarbij zelfs, zooveel mogelijk, woordelijk is gevolgd, even als de Memorie van Toelichting. De ondergeteekende is ten aanzien van de door hem noodig geachte veranderingen, hetzij die bestonden in wijziging, bijvoeging of weglating, bij voortduring in overleg gebleven met de leden der bovenvermelde, bij Koninklijk besluit van 18 April 1876, n^o. 16, ontbonden commissie, die zich daartoe steeds bereid verklaarden en betoonden en die, al bleef er natuurlijk op enkele punten verschil van gevoelen bestaan, ten einde toe hunne krachtige en door de Regering hoog gewaardeerde medewerking hebben verleend om het ontwerp te brengen in den staat, waarin het thans aan de Vertegenwoordiging wordt aangeboden.

De ondergeteekende kan dit niet vermelden zonder de uitdrukking van diep gevoeld leedwezen, dat de heer mr. J. J. LOKE, voormalig medelid der ontbonden Staatscommissie, den 11den Mei 1878 door een vroegtijdigen dood ontvallen aan de Nederlandsche magistratuur, tot welker sieraden hij behoorde, de voltooiing niet heeft mogen beleven van dit groote werk van wetgeving, waarin hij een zoo belangrijk aandeel heeft gehad en waaraan — het is elders ¹ naar waarheid gezegd — zijn naam nevens die van de andere leden der commissie ² duurzaam blijft verbonden.

¹ In een levensberigt, opgenomen in het *Weekbl. van het Regt*, n^o. 4235.

² De heeren mrs. J. DE WAL, A. A. DE PINTO, M. S. POLS, A. E. J. MODDERMAN en haar adjunct-secretaris jhr. mr. G. J. TH. BEELAERTS VAN BLOKLAND.

[Wegens zijn aandeel aan den arbeid, vereischt om het ontwerp der Staatscommissie geschikt te maken ter indiening aan de Staten-Generaal, verdient hierbij ook genoemd te worden jhr. mr. P. J. VAN BEYMA, Referendaris, aan 't hoofd der tweede afd. van het Departement van Justitie.]

§ 1. Slechts eenmaal en gedurende niet langer dan ongeveer twee jaren, mogt Nederland zich verheugen in het bezit van een algemeen nederlandsch wetboek van strafregt.

Het Crimineel Wetboek voor het koninkrijk Holland bekwam kracht van wet den eersten Februarij 1809 om te blijven gelden tot de invoering van de fransche wetboeken in de eerste maanden van 1811.

Na het herstel van Nederlands onafhankelijkheid was een der eerste maatregelen van den Souvereinen Vorst, bij besluit van 11 December 1813 (*Staatsblad* n^o. 10), met belangrijke wijzigingen in het strafstelsel van den Code Pénal, dezen overigens »bij provisie en totdat daaromtrent nader zal zijn voorzien» te handhaven.

Art. 100 der grondwet voor de vereenigde Nederlanden van den 29sten Maart 1814 schreef nu voor, dat er zou worden ingevoerd — onder meer — »een algemeen wetboek van lijfstraffelijk regt».

Dit voorschrift ging in 1815 over in art. 163 van de grondwet des koninkrijks en bleef onveranderd bij hare herziening in 1840 (art. 161), terwijl bij de herziening van 1848 (art. 146) wel niet meer werd voorgeschreven, dat een algemeen wetboek van lijfstraffelijk regt zou worden ingevoerd, maar gebiedend werd bepaald: »er is een algemeen wetboek van strafregt.»

Het is hier de plaats niet om een overzicht te geven van al de pogingen, in den loop van meer dan zestig jaren in het werk gesteld, om het woord der grondwet tot eene volkomene waarheid te maken en aan een eisch van ons onafhankelijk volksbestaan te voldoen.

Genoeg is het, het treurige feit te vermelden, dat de grondwettige belofte van 1814 nog steeds on vervuld is, tot nadeel van het algemeen volksbelang, tot oneer van Nederland.

De grondwet vordert eene nationale codificatie, ook van het strafregt. Wat in Nederland als strafregt geldt, voldoet in geen opzigt aan die vordering.

Het is noch nationaal, noch eene codificatie.

De fransche Code werd ons bij de inlijving in het fransche keizerrijk opgedrongen om in de plaats te treden van een voor zijnen tijd uitmuntend wetboek. Geschreven in eene vreemde taal, was hij tevens een uitvloeisel van vreemde denkbeelden, toestanden en instellingen.

Intusschen de Code Pénal, met al zijne gebreken, was een »wetboek», eene codificatie. Wat wij in den loop der jaren daarvan gemaakt hebben heeft er het kenmerk van codificatie, de eenheid van gedachte en uitdrukking, geheel aan ontnomen.

Wij zijn aan de code van 1810 sedert lang ontgroeid. Ontbrak ons het wetgevend vermogen om het oude en verouderde wetboek door een nieuw te vervangen, de voortgaande beschaving en ontwikkeling, de krachtige stem der volksovertuiging, nieuwe toestanden, nieuwe instellingen, nieuwe wetten op elk ander gebied, drongen tot gedeeltelijke, soms zeer gewigtige en zeer veel omvattende, wijzigingen van het geldende strafregt.

De Code Pénal is niet afgeschaft, maar zijn strafstelsel, eene onmogelijkheid voor onzen tijd, is verbroken door vele latere wetten die zeker in menig opzigt verbetering aanbragten zonder echter het oude stelsel door een nieuw te vervangen. Hetzelfde kan men zeggen van vele andere bepalingen, behoorende tot het algemeene deel van den Code, en in

het bijzondere deel van ons fransch-nederlandsch strafregt is door een schier onafzienbaar aantal van wetten en verordeningen, ook waar zij tot noodzakelijke wijziging of aanvulling strekten en leidden, eene zoo groote verwarring ontstaan dat, al ware het daarom alléén, eene nieuwe codificatie van het strafregt niet langer mag worden uitgesteld. Een breed betoog voor die stelling is onnoodig. Zij wordt door niemand betwist.

De vraag is echter, welken weg men heeft in te slaan bij de zamenstelling van een nieuw wetboek.

Zal dit wetboek zijn eene herziening van den Code Pénal van 1810 zooals de belgische Code van 1867?

Of zal men zich zoo naauw mogelijk hebben aan te sluiten bij het laatste volledige ontwerp van een nederlandsch wetboek van strafregt waarvan het eerste boek reeds in 1847 werd aangenomen?

Of behoort, nu men den sedert meer dan een vierde eener eeuw gestaakten arbeid weder opvat, het nederlandsche wetboek van strafregt ook te zijn een nieuw wetboek waaraan noch de gewijzigde Code Pénal, noch het ontwerp van 1847, noch eenig ander wetboek of ontwerp ten grondslag ligt?

Een woord ter beantwoording van deze vraag dat tevens strekken moge om den omvang en de meest kenmerkende beginselen van het aangeboden wetboek in enkele breede trekken te schetsen.

Eene revisie van den Code Pénal kan niemand wenschen. Wij moeten met het fransche strafwetboek, in zoover het nog geldt — en dit is met het algemeene deel voor verreweg het grootste gedeelte het geval niet — voor goed breken. Daarmede is niet gezegd dat niet enkele goede bepalingen en juiste omschrijvingen ook nu nog aan dit wetboek kunnen worden ontleend, maar wel dat men op de grondslagen van dit wetboek nu en in Nederland niet meer kan voortbouwen.

Het strafwetboek van het eerste fransche keizerrijk is en wordt nog dikwijls onregtvaardig beoordeeld. Beschouwd in het licht van zijnen tijd, vergeleken met de strafwetten die tot in de laatste jaren der achttiende eeuw nog algemeen in Europa, ook in Nederland, golden, was de code van 1810 in menig opzigt een hoogst verdienstelijk wetboek, eene belangrijke schrede op den weg van vooruitgang, door BECCARIA, zijne medestanders en volgelingen, toen zij den staf braken over het oude strafregt met zijne onmenschelijke en onmenschkundige wreedheid, aangewezen. Maar sedert 1810 heeft de strafregtswetenschap zich snel en krachtig ontwikkeld, en onder den invloed der nieuwere begrippen staat die wetenschap thans zeker niet minder hoog boven den Code Pénal dan de Code Pénal staat boven de strafwetten van vroegere eeuwen. Alzoo, welke verdienste de fransche codificatie ook gehad hebbe in en voor haren tijd, zij kan den grondslag niet meer uitmaken van een wetboek in en voor onzen tijd.

Reeds het eerste artikel van den Code spreekt in zijne driedelige verdeeling der strafbare feiten een beginsel uit, rijk in gevolgen, waarvoor in een nieuw wetboek, zal het voldoen aan de eischen van wetenschap en ervaring, geen plaats meer is¹.

Het fransche strafstelsel, trouwens door de afschaffing van den dwangarbeid, de ontzetting van regten (*dégradation civique*), de kaak en

¹ Zie hieronder § 3.

laatstelijk de doodstraf, reeds sedert lang uit zijne voegen gerukt, is, met zijne kwistig bedreigde oonteerende straffen en zijne miskenning van elk element van zedelijke verbetering in de straf, in beginsel verwerpelijk.

De onregtvaardige gelijkstelling van poging en volbragte daad en van daders en medepligtigen, de sedert lang veroordeelde fransche leer over herhaling van misdrijf, de onvoldoende voorschriften over de ontoerekenbaarheid en het geheel ontbreken van de noodige bepalingen over de heerschappij van de strafwet, den samenloop en het verval van strafvordering en straf, de ongelijke maat waarmede de Code meet waar hij schier alle misdrijven tegen het staatsorganisme en het staatsgezag met onregtvaardig zware, de misdrijven tegen bijzondere personen niet zelden met betrekkelijk veel te geringe straffen bedreigt, dit alles en veel meer toont aan dat een nieuw nederlandsch wetboek meer moet zijn dan eene revisie van den Code Pénal op meer of minder ruime schaal.

Zoo werd het reeds begrepen in de ontwerpen van een nederlandsch strafwetboek die elkander sedert 1814 hebben opgevolgd en die alle, vooral de twee eerste (1814 en 1827), zich veel naauwer aansloten aan het Crimineel Wetboek van 1809 dan aan den Code Pénal van 1810.

Meer dan dertig jaren zijn voorbijgegaan sedert het laatste volledige ontwerp aan de Staten-Generaal werd aangeboden en gedeeltelijk door de vaststelling van een — echter niet als wet afgekondigd — eerste boek werd aangenomen.

Dit ontwerp heeft vele onmiskenbare verdiensten. In vorm en inhoud onderscheidt het zich in menig opzigt gunstig van den Code Pénal. Het algemeen deel, in het aangenomen eerste boek te zamen gevat, is niet alleen veel vollediger dan de inleidende bepalingen en de twee eerste boeken van het fransche wetboek, maar kan ook, wat innerlijke waarde betreft, veilig den toets doorstaan met andere wetboeken en ontwerpen van dien tijd. In het bijzondere deel zijn al de schoolsche en in de praktijk slechts tot misvatting leidende verdeelingen en onderverdeelingen van het fransche wetboek ter zijde gesteld. In eene doorlopende reeks van titels worden alle misdrijven en overtredingen met eene beknoptheid die geene volledigheid uitsluit, behandeld. Veel meer dan in het fransche wetboek zijn de straffen geëvenredigd aan het door het vergriep tegen de wet gesticht kwaad. Noch in het algemeen, noch in het bijzonder deel van het ontwerp vindt men de sporen terug van die eenzijdige afschrikkingstheorie die den code van 1810 in de pen gaf.

Toch kon het ontwerp van 1847 niet zijn de onmiddellijke bron, de grondslag, het voorbeeld van den wetgevenden arbeid die in 1879 der Vertegenwoordiging wordt aangeboden.

Het regt, het strafregt niet het minst, verkeert voortdurend in staat van ontwikkeling. De denkbeelden zijn in hunne vaart niet te stuiten, de heerschende begrippen maken plaats voor andere, nieuwe instellingen scheppen nieuwe behoeften. De wetenschap van het strafregt heeft in de laatste dertig jaren ontzaggenlijke vorderingen gemaakt; de kunst der codificatie wijst in Duitschland, Italië, België en andere staten op geheel nieuwe voorbrengselen. Wat in 1847 goed en bruikbaar was kan thans, zoo wij in Nederland gelijken tred willen houden met andere beschaafde natiën, niet meer dienen als model.

Het zoude niet zwaar vallen dit in het breede aan te toonen, maar enkele opmerkingen zijn voor het doel dezer inleiding voldoende.

Vooreerst. Waarmede het ontwerp van 1847 ook gebroken moge hebben, de aan het fransche regt ontleende drieledige verdeeling van de strafbare feiten bleef, met al hare gevolgen, bestaan.

Ten andere, het strafstelsel. Wie zoude thans de verdediging daarvan nog op zich willen nemen? De naam van onteerende straffen komt in het ontwerp niet meer voor, inderdaad worden zij door al de incapaciteiten, voortdurend en van regtswege verbonden aan elke veroordeeling tot criminele straf (art. 22), gehandhaafd. En die criminele straffen zelve. Bovenaan staat de doodstraf die in Nederland nu reeds sedert bijna twintig jaren feitelijk en sedert weldra tien jaren wettelijk is afgeschaft, onderaan de algemeen afgekeurde, bij ons alleen nog op het papier bestaande straf van verbanning ¹. Voorts tuchthuisstraf, levenslange en tijdelijke, de laatste in drie, naar den kortsten en langsten duur onderscheiden gradatiën, maar steeds voor haar vollen duur en tot een maximum van vijftien jaren in de cel te ondergaan, zonder eenig stadium van overgang van de langdurige strenge afzondering tot den terugkeer in het maatschappelijk leven ².

Eindelijk de omvang der codificatie. Het nieuwe wetboek zoude op de vereischte volledigheid geen aanspraak kunnen maken, zoo het zich binnen de grenzen van het ontwerp van 1847 bleef beperken, nu in een tijdperk van omstreeks twee en dertig jaren het aantal strafregtelijke bepalingen, in bijzondere wetten voorkomende, doch onbetwistbaar tot het gebied van het te codificeren strafregt behoorende, zoozeer is toegenomen.

Om deze redenen moet op dit oogenblik de strafwetgever, hoezeer zijne taak daardoor ook worde verzwaard, zelfstandig zijnen weg kiezen, het goede overnemende waar hij dit vindt hetzij in het geldende strafregt, hetzij in de vele ontwerpen die elkander van 1814 tot 1859 hebben opgevolgd, zonder een dier volledige of onvolledige ontwerpen als model te volgen.

Evenmin of veel minder nog kan er spraak van zijn eenig vreemd wetboek als grondslag van het nederlandsche aan te nemen. Zoo het eene onbetwistbare waarheid is dat de wetenschap aan geene grenzen gebonden is en dat, bij het al meer en meer toenemend verkeer tusschen alle beschaafde volken, ook de strafwetgeving al meer en meer streeft naar eene vroeger ongekende overeenstemming, in zoover het groote beginselen geldt, — niet minder waar is het dat het verschil in nationaliteit, in maatschappelijke neigingen en behoeften, in staatsvorm en instellingen en niet het minst in de wetgeving op ander gebied, nog steeds een eigenaardigen stempel blijft drukken op de strafwetboeken der verschillende staten, ook op die welke in de laatste jaren tot stand kwamen.

Bij het ontwerpen van een nieuw wetboek van strafregt voor Nederland zijn dus wel de voortbrengselen der codificatie in den vreemde, en meer bijzonder het belgische wetboek van 1867 en het deutsche van 1869/70, voortdurend geraadpleegd, om van het goede dat zij bevatten partij te trekken en het minder goede, zoo veel mogelijk, te vermijden, maar, zoude het wetboek voor Nederland ook een nederlandsch wetboek zijn, dan mogt geen vreemd wetboek of ontwerp op den voet worden gevolgd.

¹ Zie de algemeene toelichting van titel II (I, strafstelsel, sub 3).

² Zie de algemeene toelichting van titel II (II, gevangenisstraf, sub B).

Tot dit besluit leidden ook nog overwegingen van eenigzins anderen aard. Het belgische wetboek is, in hoe menig opzigt het ook uitmuntte boven den Code Pénal van 1810, in aanleg en uitkomst niet anders dan eene revisie van dien code. Veel naauwer nog dan het belgische wetboek bij het fransche, sloot zich het duitsche wetboek van 1869/70 bij het pruisische van 1851 aan; terwijl het laatste, bestemd om titel XX van het tweede deel van het Pruissische Landregt in sommige en den Code Pénal in andere deelen van Pruisen te vervangen, meermalen eene transactie aanging tusschen duitsche en fransche regtsbegrippen waarvan de sporen in het rijkswetboek — bijv. in de in dat wetboek behouden driedelige verdeeling van de strafbare feiten — nog niet geheel zijn verdwenen.

Een dergelijk verschijnsel doet zich voor in de laatste italiaansche ontwerpen die bestemd zijn om de drieërlei strafwetgeving, thans nog in het koninkrijk Italië van kracht, door een algemeen wetboek te vervangen.

Deze en dergelijke overwegingen van staatkundigen aard beletten gelukkig den nederlandschen wetgever niet zich op een geheel vrij standpunt te plaatsen. Hij heeft alleen te rade te gaan met de lessen van wetenschap en ervaring, en is aan geene traditiën gebonden welke met die lessen in strijd mogten zijn.

Het kan zijn dat het innemen, zonder eenig voorbehoud, van dit geheel vrije standpunt aan het tegenwoordig ontwerp een eigenaardig kenmerk geeft dat het van vroegere nederlandsche ontwerpen en van de jongste vreemde wetboeken onderscheidt.

Wanneer men voor goed, in naam niet alleen maar inderdaad, de theorie der onteerende straffen laat varen, dan vervalt ook de grondslag van de driedelige verdeeling der strafbare feiten, en met die verdeeling haar correctief, het stelsel van verzachtende omstandigheden gelijk dit thans nog bij ons geldt.

Ook valt het in het oog dat de afschaffing van de onteerende straffen tot groote vereenvoudiging van het strafstelsel moet leiden. De tuchthuisstraf mist haar reden van bestaan waar zij in gevolgen niet verschilt van de gevangenisstraf, en naast deze laatste behoeven in het stelsel van het ontwerp geene andere hoofdstraffen te worden aangenomen dan de hechtenis en de geldboete.

De afschaffing van de onteerende straffen is alzoo een beginsel, rijk in gewichtige gevolgen voor het algemeene deel van het wetboek waarop reeds in deze inleiding de aandacht gevestigd moest worden ¹.

Advies van den Raad van State.

Op magtiging van Uwe Majesteit werd onder dagteekening van den 26sten Junij ll., 2de afdeeling, n^o. 91, aan den Raad van State om berigt en raad door den Minister van Justitie toegezonden een ontwerp van een nieuw wetboek van strafregt, met bijbehorende memorie van toelichting.

Gelijk Uwer Majesteit bekend is,

Rapport aan den Koning.

Het behaagde Uwe Majesteit, bij Kabinetsbeschikking van 18 December ll., n^o. 5, aan den ondergeteekende om consideratien en advies toe te zenden het advies, door den Raad van State onder dagteekening van 26 November ll., n^o. 12, uitgebragt, over het ontwerp van een nieuw Wetboek van Strafrecht met bijbehorende me-

¹ Zie meer bij de algemeene toelichting van titel II (I, strafstelsel, sub 1).

werd door Hoogstdenzelfen bij besluit van 28 September 1870, n^o. 21, eene Staatscommissie benoemd voor de zamenstelling van zoodanig wetboek.

Onder dagteekening van 13 Mei 1875 bragt voormelde Staatscommissie haar verslag aan Uwe Majesteit uit, onder aanbieding van het door haar ontworpen strafwetboek met memorie van toelichting en meerdere bijlagen, welke bescheiden sedert allen ter Landsdrukkerij zijn gedrukt en in genoemd jaar het licht zagen.

Nog in datzelfde jaar en wel bij twee achtereenvolgende brieven van 2 Augustus en 8 December 1875, 2de afdeeling, n^o. 143 en 172, werd 's Raads derde afdeeling door den Minister van Justitie geraadpleegd over het gevolg waarvoor het werk der Staatscommissie vatbaar werd geacht.

's Raads voormelde afdeeling gaf naar aanleiding daarvan op sommige punten haar gevoelen aangaande bedoeld werk aan den Minister te kennen, met name daarbij de meening voorstaande, dat, alvorens bedoeld strafwetboek aan het onderzoek en de beraadslagingen der Staten-Generaal wierd onderworpen, sommige onderdeelen daarvan, bepaaldelijk in het IIde en IIIde boek als niet noodzakelijk tot het bestek van een wetboek van strafregt behoorende, daaruit zouden dienen te worden geligt.

De tegenwoordige Minister van Justitie, deze meening van den Raad van State blijkbaar deelen, heeft, in overleg met de leden der sedert bij Uwer Majesteits besluit van 18 April 1876, n^o. 16, ontbondene Staatscommissie, het bedoeld strafwetboek belangrijk ingekort en op zeer enkele punten alsnog eenigermate gewijzigd of aangevuld.

Het is in dezen stand der zaak, dat de Raad van State zich geroepen ziet Uwer Majesteit over dit aangelegen onderwerp van advies te dienen.

memorie van toelichting, hetwelk krachtens Uwer Majesteits magtiging door den ondergeteekende, bij missive van 26 Junij ll., aan de overwegingen van den Raad was onderworpen.

De ondergeteekende heeft met groote belangstelling van het advies van den Raad van State kennis genomen. De inhoud getuigt, evenals die der beide daarnevens gevoegde afzonderlijke adviezen, van den ernst en de naauwgezetheid, waarmede dit gewichtige onderwerp door den Raad is onderzocht en overwogen. In die stukken is eene hoog te schatten bijdrage geleverd voor de zamenstelling van een nationaal Strafwetboek, waarvan het tot stand komen meer en meer eene behoefte wordt voor het vaderland. Blijkbaar was de Raad van State daarvan ook doordrongen, daar hij zich zoozeer heeft beijverd, om voor zooveel hem betrof, zoo spoedig mogelijk bevrediging te schenken aan dezen dringenden eisch des tijds.

Dat 's Raads beschouwingen met groote zorg zijn nagegaan, ook bij het streven om zoo weinig doenlijk den voortgang van het gewichtig werk te vertragen, moge blijken uit de verantwoording, die de ondergeteekende de eer heeft, hierbij Uwe Majesteit eerbiedig te geven, ten aanzien van den uitslag, waartoe de overweging van 's Raads advies, omtrent de menigvuldige daarin besproken onderwerpen, den ondergeteekende heeft geleid.

Na eene welverdiende hulde gebragt te hebben aan den arbeid der Staatscommissie, wier voorstellen aan het tegenwoordig onderwerp ten grondslag gelegd zijn, vangt 's Raads advies aan met twee opmerkingen omtrent den vorm der regeringsvoordragt.

(Zie hierover de volgende rubriek.)

Alvorens die taak te aanvaarden, moet hij beginnen met eene opregte hulde te brengen aan den arbeid der Staatscommissie, welks uitkomsten vervat zijn in het aangeboden strafwetboek en bijlagen, een arbeid die, naar vorm en inhoud, reeds te zeer den bijval en de goedkeuring van de mannen der wetenschap heeft ingeoogst, dan dat de Raad van State daar iets zou hebben bij te voegen.

De Raad zal alsnu de eer hebben zijne beschouwingen over het hem toegezondene commissoriaal kortelijk aan Uwe Majesteit mede te deelen, zonder daarbij de Staatscommissie meer dan volstrekt noodzakelijk te volgen op het wetenschappelijk gebied, waarop zij uit den aard harer roeping zich voortdurend bewoog.

De taak van den Raad van State bepaalt zich overigens tot het strafwetboek zelf en de memorie van toelichting, hebbende de Minister van Justitie het achttal wetten van transitoiren aard, welke almede door de Staatscommissie werden ontworpen, niet ten onrechte achterwege gelaten en voor de toekomst bewaard.

Verslag der Commissie van Rapporteurs van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

De Commissie van Rapporteurs meent het Verslag, waarin zij rekschap geeft van de uitkomsten van het onderzoek, door haar aan dit hoogst gewichtig wetsvoorstel gewijd, niet beter te kunnen aanvangen dan door ook harerzijds een welverdiende hulde te brengen aan allen, die de behandeling daarvan door de wetgevende magt hebben voorbereid. Die hulde geldt in de allereerste plaats den arbeid der Staatscommissie. Maar evenzeer hebben daarop aanspraak zoowel het advies van den Raad van State, waarvan bij het parlementair en commissoriaal onderzoek een vruchtbaar gebruik is gemaakt, als het met zorg bewerkte Rapport, door den Minister SMIDT over dat advies aan den Koning uitgebragt.

De Commissie acht zich niet minder verplicht hier haren dank te betuigen aan den tegenwoordigen Minister van Justitie voor de welwillendheid en den ijver waardoor zijne medewerking tot de samenstelling van dit Verslag zich heeft gekenmerkt.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(25 October 1880.)

De heer OLDENHUIS GRATAMA: Ik ben, gelijk uit mijne Nota is gebleken, hoezeer het goede erkennende dat in dit ontwerp is gelegen, er niet zoo mede ingenomen als wel anderen.

Er zijn drie gedachten, die misschien deze stemming bij mij aankweeken.

Voorerst. Ik ben geen groot voorstander van codificatie. Het regt wordt beter ontwikkeld door telkens als de behoefte der samenleving het vordert, in die behoefte te voorzien. Waarom was het Romeinsche regt zoo voortreffelijk? Omdat het, telkens als eene behoefte geboren werd, ontstond en gevormd werd. De vrije ontwikkeling die in het Romeinsche regt plaats vond door de antwoorden der rechtsgeleerden, wordt in constitutionele Staten verkregen door telkens wanneer eene behoefte ontstaat eene wet in te dienen. In dezen zin heeft eene diepe beteekenis eene satyricke plaat, die voor eenige maanden bij den *Spectator* gevoegd was. Daar werd eene politieke kermis voorgesteld. Op de eene tent stond *rentebelasting*, op andere tenten: *postspaarbank*, en dergelijke opschriften meer. Maar waar ik op komen wil, er was ééne tent, waarop stond, *kunstmatige uitbroeiing van het strafwetboek*.

Niet iedere leeftijd is even geschikt voor eene codificatie zoo omvangrijk als ons thans wordt aangeboden. Beter is de Engelsche manier om telkens in de behoeften te voorzien, en dan later het geschikte oogenblik te utiliseren, zoo als men bij ons ook heeft gedaan bij de grondbelasting, om te codificeeren.

Eene *tweede gedachte*. Geene grondwet moet weer het voorschrift bevatten van gesloten wetboeken. De ontwikkeling van maatschappij, nijverheid, kunsten en wetenschappen, van alle menschelijk weten, van de geheele zamenleving, gaat te snel en maakt dat gesloten wetten niet lang gesloten kunnen blijven. Parlementen zijn daarenboven de ongeschikteste lichamen om eene codificatie van zoo grooten aard vast te stellen. Eene meerderheid kan bijv. op boek III een amendement aannemen, terwijl eene andere meerderheid op boek I of II een amendement van geheel andere strekking kan hebben aangenomen. Dit geeft ook gevaar bij de eindstemming.....

Mijne *derde en laatste gedachte*. Ik ben het niet eens met den Minister dat het schande is te leven onder eene vreemde wetgeving. Hoe is het mogelijk dit te zeggen? Hebben dan niet in de middeleeuwen alle volken in het Westen en Noorden van Europa het Romeinsche regt gerecipieerd? Hebben de vroeger Hollandsche, nu Engelsche of Portugeesche kolonien nu nog niet de Hollandsche wetten? Is dat alles schande? Is het dan minder schande een vreemd Wetboek geheel of gedeeltelijk te copieren dan het in zijn geheel te hebben. Neen, het is geen schande te leven onder een vreemd Wetboek, omdat de wetten zijn het uitvloeisel van beschaving en de beschaving is het gemeene goed van alle natien. Nimmer wordt het eener natie euvel geduid dat zij wetten van andere natien overneemt of ze aan deze geeft.

Deze gedachten werken welligt mede om mij minder ingenomen met het ontwerp te doen zijn.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Wat ook het lot moge zijn van deze wetsvoordragt, de discussien heden geopend zullen een deel uitmaken van de regtsgeschiedenis van het vaderland. Elk woord over dit ontwerp gesproken, zal nog na eene reeks van jaren onderworpen worden, hetzij alleen aan de kritiek van de wetenschap, hetzij daarenboven aan den strengen toets van de praktijk, die zich ook, waar twijfel bestaat, op deze beraadslagingen beroepen zal. Ik gevoel levendig den pligt bepaaldelijk door deze laatste eigenaardigheid van de thans geopende beraadslagingen mij opgelegd, den pligt om te streven naar de meest mogelijke soberheid. Waar het geldt de algemeene beginselen, de algemeene strekking van het Wetboek, waar het geldt het strafstelsel, de definitie van eenig misdrijf, kortom datgene wat ter beoordeeling van de waarde van het ontwerp in aanmerking komt, daar zal ik bij mijn antwoord streven naar de meest mogelijke volledigheid; ook vooral naar de meest mogelijke eenvoudigheid, omdat wij hier, geloof ik, niet enkel voor elkander spreken, maar voor het geheele Nederlandsche volk. Maar aan den anderen kant zal ik mij tot een eersten pligt stellen mij te onthouden van alles wat voor de beoordeeling van de waarde dezer voordragt *niet* in aanmerking komt, en mij ook niet begeven op het gebied van de casuïstiek. Tallooze détail-vragen kunnen worden gedaan, honderde casus-positien gesteld, wier oplossing de Minister niet op staanden voet mag geven, zal hij niet op den arbeid van den uitlegger prejudiceren.

Overgaande tot de beantwoording van den geachten afgevaardigde uit Assen, ontmoet ik in de eerste plaats zijne mededeeling, dat hij niet is voorstander van codificatie, en ook niet gelooft dat een ligchaam als de Staten-Generaal, met de Regering er bij, in staat is eene codificatie van zoo grooten omvang tot stand te brengen.

Ik bepaal mij tot de eenvoudige verwijzing naar de Grondwet, die codificatie ook van het strafregt eischt. Hoe men over die grondwettige bepaling, thans niet aan de orde, denken moge, zoolang zij bestaat zijn wij allen verplicht haar na te leven. Zegt men dat deze Kamer niet in staat is een Strafwetboek tot stand te brengen, laat de ervaring daarover uitspraak doen. Zeer zeker zullen wij nooit iets tot stand brengen, indien wij zamen zitten te conjureren: „ik kan niet, gij kunt niet, wij

kunnen niet." Maar wanneer wij ons eenvoudig voornemen om eindelijk aan eene belofte te voldoen, reeds in 1813 afgelegd, dan is er geen enkele reden om reeds nu te wanhopen.

De geachte afgevaardigde heeft er bijgevoegd, dat onze tijd niet geschikt is voor codificatie.

Voor eene *volmaakte* codificatie is geen enkel tijdstip geschikt. Elke tijd is een tijd van overgang, en ten allen tijde is het menschdom en dus ook de wetgever onvolmaakt. Dat deze tijd echter minder geschikt zou zijn dan over 10 of 20 jaren — de geachte spreker is in gebreke gebleven dat aan te toonen.

Het zoude — zeide hij — geene schande zijn te leven onder eene vreemde wetgeving.

Nog nooit heeft men van mij gehoord of gelezen een minachtend oordeel over het Code Pénal als zoodanig. Ik erken dat het Fransche Code Pénal zeer groote verdiensten heeft; dat, wanneer men daarop toepast den gulden regel: "*il faut juger les codes d'après leur date*", de Fransche wetgever vrij wat meer lof verdient dan oppervlakkige beoordeelaars dikwijls gemeend hebben.

Maar aangenomen eens dat dat wetboek het meest volmaakte geweest was, dat men in Frankrijk in 1810 kon wenschen — heeft niet de geachte afgevaardigde zelf gezegd, dat de wetten ten allen tijde moeten uitdrukken den graad van beschaving? Zou het nu werkelijk geen schande voor Nederland zijn, wanneer onze beschaving in 1880 moest geacht worden gelijk te staan met de buitenlandsche of binnenlandsche beschaving van 1810? En wie geene codificatie wil op grond van de voortdurende wijziging van toestanden en behoeften, moet, consequent zijnde, boven alles van een *verouderd* wetboek afkeerig zijn.

De heer OLDENHUIS GRATAMA: Ik moet mij al zeer onduidelijk hebben uitgedrukt, om aanleiding te hebben gegeven dat men het gezegde in algemeenen zin zou opvatten. Ik heb aan onzen leeftijd de bevoegdheid tot wetgeving niet ontzegd. Mijne bedoeling was eenvoudig deze: tijden na groote beroeringen zoo als de Fransche revolutie, de Belgische onlusten, maken het meer mogelijk eene *algemeene* codificatie tot stand te brengen. Mijne bedoeling was dat wij, wanneer de geheele geest van het volk daarop gerigt is, zulk eene codificatie krijgen kunnen.

(*Post alia*, voorkomende onder de hierna volgende rubriek: *Inhoud en inrichting* enz.) Er wordt te veel gestraft wat aan de ontwikkeling van de moraal, de ethica en de godsdienst moest worden overgelaten. Men heeft gezegd, dat de dieren regten hebben, en daarop grondt men bepalingen, die naar mijn inzien niet behooren wet te worden. Een dier kan toch geen regten hebben, zoo als wij die onder ons menschen beschouwen.

De heer MACKAY: Bij het behandelen van een nieuw Strafwetboek is zeker de eerste vraag die zich voordoet, op welk standpunt heeft de ontwerper zich geplaatst, en op welke grondslagen heeft hij zijn gebouw opgetrokken? En dan moet ik bekennen dat ik geen voldoende antwoord op die vraag heb gevonden in de Memorie van Toelichting, waar die vraag wel niet met stilzwijgen wordt voorbijgegaan, maar waar integendeel te dien opzichte tegenstrijdigheden worden gevonden.

Blijkens sommige verklaringen van de Regering, gaat deze uit van de stelling, dat er dan slechts een *misdrif* is, wanneer het feit, zelfs al sprak de wetgever niet, in het algemeen regtsbewustzijn als onrecht gevoeld wordt, zoodanige handeling dus als geacht moet worden in strijd te zijn met de *zedelijke* en *maatschappelijke* orde; dat mitsdien de straf *geëvenredigd* moet zijn aan het *bedreven kwaad*, onverschillig welke daarvan de gevolgen voor den dader zullen zijn. Maar iets verder gaat de Regering blijkbaar van een geheel ander beginsel uit, waar wij lezen, dat de strafwet alle handelingen verbiedt, die in het algemeen de maatschappelijke zamenleving aantasten, en dat zij, om aan dat verbod klem bij te zetten, aan de overtreding een gevoelig leed, eene straf verbindt.

Dat dit gemis van een vasten, deugdelijken grondslag niet alleen een doctrinair bezwaar is, maar ook van invloed is geweest op de feiten, die strafbaar gesteld

worden, blijkt bij inzage van het Wetboek. Men vindt daarin bepalingen, die er niet in zouden aangetroffen zijn, wanneer men een juister basis had aangenomen. Welke rechtsgrond is aan te geven dat het mishandelen van een dier, niet in het openbaar, want dit kan gebragt worden onder de misdrijven tegen de publieke eerbaarheid, maar binnen 's huis, zonder getuigen, strafbaar moet worden gesteld? In zijn antwoord beroept de Minister zich op de verklaring van Keizer Antoninus Pius: „*interest reipublicae, ne quis sua re abutatur*”; doch de Minister zal zelf wel toegeven, dat dit veel te ver zou voeren en dan elk bederven of vernietigen van eigen goed dat eenige waarde heeft alsdan strafbaar moet gesteld worden. De Minister herinnert ons verder, dat vroeger de slaven evenmin als de dieren regten hadden en deze beiden gelijk gesteld werden, en dat, nu men den slaaf regten heeft gegeven, men ook aan het dier die regten niet onthouden kan. Ik meen, dat den slaaf regten zijn toegekend, toen men begon in te zien dat hij *mensch* was, en dat hem toen de regten van mensch werden geschonken. Maar of het den Minister zal gelukken ons te overtuigen dat wij ook in het dier een mensch moeten zien, betwijfel ik. Zoo zou men ook kunnen wijzen op voorbeelden, waar gestraft worden misdrijven gepleegd uit gebrek aan barmhartigheid. Het is welligt geen blijk van barmhartigheid wanneer ik een dronken man, die op mijn stoep ligt, niet in mijn huis binnendraag en verpleeg; maar wanneer het strafregt mij daartoe wil dwingen, dan meen ik dat het standpunt waarop men zich bij het ontwerpen daarvan geplaatst heeft, niet deugt. De wijsheid van den Minister en van de Commissie van Rapporteurs heeft echter bewerkt dat deze bepaling uit het eerste ontwerp is vervallen.

De heer HEYDENRIJCK: Dit ontwerp is ten eenen male eene weerspiegeling van de rigting, die tegenwoordig in onze maatschappij bovendrijft. Ik vind in het ontwerp van alles. Maar wat ik er niet in vind is — God. Nu men eenmaal de waarheid heeft vaarwel gezegd dat God der maatschappij het regt en den pligt heeft geschonken en opgelegd om de vergripen aan het goede te straffen namens Hem, door het toebrengen van eene geheel evenredige schade, nu is men wel moeten vervallen in zoo menige inconsequentie, waarvan dit ontwerp getuigt.

Nu eens, ik zeg het zonder in eenige bijzonderheid te treden, wordt het criterium van de mindere of meerdere strafbaarheid gezocht in de afschrikking, dan wederom in het vergrijp tegen de maatschappelijke orde, soms zelfs, zoo als bij overspel en bij het beletten of verstoren van kerkelijke plegtigheden, doodeenvoudig in de overtuiging der natie. Wel zou de Minister het overspel niet strafbaar willen stellen, maar hij doet het toch, wijl anders het nieuwe Wetboek terstond in discredit zou geraken bij het volk. En bij het strafbaar stellen van het beletten of verstoren van kerkelijke bijeenkomsten geheel hetzelfde. Niet omdat de godsdienst wordt gekrenkt, bepaalt men straf, maar wijl nu eenmaal de gezindheid onzer natie zoodanig is, dat zij schending van kerkelijke plegtigheden anders opvat, dan het verstoren van gewone bijeenkomsten.

De eigenlijke strekking van het geheele Wetboek is: de veroordeelden te verbeteren. Ik zou zeer te regt tot de orde worden geroepen, indien ik de verschillende strafverminderingen in bijzonderheden naging. Van daar ook het vervallen der ont-eerende straffen. Van daar de vrijheid geschonken aan veroordeelden, die zich goed gedragen, om na $\frac{3}{4}$ deel van hunnen straftijd, voorwaardelijk in vrijheid te worden gesteld ten einde de terugkeer tot het maatschappelijk leven makkelijker worde. Van daar de buitengewone zorg besteed aan het onderwijs van de gevangenen in de rigting natuurlijk welke tegenwoordig bovendrijft. Maar dan acht ik het ook zoo geheel inconsequent niet hetgeen de Minister [bij art. 272, nu 254], Verslag der Commissie, zegt over de regten der dieren. Het is het meest logisch gevolg van het stelsel dat zich niet meer baseert op God. Van daar ook, het werd reeds gememoreerd, dat de Minister de emancipatie van de slaven op gelijke lijn stelt met de emancipatie der dieren.

Ik heb slechts dit weinige willen zeggen — natuurlijk niet om eenige discussie

uit te lokken — maar om het standpunt aan te geven dat ik tegenover dit wetsontwerp inneem.

Welligt zou ik er toe komen om, eenmaal den maatschappelijken toestand moetende nemen zoo als die is, en om sommige verbeteringen, welke het ontwerp aanbrengt, mijne stem daaraan te geven. Ik heb dit nog niet voor mij zelven beslist, maar zeer zeker is de strekking van het ontwerp, zoo als ik die schetste.

Het smart mij dat, terwijl de Staat zelf altijd nog een God — men denke aan den eed — erkent, in een wetsontwerp als dit zoo weinig op de regten dier Godheid gelet wordt, waardoor wij, logisch redenerende, zouden moeten komen tot de erkenning van de regten der dieren.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De geachte spreker (de heer Mackay) verklaarde in het ontwerp te vergeefs te hebben gezocht naar een beginsel ten aanzien van het al of niet straffen van handelingen of omissien. Ik geloof dat dit beginsel niet alleen voortdurend tusschen de regels te lezen is, maar ook herhaaldelijk, misschien in een anderen vorm (wat in den aard der zaak ligt, omdat bij het stellen van de Memorie van Toelichting de arbeid is verdeeld geweest), wordt uitgesproken. Het beginsel is dit: dat alleen datgene mag gestraft worden, wat in de eerste plaats *onrecht* is. Dit is eene *conditio sine qua non*. In de tweede plaats komt de eisch er bij dat het een onrecht zij, waarvan de ervaring heeft geleerd dat het (waarbij natuurlijk op den gegeven maatschappelijken toestand te letten is) door geene andere middelen behoorlijk is te bedwingen. De strafbedreiging moet blijven een *ultimum remedium*. Uit den aard der zaak zijn aan elke strafbedreiging bezwaren verbonden. Ieder verstandig mensch kan dit ook zonder toelichting wel begrijpen. Dat wil niet zeggen dat men de strafbaarstelling achterwege moet laten, maar wel dat men steeds tegenover elkander moet wegen de voordeelen en de nadeelen van de strafbaarstelling, en toezien dat niet de straf worde een geneesmiddel erger dan de kwaal.

De heer Mackay heeft twee uitspraken voorgelezen, die met elkander zouden strijden. Dit ontken ik ten stelligste, en ik vertrouw dat de geachte afgevaardigde het mij bij nadere overweging zal toegeven. Op de eene plaats wordt gesproken van feiten waarbij men de regten van bijzondere personen aanrandt en op de andere plaats van feiten waarbij men uitsluitend aanrandt het regt van de maatschappij.

In beide gevallen kan de eerste voorwaarde voor de strafbaarstelling vervuld zijn.

Nu het herhaaldelijk besproken punt: dieren en menschen.

Hierover hebben zelfs drie sprekers het woord gevoerd, de een omdat hij het *te* moreel acht en de ander omdat hij het niet moreel genoeg vond, bepaaldelijk vreest dat ik dieren met menschen gelijkstel.

Dit heb ik geschreven: de stelling: dieren hebben geen regten, is in hare algemeenheid voor mij niet zoo uitgemaakt.

De heer Heydenrijck ziet daarin een bewijs van ongodsdienstigheid; hij heeft mij zelfs ten laste gelegd, dat ik slaven en dieren, met andere woorden: dieren en menschen, zou hebben gelijk gesteld, en ziet daarin de logische consequentie van een strafregt zonder God.

Mag ik den scherpzinnigen afgevaardigde uit Nijmegen herinneren aan eene zeer oude spreuk: *omnis comparatio claudicat*?

Ik heb nergens gezegd dat menschen en dieren gelijk te stellen zijn. Ik heb alleen dit gezegd: als men de vraag stelt: wie heeft regten, hoever strekt zich het begrip van regten uit? dan leert de geschiedenis, dat men voorzigtig moet zijn, want dat de maatschappij aan gansche kategorien van wezens (indien ik nu zonder ongodsdienstigheid deze algemeene uitdrukking mag gebruiken) soms regten heeft onthouden, terwijl later gebleken is, dat men zich daaromtrent zeer vergist had. Als voorbeeld daarvan voerde ik aan, dat eenmaal de Romeinen zeiden: Slaven hebben geen regten. Later is gebleken, dat de Romeinen zich zeer vergisten, want elk mensch heeft regten van het oogenblik van zijne geboorte af, zelfs reeds vroeger, tot aan zijn laatsten ademtogt toe, regten die hem nooit zouden kunnen worden ontnomen.

De vraag of dieren regten hebben kan gevoegelijk behandeld worden wanneer de dieren mishandeling aan de orde zal zijn, maar al werd zij bevestigend beantwoord, dan is daardoor niet beweed dat dieren menschen zijn. Dieren en menschen zouden *iets* gemeen kunnen hebben; daaruit volgt niet, dat dieren menschen zijn! Wanneer nu bovendien de geachte afgevaardigde uit Nijmegen de bepalingen van dit ontwerp, waarbij dieren beschermd worden, in verband brengt met zijne beschuldiging (die mij — ik erken het — zeer ter harte gaat, al respecteer ik het ten volle, dat hij die openlijk heeft uitgesproken) dat in dit ontwerp niet zou gevonden worden God, dat wil zeggen (want anders zouden wij met eene phrase te doen hebben) dat het geen godsdienstig, maar een anti-godsdienstig karakter zou hebben, dan herinner ik dien geachten afgevaardigde dat juist de Bijbel ons barmhartigheid jegens het dier voorschrijft. Uit zuiver godsdienstig oogpunt mag men de barmhartigheid jegens het dier der Regering niet verwijten.....

Een zeer kort woord nog aan den heer Heydenrijk, al heeft deze het niet verlangd. Volgens dien geachten spreker zou dit Wetboek zijn de weerslag der thans bovendrijvende rigting. Wanneer ik denk aan de mannen die met mij zitting hadden in de Staatscommissie, van welke één helaas reeds is overleden, en dan vraag: Is het a priori waarschijnlijk dat die vijf mannen te zamen zouden hebben geproduceerd iets wat men in verwijtenden toon zoude kunnen noemen de uitdrukking der thans bovendrijvende rigting? — dan acht ik dit niet zeer waarschijnlijk. Ik zou er eenigen prijs op stellen te weten wat met die bovendrijvende rigting wordt bedoeld.

In het Wetboek — zegt de heer Heydenrijk — vindt men alles, maar niet God, en op de regten der Godheid wordt niet gelet. Ik meende dat het sedert lang vaststond, dat God zijn regten zelf wel weet te handhaven; daartoe zijn geen mensche lijke wetten noodig; daartoe is de strafwetgever niet geroepen. Onze roeping is het: de regten der maatschappij te beschermen, en daarbij te letten op de beteekenis en het regt van de godsdienst in die maatschappij. Welnu, dit is geschied voor zoover het noodig is.

De geachte afgevaardigde maakt er een verwijt van, dat de straffen, gesteld op het storen der godsdienstoefening, bedreigd zijn niet omdat *God*, maar omdat de *maatschappij* daardoor wordt gekrenkt. Concedo, maar op dat standpunt moet de wetgever zich juist stellen; deze heeft niet te handhaven de regten van God, maar het regt der burgers, om niet in hun regt op uitoefening der godsdienst gestoord te worden. De beteekenis van de godsdienst voor de maatschappij wordt wel degelijk in het ontwerp erkend. Men denke bijv. aan de bepaling dat de reglementen zullen moeten regelen onder anderen ook de godsdienstoefeningen, waarin ligt opgesloten dat in de gevangenis godsdienstoefeningen zullen plaats hebben. Men denke ook aan de straf bedreigd tegen hem die een bedienaar der godsdienst in de regtmatische uitoefening zijner functien bespot, of die een voorwerp beschimpt aan de godsdienst gewijd. Maar altijd plaatsen wij ons daarbij op het meer bescheiden standpunt: bescherming van het regt der maatschappij en van hen die de godsdienst uitoefenen; en blijft verre van ons de gedachte dat wij de regten zouden hebben te handhaven van God, die m. i. die taak zelf oneindig beter vervullen kan dan wij, zwakke feilbare schepselen, dat zouden kunnen doen.

Eindelijk heeft de geachte spreker uit Nijmegen beweed dat het beginsel van het ontwerp zou zijn: de menschen te verbeteren en de straffen te verlagen.

Dit is eene zeer zonderlinge en voor driekwart valsche voorstelling. Het is vooreerst geheel onwaar dat in het algemeen de repressie door dit ontwerp zwakker zou worden dan die van den Code Pénal; veeleer is in het algemeen het omgekeerde waar. Het Wetboek is humaner dan de Code Pénal, dit geef ik toe. Voor zoover het maatschappelijk belang het gedooft, wordt ook wel degelijk op het belang van het individu gelet. Maar dat beginsel van liefde sluit toch strenge straffen niet uit. Het maatschappelijk belang, dat ik van het regt niet kan scheiden, heeft bij de ontwerpers altijd op den voorgrond gestaan.

De straf strekt niet tot verbetering, maar dit belet niet dat men juist in het maatschappelijk belang zooveel mogelijk de verslechtering der gevangenen voorkome

en hunne verbetering zooveel mogelijk bevordere. Misschien maak ik mijne bedoeling door een eenvoudig voorbeeld duidelijk. De Staat sluit den misdadiger niet op om hem voedsel te geven, maar in het maatschappelijk belang. *Is* het individu echter opgesloten, dan rust op den Staat de verplichting om hem te voeden. Evenzoo is het met de behartiging der zedelijke belangen. Wij sluiten den misdadiger niet op om hem te verbeteren; ware dit het geval, dan zouden wij allen mogen wenschen dat wij eenig misdrijf begingen, want wij hebben allen nog wel eenige verbetering noodig. Maar in het maatschappelijk belang nemen wij de gelegenheid waar om zooveel mogelijk te arbeiden aan de zedelijke verbetering van den gevangene die vroeger of later in de maatschappij zal terugkeeren. En wie uit de juiste stelling: „de Staat is geen zedemeester” de conclusie trekt, dat de Staat zich niet heeft in te laten met de zedelijke verbetering van den gevangene, moet eveneens uit de juiste stelling: „de Staat is niet geroepen zijne burgers te voeden”, de valsche conclusie trekken, dat hij den gevangene van honger mag doen omkomen.

De heer HEYDENRIJCK: De Minister heeft mij geantwoord op een toon die doet denken aan zekere gevoeligheid. Onder anderen werd door den heer Minister gezegd, dat ik dit ontwerp zou hebben gequalificeerd als ongodsdienstig. In verband met den toon waarop dit beweerd werd zou het kunnen leiden tot een geheel verkeerden indruk. Nimmer heb ik, tenzij overtuigende bewijzen geleverd waren, iemand, wien ook, verdacht dat hij een stelsel lijnregt tegenover het mijne volgende, daarbij zou te werk gaan met kwade bedoelingen. Ik houd mij overtuigd dat de aanhangers, de voorstanders van het stelsel van dit ontwerp, daarbij te werk gaan met de meest mogelijke goede trouw, en volstrekt niet beoogen ongodsdienstig te zijn. Het eenige wat ik gezegd heb, plaatsende stelsel tegenover stelsel, is: de regten van God worden door dit ontwerp niet genoegzaam gehandhaafd. Een enkel bewijs is daarvoor voldoende; men beschouwt alsnog den eed als een der plegtigste betuigingen der waarheid, door het doen of laten aanroepen van den naam van God. En wat zal nu volgens dit ontwerp gebeuren? Dat men de eenvoudige verklaring, zoo de wet ze met den eed gelijk stelt, wanneer die verklaring onwaarachtig is, even sterk zal straffen als den valschen eed (art. 207).

Het eenige wat ik nog te herhalen heb is, dat men consequent doorredenerende, indien men eenmaal den grondslag van de straf niet meer zoekt bij God, te regt komt bij het dier. Voor mij echter, in tegenstelling met den Minister heeft, geen levend wezen regten, dan hetwelk eene ziel heeft; ik zou durven zeggen: anima quae personat.

Verslag der Commissie van Rapporteurs van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

Inleiding. Onmiddellijk nadat op 4 December 1880 de Commissie van Rapporteurs over het ontwerp van wet tot vaststelling van een Wetboek van Strafrecht zich had geconstitueerd, richtte zij bij monde van haren voorzitter het verzoek tot den Voorzitter der Kamer, of hij, die ten gevolge zijner langdurige rechterlijke

loopbaan gerekend moest worden met het strafrecht bijzonder vertrouwd te zijn, gebruik zou willen maken van de bevoegdheid, hem bij de slot-alinea van art. 43 van het Reglement van Orde toegekend en de bijeenkomsten der Commissie met zijne tegenwoordigheid vereeren.

De Commissie acht zich gelukkig te kunnen mededeelen, dat de heer VAN EYSINGA met de meeste bereidvaardigheid aan haren wensch heeft voldaan.

Antwoord der Regeering.

De toepassing van art. 43 wordt, als blijk van belangstelling zoowel van den Voorzitter als van een geacht lid der magistratuur, door den Minister in dubbele mate gewaardeerd.

[Zie verder het Regeeringsantwoord onder de rubriek *Taal en Spelling*.]

Ongaarne zoude de Commissie tot de taak, die zij te vervullen heeft, overgaan, zonder vooraf, namens de afdeelingen der Kamer zoowel als uit haar eigen naam, een woord van oprechte waardeering te hebben gebracht aan het ontwerp van wetgevenden arbeid, waarover zij een verslag moet opmaken. De kunde en de ijver, het talent en de volharding, aan dezen arbeid ten koste gelegd, mogen zonder overdrijving inderdaad buitengewoon worden genoemd. Niemand, die vroeger of later tot deze uitkomst heeft bijgedragen, noch de Staatscommissie, noch den Raad van State, noch den vorigen Minister van Justitie wenschte men van dit huldebetoon te zien uitgesloten. Vooral dacht men echter daarbij aan den tegenwoordigen Minister van Justitie, die, ook lid der Staatscommissie, van den aanvang af aan dezen arbeid zulk een belangrijk deel heeft genomen, en vervolgens aan de Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer, alsmede aan den steller van haar Verslag; — een Verslag, dat tot onze beste parlementaire stukken behoort, dat blijvende waarde bezit, en dat ook bij het onderzoek in de Eerste Kamer van groot nut is geweest.

Standpunt der Eerste Kamer. Overwegende, dat de behandeling van dit wetsontwerp van het begin tot het einde met uitnemende zorg door de meest bevoegde en de meest kundige personen heeft plaats gehad; dat die behandeling heeft geleid tot een werk, hetwelk niet slechts in ons land gewaardeerd, maar ook door buitenlandsche geleerden met grooten lof is bejegend, verklaarden eenige leden, met het oog op hunne roeping als leden der *Eerste Kamer*, ongezind te zijn om te onderzoeken of hier de volmaaktheid is bereikt, en of elk onderdeel aan hunne inzichten beantwoordde. Zij voor zich wenschten het onderzoek te bepalen tot dit ééne punt, of er in het Wetboek hetzij één hetzij meer bezwaren werden aangetroffen zóó overwegend, dat zij daardoor gebracht zouden worden tot verwerping van het geheel. Dergelijke bezwaren hadden zij niet aangetroffen en met de voorstellers van het *ad hoc* gewijzigd Reglement van Orde rekenden zij de eindbeslissing der Kamer »niet twijfelachtig”. Om alle deze redenen wenschten zij hier, waar het niet eene afzonderlijke wet, maar eene *codificatie* geldt, zich met de bijzonderheden niet in te laten, want tot welk praktisch resultaat zou dit kunnen leiden?

Andere leden gingen verder. Zij hielden staande, dat het geene onverschillige zaak is in dit stadium der wordingsgeschiedenis van het Wetboek alsnog allerlei opmerkingen te maken en schijnbaar onschuldige vragen te doen. De Memorie van Toelichting verspreidt het noodig officieel licht. Uitleggingen van den Minister van Justitie zijn niet officieel en brengen het gevaar met zich, dat zij den rechter belemmeren in de bij de toepassing der wet voor hem onmisbare vrijheid van beoordeeling harer beteekenis. De nieuwe bouwstoffen, die voor de interpretatie te voorschijn treden, zijn daarom van twijfelachtig gehalte. Men beriep zich hierbij op autoriteiten van naam.

Antwoord der Regeering.

Aan uitleggingen van den tegenwoordiger der Kroon is de rechter evenmin *gebonden* als aan die der Kamers. Want noch de eerste op zich zelf, noch de tweede op zich zelf zijn *de wetgever*. *De wetgever* spreekt alleen door de wet zelve.

Dit neemt echter niet weg dat ook in dit stadium van den arbeid, gedachtenwisseling, mits niet afdalende tot casuïstiek, bij voorzichtige gebruik, voor de uitlegging vrucht kan dragen. En het is niet in te zien

De groote meerderheid der leden, die in de talrijk bezochte afdeelingen aan de overweging van dit wetsvoorstel deelnamen, bleek intusschen van een ander gevoelen te zijn.

De Eerste Kamer, beweerde men, moge het recht van amendement ontberen, zij is toch volgens de Grondwet eene andere instelling dan de *Sénat Conservateur* tijdens het eerste keizerrijk in Frankrijk, wiens taak het alleen was de ontwerpen van wet te toetsen aan de Constitutie. Waar ook na de zeer grondige schriftelijke behandeling en na het mondeling debat

waarom »bouwstoffen» aan de Eerste Kamer verstrekt van ander »gehalte» zouden wezen dan die welke hetzij in de Memorie van Toelichting, hetzij in de met de Tweede Kamer gewisselde stukken te vinden zijn. Allerminst, nu tusschen de »groote meerderheid der leden» en de Regeering overeenstemming blijkt te bestaan omtrent het, boven een Keizerlijken Senaat verre verheven en in 's lands belang te handhaven standpunt van de Eerste Kamer.

in de Tweede Kamer nog duistere punten open gebleven zijn of nadere opheldering noodig is, heeft de Eerste Kamer het recht dat licht van de Regeering te vragen. Ja, het is niet slechts haar recht, het is haar plicht een wetsontwerp als dit grondig te onderzoeken, want zij dient met bewustheid te oordeelen, zij dient te weten, wat zij goedkeurt. Het argument, ontleend aan de noodzakelijkheid om 's rechten vrijheid ongerept te laten, bewijst te veel. Want, hield het stand, dan zoude ook de Memorie van Toelichting moeten vervallen, dan zoude ook eene beraadslaging in de andere Kamer niet te verdedigen zijn. Eene stipte afbakening der grenzen van de *interpretatio authentica* behoort juist tot datgene, waarin het beleid en de schranderheid des rechters zich openbaren moet. De vrees, dat de rechter in die taak mogelijk te kort schieten zal, mag hen, die tot medewerking aan de wetgeving geroepen zijn, niet weerhouden te doen hetgeen zij plicht achten.

De Commissie van Rapporteurs stemt volmondig toe, dat men het *lites finire oportet* met zeker recht kan doen gelden. Zij heeft dan ook gemeend eenige vragen, die in de afdeelingen waren besproken, in haar Verslag te mogen voorbijgaan, niet omdat zij het betrekkelijk belang daarvan betwistte, maar omdat zij van oordeel was, dat men zich zoo veel mogelijk tot hoofdzaken moest beperken. In beginsel schaart zich de Commissie evenwel aan de zijde der meerderheid. Ook zij is van meening, dat, al bleek bij het afdeelingsonderzoek, dat de voorstellers van de wijziging in het Reglement van Orde juist hadden gezien en men nagenoeg algemeen bereid was het Wetboek aan te nemen, — niettemin het recht der Eerste Kamer om de Regeering inlichting te vragen geenszins ongebruikt behoort te blijven, waar zich bij de leden de behoefte, om het te gebruiken, gevoelen doet. De Kamer heeft trouwens in dit opzicht hare antecedenten. Voor de hand ligt de vergelijking van dit wetsontwerp met dat houdende eene nieuwe rechterlijke inrichting, hetwelk, in November 1860 door de Tweede Kamer aangenomen, in Mei daaraanvolgende bij de Eerste Kamer in openbare beraadslaging kwam. Aan die beraadslaging is eene breedvoerige schriftelijke gedachtenwisseling voorafgegaan, welke, getuige hetgeen later over die wet door bevoegde commentatoren is geschreven, vruchtdragend heeten mogt. Blijkens het besluit der Kamer op 4 December 11. tot *Wijziging van*

het *Reglement van Orde*, in verband met de daarover gevoerde schriftelijke en mondelinge gedachtenwisseling is de *Kamer* ook nu van oordeel geweest zich aan een grondig onderzoek niet te mogen onttrekken.

Op tweeërlei wenscht de Commissie nog de aandacht te vestigen.

Vooreerst. Zonder tegenspraak ligt het op den weg der Eerste Kamer de Regeering om inlichting te vragen aangaande hare voornemens betrekkelijk de invoering der wet en der daarmede in verband staande wetswijzigingen. Het bezwaar van minder gewenschte uitlatingen der Regering betreft althans dit belangrijk gedeelte der te vervullen taak niet.

Ten anderen. Het gevaar, zoo het al bestaat, voor uitlatingen, die naderhand noodlottig op de uitlegging der wet zouden kunnen werken, kan alleen gelden ten aanzien van het oraal debat in de openbare vergadering, doch niet ten aanzien van het overleg tusschen de Commissie en de Regering, dat hetzij schriftelijk geschiedde, hetzij, voor zoover het mondeling plaats had, in samenwerking met den Minister is gereedigd. Doch ook ten opzichte der openbare beraadslaging is de vrees voor ondoordachte uitlatingen in het vuur der improvisatie luttel tegenover een Minister, die de materie van het strafrecht zoo volkomen beheerscht en wiens eerste woord bij het debat over dit onderwerp in de andere Kamer getoond heeft, dat hij een juist besef had van de taak die hij als *lid der Regering* bij de verdediging van dit wetsontwerp te vervullen had. Hij gaf toch te kennen bereid te zijn om naar zijn vermogen de beginselen van het Wetboek toe te lichten, maar zich tevens te zullen wachten om op staanden voet vragen op te lossen, waardoor hij op den arbeid van den uitlegger vooruit loopen zou. (Rede des Ministers op 25 October ll., hiervoor bl. 13 en 14.) En aan deze gedragslijn is de Minister gedurende de beraadslaging getrouw gebleven. (Zie zijne rede ter beantwoording van den heer VAN DE WERK, bij artt. 38 en 39.)

Noodzakelijkheid eener geheele vernieuwing onzer strafwetgeving. Verreweg de meeste leden verklaarden doordrongen te zijn van het belang, dat er ten langen leste eene geheel nieuwe strafwetgeving tot stand kome. — Volstrekt algemeen was echter die overtuiging niet.

Er waren toch leden, welke er rond voor uitkwamen, dat men huns inziens dit belang wel wat hoog heeft doen klinken. De bestaande toestand van ons strafrecht achtten zij nog zoo onvoldoende niet, en de toekomst zou eerst in staat zijn de vraag te beantwoorden of de nieuwe strafwetgeving, in haar geheel beschouwd, blijken zal eene zoo groote verbetering te zijn geweest als door velen wordt voorspeld. Zeker, indien wij nog leefden onder den ongewijzigden Code Pénal, zou de wensch naar her-

Antwoord der Regeering.

Hoe sommigen van oordeel kunnen zijn dat men het belang eener geheel nieuwe strafwetgeving »wat hoog heeft doen klinken», is den Minister een raadsel. Slechts hij brengt iets tot stand die overtuigd is van het hoog belang der zaak waaraan hij zich ernstig wijdt. En het maakt een zonderlingen indruk wanneer een patient na 68 jaren lang vruchteloos bij tal van doctoren genezing gezocht te hebben, ten slotte als genezing gebracht wordt, zegt: men heeft het belang mijner genezing wat hoog doen klinken, »mijn toestand was nog zoo onvoldoende niet».

Tegenover de bewering dat de Code Pénal door wijzigingen zou zijn verbeterd, kan het onloochenbaar feit gesteld worden dat ook na die »ver-

ziening gerechtvaardigd zijn, maar dat is allermintst het geval. Door tal van besluiten en wetten is de Code Pénal verzacht, aangevuld, verbeterd. Luidde de aanhef van het besluit van den Souvereinen Vorst van 11 December 1813: »In aanmerking nemende, dat de strafbepalingen, in het tot nog toe in vigueur zijnde Wetboek van Strafrecht voorkomende, voor dit land ongeschikt, en alzoo geheel ondoelmatig zijn», welnu, reeds toen en later zijn de »ongeschikte», de »geheel ondoelmattige» bepalingen gewijzigd, en het samenstel onzer strafwetgeving, gelijk het thans bestaat, moge, als alle menschelijk werk onvolmaakt zijn, het beantwoordt vrij wel aan de behoeften onzer maatschappij, en de wensch naar eene geheel nieuwe wetgeving op dit gebied werd meer geuit door de mannen der wetenschap, die het strafrecht voornamelijk of uitsluitend op de studeerkamer hadden beoefend, dan door de mannen der praktijk, die het uit eigen ervaring hadden leeren kennen. Enkele leden beweerden zelfs, dat veelal aan de beteekenis van het strafrecht eene te hooge waarde wordt toegekend en dat een volk bij voorbeeld veel grooter belang heeft bij eene voortreffelijke burgerlijke en handelswetgeving.

Deze gevoelens werden met nadruk weersproken.

Op het laatste antwoordde men, dat de vraag, of eenig deel der wetgeving belangrijker is dan een ander, wel altijd een ruim veld voor subjectieve beschouwing openen zal, maar dat toch bij een meer dan oppervlakkig onderzoek aanstonds aan het licht komt, hoe nauw juist het strafrecht niet alleen samenhangt met andere deelen der wetgeving, de staatsregeling niet buiten gesloten, maar hoe diep het ook ingrijpt in de teederste en heiligste belangen der maatschappij; zóó zelfs, dat de geschiedenis der wijsbegeerte van het strafrecht tot

beteringen» (in Frankrijk zelf, althans wat het *speciale* deel betreft, veel omvangrijker dan bij ons) en tot op den huidigen dag, Nederland van alle Europeesche landen, met uitzondering van Engeland en Turkije, de gebrekkigste strafwetgeving bezit. Over het belang dat na 68 jaren tobbers het Vaderland van die schande bevrijd worde, behoeft onder vaderlanders geen woord verspild te worden. Doch ook de »practische» man gelieve te bedenken dat juist door die wijzigingen van den Code Pénal het stelsel van dat wetboek geheel verbroken, zijne repressieve kracht verzwakt, ja zelfs zijne zuivere uitlegging in Nederland onmogelijk geworden is. Daarenboven — *wat* werd verbeterd? Het algemeene deel, maar niet de *definities* der misdrijven, definities zóó eng en met onze tegenwoordige behoeften in strijd, dat bijv. de slimme misdadiger te kust en te keur de schandelijkste vergripen tegen eens anders eigendom kan begaan zonder straf te moeten vreezen. Alleen aan de behoeften van den slimmen deugniet kan dan ook onze tegenwoordige strafwetgeving geacht worden »vrij wel» te beantwoorden.

Met voldoening vernam de Minister dat slechts enkele leden de bewering hebben geuit dat »aan de beteekenis van het strafrecht veelal eene te hooge waarde wordt toegekend en dat een volk bij voorbeeld veel grooter belang heeft bij eene voortreffelijke burgerlijke en handelswetgeving.» Al ware dergelijke bewering juist, welken praktischen zin kan zij hebben tegenover eene Regeering die, onmiddellijk na haar optreden de eerste stappen deed tot algeheele herziening ook der burgerlijke en handelswetgeving? Voor den wetgever is steeds het belangrijkste datgene wat op het oogenblik te doen is.

Maar de bewering is ook onjuist en gevaarlijk.

op zekere hoogte de geschiedenis van de wijsgeerige beschouwing der maatschappij zelve heeten mag.

Op de bewering, dat onze strafwetgeving, als geheel genomen, geen dringende herziening zou eischen, bleef men evenmin het antwoord schuldig, al kon ook dit, naar men meende, beknopt zijn.

Sedert den aanvang van het herstel onzer onafhankelijkheid is het de bedoeling geweest, dat de vreemde strafwetgeving door eene nationale zou worden vervangen. Zeide niet het eerste artikel van het besluit van 1813, dat het Fransch Wetboek van Strafrecht »*bij provisie*'' kracht van wet zou blijven behouden? Bepaalde niet art. 1 der wet van 24 April 1836 (*Staatsblad* n^o. 13), waarbij de straffen op valsche munt en muntschennis werden gematigd, dat dit geschiedde: »*Tot tijd en wijle* het nog in werking zijnde Wetboek van Strafrecht door een Nederlandsch Wetboek zal zijn vervangen''? En gewaagde, om nog een voorbeeld te noemen, de considerans der wet van 28 Junij 1851 (*Staatsblad* n^o. 68) niet met zoo vele woorden van »*de verwachting eener spoedige voltooiing en invoering van een nieuw Wetboek van Strafrecht*''? De considerans der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n^o. 102) moge bescheidener zijn geweest, toch blijkt uit dien *considerans* dat, toen men de meest ingrijpende verandering in den Code Pénal maakte, men dit deed »*in afwachting van een nieuw Strafwetboek*'' . Trouwens, niet alleen de wil van den wetgever, maar, hetgeen zwaarder klemmt, de wil van den grondwetgever verlangde doortastende verandering in den toestand. In overeenstemming met eene gelijksoortige bepaling in onze vroegere staatsregelingen, te beginnen met die in de constitutie van 1798, schrijft art. 146 der in 1848 herziene Grondwet voor, dat er zijn zal »*een algemeen Wetboek van Strafrecht*'' . Het

Ongetwijfeld zijn er op het gebied van het privaatrecht tal van onderwerpen die in schoonheid, diepte en belangrijkheid met het strafrecht gelijk staan — die namelijk waarbij (zoo als bijv. bij het familierecht) de goede zeden en openbare orde rechtstreeks betrokken zijn; van wier wettelijke regeling de burger juist daarom niet mag afwijken. Reeds de Romeinen begrepen dan ook dat die (thans zoogenaamde »*dwingende*'') wetten bijna niet meer »*privaatrecht*'' mogen heeten en noemden ze dikwerf en naar waarheid, *ius publicum*. Maar overigens! Overigens is het publiek recht, bovenal het strafrecht, even ver verheven boven het privaatrecht, als de ideële goederen der menscheit verheven zijn boven de materiele belangen van het menschdom. En wat meer bepaald de *wetgeving* betreft, slechte wetten van privaatrechtelijken aard kunnen in den regel (namelijk de zoogenaamde *bemiddelende wetten*) in meerdere of mindere mate door den burger onschadelijk worden gemaakt; door slechte strafwetten daarentegen kan het zedelijk leven van een volk worden vergiftigd, de vrijheid gedood, de veiligheid vernietigd, de onschuld opgeofferd.

Wie een betrouwbaar oordeel verlangt over de relatieve waarde van strafrecht en privaatrecht, raadplege filosofen die geene rechtsgeleerden en dus onpartijdig zijn. Al hebben deze soms maar weinig sympathie voor wat ze wel eens »*juristerij*'' noemen; voor het strafrecht, om zijn samenhang met al wat in den mensch en in de maatschappij is en leeft en werkt, om zijn verband met de diepste zielkundige, zedelijke en religieuze vraagstukken, om de encyclopaedische kennis die zijne studie eischt, om de toewijding die zij vordert niet enkel van het verstand maar van de gansche persoonlijkheid, maken zij altijd eene eervolle uitzondering. Ver-

beginsel der codificatie derhalve wordt ten aanzien van het strafrecht uitdrukkelijk door haar gehuldigd. Met dien eisch is echter de bestaande strafwetgeving in strijd. Want het stelsel van *algemeene strafwetboeken* moge niet uitsluiten eene gedeeltelijke herziening bij latere wet, hier is de uitzondering nagenoeg regel geworden en de leidende gedachte van den Code Pénal door de wijzigingswetten schier onkenbaar gemaakt. Wel verre dus, dat de latere wetgeving op het gebied van strafrecht een nieuw strafwetboek overbodig zou hebben gemaakt, is na iedere wijziging de noodzakelijkheid der *codificatie* dringender geworden. Van den anderen kant waren de latere wetten toch niets anders dan nieuwe lappen op het oud en versleten kleed, een kleed, dat dagteekent uit den tijd der vreemde overheersching en reeds op dien grond sedert lang had moeten zijn afgelegd.

Geen wonder dan ook, dat het in den loop dezer eeuw niet aan ernstige pogingen ontbroken heeft om aan ons land eene strafwetgeving te bezorgen, beantwoordende aan de behoeften van een tijd en op de hoogte van de ontwikkeling der wetenschap. Hoe ernstig en hoe verdienstelijk die pogingen mogen geweest zijn, hare geschiedenis leerde telkens op nieuw, dat hetgeen in Nederland »*bij provisie*» wordt ingevoerd wel eens kans heeft op langen levensduur.

Eindelijk is eene nieuwe poging aangewend en, dank zij zoowel de zorg van een aantal uitstekende mannen als een samenloop van gelukkige omstandigheden is zij aanvankelijk met gunstigen uitslag bekroond: in de zitting der Eerste Kamer van 29 November 11. deelde de Voorzitter mede, dat van de Tweede Kamer ontvangen was een door haar aangenomen wetsontwerp tot vaststelling van een Wetboek van Strafrecht.

Die mededeeling kon niet anders dan met ingenomenheid door de Kamer worden aangehoord. Immers gedurende twee achtereenvolgende jaren had zij in haar Adres van antwoord op de Troonrede des Konings te kennen gegeven, dat zij het gewicht van een nieuw Wetboek van Strafrecht beseftte. In September 1878 in deze woorden: »Het verheugde ons te vernemen, dat de indiening van een ontwerp-wetboek van Strafrecht nog in deze zitting mag worden te gemoet gezien». Sterker nog in September des volgenden jaars: »Met U, Sire! meenen wij, dat het belang en de eer van het vaderland betrokken zijn bij het eindelijk tot stand komen van een nationaal Wetboek van Strafrecht».

antwoordelijkheid, straf, boete, verzoening, zie daar onderwerpen die zij hunner belangstelling waardig keuren. Mannen als KANT, FICHTE, HEGEL en zoo vele anderen op wie de menscheit trotsch is, hebben zich verdiept in de theorie van het strafrecht. En voorzoover dergelijke sieraden van ons geslacht eenig bijzonder rechtsgelerd onderwerp behandelen, kiezen zij liever deze of gene straf dan den reedercedul of het recht van klauwengang en stoppelweide.

Het is de schoonste vrucht van de nieuwe wet op het hooger onderwijs, dat zij aan de aangematigde, zoowel uit zedelijk als uit staatkundig oogpunt hoogst bedenkelijke, suprematie van het privaatrecht ook officieel een einde heeft gemaakt. Die vrucht althans blijve bewaard.

Nationaal karakter van het nieuwe Wetboek. Van een »nationaal», of zoo als reeds de wetgever van 1836

Antwoord der Regeering.

NATIONAAL KARAKTER VAN HET WETBOEK. Ongetwijfeld hebben de

het uitgedrukt had, van een »*Nederlandsch*» Wetboek van Strafrecht stelde de Koning het tot stand komen in uitzicht.

Al dadelijk drong zich de vraag op, of het »nieuw» wetboek, thans in behandeling, ook een »*Nederlandsch*», een »nationaal» wetboek is.

Dat, hetgeen men dankbaar erkende, bij de redactie van het ontwerp groote zorg is besteed aan taal en stijl, zoodat het Wetboek de bewijzen in zich draagt van de kracht en den rijkdom onzer moedertaal, — dit zegt veel. Maar daarom alleen verdient het Wetboek nog niet nationaal te heeten. Het gevoelen werd uitgesproken, dat bij de samenstelling een zeer ruim, zij het ook een zelfstandig gebruik gemaakt is van de strafwetgeving in den vreemde, zoodat men bijna gevraagd had, of het Wetboek niet veeleer een internationaal, dan een nationaal karakter vertoont.

Verwonderen kan dit niet, wanneer men bedenkt, dat in onzen tijd zonder vergelijkende studie geen degelijke rechtsstudie denkbaar is, en dat dit zeker niet het minst geldt ten aanzien der studie van het strafrecht. Maar heet dan dit Wetboek slechts daarom nationaal omdat het in het *Nederlandsch* geschreven en in Nederland samengesteld is? Of zijn er bepaaldelijk historische, *Nederlandsche* elementen in aan te wijzen?

Tot wegneming van elken twijfel zoude men het op hoogen prijs stellen, wanneer de Minister van Justitie kon goedvinden in korte trekken aan te toonen, waarin het eigenaardig *Nederlandsch* karakter van dit wetsontwerp bestaat.

opstellers niet alleen, en in de eerste plaats, vroegere *Nederlandsche* ontwerpen, maar ook *buitenlandsche* wetgevingen geraadpleegd; zij zouden hun plicht miskend hebben indien ze het hadden nagelaten. *Slaafsch* navolging zal men echter nergens aantreffen. Integendeel. Wie de vergelijking maakt en van ons Burgerlijk Wetboek met de *civiele* wetboeken der naburige volken en van dit ontwerp met de strafwetboeken van welk land ook, zal bevinden dat ons nieuwe Strafwetboek oneindig meer dan ons Burgerlijk Wetboek een *nationaal* wetboek heeten mag.

Op 't gevaar af zich hier eenige uitvoerigheid te moeten veroorloven, zal de Minister, ter voldoening aan den aan het slot van dit n^o. uitgedrukten wensch der Kamer, eenige voornamen *nationale* eigenaardigheden van het ontwerp vermelden.

Vooraf drie algemeene opmerkingen.

Vooreerst. In juist dezelfde mate waarin de verschillende natien hetzij met elkander overeenkomen, hetzij van elkaar verschillen, in precies dezelfde verhouding moeten ook hare wetten hetzij overeenstemming, hetzij verscheidenheid vertoonen. Daar nu de *Europesche* volken veel meer punten van overeenkomst dan van verschil bezitten, spreekt het wel van zelf dat zich ook uit hunne wetten, bij veel verscheidenheid, nog oneindig meer overeenstemming openbaren moet.

Ten anderen. Naarmate iemand te meer met eenig onderwerp vertrouwd is, in die mate wordt het vermogen gescherpt om, waar de oppervlakkige waarnemer overeenstemming ziet, verschil te ontdekken. De vreemde ziet niet zelden tusschen twee broeders »sprekende gelijkenis», terwijl daar-

entegen vader of moeder, in bijzonderheden met de gelaatstrekken vertrouwd, meer op de verschilpunten het oog hebben, ja soms met moeite eenige overeenkomst kunnen waarnemen. Dit eenvoudige feit heeft, gelijk alles wat in het dagelijksch leven voorvalt, ook voor de wetgeving beteekenis. De *Duitsche* of *Nederlandsche leek* zal wellicht tusschen het

Duitsch en Nederlandsch wetboek »groote gelijkenis" meenen te zien. De Duitsche of Nederlandsche *criminalist* daarentegen, al ziet hij den gemeenschappelijken Germaanschen familietrek niet voorbij, zal, gelijk ook in den vreemde van alle zijden geschied is, het Nederlandsche Wetboek een »origineelen" arbeid noemen en zich wel wachten het Duitsche Wetboek als de hoofdbron of zelfs als bron in den eigenlijken zin van 't woord, van onzen nationalen arbeid voor te stellen.

Ten derde. Van den aanvang af stond het bij de Staatscommissie vast, dat men zich te wachten had en voor slaafsche navolging, en voor *jacht* op originaliteit. Nooit werd gevraagd of iets nieuw of oud, in Nederland of elders ontkiemd was, maar eenvoudig of het al of niet strookte met hedendaagsche Nederlandsche begrippen en Nederlandsche behoeften.

Thans tot bijzonderheden overgaande wijst de Minister *als voorbeelden* op het volgende:

a. Eenvoudigheid, dezen echt Nederlandschen karaktertrek, zal men in het ontwerp niet te vergeefs zoeken.

Reeds uit den algemeenen inhoud blijkt zij. Het Wetboek is niet omvangrijker dan de Code Pénal; toch staat er wel tweemaal zooveel in. Niet alleen moest tengevolge van nieuwe maatschappelijke toestanden en behoeften en grootere nuanceering in de criminaliteit, het getal strafbare feiten grooter worden, maar tevens zijn dozijnen bepalingen van het Wetboek van Strafvordering en is de inhoud van tal van speciale wetten in het Wetboek opgenomen. Toch bereikt het cijfer artikelen nog niet ten volle dat van den Code.

Niet minder kan de eenvoudigheid blijken uit de definities der misdrijven. Men vergelijke bijv. de omschrijving van den meeneed met die der artt. 361—366 Code Pénal, of die van de verduistering met art. 408 Code Pénal. Minder woorden, grooter inhoud.

Eindelijk het strafstelsel. Eenvoudiger strafstelsel is nergens bekend. Dit zou geen deugd maar een groot gebrek wezen, indien daarmede verslapping der repressie gepaard ging. Maar het tegendeel is waar. De lange straffenlijst van den Code was sinds lang een wassen neus, zelfs de onderscheiding tusschen tuchthuisstraf en correctionele gevangenisstraf een leugen geworden, ja, de eerste straf was lichter dan de tweede, in zoover zij slechts gemeenschappelijk kon worden ondergaan.

b. Practisch is de Nederlander en ook het wetboek. Men leze b. v. art. 30 en vergelijke daarmede art. 335, *tweede* lid, van den Code, waar telkens de put gedempt wordt juist als het kalf verdronken is; met andere woorden, waar vader of moeder de macht verliest alleen over dat kind dat reeds gedébaucheerd is en de vrijheid behoudt om de anderen een voor een denzelfden weg op te sturen.

c. Sints in 1813 de Souvereine Vorst den rechter bevoegdheid verleende ook bij misdaden verzachtende omstandigheden aan te nemen, is in steeds toenemende mate (bepaaldelijk in 1838 en 1854) het *arbitrium iudicis* uitgebreid, totdat in dit ontwerp den rechter eene vrijheid is toegekend, grooter dan ergens elders bestaat. Dat *vertrouwen in de rechterlijke macht*, overal in het Wetboek merkbaar, is echt nationaal. Al ontbreekt het ook hier te lande niet aan kritiek over rechterlijke uitspraken, in de onkreukbare onpartijdigheid van onzen rechter wordt, en te recht, een zeldzaam vertrouwen gesteld.

d. *Liefde voor de gelijkheid*, even ver verwijderd van de revolutionaire »égalité", die de vrijheid volkomen uitsluit, als van hatelijke distincties die elders hier en daar nog wel eens gemaakt worden, zit den Nederlander in het bloed. Bovenal verlangt hij gelijkheid voor de wet. Bestaat deze naar de tegenwoordig heerschende strafwetgeving? — Neen.

Er zijn twee middelen waardoor men die gelijkheid schenden kan. Men kan het doen openlijk; maar men kan het evenzeer doen bedektelijk. Dit laatste geschiedt in den Code Pénal tallooze malen ten bate van les plus forts qui font la loi.

Wil men voorbeelden? Feiten waartoe in den regel alleen de kleine burger in verzoeking komt, worden door den Code veelal onbarmhartig gestraft; vergrijpen waartoe alle standen of vooral de hoogere hun contingent leveren, niet zelden vergoelikt. De onvermogen die de hand uitsteekt om een gift, kan, op grond van den overlast door hem veroorzaakt, gestraft worden met gevangenis; de hooggeplaatste ambtenaar die wederrechtelijk, met geweld, in eens anders woning dringt, komt er af met eene onbeduidende boete. Wie de »eer of kieschheid" (honneur ou délicatesse) van een magistraatspersoon door woorden aanrandt, kan twee jaren worden opgesloten; de fabrikant die het arme meisje verleidt dat bij hem arbeidt, is straffeloos.

Men lette ook op het onrecht dat in de wet soms jegens de vrouw gepleegd wordt. De medeplichtige van de overspelige vrouw wordt in den Code Pénal *schijnbaar* zwaarder gestraft dan zij zelve; want hem treft en gevangenis en geldboete, haar gevangenis alleen. Leest men echter ook art. 463, dan bevindt men dat de eerste strafpositie, hoe ongerijmd het klinkt, veel *lichter* is dan de tweede; want in geval van verzachtende omstandigheden, die men ook ten bate van de heeren der schepping al licht vindt, kan waar gevangenis en boete bedreigd is, ook *uitsluitend* boete worden opgelegd, terwijl daarentegen de vrouw, al waren er alle denkbare verzachtende omstandigheden, toch altijd de gevangenis betreden moet.

Ten aanzien nu van deze en tallooze andere schendingen van de gelijkheid voor de wet, brengt het ontwerp verbetering.

e. *Opvatting van de verhouding tusschen staat en maatschappij*. De Nederlander is afkeerig van Staatsalmacht; wel daarentegen wenscht en verlangt hij, dat waar de maatschappij uit eigen aandrift een edelen strijd heeft aangegord, de Staat, de Wetgever, de Regeering, in hoe bescheiden mate dan ook, sympathie toone en steun verleene.

Met dezen nationalen karaktertrek wordt in het ontwerp zorgvuldig rekening gehouden. En zijne aanneming — gelijk het den Minister aanvankelijk reeds zoo ruimschoots gebleken is — zal een voldoening zijn voor duizende edele burgers, die, sinds jaren, strijd gevoerd hebben tegen den sterken drank, den vloek der prostitutie, de barbaarschheid der dierenkwellerij.

f. Slechts die »kultuur" die met waardeering der maatschappelijke beteekenis van *godsdienst* en *kerkgenootschappen* gepaard gaat, kan nationaal zijn bij een volk dat aan den godsdienst zijn zelfstandig bestaan te danken heeft. Toen dan ook de heer DONNER [zie zijne rede onder Titel II van boek I, rubriek: *Geen doodstraf* enz.] de verklaring aflegde: »onmiskenaar ademt uit het geheele ontwerp ons een godsdienstige geest

tegen", wees hij ¹ een nationalen karaktertrek van het Wetboek aan.

Van daar dan ook dat het ontwerp, meer dan wellicht eenige andere wetgeving van Europa, zich heeft vrijgehouden van eenig, altijd hatelijk, *jus speciale* tegen de geestelijkheid.

Het behoud van art. 449 is daarmede niet in strijd. Daar geldt het niet (zooals bij opruijing) eene verzwarende omstandigheid in het geestelijk karakter gezocht, maar een feit dat slechts dan maatschappelijke beteekenis heeft wanneer het door een bedienaar van den godsdienst gepleegd wordt.

g. Ook om eene het vaderlandsch gevoel minder streelende reden kan het Wetboek nationaal genoemd worden. Hoe dikwerf werd, ook in de laatste jaren, hier te lande het rechtsgevoel geschokt door het straffeloos plegen van ergerlijke feiten die strafbaar hadden behooren te wezen. Het ontwerp heeft daarin voorzien. En naast tal van artikelen (zie bijv. 188, 189, 294, 318, 335, 336, 342, 343, 406 enz.) zou men bekende namen kunnen schrijven, die maar al te zeer den Nederlandschen oorsprong herinneren.

h. Met nadruk mag ook op de uitwendige geschiedenis van het Wetboek worden gewezen. Mannen van alle richtingen hebben zoowel tot den voorbereidenden arbeid als bij de openbare discussien en de eindstemming hunne hooggewaardeerde medewerking verleend. Zoo draagt dan ook het Wetboek den stempel niet van eene *partij*, maar van het Nederlandsche volk.

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(1 Maart 1881.)

De heer BORSIUS, *lid der Commissie van Rapporteurs*:Het „il faut juger les écrits d'après leur date", is zeker op den Code Pénal toepasselijk. Napoleon zelf, die zoo met zijne vijf Codes was ingenomen, heeft dadelijk verklaard, „il faut les revoir après trente ans". De wetboeken moeten de zeden, de maatschappelijke toestanden volgen.

Het verjaringstijdperk door Napoleon voor zijne wetboeken gesteld, hebben wij met betrekking tot het strafregt, hoe de Code ook opgelapt en gewijzigd werd, meer dan tweemaal doen verloop. Eindelijk is het oogenblik gekomen, dat wij zullen verkrijgen een Nederlandsch, een nationaal wetboek; of het dien naam verdient is door enkelen betwijfeld. Wie echter daaromtrent nog twijfel moge koesteren, dien verwijs ik naar de uitstekende uiteenzetting van den Minister in zijn antwoord aan deze Kamer....

De heer DE SITTER:Wij hebben van den vorigen geachten spreker gehoord, dat reeds Napoleon bij de invoering van den Code Pénal de herziening van dat werk waarmede hij zoo hoogelijk was ingenomen, in uitzigt heeft gesteld, en dan mag het ons zeker niet bevreemden dat die Code Pénal, een wetboek van Franschen oorsprong, op onzen Nederlandschen bodem niet in het volksleven is doorgedrongen. Product van vreemden oorsprong, geschreven in den, ten opzichte der beoefening van het strafregt, bekrompen geest van den toenmaligen tijd, geschoeid op beginselen van magt en geweld, kan het niet anders of dit wetboek moest in een land als Nederland eene belemmering in de vrije ontwikkeling van de nationale zelfstandigheid en vrijheid zijn en moest het schier met wezigen ontvangen en toegepast worden. Geen wonder dan ook dat reeds van de invoering af, en allereerst bij het besluit

¹ Dat de bezwaren door dezen geachten afgevaardigde in diezelfde zitting [26 Oct. 1880] ontwikkeld, bij hem niet overwegend waren gebleven, bleek bij de eindstemming.

van den Souvereinen Vorst van 11 December 1813, verschillende pogingen werden aangewend om aan den Code Pénal bepalingen in den milderen geest van den tijd toe te voegen of de beginselen daarvan te wijzigen. Verscheidene van die ontwerpen, van 1814 tot 1859 behandeld, zijn geen wet geworden. Sommige wetten evenwel hebben veranderingen gebracht in den Code Pénal, die daardoor ophield eene codificatie van het strafregt te zijn, maar werd eene verzameling van afzonderlijke bepalingen van strafregt. Daardoor zijn wij gekomen op een hellend vlak, dat gevaar opleverde zoowel voor de regtszekerheid als voor eene goede regtsbedeeling....

Toen nu na de wijzigingen die bij de wet van 29 Junij 1854 in den Code Pénal waren gebracht, de wet van 17 September 1870 door de afschaffing der doodstraf, aan dat gebouw den hoeksteen of, gelijk Charles Lucas het noemde, *la clef de la route* ontnam, toen werd eene geheele herziening van dat wetboek onvermijdelijk noodzakelijk, en het spreekt van zelf dat ieder die, in welke betrekking ook, geroepen was dat wetboek toe te passen of daaraan mede te werken, met belangstelling en ingenomenheid het werk heeft gadegeslagen van de Staatscommissie, aan wie wij het ontwerp hier thans in behandeling, verschuldigd zijn. Aan die belangstelling paarden zich met het oog op de zamenstelling dier commissie, groote verwachtingen, die niet zijn teleurgesteld. Het ontwerp toch bezit, behalve de groote verdienste dat het is een Nederlandsch Wetboek van Strafrecht, in overeenstemming met Nederlandsche zeden, begrippen en behoeften, ook de in het buitenland zeer geapprecieerde en erkende verdienste dat het is gebaseerd op de uitkomsten van wetenschap en ondervinding, op het gebied van het strafregt vooral in de laatste jaren verkregen, zoodat het *in vele opzichten* als een model van een Wetboek van Strafrecht mag worden aangewezen. Ik beroep mij hier op de autoriteit van professor Mayer te Weenen, die in zijne monografie: „Der neue niederländische Strafgesetzentwurf“, nadat hij het wetsontwerp kritisch heeft beschouwd, aan het slot zich aldus uitlaat: „Soviel ist jedoch klar. Wie immer man von dem jeweiligen wissenschaftlichen Standpunkte sich zu der Lösung einzelner Fragen stellen mag, wie immer man dieses oder jenes Problem legislativ anders gestaltet sehen möchte, das ist unbestreitbar, das wir es hier mit einer Kodifikation zu thun haben, welche die allgemeine Beachtung des Auslandes verdient, welche sich würdig den neuesten Strafgesetzbüchern anschliesst und damit einen Ring mehr in der grossen Kette bildet, welche die civilisirtesten europäischen Völker durch die Gemeinsamkeit der Kulturinteressen verbindet. Auch die Niederländer sind damit aus ihrer bisherigen Isolirung des Strafrechts herausgetreten und haben sich einen Antheil an der Fortentwicklung des europäischen Strafrechts gesichert“.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Hoe is het mogelijk, dat een wetsontwerp, dat èn door de strafbaarstelling van zoovele onregtmatische feiten, èn door zijn strafstelsel, èn door de regelen die het voor de toepassing der straffen op de misdrijven stelt, zooveel gestrenger is dan de bestaande wetgeving [zie over een en ander de rede onder de rubriek *Vergelijking met het bestaande strafrecht*]; — hoe is het mogelijk, dat zoodanig ontwerp toch door sommigen als ziekelijk philanthropisch, als overdevenen zachtzinnig is afgeschilderd?

Daarvoor bestaan, geloof ik, twee redenen. Vooreerst is het wetsontwerp blijkbaar niet altijd van het eerste tot het laatste artikel gelezen en overwogen door hen, die daarover een oordeel uitspraken, en is niet zelden vergeten de gulden regel dat men nooit moet oordeelen na de lezing van één enkel artikel. Allermint waar het geldt een wetboek, waarin ten gevolge van het consequent toegepast, in art. 55 uitgedrukt, beginsel van den *concurfus idealis*, talloze malen het eene artikel aanvult wat men in het andere schijnt te missen. [Vgl. de rede, medegedeeld bij art. 55].

Men heeft bij de interpretatie en de toepassing van het Wetboek steeds op den *concurfus idealis* te letten. Dit is zóó waar, dat, wanneer men het een oogenblik verzuimt, men komt tot interpretaties waarvan het wel van zelf spreekt dat ze nooit in de bedoeling van de opstellers kunnen hebben gelegen. Om iets te noemen. Ik heb ergens gelezen dat volgens dit ontwerp iemand die in een spoorwegcoupé

een doodslag begaat, tot niet meer dan 15 jaren gevangenisstraf kan worden veroordeeld, en dat een zeeroover die iemand doodt, eveneens volgens dit ontwerp geen hogere straf kan belopen. Het is zeer waar dat in het ontwerp staat, dat wanneer men pleegt zeeroof of diefstal in een spoorwegcoupé met doodelijk gevolg, dat men dan krijgt 15 jaren gevangenisstraf. Maar overal waar de wet van doodelijk gevolg spreekt, als verzwarende omstandigheid, heeft men aan een NIET *bedoeld* gevolg te denken. Immers, ware de dood *bedoeld*, dan zou er, behalve diefstal, zeeroof enz., *doodslag* zijn en zal men ook speciaal art. 288 hebben te raadplegen. Doet men dit, dan bevindt men dat dit ontwerp veel strenger is dan de bestaande wetgeving. Op dit oogenblik is het mogelijk dat op nieuw door de justitie zal moeten worden onderzocht of zeker welbekend misdadiger al of niet met premeditatie heeft gepleegd doodslag op een kind. Tegenwoordig is die vraag van groot belang, want volgens de wet van 1870 kan *zonder* premeditatie geen levenslange straf worden opgelegd. Dit ontwerp is van eene andere leer. Art. 288.

In de toekomst zouden wij dus in dergelijk geval met premeditatie of niet-premeditatie niets te maken hebben. Ook zonder premeditatie zou levenslange gevangenisstraf opgelegd kunnen worden.

Er is nog een tweede verklaring te geven voor de zonderlinge beschouwingen van sommigen, alsof door dit wetsontwerp de kracht der strafjustitie zou verzwakt worden — eene minder juiste opvatting van het begrip *humaniteit*.

Ik ben een groot voorstander van humaniteit en geloof dat dit wetsontwerp zich, in goeden zin, door humaniteit kenmerkt. Maar volgt daaruit dat het minder streng zou zijn in zijne opvatting van het kwaad of in zijne straffen?

Immers neen!

Humaniteit en gestrengheid sluiten elkander volstrekt niet uit; het komt er slechts op aan in welken zin het woord „humaniteit” wordt opgevat.

In *welken* zin nu kan dit Wetboek veel humaner dan de Code Pénal genoemd worden?

Terwijl de Code Pénal het belang der maatschappij meent te bevorderen ook door de waarachtige (zedelijke) belangen van den gevallen op te offeren, zelfs dan als het volstrekt niet noodig en ook voor de maatschappij zelve verderfelijk is, hebben de opstellers van dit ontwerp er naar gestreefd het belang van de maatschappij en het zedelijk belang van den individu met elkander zooveel mogelijk te verzoenen. *Zoo veel mogelijk* zeg ik, want waar de strijd voor alsnog niet *kon* worden opgelost, gaat natuurlijk het belang der maatschappij voor. Geen sprake dus van verbeteringstheorie of van die gemakzucht die, om gemeenschappelijke gevangenen rustig te houden, hun een aangenaam leventje bereidt, dat is de valsche philanthropie die ook de gevangenen zelve zedelijk benadeelt. Maar eene zware, strenge tucht, die gevoelig leed veroorzaakt, maar de zedelijke wedergeboorte niet uitsluit. De straf zal, veel meer dan in den Code Pénal, eene waarheid zijn; een gevoelig *leed*, maar zij zal niet meer zijn een *kwaad*, dat wil zeggen, iets dat de waarachtige, zedelijke belangen van den delinquent benadeelt.

Ik gevoel zeer goed dat ik hier slechts het ideaal uitspreek, naar welks bereiking wij *gestreefd* hebben, wetende dat het nimmer *volkomen* te bereiken is. Maar dit is de eigenaardigheid van alle beginselen, ideeën en idealen, dat de mensch ze nooit *volkomen* kan uitdrukken of verwerkelijken, noch op het gebied der kunst, noch op dat der wetenschap, noch op dat der wetgeving....

Het beste wat wij weten, het diepste wat wij gevoelen, dat verliest altijd, reeds door den *vorm* waarin wij het moeten uitdrukken. Zoo ook en in dubbele mate op het gebied der wetgeving. Het ideaal dat den wetgever bezielt en leidt en trekt, is nooit *geheel* te bereiken. Heeft het daarom geen waarde? Ja, want het bepaalt de *rigting* waarin wij ons *zoo ver mogelijk* bewegen....

Idealisme is niet de schande maar de kracht van den wetgever, van den staatsman, *mits* het gepaard ga met de studie en van het verleden, en van de actualiteit, en zijne praktische uiting zich houde binnen de grenzen der mogelijkheid. Ik geloof te mogen zeggen dat bij de ontwerpers van dit Wetboek de liefde voor het

ideaal met eerbied voor de feiten gepaard ging. Als voorbeeld mag ik wijzen op de levenslange gevangenisstraf. Ik heb die gehandhaafd — met een bloedend hart, want in beginsel deugt zij niet; maar ik geloof dat niemand onzer hare afschaffing zal beleven, want onze maatschappij is voor die afschaffing nog niet rijp; indien ze plaats had, zou men, vrees ik, de doodstraf weder moeten invoeren. Ik haal dit slechts aan ten bewijze dat het ook mij niet ontbreekt aan waardering van den feitelijken toestand en dat men geen vrees behoeft te koesteren, alsof in dit wetsontwerp, waarvoor ik mij, *zoo als het hier ligt*, geheel verantwoordelijk stel, aan eenig ideaal het maatschappelijk belang zou zijn opgeofferd.

VORM VAN DE VOORDRACHT EN VAN DE VERSLAGEN.

Verslag der Staatscommissie dd. 13 Mei 1875.

Het ontwerp is één geheel, niet, op het voorbeeld van vroegere ontwerpen, gesplitst in zooveel wetsontwerpen als het titels bevat. Zoodanige splitsing is strijdig met den aard der zaak. Geen grooter of kleiner deel (boek, titel) van een wetboek van strafregt kan op zich zelf beschouwd worden als een afgerond geheel. Een wetboek dat aan de eischen eener goede codificatie voldoet, kan niet anders zijn dan ééne wet waarvan alle deelen zoozeer ineensluiten dat geen daarvan zich laat denken als afzonderlijke wet.

Wel is eene indeeling in titels of hoofdrubrieken, ter bevordering van het overzicht en om het gebruik gemakkelijk te maken, onontbeerlijk en ook door de commissie aangenomen; maar die indeeling, zooveel mogelijk ontleend aan datgene wat bij de overweging van de strafbaarheid van verschillende feiten als gemeen kenmerk op den voorgrond werd gesteld, bezit geen absoluut en beslissend karakter, en is onmogelijk zoo te maken dat niet tallooze bepalingen, onder verschillende rubrieken geplaatst, andere gemeene kenmerken hebben en ten naauwste met elkander samenhangen. Bij de verschillende lezingen van het ontwerp heeft de commissie zelve meermalen ondervonden, hoe schijnbaar geringe en onbeduidende wijzigingen in eene bepaling van den eenen titel tot veranderingen in andere titels leidden, en welk eene groote omzigtigheid er vereischt werd om niet door zoodanige wijzigingen den logischen samenhang van het geheel te breken, of zelfs, door verschil te doen ontstaan in de uitdrukking derzelfde gedachte, tot niet bedoeld verschil in de interpretatie aanleiding te geven. Door eene splitsing in afzonderlijke wetten loopt men ligter gevaar die eenheid en samenhang van het geheel uit het oog te verliezen.

Advies van den Raad van State.

Al dadelijk moet de Raad van State zich een tweetal opmerkingen veroorloven, wat den vorm betreft, waarin deze wetsvoordragt zich voordoet.

Rapport aan den Koning.

De eerste opmerking betreft de wenschelijkheid eener nota tot aanwijzing en toelichting der bijvoegingen, wijzigingen en weglatingen, welke de Regeering in den arbeid

Het werk der Staatscommissie is door den Minister van Justitie in den vorm gebragt eener Regeringsvoordragt, maar, gelijk gezegd is, niet zonder dat aan dat werk der Staatscommissie door den Minister veranderingen zijn aangebragt, en verscheidene titels en artikelen daaruit zijn weggelaten.

Het zal, bij het onderzoek in de afdeelingen van de Staten-Generaal, uiterst moeilijk zijn steeds te weten, wat en in hoeverre in het oorspronkelijk ontwerp der Staatscommissie van Regeringswege veranderd zij. Het geschreven, aan de Tweede Kamer in te dienen, exemplaar van het wetboek en der memorie van toelichting draagt de blijken dier aangebragte veranderingen niet, en de leden der Kamers zullen zich alzoo genoodzaakt zien een altijd bezwarend en tijdroovend onderzoek in te stellen in vergelijking met het in 1875 ter Landsdrukkerij gedrukt exemplaar van het Wetboek en der Memorie van Toelichting.

Bij den Raad van State is daarom de vraag gerezen, of aan dat, niet te ontkennen, bezwaar niet in dier voege zoude kunnen worden te moeten gekomen, dat de Regering de memorie van toelichting alsnog deed vergezeld gaan van eene Nota, waarin aangewezen en toegelicht werden de toevoegingen, wijzigingen en weglatingen, welke de Regering in den arbeid der Staatscommissie heeft noodig gekeurd.

Langs dezen weg zullen de leden der beide Kamers van de Staten-Generaal een gemakkelijk en volledig overzicht verkrijgen van de aangebragte veranderingen, en gelijktijdig worden ingelicht welke de beweegredenen waren die de Regering noopten op sommige punten van de voorstellen der Staatscommissie af te wijken.

In de tweede plaats trok het 's Raads aandacht, dat, in afwijking

der Staatscommissie heeft noodig geacht.

Gaarne is de ondergeteekende bereid, aan den hier gegeven wenk gevolg te geven, zij het dan ook in eenigzins anderen vorm. Ten aanzien van de veranderingen, die het ontwerp der Commissie onderging, geeft de memorie van toelichting nu reeds rekenschap in zoover uit de daarbij ontvouwde redenen waarop het voorstel der Regering is gegrond, blijkt, waarom zij zich met andere of strijdige denkbeelden niet vereenigde.

Eene kritiek van het werk der Commissie is vermeden; ze zou niet alleen de eenheid van de regeringsvoordragt en toelichting verbroken hebben, maar tevens minder passend kunnen geacht worden, te meer omdat, behoudens wat den omvang van den inhoud van 't wetboek betreft, in het algemeen met de aangebragte wijzigingen de leden der, bij Uwer Majesteits besluit van 18 April 1876, n^o. 16, ontbondene Staatscommissie zich hebben kunnen vereenigen. Ook de enkele optelling van alle veranderingen schijnt minder doelmatig. Ongerekend het wegvallen van vele bepalingen zijn, gelijk de Raad teregt doet opmerken, de veranderingen wel niet bijzonder groot, daar de ondergeteekende van den beginne af er naar gestreefd heeft, om zoo weinig als hem doenlijk was te wijzigen, maar toch zijn de veranderingen nog zóó menigvuldig, dat alléén de aanwijzing daarvan in eene afzonderlijke nota nog tal van bladzijden zou beslaan, wier raadpleging en vergelijking eene meer omslagtige dan geriefelijke bezigheid zouden opleveren.

Uit dien hoofde meent de ondergeteekende beter aan de bedoeling van den Raad gevolg te geven, door aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal een gedrukt exemplaar mede te deelen van het ontwerp en de me-

van den tot dusverre dienaangaande gevolgden regel, de vijf honderd vijf en dertig artikelen des wetboeks als een geheel aan 's Raads onderzoek en naar het zich laat aanzien ook aan dat der Staten-Generaal wordt onderworpen.

Tot dusverre werden en vóór en na 1838 de wetboeken in dier voege bij de Volksvertegenwoordiging ahangig gemaakt, dat elke titel een afzonderlijk wetsontwerp uitmaakte.

De Raad van State heeft zich afgevraagd, of bij de openbare beraadslagingen, en met name bij de eindstemming in Tweede en Eerste Kamer, het niet op het lot der wetsvoordragt een ongelukkigen invloed zou kunnen uitoefenen, indien al die titels en artikelen gezamenlijk aan eene eindstemming werden blootgesteld. Een zamenloop van verschillende minderheden zou aldus wellicht tot verwerping kunnen leiden van het geheel, dat bij splitsing der titels in even zoo vele wetsontwerpen in afzonderlijke stemming over deze laatsten, ongedeerd uit de beraadslagingen der beide Kamers in het leven zou kunnen treden.

Tegenover het bezwaar eener mogelijke zamenwerking van onderscheidene minderheden tot verwerping des wetboeks in zijn geheel staat echter de overweging, dat menigeen, die niet zou gearzeld hebben, dezen of genen afzonderlijken titel af te stemmen, nu hij voor het geheel in eens zijne stem zal moeten uitbrengen, er niet toe zal willen medewerken, om door een ongunstig votum al den verrigten arbeid te verijdelen. Elk zal over eenige bezwaren heenstappen om het werk tot stand te brengen, en alleen op die wijze kan een stelselmattig geheel verkregen worden. Afstemming van enkele titels zou tot omwerking moeten leiden, en tot veranderingen die ligtelijk niet zoo volkomen in het geheel passen en dus de zoo noodzakelijke eenheid verbreken zouden.

De Raad van State, na al het voor

more van toelichting der Staatscommissie, waarin met de pen is doorgehaald, bijgevoegd of gewijzigd wat in de regeringsvoordragt anders voorkomt, op gelijke wijze, als ook aan den Raad van State is gedaan, en daarenboven eene lijst der artikelen van het ontwerp-wetboek met aanwijzing, achter elk artikel, van het corresponderende van het ontwerp der Staatscommissie.

Hierdoor zal ieder lid der vertegenwoordiging in staat gesteld zijn, om, waar hij het voor zich noodig heeft, door eene vergelijking zich de ophelderingen te verschaffen, waaraan hij behoefte gevoelt. Verder te gaan kan overbodig geacht worden, ook omdat niet uit het oog mag worden verloren, dat het ontwerp der Commissie strekte ter voorlichting van de Regering, die van den voortreffelijken arbeid een ruim gebruik heeft gemaakt, maar dat het regeringsontwerp toch de grondslag moet uitmaken van het verder onderzoek en van het overleg met de vertegenwoordiging.

De tweede voorafgaande opmerking wordt ontleend aan het voornemen, om het ontwerp in zijn geheel bij ééne wetsvoordragt aan de Staten-Generaal voor te dragen. De Raad van State verklaart, ten slotte, in dat voornemen te kunnen berusten, en de ondergeteekende blijft het wenschelijk achten, dat in dien zin worde gehandeld, omdat het ontwerp inderdaad één geheel, een zamenhangend geheel uitmaakt, en het voor de behandeling, niet minder dan later voor eene raadpleging der geschiedenis in het belang van eene juiste uitlegging en toepassing, van groot nut zijn zal, dat van den beginne af eene doorlopende reeks van artikelen worde aangenomen voor het geheele wetboek, met vermijding van de ver-

en tegen te hebben overwogen, kan dan ook wel berusten in den vorm waarin het wetboek aan zijn onderzoek onderworpen is en, naar het voorkomt, aan dat der Staten-Generaal zal onderworpen worden.

wijzingen naar artikelen van afzonderlijke wetsvoordragten, hetwelk in ieder geval tot omslag en moeilijkheden, doch tevens ligt tot verwar- ring aanleiding kan geven.

Verslag der Commissie van Rapporteurs van de Tweede Kamer, tevens bevattende het antwoord van den Minister van Justitie.

(Het Regeeringsantwoord is telkens met inspringende regels gedrukt.)

De Commissie meent het volgende te moeten opmerken aangaande de inrigting van *dit Verslag*.

Het schriftelijk antwoord der Regering op de door de Commissie schriftelijk medegedeelde opmerkingen wordt in dit Verslag met kortere regels gedrukt. Wanneer de Commissie opmerkingen heeft gemaakt, voor het geval dat de Regering had gemeend aan hare hoofdbezwaren niet te kunnen voldoen, zijn die subsidiaire bedenkingen *cursief* gedrukt, telkens als tusschen de Commissie en de Regering omtrent de hoofdbezwaren zoodanige overeenstemming is verkregen dat de subsidiaire bedenkingen geen punt van overweging behoeften uit te maken. Waar na de schriftelijke gedachtenwisseling mondelinge bespreking tusschen de Regering en de Commissie niet tot nieuwe gezichtspunten of beschouwingen heeft geleid, wordt van dit nader overleg geene melding gemaakt. De uitdrukking: »de Commissie" wordt zoowel van de meerderheid der Commissie als van de geheele Commissie gebezigd. Indien bij het voorstellen van amendementen de Commissie zich *eenparig* met het voorstel vereenigt, wordt dit uitdrukkelijk gezegd. Uit de voorgestelde amendementen zal overigens van zelf blijken, in welke gevallen verschil van gevoelen tusschen de Regering en de Commissie is blijven bestaan van genoegzaam gewigt om daarover de beslissing der Kamer in te roepen. Uit het zwijgen der Commissie op een antwoord des Ministers kan niet *per se* worden afgeleid dat de Commissie van de onjuistheid der door haar gemaakte opmerking is overtuigd geweest, maar alleen dat hare meerderheid gemeend heeft — al ware het somtijds op afwijkende gronden — in het gevoelen der Regering te kunnen berusten.

De Commissie vermeldt hier nog dat door de heeren OLDENHUIS GRATAMA en LENTING in hunne afdeelingen zijn overgelegd nota's die bij dit Verslag zijn gevoegd.

Ten aanzien van den vorm, waarin *dit ontwerp* aan de Kamer wordt aangeboden, meent de Commissie van Rapporteurs zich te moeten beperken tot eene enkele opmerking van ondergeschikt, maar toch van praktisch belang.

In de aanduiding van volzinnen van dezelfde alinea, die met een nieuwen regel beginnen, bestaat verschil. Nu eens vindt men cijfers, zoo als bijv. in art. 171 ¹, dan weder zoo als bijv. in art. 154, niet. Het komt der Commissie voor dat het wenschelijk zou zijn, niet alleen regelmatigheidshalve, maar ook ter vermijding van vergissingen bij het citeren van bedoelde onderdeelen, *overal* het stelsel toe te passen dat in

¹ Bij de aanhaling van artikelen in het Verslag zijn overal de *oude* nummers gevolgd, behalve voor zooveel betreft *geheel* nieuwe artikelen, die door het nieuwe nummer worden aangewezen.

de meeste gevallen gehuldigd schijnt, om *cijfers* te bezigen waar feiten, *letters* waar, zoo als in art. 69, straffen worden opgesomd.

Tusschen *cijfers* en *letters* overal het bedoelde onderscheid te maken, zou onmogelijk zijn, daar soms in hetzelfde artikel (zie art. 9) *beide* gebruikt worden. De gemaakte bedenking zal, naar de Minister zich vleit, vervallen, wanneer in de artt. 39, 80, 154, 195, 196, 214, 358, 439 en 450 cijfers worden bijgevoegd, terwijl in artt. 69, 76 en 79 de letters mede door cijfers vervangen worden. Op deze wijze heeft men, ter onderscheiding der onderdeelen van dezelfde alinea, overal *cijfers* behalve alleen waar, gelijk bijv. in art. 9, dubbele teekens noodig zijn.

Verslag der Commissie van Rapporteurs van de Eerste Kamer.

De Commissie achtte, alvorens haar *Verslag* uit te brengen, overleg met de Regeering noodig. Zij stelde zich daartoe met den Minister van Justitie in betrekking en deelde hem het voorshands opgemaakt stuk schriftelijk mede, aan den Minister overlatende, of hij het antwoord aan de Commissie schriftelijk dan wel mondeling verlangde te geven. De Minister gaf de voorkeur aan eene schriftelijke beantwoording.

Men vindt het door de Commissie medegedeelde in de kolom *links*, het antwoord der Regeering in de kolom *rechts*.

Behalve deze schriftelijke gedachtenwisseling met de Regeering werd een nader mondeling overleg met haar door de Commissie wenschelijk gekeurd. De Minister gaf gaarne aan dit verlangen toe.

De mondelinge gedachtenwisseling liep *vooreerst* over enkele punten in de schriftelijke Nota reeds besproken, doch waaromtrent de Commissie nog prijs stelde op eene nadere verklaring; naar aanleiding van dit gedeelte van het onderhoud werd zoowel de Nota der Commissie als het Antwoord der Regeering hier en daar verduidelijkt en aangevuld.

Hetgeen verder in het mondeling onderhoud verhandeld werd, is opgeteekend aan het slot van het Verslag.

De Commissie vermeldt met ingenomenheid, dat zij bij het schriftelijk, zoowel als bij het mondeling overleg in ruime mate de medewerking van den Minister van Justitie mocht ondervinden.

Sedert langen tijd was het niet gebeurd, dat een *Wetboek* bij de Staten-Generaal in behandeling kwam. Met betrekking tot de verbetering der wetgeving van 1838 hebben wij het nog nimmer verder kunnen brengen dan tot partieele herziening. En nog nimmer, hetzij onder de vorige Grondwetten, hetzij onder de Grondwet van 1848 was een *Wetboek* ingediend bij één wetsontwerp.

De vraag in hoever deze vorm verkieselijk zij, wordt door de Staatscommissie, in het advies van den Raad van State en in het rapport

Antwoord der Regeering.

Het bezwaar dat dit *Wetboek* bij één wetsontwerp is ingediend wordt terecht niet overwegend geacht. Het Burgerlijk *Wetboek* bijv. en het *Wetboek* van Koophandel kwamen, titels-gewijze, als reeks van wetten tot stand. Dit heeft niet belet dat, bijna van den aanvang af, o. a. de titels over het *bezit* en over den *wissel* door de meest deskundigen met recht zijn afgekeurd. Welken vorm men kiese, alom heeft de ervaring geleerd dat een *wetboek* alleen door herhaalde, ja voortdurende herziening op het

van den Minister van Justitie toegelicht. In het Verslag der Tweede Kamer wordt zij, hoewel aangeroerd in haar leiddraad, met stilzwijgen voorbijgegaan. Geen wonder: de Tweede Kamer in het bezit van het recht om in een voorstel des Konings wijzigingen te maken, ondervond de schaduwzijde van dezen vorm minder. Maar bij het afdeelingsonderzoek der Eerste Kamer werd zij te levendiger gevoeld. Immers ware de Eerste Kamer bij het uitspreken van een eindoordeel minder gebonden geweest, wanneer elke titel van het Wetboek in een afzonderlijk wetsontwerp ware voorgedragen.

Men wrichtte voor de overweging, dat het Wetboek één samenhangend geheel uitmaakt en als zoodanig moet worden beschouwd; men zag het voordeel niet voorbij, dat het ontwerp vanden beginne uit een doorlopende reeks van artikelen bestond, en, bij zucht tot samenwerking met de Regeering, wenschte men ook deze bedenking van den vorm niet te zwaar te doen wegen. Toch gaven een groot getal leden hun leedwezen te kennen, dat de weg vóór en na 1838 bij de samenstelling onzer wetboeken gevolgd, ditmaal is verlaten. Geplaatst voor het onverbiddelijk alternatief om of een omvangrijken arbeid op niet te doen uitloopen, of gedeelten van het Wetboek, die zij in het algemeen niet anders dan nadeelig konden achten, niettemin goed te keuren, verklaarden zij, door den nood gedwongen, zich bereid over zeer ernstige bezwaren heen te stappen. Voor de Regeering kon dan echter hun goedkeurend votum niet als bewijs gelden eener instemming met sommige, zeer belangrijke onderdeelen van dit wetsontwerp.

Hierop wordt met nadruk teruggekomen aan het slot van dit verslag.

[Zie dit onder de rubriek *Inhoud en inrichting in het algemeen*, hierachter bl. 54.]

vereischte peil kan worden gebracht. Eerst na de vaststelling bij de wet zal de kritiek hare rijpste vruchten openbaren en niets belet om, reeds bij de invoering, het werk te zuiveren van enkele vlekken die het, gelijk alle menschenwerk, aankleven. Dit is op het voorbeeld van JUSTINIANUS, ook herhaaldelijk in het buitenland geschied.

Een wetboek dat, van het eerste tot het laatste woord, de *volkomene* goedkeuring wegdraagt, hetzij van de meerderheid, hetzij zelfs van *niemand*, is ondenkbaar. Wie gedachtig is aan den innigen samenhang van het strafrecht met het gansche maatschappelijk, zedelijk en rechtsleven, zal geene overdrijving vinden in de bewering dat bij de vaststelling van een strafwetboek, positief of negatief, materieel of formeel, niet honderde maar *duizende* vragen moeten worden opgelost, waaronder niet weinige die zich, met meer of minder recht, *in utramque partem* laten bepleiten. Hoe ware het mogelijk omtrent al die vragen, ja zelfs over al de vragen die zich in één enkelen, eenigzins belangrijken, titel voordoen, volkomene overeenstemming te verkrijgen? Ook de Minister heeft — hoewel zelden, en nooit waar het 't stelsel, de grondslagen gold — in 't belang van 't gemeen overleg wel eens iets moeten toegeven. Maar, zelfs afgescheiden daarvan, zij de Kamer verzekerd dat hij zijn geluk niet zoekt in een onzinnig geloof aan volmaaktheid van het wetboek, maar wél in de overtuiging dat door de vaststelling daarvan de grondslag zal zijn gelegd voor een nationaal strafrecht dat gelijk algemeen erkend is, verre uitmunt boven den Code Pénal; de vergelijking met goede — buitenlandse of nationale — wetboeken kan doorstaan en zich verder door den tijd zuiveren en ontwikkelen moge. Tot welke zuivering en ontwikkeling hij ten allen tijde gaarne zal medewerken.

TAAL EN SPELLING.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De Commissie betreurt dat dit nieuwe Wetboek van Strafrecht is geschreven in de spelling van 1805¹, waaraan het Nederlandsche volk meer en meer vreemd wordt, die misschien in geen enkele school meer wordt onderwezen, en die het opkomend geslacht bijgevolg niet kent. Thans, meende zij, ware het eene gepaste gelegenheid om met de oude sleur te breken en voor het nieuwe Wetboek de nieuwe spelling aan te nemen.

Blijkens het gewijzigd ontwerp van wet is aan den wensch der Commissie voldaan. De Minister deelt tevens mede dat hij eenige taal- of stijlfouten heeft weggenomen, die, naar het oordeel van een uitstekend taalgeleerde, hier en daar worden aangetroffen.

[Het verlangen van de Commissie van Rapporteurs en het voldoen daaraan door de Regeering was blijkbaar een gevolg der kennismaking van de *Inleiding*, die Prof. De Vries onder dagteekening van 30 Juni 1879 had laten voorafgaan aan zijne in de Voorrede vermelde *Opmerkingen* over de taal en den stijl van het wetboek. Om die reden wordt ook die inleiding hier opgenomen.]

Inleiding der opmerkingen van Prof. M. de Vries.

Toen ik onlangs de eer had met U te spreken over het Ontwerp van het Wetboek van Strafrecht, met de Koninklijke Boodschap van 22 Februari l.l. aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangeboden, werd mij door U de wensch te kennen gegeven, dat ik U mijne bedenkingen zou mededeelen, betreffende de taal en den stijl van dat wetsontwerp. Het was uw verlangen het Strafwetboek, waaraan door de Staatscommissie en door U zelven zooveel zorg besteed was, ook in taal en stijl zoo goed en zoo zuiver mogelijk te maken. Ik behoef U niet te zeggen dat ik uwe vereerende uitnoodiging met warme belangstelling vernam. Het is een verblijdend bewijs van vooruitgang op het gebied der beschaving, dat de Regeering bij het ontwerpen van een zoo belangrijk Wetboek ook hare verplichtingen jegens de moedertaal erkent. Had men in het

¹ [Moet eigenlijk zijn: 1804.]

jaar 1838 de rechten der taal evenzeer geëerbiedigd, wij zouden ons dan niet te schamen hebben over de wetboeken, in dat jaar ingevoerd, die als voorbeelden van cacographie nog altijd het gevoel van iederen Nederlander, wien zijne taal ter harte gaat, zoo pijnlijk aandoen. Wel mogen wij ons gelukwenschen, dat de tijden veranderd zijn, en dat de Regeering thans uit eigen beweging wil voorgaan, de eer en het recht onzer taal te handhaven. De Nederlandsche natie mag er U dankbaar voor wezen.

Ik heb dan ook geen oogenblik geaarzeld aan uwen wensch te voldoen. Wel gevoelde ik de bezwaren, die deze gewichtige taak voor mij zou opleveren, daar ik een vreemdeling ben op het gebied der rechtsgeleerdheid. Doch ik begreep tevens, dat men ook geen rechtsgeleerde behoeft te wezen, om de artikelen van een wetboek, geheel en uitsluitend uit het oogpunt van taal en stijl te beoordeelen; en waar zich een twijfel mocht voordoen, kon ik immers rekenen op de welwillende voorlichting van mijnen ambtgenoot, die aan onze Universiteit het strafrecht vertegenwoordigt. Maar bovenal, ik zou gemeend hebben aan mijnen plicht jegens onze taal te kort te doen, indien ik mij niet terstond bereid had verklaard, de taak te aanvaarden die mij werd opgedragen. Het geldt hier eene zaak van uitnemend belang. Juistheid van uitdrukking is zeker in een Strafwetboek een allereerst vereischte, om allerlei moeilijkheden in de praktijk te voorkomen. En wat eenmaal in dat wetboek wordt opgenomen, zal buiten twijfel weldra gangbare munt worden door het menigvuldig gebruik onder allerlei klassen der maatschappij. Twee groote belangen, dat der wetgeving en dat der taal, gaan dus hier met elkander gepaard.

Doch er was nog eene andere reden, die mij te gereeder besluiten deed aan uw verlangen naar mijn beste vermogen te voldoen. Guluit gezegd, indien mij door U het voorstel was gedaan, eene critiek te leveren van de taal en den stijl van het Burgerlijk Wetboek, dan zou ik zeker voor die taak zijn teruggedeinsd; want er zou geen einde geweest zijn aan het verdrietig zondenregister, dat ik dan had moeten opmaken, naar aanleiding van die 2000 artikelen, van welke een niet gering aantal zoodanig gesteld is, dat iemand, die niet in de geheimen der rechtsgeleerdheid is ingewijd, zelfs den zin en de bedoeling niet vatten kan. Maar hier gold het een geheel ander geval. De Staatscommissie, die met het ontwerpen van het Strafwetboek belast is geweest, heeft een werk geleverd, dat niet alleen om den inhoud door de bekwaamste binnen- en buitenlandsche rechtsgeleerden hoog geprezen wordt, maar dat ook van ernstige en gemoedelijke zorg voor taal en stijl getuigt. Elk artikel draagt de blijken, dat ieder woord, iedere uitdrukking, ieder leesteeke, met de grootste nauwgezetheid is overwogen. Geen taalkenner heeft zeker met het Ontwerp kennis gemaakt zonder een innig gevoel van vreugde over den grooten vooruitgang, die zich hier in onze rechtstaal vertoont, en van erkentelijkheid jegens de uitstekende rechtsgeleerden, die ook de rechten van taal en stijl zoozeer wisten te handhaven. En na die zorgvuldige behandeling van wege de Staatscommissie is ook door U, bij het herzien van het ontwerp, aan de eischen der taal eene bijzondere oplettendheid gewijd. De gelukkige verandering b. v. van de onhollandsche woorden *hoogstens* en *minstens* in de echte Nederlandsche uitdrukkingen *ten hoogste* en *ten minste*, en de

wijziging in art. 367 en 369, waarin het werkwoord *uitstellen* door U voor het min juiste *vertragen* in de plaats werd gesteld, getuigen duidelijk, hoe het U ernst geweest is, ook in dit opzicht het Wetboek aan de strengste eischen te doen beantwoorden. Al die zorg, door de Staatscommissie en den Minister aan het Ontwerp gewijd, heeft natuurlijk de taak, om dien arbeid uit het oogpunt van taal en stijl te herzien, vrij wat gemakkelijker gemaakt. De bedenkingen, die ik de eer heb bij dezen aan uw oordeel te onderwerpen, strekken daarvan ten bewijze. Zij betreffen, voor verreweg het grootste gedeelte, slechts zaken van ondergeschikt belang. Schijnt de omvang van deze bladzijden op den eersten aanblik met die verzekering in strijd, het is ook niet meer dan schijn. De uitvoerige beschouwing, die ik mij omtrent een paar onderwerpen veroorloofde, neemt een goed deel van mijn werk in. Het overige betreft meest kleinigheden, maar die ik niet mocht voorbijgaan: niet alleen omdat ook kleinigheden hare waarde hebben, waar het de zuiverheid van taal en stijl geldt; maar ook, om juist daardoor het bewijs te leveren, dat ik mij met alle zorg van mijne taak heb gekwetend.

Op een aantal artikelen heb ik volstrekt niets aangemerkt. Ik stel er prijs op, U de verzekering te geven, dat ik daarom aan die artikelen geene mindere oplettendheid heb gewijd. Elk artikel, het geheele Wetboek door, heb ik ten minste driemaal met de grootste aandacht en de scherpste critiek herlezen en overwogen. Zoo ik niets, of althans niets van eenig belang, vond op te merken, het is niet te wijten aan nalatigheid van mijne zijde; het is veeleer te danken aan de uitstekende zorg en bekwaamheid, waarmede het Ontwerp is opgesteld. Ik aarzel dan ook niet te verklaren, dat naar mijn oordeel dit Strafwetboek, wanneer het U goeddunken mocht de door mij aangewezen kleine verbeteringen aan te brengen, uit het oogpunt van taal en stijl niets te wenschen zal overlaten en niet zal onderdoen voor het beste, dat een Fransch wetgever leveren kan.

Ik zou hier mijne taak als afgedaan kunnen beschouwen, indien ik mij niet verplicht achtte, nog eene vraag aan uwe overweging te onderwerpen, die ik niet achterwege mag laten, omdat zij met de zuiverheid van taal, die het onderwerp van deze bladzijden uitmaakt, in het allernauwste verband staat. Zij betreft de spelling, waarin het Ontwerp geschreven is. Tot dusverre heeft de Regeering zich streng gehouden aan de spelling van het jaar 1804, en deze is dan ook in het Ontwerp gevolgd. Intusschen is de herziening van die spelling bij den vooruitgang der taalwetenschap meer en meer noodzakelijk gebleken en heeft de Redactie van het Nederlandsch Woordenboek, alvorens met de uitgave van dat werk een aanvang te maken, die herziening met de meeste zorg en met de noodige behoedzaamheid volbracht. Zij handelde daarmede in den geest van Siegenbeek, die zelf erkende dat de door hem vastgestelde spelling allengs verbetering zou behoeven, naar mate de taalkunde vorderingen maakte, en die dan ook in 1827 verscheidene veranderingen voorstelde, die terstond, ook door de Regeering, werden aangenomen. De Redactie van het Woordenboek ontwierp dan ook geene nieuwe spelling; zij bracht alleen in de oude die verbeteringen aan, die bij den vooruitgang der wetenschap als van zelf waren aangewezen. Nooit heeft zij van haren kant op het volgen van hare spelling aangedrongen; zij begreep dat in dergelijke zaken alles moest

afhangen van vrijwillige instemming. Aan die instemming heeft het haar niet ontbroken. De spelling van het Woordenboek is thans door de meeste schrijvers van naam aangenomen, wordt in de meeste dagbladen gevolgd, en is in het onderwijs voorgoed gevestigd. In alle scholen, middelbare en lagere, wordt zij zonder uitzondering — zoover mij bekend is — onderwezen. Het jongere geslacht kent geene andere meer, en ziet de geschriften in de spelling van 1804 met bevreemding aan. In hoeverre nu de Regeering wèl handelt, door zich onveranderd aan het oude te houden, staat niet aan mij te beslissen. Ik heb er nooit op aangedrongen, dat zij de herziene spelling van het Woordenboek door haar voorbeeld zou bekrachtigen. Alleen door eigen overtuiging kon en mocht dit geschieden. Maar het kan niet bevreemden, dat menigeen zich verwonderde, de Regeering nog altijd te zien volharden in eene schrijfwijze, die door het grootste gedeelte der natie reeds lang is verlaten, en die in geene enkele school meer wordt onderwezen. Zij is daardoor op het punt der spelling, gelijk men het uitdrukt, »op een geïsoleerd standpunt” geraakt. Uit vrees van zich een gezag aan te matigen over zaken, die buiten den kring harer bemoeiingen liggen, is zij bij het oude blijven staan, terwijl overal elders het nieuwe in zwang kwam; met dit gevolg, dat zij nu met de oude spelling allengs alleen begint te staan, in strijd met het onderwijs in de scholen, die door haar worden beheerd en ten deele bekostigd, in strijd met de schrijvers, die door de natie het meest worden gelezen, en in strijd met hetgeen door alle deskundigen in theorie en practijk is aangenomen.

Het is ook thans volstrekt mijne bedoeling niet, de Regeering uit te noodigen om den weg, dien zij tot dusverre betreden heeft, voor het vervolg te verlaten. De noodzakelijkheid daartoe zal zich vanzelf voordoen, wanneer zij geene ambtenaren meer vinden kan, die de oude spelling kennen; en het laat zich voorzien dat dit spoedig het geval zal zijn, omdat er geene bruikbare leerboeken meer bestaan om die spelling aan te leeren. Trouwens, die oude spelling wordt zelfs door hare meest volhardende voorstanders niet recht meer gekend. Zonder het te weten, wijken zij er telkens van af en nemen onwillekeurig het een en ander uit de spelling van het Woordenboek over. Zelfs van de Regeering gaat geen enkel stuk meer uit, dat niet door menigerlei afwijking bewijst, hoe ondoenlijk het is op den duur datgene te handhaven wat in de overtuiging der natie verouderd is.

Doch dit alles daargelaten, wenschte ik thans alleen te vragen, of het raadzaam is, een nieuw Strafwetboek, bestemd — gelijk wij hopen — om eene lange reeks van jaren in de behoeften der natie te voorzien, in het licht te doen verschijnen in eene spelling, die reeds terstond bij de uitgave voor het grootste gedeelte der natie verouderd is, en binnen weinige jaren voor de geheele natie en voor de Regeering zelve verouderd zal zijn. Is eenmaal het Wetboek ingevoerd, dan zal men niet licht tot eene herziening besluiten. Zal dan een zoo belangrijk Wetboek, bestemd om op het geheele volksleven zooveel invloed te oefenen, voortdurend gekenmerkt zijn door eene onderwetsche schrijfwijze, met de algemeen aangenomen spelling in strijd? Het bezwaar schijnt mij ernstig genoeg, om er met nadruk op te wijzen. De tegenwerping, die men zou kunnen maken, dat ook onze andere wetboeken in de spelling van 1804 zijn opgesteld, en dat er in de gezamenlijke

wetboeken eenparigheid behoort te bestaan, komt mij weinig afdoende voor. Die wetboeken zullen vroeger of later herzien moeten worden, al ware het alleen ter wille van taal en stijl. De eer der natie toch gedooft niet, ze op den duur in dien vorm onveranderd te behouden. Bij die — eenmaal noodzakelijke — herziening, waarbij natuurlijk de dan lang verouderde spelling niet meer zal worden gevolgd, zou het een wezenlijk ongerief zijn, indien het Wetboek van Strafrecht in die oude spelling ware geschreven; want om velerlei redenen zal men daarin geene verandering willen brengen. Ziet men dus in — hetgeen niet te miskennen valt — dat de tot dusverre gevolgde weg eenmaal verlaten zal moeten worden: men beginne dan al aanstonds met dit nieuwe Wetboek, dat daartoe zulk eene gereede aanleiding geeft. Men legge niet, door hier te angstvallig aan het oude vast te houden, zich zelven de treurige noodzakelijkheid op, om altijd bij dat oude te blijven, ook nadat het alle levenskracht heeft verloren, en in de oogen der natie reeds lang is veroordeeld. Hier vooral is, dunkt mij, het gezegde van toepassing, dat het beter is bijtijds te keeren, dan voort te gaan op een weg, die eenmaal tot onoverkomelijke bezwaren moet leiden.

Ik zou bijna geschroomd hebben, U deze openhartige beschouwingen voor te dragen. Bij het aandeel, dat ik zelf in het vaststellen der spelling van het Woordenboek genomen heb, kon het licht schijnen alsof ik mijne eigene zaak bepleitte. Doch die kleingeestige bedenking mocht mij niet terughouden. Door het vertrouwen der Regeering belast met de eervolle taak om ambtshalve de belangen der moedertaal te behartigen, zou ik mij niet verantwoord rekenen, indien ik verzuimde, bij eene gelegenheid van zooveel gewicht, de aandacht der Regeering te vestigen op eene vraag, waarbij niet alleen de belangen der taal op het spel staan, maar waarbij ook het belang der Regeering zelve, indien zij zich voor de toekomst niet in al te groote moeilijkheden wil wikkelen, van nabij betrokken is.

Verslag van de Eerste Kamer.

(Het volgende, *zonder de noot*, is ook medegedeeld, in zijn verband, op bl. 25 hiervoor.)

Dat, hetgeen men dankbaar erkende, bij de redactie van het ontwerp groote zorg is besteed aan taal en stijl, zoodat het Wetboek de bewijzen in zich draagt van de kracht¹ en den rijkdom onzer moedertaal, — dit zegt veel.

¹ Ook van hare verjongende kracht. Het woord *afdreiging*, dat in het Wetboek zulk eene belangrijke rol speelt, was in onbruik geraakt, maar kwam oudtijds in onze rechtstaal dikwijls voor. Zie het Verslag [der 2de kamer over titel 23 van boek II.]

Antwoord der Regeering.

(Vervolg van het vermelde op bl. 18.)

De Minister veroorlooft zich tevens hulde te brengen aan prof. dr. M. de Vries die het ontwerp woord voor woord uit taalkundig oogpunt heeft nagegaan. De redactieveranderingen waardoor zich het gewijzigd ontwerp van de beide vorige ontwerpen onderscheidt, zijn grotendeels aan zijne kritiek te danken. De door de Commissie van Rapporteurs gegeven lof, dat het Wetboek »de bewijzen in zich draagt van de kracht en den rijkdom onzer moedertaal», kan dan ook alleen worden aanvaard, onder voorwaarde dat daarvan aan dezen taalkenner een groot deel moge worden afgestaan.

OMVANG.

Memorie van Toelichting.

§ 1 (Slot). De afschaffing van de oonteerende straffen is een beginsel, rijk in gewigtige gevolgen voor het algemeene deel van het wetboek. Van niet minder gewigt voor het bijzondere deel, in zoover dit in het tweede boek is vervat, is de oplossing van alle bepalingen over eigenlijke misdrijven, thans voorkomende in andere wetten, behalve de militaire en fiscale, in het wetboek.

Welke feiten, thans in de militaire wetten met straf bedreigd, zouden kunnen vallen in de bepalingen van het gemeene regt en in hoever het algemeene deel van de militaire strafwetboeken voor vereenvoudiging vatbaar zoude zijn, nu art. 98 van het tegenwoordig ontwerp de subsidiaire kracht van het algemeene deel van het gemeene strafregt ook voor het militaire strafregt uitdrukkelijk erkent, — ziedaar vragen die alléén met de vereischte zorg overwogen en beslist kunnen worden bij eene eventuele herziening van de militaire strafwetten. Tot zoolang moet elke poging om die wetten op te lossen in het gemeene strafregt, achterwege blijven.

De bijzondere aard der fiscale wetten maakt het wenschelijk ook in deze geen verandering te brengen bij de invoering van het nieuwe wetboek. Wel brengt art. 98 mede dat het eerste boek van het wetboek ook toepasselijk is op feiten in rijksbelastingwetten met straf bedreigd, tenzij die wetten anders bepalen, maar verder moet men niet gaan. Belastingen en de maatregelen vereischt tot verzekering harer invordering zijn uit haar aard afwisselend, en de daartoe betrekkelijke strafbepalingen dus minder geschikt om deel uit te maken van eene blijvende algemeene codificatie. Dit is op zich zelf reeds voldoende om deze strafbepalingen te houden buiten het gemeene strafwetboek, afgescheiden van andere overwegingen die zich tegen de inlassching verzetten, zoo als de te groote omvang welken het wetboek daardoor zoude verkrijgen en de moeilijkheid om in deze materie de strafbepalingen van de gebods- of verbodsbepalingen te scheiden.

Voor *overtredingen* (Boek III) kon in het algemeen en behoudens enkele uitzonderingen ¹ dezelfde weg niet gevolgd worden als voor *misdrijven*. Zeer groot is het aantal bijzondere wetten, waarin, zonder dat zij tot het gebied van het strafregt behooren, feiten worden strafbaar gesteld,

¹ Zie de artt. 492 en 526.

die het karakter van overtreding dragen. Het is niet wel mogelijk alle daartoe betrekkelijke bepalingen te codificeren en, al ware volledigheid bij zoodanige codificatie bereikbaar, het wetboek zoude toch onmiddelijk na zijne invoering door nieuwe strafbepalingen in nieuwe wetten onvolledig worden. Daarenboven is de scheiding tusschen gebod of verbod en straf in een zoo groot aantal wetten aan veel bezwaar onderhevig, omdat er gevaar bestaat, dat daardoor het noodzakelijk verband tusschen beiden zoude worden verbroken.

Advies van den Raad van State.

In de derde plaats heeft de Raad overwogen, of uit het ontwerp gelijk het thans bij den Raad van State is aanhangig gemaakt, wel al datgeen is weggefallen, wat niet bepaaldelijk geacht kan worden tot het bestek van een wetboek van strafregt te behooren.

De Minister van Justitie heeft, de Raad erkent zulks, reeds veel uit het ontwerp weggelaten dat tot zoodanig bestek niet behoort, in dier mate dat het wetboek thans zes en zeventig artikelen minder bevat, dan het ontwerp der Staatscommissie; vooral in boek III heeft de Minister belangrijke inkrimping aangebragt.

Het komt den Raad echter voor, dat nog meerdere titels of artikelen uit dat oogpunt nadere overweging zouden vereischen, als bij voorbeeld in boek I de titels VII en VIII, waarin meerdere bepalingen voorkomen, die geacht zouden kunnen worden meer eigenaardig in een wetboek van strafvordering te zullen behooren, alsmede in titel V van boek I de verantwoordelijkheid van schrijver, drukker en uitgever (artt. 62, 63), welke beter in eene speciale wet geregeld zal worden.

In boek II komen ten deze in aanmerking de titels XXIX, XXX voorzooverre betreft de ministeriële verantwoordelijkheid en XXXI alsmede titel IX, boek III, voorzooverre beide laatstgenoemde titels onderwerpen behandelen niet zoo zeer van poenalen aard, als die welke meer bijzonder de tucht op de koopvaardij schepen raken.

Rapport aan den Koning.

Aan de beide besprokene opmerkingen voegt de Raad van State in de derde plaats de overweging toe, of het ontwerp niet alsnog zou behooren te worden bekort, meer nog, dan in vergelijking met het ontwerp der Staatscommissie reeds plaats vond. Er wordt gewezen op boek I, titels VII en VIII, waarin meerdere bepalingen zouden voorkomen, die »meer eigenaardig» in een wetboek van strafvordering behooren. Zonder nadere ontwikkeling is het moeilijk in te zien, waarin het meer eigenaardige zijne kenmerken vindt. In de memorie van toelichting, boek I, algemeene bepalingen, is uiteengezet, hoe ver het gebied van het materiële strafregt zich uitstrekt en, ook na herhaalde inzage der vermelde titels, is er geene bepaling in aangetroffen, die tot het formele regt kan gebragt worden.

Wat titel VII betreft, deze laat den vorm der klage, die tot het gebied van het procesregt behoort, aan het wetboek van strafvordering over en bevat, gelijk reeds in de memorie van toelichting is opgemerkt, alleen de algemeene voorschriften over de bevoegdheid tot indiening en intrekking der klage, een onderwerp van materieel regt dat in het wetboek van strafregt zijne regeling moet vinden. Zoo ook de §§ 61 en 65 van het Deutsche wetboek en de §§ 112—116 van het onlangs aangenomen Hongaarsche wetboek.

Voor zooveel aangaat titel VIII, zijn mede in de algemeene toelichting de redenen opgegeven, waarom de bepalingen over het verval van de

Zoo ook nog in boek II artikelen als artt. 212, 213, 218 enz.

In den loop van zijn advies zal de Raad van State de eer hebben op dit punt enkele malen terug te komen.

In het algemeen zij hier slechts de opmerking gemaakt, dat voor het welslagen der voordragt niets nadeeliger werken kan, dan daarin onderwerpen te begrijpen, die even goed, niet zelden beter, in speciale wetten hunne regeling vinden zullen, en somtijds aanleiding kunnen geven tot verschil van gevoelen, daar waar zooveel mogelijk naar eenstemmigheid behoort te worden gestreefd.

strafvordering en straf tot het materiëel strafregt behooren. Ook hierin is het voorbeeld van alle nieuwere wetboeken gevolgd. Zie §§ 66—72 van het Duitsche strafwetboek, artt. 98—119 van het laatste Italiaansche ontwerp-Mancini. Alleen het Belgische wetboek (L. I. Ch. X) maakt hierop eene uitzondering, in zoover dit alleen het verval van de straf, l'extinction des peines, niet dat van de strafvordering behandelt. Practisch is die onderscheiding van gewigt bij de leer der verjaring, ook met het oog op de beginselen van transitoir regt (art. 1, al. 2 van het ontwerp). Dit wordt duidelijk in het licht gesteld door den hoogleeraar NYPELS *Le Code*

Pénal Belge interprété, I, bladz. 205, 206 en 207, nadat hij het onderscheid door den Belgischen wetgever gemaakt, heeft gegispt in de volgende woorden: »C'est avec raison que la prescription des peines figure dans notre Code Pénal. Mais les auteurs du projet (y compris celui qui écrit ces lignes) n'ont été conséquents qu'à moitié. Ils auraient dû placer dans le Code Pénal la matière de la prescription tout entière aussi bien la prescription des actions, résultant d'une infraction que celle des peines. En effet, il n'existe aucune raison juridique de séparer ces deux prescriptions, l'une et l'autre s'établit en faveur de celui qui peut l'invoquer, une libération, c'est à dire le droit de ne pouvoir être molesté ultérieurement soit par des poursuites, soit par l'exécution. Il n'y a là rien qui tienne à la forme».

Uit titel V wijst de Raad op de artt. 62 en 63, maar deze behooren tot het onderwerp, waartoe ze gebragt zijn, de »deelneming aan strafbare feiten». Die artikelen bevatten afwijkingen van, uitzonderingen op den regel van art. 58, en het is, reeds uit dien hoofde alleen, wenschelijk ze met deze onder ééne rubriek te vereenigen. Zoo ook art. 52 van het ontwerp van 1859. Daarbij komt, dat het niet duidelijk is in welke speciale wet die artikelen hun plaats zouden vinden, daar het ontwerp alle persdelicten volledig behandelt en dus geene stof overlaat voor bijzondere wetten ter beteugeling van strafbare feiten, door middel van de drukpers gepleegd.

De bepalingen, in titels XXIX en in art. 389 van titel XXX voorkomende, betreffen bepaalde misdrijven, wier gemis eene werkelijke leemte zou zijn in een algemeen strafwetboek, en de titels XXXI van boek II en IX van boek III zijn van zuiver poenalen aard, waaruit met zorg alles geweerd is, wat disciplinair kan geacht worden, omdat dit en ook dit alléén (niet het zuiver strafregterlijke) behoort tot het gebied eener wet, betrekkelijk tot de tucht op de koopvaardij-schepen. De artt. 212, 213 en 218 eindelijk bevatten strafbepalingen, tot wering van welke uit het wetboek geen voldoende grond is gevonden. Bij de behandeling van de bijzondere titels en artikelen zal daarop, hier en daar, nog worden teruggekomen.

Niettemin wordt de juistheid van 's Raads algemeene opmerking over de wenschelijkheid om het gebied, waarover het wetboek handelt, niet verder dan noodig uit te breiden, door den ondergeteekende volkomen beaamd. Uit dit oogpunt is het geheele wetboek nog eens op nieuw nagegaan, en dit heeft er toe geleid om hier en daar nog eenige artikelen uit het wetboek te laten, waarvan ter zijner plaatse aanwijzing zal geschieden. Het schijnt evenwel niet uit het oog te mogen worden verloren, dat het enkele feit, dat eene bepaling thans in eene afzonlijke wet voorkomt, geene voldoende reden is om haar niet in het strafwetboek op te nemen, dewijl de bijzondere wet dikwijls dergelijke bepaling alleen moest opnemen, tot aanvulling van eene bestaande leemte in het positief strafregt. Dergelijke leemte behoort thans natuurlijk te worden vermeden.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De Commissie kan zich in het algemeen wel vereenigen met het stelsel der Regering, behoudens haar gevoelen omtrent de toepassing van dat stelsel, in het Tweede en Derde boek. Wel werd in de afdeelingen door eene minderheid het gevoelen verdedigd, eensdeels dat weinig waarde moest worden gehecht aan de omstandigheid, dat in een *algemeen* Wetboek van Strafrecht alle strafbare feiten of zelfs alle misdrijven zouden worden vereenigd, omdat toch voor het vervolg nieuwe of veranderde maatschappelijke toestanden nieuwe strafwettelijke bepalingen zullen noodig maken, die dan naast het wetboek zullen gelden, anderdeels dat, waar een onderwerp speciale regeling vereischt, deze regeling niet moet opgenomen worden in een *wetboek*, dat uit den aard der zaak alleen algemeene regelen behoort te stellen, — maar de Commissie acht het met de Regering en de Staatscommissie wenschelijk, dat althans zooveel mogelijk de *misdrijven*, die thans in verschillende wetten voorkomen, in het wetboek worden opgenomen. Eerst daardoor zal eene eenvormigheid in de straffen worden verkregen, die nu door de behandeling van verschillende strafbare feiten in verschillende wetten veel te wenschen overlaat.

Wat de *overtredingen* aangaat, volgt reeds uit den aard der zaak, dat de meeste thans strafbare overtredingen buiten het wetboek moeten blijven en dat alleen die feiten voor opname in het wetboek in aanmerking komen, die overal en altijd, onafhankelijk van de gemeente waar zij gepleegd worden, als strafbare handelingen moeten worden gequalificeerd, terwijl al hetgeen daar buiten valt en dat algemeene karakter niet draagt, aan den provincialen, gemeentelijken en waterschapswetgever zal moeten worden overgelaten. Maar de Commissie kan met de Regering eene schrede verder gaan en deelt in het gevoelen dat ook die bepalingen, overtredingen van eene speciale wet betreffende, die met het onderwerp dier wet in verband staan, niet in het wetboek moeten worden overgenomen. (Zie het rapport van den Minister aan den Koning ad artt. 230—233).

Tegen het beginsel ten aanzien der overtredingen in het regeringsontwerp gehuldigd, achtte zij de bedenking van hen, die aan het ontwerp der Staatscommissie de voorkeur gaven op grond dat daardoor vele verouderde wetten van zelve zouden vervallen, en dat in het stelsel der Regering vele speciale wetten in overeenstemming zullen

moeten worden gebragt met het ontwerp, niet overwegend, — maar niet geheel ongegrond kwam haar de vraag voor welke eveneens in de afdeelingen werd gedaan, of de Regering niet hier en daar artikelen uit het ontwerp der Staatscommissie had weggelaten zonder het eigen stelsel consequent door te zetten. Zij behoudt zich dan ook voor de bepalingen van het Derde Boek nader aan het gekozen beginsel te toetsen.

Ook bij het beginsel hieromtrent in het Regeerings-ontwerp aangenomen, en waaraan de Minister thans wenscht vast te houden, is èn rechtszekerheid èn harmonie in de rijkswetgeving te verkrijgen. Bij de invoering van het Wetboek zou men alle strafwetten, alsmede alle strafbepalingen, in andere wetten voorkomende (een en ander onverschillig naam en oorsprong): vóór zoover zij vóór 1 Januari 1865 zijn uitgevaardigd, hebben *af te schaffen*, BEHALVE voor zoover zij uitdrukkelijk worden gehandhaafd; voor zoover zij sinds 1865 zijn uitgevaardigd, hebben te *handhaven*, BEHALVE voor zoover zij uitdrukkelijk worden afgeschaft. Wat op die wijze gehandhaafd bleef, zou gemakkelijk te overzien zijn en in de invoeringswet deels door algemeene, deels door eenige weinige bijzondere bepalingen, met de beginselen van het *Eerste* Boek moeten worden in overeenstemming gebracht.

Ook de Minister gelooft dat hier en daar nog een artikel wordt aangetroffen dat, naar het aangenomen beginsel, niet in het Wetboek te huis behoort. Als voorbeeld wijst hij op art. 164, z. i. geen rechts- maar een wets-deliict.

De Commissie meent te moeten doen opmerken, dat het oordeel omtrent de aanneming der grens van 1 Januari 1865 tot de behandeling der invoeringswet kan blijven voorbehouden.

INHOUD EN INRICHTING IN HET ALGEMEEN.

Memorie van Toelichting.

Uit § 1. Wanneer men voor goed, in naam niet alleen maar in der daad, de theorie der oonteerende straffen laat varen, dan vervalt ook de grondslag van de drieledige verdeeling der strafbare feiten, en met die verdeeling haar correctief, het stelsel van verzachtende omstandigheden, gelijk dit thans nog bij ons geldt. Ook valt het in het oog dat de afschaffing van de oonteerende straffen tot groote vereenvoudiging van het strafstelsel moet leiden.

§ 2. Het wetboek bestaat uit drie boeken. Het eerste omvat, onder het opschrift *algemeene bepalingen*, het algemeene deel van het strafregt. Het bijzondere deel wordt behandeld in boek II (*Misdrijven*) en boek III (*Overtredingen*).

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(25 October 1880.)

De heer OLDENHUIS GRATAMA: Het ontwerp zelf: daaromtrent drie beschouwingen.

Vooreerst: het Wetboek is *niet praktisch*. Een wetboek moet kort en duidelijk zijn. De wetstijl is diffus, de definitien zijn langwijlig, niet kort en correct. Vergelijkt men den vorm van het ontwerp met dien van het Code Pénal, van het Duitsche strafwetboek, en met onze gemeentewet, dan zal men zien wat stijl zijn *moet*, en wat die in dit ontwerp *is*.

Enkele voorbeelden: Is het onderscheidend kenmerk tusschen misdrijf en overtreding praktisch? (Zie het vervolg hiervan onder de rubriek *Onderscheiding der strafbare feiten*).

Is het praktisch, een onderscheid te maken tusschen gevangenisstraf en hechtenis, welke bijna in niets verschillen, en hetwelk den Staat op millioenen schats zal komen te staan zonder eenig voordeel? Was nog aan die dubbele vrijheidstraf voor misdrijven een groot voordeel verbonden, het geld moest volgen.

Art. 35, *de bestemming der boeten*. Is dat praktisch? Het moge theoretisch juist zijn dat de Staat die de boete invordert, ze ook krijgt, maar voor gemeentewater- of veenschappen zou het zijn en is het nu een prikkel om de reglementen te laten naleven.

Is het niet-vereenigen van vermogens- en vrijheidstraffen praktisch? Iemand, die uit geldzucht een misdrijf doet, moet in zijne beurs gestraft worden; de meeste wetgevers hebben zulks dusver gedaan. Is het praktisch dat na te laten?

Is het straffen van het tweegevecht in een afzonderlijken Titel praktisch, of

wordt daardoor het denkbeeld gevoed, dat het tweegevecht, hoezeer verboden, toch altijd eene zaak is die aan het militarisme en de aristocratie past?

Is het praktisch de deportatie niet aan te nemen, die toch de volmaaktste straf is, die in Engeland en Frankrijk goed werkt en die eene uitkomst geeft, wanneer honderden misdadigers te gelijk moeten worden gevangen gezet (zoo als met de commune) en die ook in evenredigheid, naar mate van de enorme kosten, thans aan het gevangeniswezen besteed, niet om de kosten zou moeten worden achterwege gelaten?

Is het praktisch de verschoonende omstandigheden af te schaffen? Hebben ze ongunstig gewerkt? In Frankrijk worden ze als feit aan de jury als vraag voorgesteld. Hoezeer ze kunnen gemist worden, wordt het arbitrium judicis weër meer onbeperkt en zal het de vraag zijn of men ze niet terug zal verlangen.

Zijn de vele verwijzingen in het Wetboek *praktisch*?

Mijne tweede beschouwing is: *het Wetboek is niet systematisch*, door een zoo onzeker en doctrinair kenmerk aan te nemen, als onderscheiding van misdrijven en overtredingen.

Door een onderscheid aan te nemen tusschen gevangenisstraf en hechtenis wordt het geheele Wetboek beheerscht. Wil men het onderscheid tusschen wetsdelicten en regtsdelicten als onderscheidend kenmerk houden, dan had men alle misdrijven van één genus bij elkaar kunnen voegen, en dat ware in zeker opzigt goed, dan zou men eene gemakkelijke verdeeling hebben kunnen krijgen. Nu worden enkele delicten drie, vier keer, ja, brandstichting vijf keer behandeld. Het tweegevecht had niet moeten worden geplaatst onder *de misdrijven tegen de openbare orde*, maar onder eenvoudige *verwonding*. Ik kan hier verwijzen naar art. 4 van mijne Nota.

Men gevoelt zich in het Wetboek niet te huis: men moet alles door het geheugen weten te vinden. Verwante misdrijven komen voor in verschillende Titels.

Bij de studie van het Wetboek heb ik dikwijls gedacht, of men er ook zijn werk van maakte om afwijkingen te willen scheppen van het Code Pénal. En dan moet ik zeggen dat het volstrekt niet noodig is, om, wat vorm en orde betreft, veranderingen van het Wetboek of van andere wetten te maken. Er zijn zoo vele wetboeken naar elkander gemodelleerd; ik herinner nog hieraan, dat de meeste land- en stadregten in de vorige eeuw, in vier boeken vervat, met meerder of minder wijzigingen aldus gevormd en gemoderniseerd waren naar de instituten.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Kortheid en duidelijkheid zou volgens spreker in het Wetboek niet betracht wezen, en het zou niet praktisch zijn.

Op deze beschuldiging kan ik alleen antwoorden, voor zooverre er bepaalde feiten genoemd worden. In het algemeen is zij geen onderwerp voor vruchtbaar debat.

De geachte spreker heeft een paar voorbeelden aangevoerd. In de eerste plaats zou... (Zie daarover onder de rubriek: *Onderscheiding der strafbare feiten*).

De heer Gratama heeft nog eenige andere onderwerpen aangeroerd, maar ik zal de bespreking daarvan uitstellen tot dat de onderwerpen aan de orde zullen zijn.

Ik mag echter niet zwijgen van de bewering dat de orde en de indeeling van het Wetboek niet systematisch zouden zijn. Alle vorm, zegt de spreker, zou in het Wetboek ontbreken. Dit is eene verrassende verklaring, daar de geachte afgevaardigde juist over dien (ontbrekenden) vorm, op dit oogenblik aan de orde, heeft gesproken. Alle vorm zou aan het Wetboek ontbreken, zelfs zoo zeer dat men alleen door het geheugen kan weten waar iets staat. Ik voor mij heb nog nooit anders dan door het geheugen kunnen onthouden hoe een wetboek is ingedeeld en waar de verschillende onderwerpen te vinden zijn. In elke indeeling is altijd *eenige* willekeur, en het is volkomen onmogelijk onwederlegbaar te bewijzen dat de gekozen indeeling de eenige goede is.

Geheel willekeurig echter is onze indeeling volstrekt niet, men zie de Memorie van Toelichting (alg. besch. over Boek II). Zij is ook zeer praktisch, want zij is bij uitnemendheid geschikt om iemand die het wetboek een paar maal heeft gelezen en dat mag men toch van ieder die de wet zal toepassen wel verwachten — gemakkelijk elk onderwerp te doen vinden en terugvinden.

Dit geldt ook van de brandstichting, gelijk ik, des gevraagd, hoop aan te toonen als zij aan de orde zal zijn.

Ten slotte moet ik ten stelligste ontkennen, dat het doel, hetzij van de commissie, die het ontwerp heeft zamengesteld, hetzij van latere regeringen of van wien ook, geweest is, zooveel mogelijk van het Code Pénal af te wijken. Ons doel is steeds geweest zooveel mogelijk te voldoen aan de eischen van het regt en de behoeften van de Nederlandsche maatschappij. Waar wij het goede vonden, hebben wij niet gearzeld het over te nemen, zelfs uit het Code Pénal, ook veel uit buitenlandsche wetgevingen. Het doel om af te wijken van wat ook, van wien ook, in mijn oog een laag doel, heeft men, ik kan dit ten stelligste verzekeren, nooit gehad.

De heer OLDENHUIS GRATAMA: (De derde beschouwing.) Naar mijn gevoelen is dit ontwerp te *doctrinair*; het is te veel zedemeester. Van doctrinairisme heb ik reeds voorbeelden aangehaald ten opzichte van de onderscheiding tusschen misdrijf en overtreding en ook tusschen gevangenisstraf en hechtenis.

Er wordt te veel gestraft wat aan de ontwikkeling van de moraal, ethica en de godsdienst moest worden overgelaten.

Men heeft gezegd, dat de dieren regten hebben, en daarop grondt men bepalingen die, naar mijn inzien, niet behooren wet te worden. Een dier kan toch geen regten hebben, zoo als wij die onder ons menschen beschouwen.

De eed. Naar het mij voorkomt, wordt de valsche eed strafbaar gesteld, zonder te letten op voor- of nadeel daardoor verkregen. Is dat niet te doctrinair? Wanneer ik een drenkeling in het water zie liggen en hem niet help, wanneer voor mijn huis iemand een toeval krijgt en ik hem niet inneem, wanneer ik op de straat een steen van eene stelling zie vallen en de voorbijgangers niet waarschuw, ben ik strafwaardig. Waar blijft dan bij het straffen van zulke zaken hetgeen de mensch uit zijn eigen hart, den adel van zijn natuur moet doen?

Zulke wetten bederven integendeel den mensch en ontnemen de waarde aan de menschelijke hulp, die in zulke gevallen wordt verleend.

Wat deze punten betreft zal de Minister mij misschien tegenwerpen, dat ik de ouderwetsche denkbeelden huldig en de Staatsmagt niet wil uitbreiden, maar ik kan hem wijzen op een gezegde van professor van Hamel in zijne inwijdingsrede, vóór eenige weken gehouden. „Geene straf”, zeide hij, „dan tot *handhaving van het regt*, dat is van de grondslagen, de voorwaarden van het menschelijk leven dat aan zijne bestemming beantwoorden moet, kan noodig zijn”.

Er is een voorbeeld in de geschiedenis dat bewijst tegen doctrinaire wetboeken. Het *Code des délits et des peines* van Brumaire an IV, het Strafwetboek van Koning Lodewijk Napoleon, het Burgerlijk Wetboek van Kemper en het 1ste Boek van een Wetboek van Strafrecht, hier aangenomen, het waren alle voortreffelijke stukken, maar te doctrinair. Maar zijn al die wetboeken niet reeds vergeten? Mijn onvergetelijke leermeester Gabinus de Wal zeide dat hij ons het wetenschappelijk strafrecht niet kon leeren naar aanleiding van een zoo onwetenschappelijk wetboek als het tegenwoordig nog geldende Code Pénal. Maar toch heeft dat wetboek, hoezeer door de wetenschap gebrandmerkt en uitgestooten, 70 jaar bijna bij ons gegolden en heeft het tot model gediend voor het Code Pénal Belge, voor de Duitsche en andere wetboeken. Moet thans de praktijk uit de wetenschap ontstaan of niet veeleer de wetenschap uit de praktijk?

Het is voor ons, die enkele grieven hebben tegen dit Wetboek, een zeer moeilijke toestand, want er is weinig kans om, tegen het gevoelen van den Minister en de rapporteurs in, een amendement aangenomen te krijgen. Ik begrijp dat er veel moet worden overzien en ik ben daartoe ook gezind. Ik zal, na den Minister en de Commissie van Rapporteurs gehoord te hebben, overwegen, of de voordeelen, die dit ontwerp aanbiedt, de nadeelen daarvan en van de bestaande overtreffen en daarnaar mijne stem regelen.

* De heer MACKAY: Dat het nieuwe ontwerp vele goede en zelfs zeer goede be-

palingen bevat, is niet te ontkennen. Vele gebreken van het Code Pénal worden daarin niet meer gevonden.

Het Wetboek bezat volgens den Minister drie hoofdgebreken: de drieledige verdeling der strafbare feiten, de onteerende straffen, de verzachtende omstandigheden. Nu zou men vermoeden die gebreken niet in het Wetboek terug te vinden, maar verdwenen zijn zij niet.

De drieledige verdeling. De Minister zegt ons dat er voortaan slechts twee soorten zullen zijn, *misdrijven* en *overtredingen*. Maar worden die misdrijven niet weder onderscheiden in twee soorten, misdrijven waarop gevangenisstraf is gesteld, en die waartegen hechtenis is bedreigd? Een onderscheid ten aanzien der straf, bijna even groot als in den Code Pénal tusschen tuchthuisstraf en gevangenisstraf.

De onteerende straffen. Het stelsel van het Code Pénal wordt niet meer gehuldigd: aan de straf zelve wordt door de wet geen onteerend gevolg verbonden; maar de Regering wenscht nog een stap verder te gaan; zij doet in de Memorie van Toelichting uitkomen, dat niet de straf maar het misdrijf onteert, en wijst er op hoe moeilijk het zijn zal het volk allengs te doen inzien dat de gevangenisstraf op zich zelve niet onteerend is. Nu zou men meenen dat in het ontwerp aan de straf zooveel mogelijk het onteerend karakter zou zijn ontnomen; doch juist omgekeerd: om het onteerende der gevangenisstraf duidelijk te doen uitkomen, vindt men daarnaast de hechtenis, eene *custodia honesta*, zoo honest, dat van straf geen sprake mag zijn, doch slechts van vrijheidsberooving, zoodat de persoon die haar ondergaat alle vrijheid zal behouden behalve om uit te gaan, maar overigens zich zal bezig houden met hetgeen hij wil, zijn verdiend geld naar eigen goedvinden zal kunnen aanwenden; en wil men consequent zijn, dan zal men moeten vragen wat de in hechtenis gestelde personen des middags zullen wenschen te eten, daar het met de *custodia honesta* strijdt en te onteerend zou zijn aan allen denzelfden gevangenkost te geven.

De gevangenisstraf wordt in het ontwerp in tweeën gesplitst; en wordt nu niet aan het eene gedeelte der straf in vergelijking met het andere een zeer onteerend karakter gegeven? Wij weten allen dat door den loop der tijden de cellulaire gevangenisstraf meer en meer als de beste wordt gehuldigd. Ook in het ontwerp wordt zij in ruime mate gevonden. Maar tevens neemt men een gemengd stelsel aan, welk stelsel ik nu niet bestrijd; men wil de gevangenisstraf niet geheel cellulair doen ondergaan; zoodra zij een zeker aantal jaren overschrijdt, wordt zij vervangen door gemeenschappelijke opsluiting.

Dat die gemeenschappelijke gevangenisstraf niet zeer vereerend is, blijkt daaruit dat zij, zoo als de Minister ons mededeelt, zal worden ondergaan in hetzelfde tuchthuis waarin zich de ergste misdadigers thans bevinden. Het woord *tuchthuis* zal worden uitgewischt en vervangen door *gevangenis*, maar de wijze waarop de straf aldaar zal worden ondergaan zal geene verandering ondergaan.

De verzachtende omstandigheden. Al het nadeel van het door het Code Pénal gehuldigde stelsel zal ik niet bespreken, maar men vergete niet dat het stelsel van dat Code ook eene weldadige zijde heeft gehad, dewijl de regter daardoor op de misdrijven eene billijke straf kon toepassen; want indien de in het Wetboek geplaatste straf te zwaar was, kon steeds eene verzachtende omstandigheid gevonden worden. Bij gebrek aan iets anders, kon de leeftijd van elken veroordeelde dienst doen; bij iemand van middelbaren leeftijd werd de verzachtende omstandigheid gevonden in *den* leeftijd, bij iemand beneden de twintig jaren in *den jeugdigen* en bij iemand boven de vijftig jaren in *den hoogen* leeftijd. In het ontwerp wordt niet meer van verzachtende omstandigheden gesproken, maar worden zij er ook niet in gevonden? Ik wijs hier op het eerste artikel waarbij een feit strafbaar wordt gesteld; op het eerste artikel van het Tweede Boek. Het daar genoemde feit wordt gestraft met levenslange gevangenisstraf, *of* met gevangenisstraf van hoogstens 20 jaren. Zou men in goed Hollandsch niet even goed kunnen lezen dat het feit strafbaar is met levenslange gevangenisstraf doch dat de regter, als hij vindt

dat er verzachtende omstandigheden aanwezig zijn, eene straf mag uitspreken van één dag tot 20 jaren.

In het ontwerp is het minimum van de gevangenisstraf overal op één dag gesteld, en ik hoop met de Regering dat de regter daar nooit misbruik van zal maken, maar bij zoo groote mildheid treft het dat in een opzicht het Code Pénal veel milder is dan het ontwerp. Terwijl op het zwaarste misdrijf een minimum gevangenisstraf van één dag wordt gesteld, is het den regter niet geoorloofd zelfs voor den allergeersten diefstal eene geldboete op te leggen, hetgeen het Code Pénal wel toestaat.

Uit hetgeen ik omtrent deze drie punten heb in het midden gebracht blijkt dat hetgeen met groot vertoon de voordeur wordt uitgezet, in stilte door de achterdeur weder wordt binnengelaten.

De heer MODDERMAN. *Minister van Justitie*: De heer Gratama heeft thans weer twee bezwaren:

- 1^o. dat het wets-ontwerp zou zijn te doctrinair; en
- 2^o. dat het zou zijn te moraliserend.

Omtrent het eerste punt geloof ik dat een misverstand aanwezig is.

Theorie en praktijk zijn niet te scheiden. Wat geen theoretischen grondslag heeft, is praktisch zeker niet goed, en omgekeerd, wat praktisch niet uitvoerbaar is, blijkt juist daardoor geen goeden theoretischen grondslag te hebben; beide dingen moeten zamen gaan. Nu ligt er zeker een theorie aan het Wetboek ten grondslag. Is dat een reden om het te doctrinair te noemen? Laat de geachte spreker dan voorbeelden aanvoeren. Hij heeft alleen bij herhaling gewezen op het onderscheid tusschen misdrijf en overtreding; een punt dat ik reeds besproken heb, terwijl mijne beschouwingen daarover door hem niet zijn wederlegd. Dat aan die onderscheiding niet alleen eene theorie ten grondslag ligt, maar dat zij ook om de praktische gevolgen, wel degelijk door de behoeften van de praktijk wordt gevorderd, werd door mij aangetoond en is niet weersproken.

In de tweede plaats zou het Wetboek te moraliserend zijn, maar ook hier is wederom misverstand aanwezig.

Er is een tijd geweest waarin men moraal en regt met elkander vermengde. Daarop is een tweede tijdperk gevolgd, toen men juist omgekeerd moraal en regt geheel van elkander afrukte; dat was de bloeitijd van de Kantiaansche regtsleer. Thans zijn wij, God dank, in eene derde periode; regt en moraal worden *onderscheiden*, maar niet van elkander *afgescheiden*.

Wat heeft nu de geachte afgevaardigde gedaan?

Hij heeft eenige artikelen genoemd waarin gestraft wordt een feit dat immoreel is. Volgt daar nu uit dat zoodanig feit niet *tevens* onregt kan zijn? Ik geef de verzekering dat in dit Wetboek gepoogd is niet te straffen dan wat *onregt* is. Mogt er op dien regel eene uitzondering zijn, welnu dan kan dat, wanneer het bijzondere artikel aan de orde zal zijn, ter sprake komen.

Dierenmishandeling is immoreel, maar dat belet niet dat het wel degelijk een inbreuk kan wezen op het regt. De geachte afgevaardigde heeft zich beroepen op art. 506 van het *eerste* (regerings-) ontwerp. Ik meen dat ik hier alleen het gewijzigde wetsontwerp heb te verdedigen. De bepaling van het oude art. 506 wordt in *dit* wetsontwerp niet gevonden.

De geachte afgevaardigde uit Amersfoort, heeft drie belangrijke punten aangeroerd ten bewijze dat hetgeen in het ontwerp de voordeur is uitgegaan, de achterdeur weder zou zijn binnengevoerd. Die drie punten zal ik thans bespreken. In de eerste plaats: de driebledige verdeeling... (Zie verder onder de rubriek *Onderscheiding der strafbare feiten*).

Soortgelijke grief is gemaakt ten aanzien van het stelsel van oonteerende straffen. Wat is de grief tegen het stelsel van den Code Pénal in dit opzicht? Zeer zeker niet dat de dader van een misdrijf van het genot van bepaalde regten kan worden beroofd; dit is noodig. Maar de groote grief is deze: dat door de veroordeeling tot

zekere straf een aantal regten *en bloc* voor goed en levenslang verloren worden. Dit is in strijd met den aard der zaak en met het beginsel dat niet de straf, maar alleen het misdrijf oenteert.

Maar belet dit nu vooreerst dat men den regter de bevoegdheid geeft om, wanneer er aanleiding toe bestaat, iemand, behalve de gevangenisstraf, van bepaalde regten te ontzetten? Immers neen, en evenmin belet dit de onderscheiding tusschen gevangenis en hechtenis. De wet zegt niet: gevangenis is oonteerd, hechtenis niet, maar de wetgever erkent, dat het geen pas heeft iemand die uit onvoorzigtigheid een vergrijp pleegt, niet omdat hij een vijand is van de wet, maar alleen omdat hij geen vriendschap genoeg heeft voor de wet en die alleen eene les voor de toekomst noodig heeft, gelijk te stellen met hem die behoefte heeft aan methodische tucht. De gevangenisstraf is methodische tucht en de hechtenis eenvoudig een leed, zeer zeker een gevoelig leed, maar dat niet gepaard behoeft te gaan met die methodische tucht en die verplichting tot arbeid.

Eindelijk de verzachtende omstandigheden. Ik weet niet of de geachte spreker het zelf heeft opgemerkt, maar het begin zijner rede was eene volkomene weerlegging van het slot daarvan. Hij verwijt den stellers van het ontwerp en ook hem, die thans het moet verdedigen, dat terwijl men de verzachtende omstandigheden heeft opgeruimd, men die dadelijk in een van de eerste artikelen weer opneemt, door te bedreigen levenslange gevangenisstraf of tijdelijke gevangenisstraf van ten hoogste 20 jaren. De geachte spreker speelt hier met het woord „verzachtende omstandigheden” en verwacht hier wat de Duitschers noemen „Strafmilderung” en „Strafminderung”. Allen zijn het hierover eens dat elk misdrijf gepleegd kan worden onder de meest uiteenlopende omstandigheden; — dat tal van nuances zich laat denken die de wetgever vooruit niet kan voorzien en die toch de regter de gelegenheid moet hebben in acht te nemen en te doen influenceren op het quantum van de straf. Daaromtrent bestaat geen verschil tusschen het stelsel met en het stelsel zonder verzachtende omstandigheden. Waarin ligt dan het verschil? Bij het stelsel van verzachtende omstandigheden heeft men de groote speelruimte, die de regter moet hebben, verdeeld in twee deelen. Bijv. een feit wordt gestraft met tuchthuisstraf van 5—20 jaren, en in geval van verzachtende omstandigheden met eene correctionele gevangenisstraf van 1 jaar minstens tot 5 jaar hoogstens. Wat doet nu dit ontwerp? Het neemt de tusschengelegen barrière van 5 jaren weg. Waarom? Wanneer men een feit bedreigt met gevangenisstraf van 5—20 jaren en in geval van verzachtende omstandigheden met eene gevangenisstraf van 1—5 jaren, dan legt men den regter de verplichting op om, zoodra hij daalt beneden 5 jaren, de verzachtende omstandigheden met name in het vonnis uit te drukken. En nu is het onder de mannen van de praktijk sinds lang niet twijfelachtig dat dit zeer knellend en in vele opzichten onuitvoerbaar is en daarom ontdoken wordt. Omdat men eene verzachtende omstandigheid moet noemen, noemt men er een. De geachte spreker zeide het zelf in de aanvang zijner rede. Wanneer men te doen heeft met een jeugdig misdadiger, is de verzachtende omstandigheid de jeugdige leeftijd; is hij een weinig ouder, dan spreekt men van gebrek aan ontwikkeling; en is hij nog ouder, dan grondt men zich op den hoogen leeftijd. Wij hebben den regter willen ontheffen van dat geknoei met verzachtende omstandigheden. In beginsel bestaat er geen verschil tusschen Strafmilderung en Strafminderung. Het is slechts een quantitatief, geen kwalitatief verschil. Ik beroep mij op den wetgever zelve. Art. 9 der wet van 1854 zegt: Indien de beschuldigde op grond van zijne jonge jaren, billijke vrees enz., eene *aanmerkelijke* vermindering van straf mogt verdienen. Dit woord „aanmerkelijke” sluit in zich de faillietverklaring van de theorie der verzachtende omstandigheden. Door dat woord „aanmerkelijk” wordt te kennen gegeven, dat het verschil tusschen de omstandigheden die moeten gelden zoolang de regter zich beweegt tusschen het gewone minimum en maximum en die welke hem nopen beneden het gewone minimum te dalen, niet is kwalitatief maar alleen quantitatief. Dat verschil heeft dus geen reden van bestaan meer, zoodra de regter beschikt over een voldoende laag minimum.

Ik geef toe dat het stelsel van verzachtende omstandigheden in het Code Pénal noodig was; en de Nederlandsche wetgever handelde zeer wijs in 1813, 1838 en vooral in 1854 dat stelsel aan te nemen: de minima van den Code Pénal waren te hoog. Maar bij het maken van een nieuw wetboek kan men zich niet beropen op de noodzakelijkheid van verzachtende omstandigheden, tenzij men zelf opzettelijk de minima te hoog stelle.

De geachte afgevaardigde uit Amersfoort maakte er der Regering eene grief van, dat soms alleen gevangenisstraf is bedreigd, waar ook geldboete behoorde te kunnen worden opgelegd. Ik zal daarop antwoorden, zoodra wij op onzen weg een artikel ontmoeten waarbij die grief verdiend zou kunnen zijn.

De heer MACKAY: Uit de woorden van den Minister meende ik op te maken dat hij mij voor een voorstander van het stelsel van de verzachtende omstandigheden houdt. Dat is geenszins het geval. Mijne opmerking was dat gezegd wordt dat de verzachtende omstandigheden zijn afgeschaft, en dat ze toch, hoewel niet met name genoemd, in het wetsontwerp teruggevonden worden.

Verslag van de Eerste Kamer.

Het wetboek één samenhangend geheel.
Het was misschien de grootste verdienste van het ontwerp der Staatscommissie, dat het was een werk uit één stuk. Hetzelfde kan van het Regeeringsontwerp worden gezegd, gelijk het werd ingediend en ook van het *gewijzigd ontwerp*, dat bij de Tweede Kamer in openbare beraadslaging kwam.

Mag dezelfde lof onvoorwaardelijk aan het *nader gewijzigd ontwerp*, gelijk het uit den smeltkroes der openbare beraadslaging te voorschijn trad, worden toegekend?

Men wenschte zich niet te verdiepen in deze vraag, maar uit de aantekening op menig artikel moge blijken, dat de aarzeling om haar bevestigend te beantwoorden verklaarbaar is. Men lette *bij wijze van voorbeeld* op hetgeen gezegd wordt bij art. 158 en bij artt. 262 en 263.

Antwoord der Regeering.

Met dankbaarheid erkent de Minister dat hier te lande zelden of nooit door de Tweede Kamer een wet is aangenomen, waarin, *in verhouding tot den omvang*, zoo weinig ingrijpende veranderingen zijn gemaakt als in het Strafwetboek.

De wijzigingen van 1879, voor zoover die gehandhaafd zijn, de wijzigingen in den zomer van 1880 beschouwt de Minister als verbeteringen. Van *alle* wijzigingen bij de openbare discussie gemaakt, zou hij hetzelfde niet durven verzekeren. Maar dat het systeem, het verband nergens schade leed van beteekenis, is zijn stellige overtuiging.

Dit belet echter niet dat hij gaarne zal overwegen in hoeverre aan de door de Eerste Kamer tegen sommige wijzigingen geuite bezwaren, bij de invoeringswet kan worden tegemoetgekomen. Reeds uit de voorziening tegen de bedelarij, zooals die door hem gewijzigd is, blijkt hoe zwaar het oordeel ook van de Eerste Kamer bij hem weegt.

Slot van het verslag van de Eerste Kamer.

Thans restte aan de Rapporteurs nog eene taak, welker eigenaardige moeilijkheid hen tegen hare vervulling zou hebben doen opzien, ware het niet, dat dit ernstig slotwoord de zienswijze van de groote meerderheid der Kamer zal uitdrukken.

Reeds hiervoren [Algemeene Beschouwingen onder de rubriek *Vorm van*

de voordracht enz. op bl. 37] werd gezegd, dat het onverbiddelijk alternatief van dit Wetboek *en bloc* te moeten aannemen of verwerpen, een groot aantal leden noopte om over eenige ernstige bezwaren heen te stappen, maar dat een goedkeurend votum »voor de Regeering niet als bewijs kan gelden eener instemming met sommige, zeer belangrijke onderdeelen van dit wetsontwerp”.

Hierop wordt thans nader teruggekomen. Juist omdat de *algemeene* indruk zoo hoogst gunstig is, omdat zonder aarzeling erkend wordt, dat door dit wetboek onze strafwetgeving eene aanmerkelijke verbetering ondergaat, wordt het dubbel betreurd, dat er eenige punten zijn, welke, naar de overtuiging der groote meerderheid in deze Kamer, den hoogst verdienstelijken arbeid ontsieren en het maatschappelijk belang meer schijnen te *bedreigen* dan te *bevorderen*.

In één opzicht acht de Commissie dit deel harer taak evenwel belangrijk verlicht.

Met ingenomenheid toch zag zij door den Minister de verklaring afgelegd dat hij bereid is om reeds bij de invoering, het werk te zuiveren van enkele vlekken die het, gelijk alle menschenwerk, aankleven en vond men hem gaarne bereid tot de overweging »in hoeverre aan de door de Eerste Kamer tegen sommige wijzigingen geuite bezwaren, bij de invoeringswet kan worden te gemoet gekomen”.

Nu de Minister deze gezindheid aan den dag heeft gelegd vond men te meer vrijmoedigheid om hem enkele wenschen tot verandering van het Wetboek kenbaar te maken.

I. Men vestigde de aandacht van den Minister met nadruk op de titels handelende over de misdrijven betreffende de zeden, en noodigde hem uit bij de te verwachten novelle ernstig te overwegen, of bepaaldelijk in den VI^{den} Titel van het Derde Boek niet bepalingen voorkomen, »waarvan”, gelijk de schriftelijke Nota der Rapporteurs het reeds uitdrukte, »te voorzien is, dat zij niet worden gehandhaafd”.

Met voldoening vernam men van den Minister de verklaring »dat niets hem aangenamer zal zijn, dan in de invoeringswet de intrekking der slotbepaling van art. 249 voor te stellen” en dat hij »geen bezwaar heeft tegen verbetering der redactie van art. 452”.

II. Art. 263, zooals het thans is gewijzigd, wekte in de afdeelingen schier algemeen tegenstand. Zou de Minister er niet toe kunnen komen om op zijne lijdelijke houding bij de openbare beraadslaging in de andere Kamer terug te komen en althans eene poging aan te wenden om ook hier de oorspronkelijke redactie van het artikel te herstellen? Het amendement tot wijziging van art. 263 werd (even als dat tot uitbreiding van art. 249) gedurende het debat voorgesteld en in eene vrij onvoltallige zitting der Tweede Kamer aangenomen.

Men merkt ten aanzien van het schriftelijk antwoord der Regeering *ad* de artt. 262 en 263 op:

1. dat hetgeen de Minister zegt aangaande de noodzakelijkheid voor den strafwetgever om niet te betreden het terrein, dat aan het private leven behoort, niet geheel strookt met de leer, welke hij dien-aangaande verkondigt sub *e* der algemeene beschouwing [onder de rubriek *Inleiding* enz. hiervoor op bl. 28];

2. dat men niet zonder bevreemding de beweesing van den Minister

vernomen heeft, dat de strafactie jegens laster overbodig mag heeten, aangezien den belasterde immers de civiele actie open staat.

Niet zonder bevreemding, vooreerst omdat het stuitend is voor het rechtsgevoel den beleedigde met de civiele actie, dat is met de kans op een kostbaar proces af te schepen, en ten anderen, omdat de Minister de hoogere zedelijke waardij van het publiek recht boven het privaatsrecht had aangewezen in een betoog, dat wellicht de schoonste bladzijde van zijn schriftelijk antwoord beslaat! [Zie hiervoor bl. 23].

III. *De landlooperij*. Ter bescherming van het land, achtte men de artikelen door den Minister [bij art. 432] aangehaald, onvoldoende. De strenge handhaving der vreemdelingenwet door den Minister stelde men op prijs, maar de vreemdelingenwet laat de inheemsche landloopers ongemoeid.

Men verlangde niet landlooperij tot een zwaar misdrijf te zien gestempeld; men was tevreden wanneer door een politiemaatregel, steunende op de strafwet, het kwaad der landlooperij kon worden te keer gegaan.

In dit drieërlei opzicht vraagt men met den meesten ernst eene novelle; het Duitsch Wetboek, dat bij de samenstelling van dit ontwerp niet ten onrechte en met vrucht is geraadpleegd, werd kort na de invoering mede door eene novelle gevolgd; ook de geschiedenis onzer wetgeving is niet zonder voorbeeld, dat eene wijziging, bij amendement in eene wet gebragt, daaruit later bij de wet werd verwijderd.

De Commissie van Rapporteurs herhaalt nogmaals dat zij niet zonder zekeren schroom dezen wensch, door de meerderheid der leden in de afdeelingen geuit, hier uitspreekt, omdat er gevaar bestaat voor de verdenking, alsof de Eerste Kamer hierdoor als het ware zijdelings eene poging zou doen om de grenzen harer bevoegdheid te overschrijden; eene verdenking, die echter reeds bij voorbaat wordt bejegend met een ernstig protest.

Wanneer men enkele punten uitdrukkelijk noemde, dan was het alleen bij wijze van sterk sprekende voorbeelden. Want men begreep zeer goed, dat gedurende den tijd, die er verlopen moet tusschen de plaatsing van dit wetsontwerp in het *Staatsblad* en het tijdstip waarop het in werking zal treden, ook nog op andere punten wijziging wenschelijk of nuttig blijken kan. Kan niet de minister zelf tot het inzicht komen, dat deze of die bepaling in het publiek belang nog veranderingen moet ondergaan? Men mag die mogelijkheid aannemen.

Hem liet men dan ook met vertrouwen over, of hij nog op andere punten dan de genoemde aan de novelle uitbreiding zou willen geven.

Hoe dit zij, de opgesomde bezwaren waren voor velen zóó overwegend dat zij, met den besten wil om door samenwerking iets groots te helpen tot stand brengen, aarzelen zouden hunne stem aan dit Wetboek te geven; doen zij dit toch, zoo is het met de bepaalde hoop, dat de Regeering alsnog trachten wil aan die bezwaren te gemoet te komen. Daarom meenen zij dien wensch hier niet te krachtig te kunnen uitspreken, ten einde de Regeering teleurstelling te besparen, wanneer later mocht blijken, dat het niet voldoen aan hunne wenschen eenen overwegenden invloed uitoefende op het votum over de invoeringswet.

De Commissie had de eer dit een en ander aan den Minister in een mondeling onderhoud mede te deelen.

De Minister antwoordde zakelijk het volgende:

De verzekering dat »de *algemeene* indruk zoo hoogst gunstig is'', en de stellige erkenning »dat door dit Wetboek onze strafwetgeving eene aanmerkelijke verbetering ondergaat'', is voor de Regeering de aangenaamste voldoening. Volmaaktheid van het Wetboek is door haar niet beweerd; wèl daarentegen de onbewimpelde verklaring afgelegd, dat zij bereid is het te zuiveren van enkele vlekken, die het, gelijk alle menschenwerk, aankleven.

Wat meer bepaald aangaat de drie punten waarvoor eene novelle gevraagd wordt, aangenomen dat de grieven der Kamer volkomen gegrond zijn, dan nòg zouden, blijkens den aard der grieven, de in den Code Pénal voorkomende wetsbepalingen, hetzij betreffende de misdrijven tegen de zeden, hetzij betreffende den laster¹, hetzij betreffende de landlooperij, *in haar geheel genomen*, der Kamer nog minder kunnen voldoen dan die van het ontwerp.

Deze beschouwing zal intusschen den Minister niet weerhouden het verzoek met den meesten ernst te overwegen. Hij merkt op, dat hij met betrekking tot de artt. 249 *laatste lid* en 452 reeds het voorstellen eener wijziging heeft toegezegd. Hij is bereid na te gaan, of wellicht ook in andere opzichten aan de door de Commissie laatstelijk medegedeelde bezwaren kan worden te gemoet gekomen. De herinnering aan de tallooze en veel grootere moeilijkheden die voor de tot standbrenging van een Strafwetboek te overwinnen waren en niet minder het voorbeeld van de regeling der bedelarij, waaromtrent thans tusschen beide Kamers en de Regeering overeenstemming verkregen is, geeft hem wellicht vrijheid zich te vleien dat hij ook in die taak slagen zal.

De Commissie dankte den Minister voor die bereidverklaring.

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(1 Maart, 1881.)

De heer BORSIUS, *lid der Commissie van Rapporteurs*: [Door het meer speciaal onderzoek, waaraan het ontwerp volgens besluit der Kamer hier onderworpen was], konden nu de ernstige bezwaren, die bij zeer vele leden dezer Kamer bestonden tegen enkele punten in het ontwerp — bezwaren zoo gewichtig, dat die op hunne stem invloed zouden hebben kunnen uitoefenen — schriftelijk en mondeling ter kennis worden gebragt van den Minister, met dit gevolg, dat hij de toezegging gedaan heeft van eene *novelle*, met toegeving op een enkel punt en met de toezegging tevens, dat de andere gewichtige bezwaren het onderwerp zullen uitmaken van eene zeer ernstige overweging, om daarop, zoo noodig, ook bij de novelle terug te komen. Novelle is op dit gebied niet vreemd. Wij weten het allen, Justinianus is daarin voorgegaan; de buitenlandsche wetgevers hebben dat voorbeeld gevolgd, en ook hier in Nederland ontbreekt ons het voorbeeld niet, vooral waar het geldt een terugkomen op wetswijziging ten gevolge van amendementen...

Hoogst ingenomen met het ontwerp in zijn geheel — ingenomen met de hoofdbeginselen in dit onderwerp nedergelegd, — is de uitgesproken wensch met betrekking tot [eenige] wijzigingen het gevolg van het verlangen, niet slechts om die wet te zuiveren van hetgeen in veler oog gerekend werd haar te ontsieren,

¹ Wat den laster betreft, herinnerde nog de Minister: 1^o. dat hij niet enkel naar de civiele actie maar ook naar de *strafactie* wegens *smaad* verwees; 2^o. dat het klachtdelict, meer dan eenig ander, grenst aan het privaatrecht.

maar om ook de aanneming van het geheel, ik zeg niet met meerderheid van stemmen, maar de aanneming van het geheel door deze Kamer te bevorderen op *zulk* eene wijze, als niet slechts het belang van het onderwerp, maar de hooge waarde van het ontwerp zelf wenschelijk maakte.

Bovendien, waar de Minister herhaaldelijk verklaard heeft te erkennen, dat aan dezen arbeid even als aan elk ander menschelijk werk gebreken zullen kleven, is het wenschelijk, waar nu eenmaal eene novelle zal volgen, den Minister de gelegenheid te geven om ook op andere punten terug te komen, daar er tusschen den dag van aanneming van dit ontwerp en de invoering der wet nog wel eenige tijd zal moeten verloopen, terwijl zich in dien tusschentijd ook wel de stem der kritiek zal doen hooren en welligt den Minister zelven ook de wenschelijkheid van wijziging op andere punten zal blijken.

De heer DE SITTER: Ik zal bij deze algemeene beschouwingen niet in détails treden over hetgeen ik in dit wetboek anders had wenschen bepaald te zien. Mijne bedenkingen zijn opgenomen in het Verslag der Commissie van Rapporteurs. Ze zijn niet van mij alleen, maar worden ook gedeeld door anderen. Zij betreffen sommige bepalingen van den 14den titel van het 2de boek, in verband met bepalingen van den 6den titel van het 3de boek, en hoofdzakelijk art. 241 betreffende overspel, de slotbepaling van art. 249, waarin het aangaan van een huwelijk met de minderjarige het begane delict ongedaan maakt, het subsequens matrimonium en de bepalingen van de artt. 250 en 251 betreffende koppelarij.

Gelijk ik zeide zal ik daarover in geen details treden, vooral na de verzekering des Ministers aan de Commissie, dat eene wijziging zal worden voorgesteld aangaande een paar ook door mij gevoelde gebreken, terwijl omtrent andere punten eene wijziging in ernstige overweging zal genomen worden. Hoe zwaar dus mijne bezwaren wegen tegen de bedoelde bepalingen en de gevolgen die zij zullen teweeg brengen, zal ik, met het oog op de zeer groote verdiensten dezer codificatie, het vele daarin gelegen goede en op de belofte van den Minister, mijne stem aan het ontwerp kunnen en mogen geven.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Thans wensch ik, doch kort, omdat er gelegenheid zal zijn er nader op terug te komen, een enkel woord te zeggen over de „novelle”, waarvan beide geachte sprekers gewaagden.

Ik kan niet ontveinen dat, toen ik voor het eerst vernam dat door deze Kamer met zooveel nadruk werd gewezen op drie punten, op drie ware of vermeende vlekken of vlekjes van dit ontwerp, mij aanvankelijk een gevoel van groote verbazing beving.

Hoe? wij hebben een Code Pénal en daarenboven eenige honderde bijzondere strafwetten, eene strafwetgeving, waaraan ontbreekt de allereerste eigenschap, *regt-zekerheid*; eene strafwetgeving, waarin ieder die haar kent, eene onafzienbare reeks van algemeen erkende *groote* gebreken kan aanwijzen. En op het oogenblik dat die wetgeving, na 68 jaren tobbers, zal worden vervangen door eene, waarvan de Kamer zelve getuigt dat zij in het algemeen hare groote sympathie heeft gewekt, wordt het licht geworpen op enkele quaestieuze punten die aanleiding geven tot eenig bezwaar.

Bij nader inzien heb ik echter begrepen dat mijn eerste indruk niet volkomen juist en billijk was. Niets is natuurlijker, en nooit heb ik dat ontkend, dan dat elk en een ieder, zelfs onder de makers, in een wetboek waarin een zoo groot getal onderwerpen te regelen zijn, enkele punten vindt waarmede hij persoonlijk minder is ingenomen, ja, waartegen hij bezwaren heeft.

Ik ben dan ook zeer erkentelijk daarvoor dat de Kamer reeds nu een vriendelijken wenk heeft willen geven ten aanzien van den inhoud der invoeringswetten. Ik herhaal zeer gaarne, dat hetgeen ik daaromtrent geschreven heb in het Verslag, mijn voornemen is en blijft.

Ieder begrijpt dat ik mij nooit aan de overweging van mogelijke verbeteringen

zal onttrekken. Want mijne eer is gemoeid *niet* uitsluitend bij het tot stand brengen van dit wetboek, maar ook daarbij dat het praktisch blijke goed te wezen...

Terwijl ik alzoo volkomen handhaaf hetgeen ik geschreven heb over mogelijke novellen, moet ik er toch met nadruk op wijzen, dat ik hier heb te verdedigen, en met volle overtuiging verdedig, het ontwerp *zoo als het hier ligt*. Al waren de luttele grieven in het Verslag geopperd volkomen gegrond, iets waarover ik natuurlijk eerst zal spreken wanneer die artikelen aan de orde zijn, dan nog zou dit eenvoudig beteekenen, dat er nog wel iets beters is dan het betere. Maar het zou het feit niet omverwerpen — en bij de stemming over het Wetboek moet *dat* alleen beslissen — dat niet alleen dit ontwerp beter is dan de *Code Pénal* (dit zou slechts een schrale lof zijn); maar dat ook de bijzondere bepalingen waaromtrent de Kamer grieven heeft geopperd, op haar eigen standpunt nog altijd een graad beter zijn dan de corresponderende speciale bepalingen van de bestaande wetgeving.

(2 Maart 1881.)

De heer VAN NAAMEN VAN EEMNES:.... Zoo als het gewoonlijk gaat, wanneer men min of meer abrupt in eene zaak, waarvan de deelen in naauw onderling verband staan, veranderingen maakt, gebeurt het veelal, dat men niet zoo dadelijk ten volle de gevolgen overweegt en dat men later inziet, dat het beter ware geweest die veranderingen achterwege te laten...

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Nooit of nergens is een Strafwetboek tot stand gekomen, of over tal van punten bleef, tot het laatste toe, verschil van meening bestaan. En dat kan niet anders, als men denkt aan de honderden, ik mag zeggen aan de duizenden vraagpunten, die positief of negatief, uitdrukkelijk of stilzwijgend, materieel of formeel, in een Wetboek zijn op te lossen.

Het is ondenkbaar, omtrent al die punten volkomen overeenstemming te verkrijgen. Overal heeft men dan ook gezien dat zij die met de hoofdzaak, de algemeene beginselen, het stelsel waren ingenomen, over détail-bezwaren zijn heengestapt. Ook dit heeft men gezien — en juist het meest bij die volken, wier wetgevend vermogen het meest ontwikkeld is, — dat reeds kort na de invoering van een nieuw Wetboek, enkele wijzigingen daarin werden gebragt. Daarvan vinden wij reeds een voorbeeld in Keizer Justinianus, den bekenden wetgever van het Oostersch Romeinsche Rijk; nog vóór de invoering loste hij door zijne *quinquaginta decisiones* enkele antinomien tusschen de verschillende deelen zijner wetgeving op, en toen op 16 December de invoering plaats had, verscheen reeds 16 dagen later, op 1 Januarij, zijne eerste novelle.

In Duitschland is het nieuwe strafwetboek in 1871 ingevoerd, en de eerste novelle verscheen reeds op 10 November van dat jaar; — de zoogenaamde *Kanzelparagraaf* (130 A), en ook na dien tijd zijn daar, en zelfs op betrekkelijk groote schaal, wijzigingen in het wetboek gebragt.

ONDERSCHIEDING DER STRAFBARE FEITEN.

Memorie van Toelichting.

§ 2 (Vervolg en slot). Uit de indeeling (van het Wetboek) volgt reeds genoegzaam dat eene tweeledige, geene driedledige verdeeling der strafbare feiten wordt aangenomen. Dit blijkt evenwel niet uit eene uitdrukkelijke bepaling in het algemeene deel dat evenmin eene omschrijving geeft van het begrip misdrijf in tegenstelling van het begrip overtreding, noch ergens met zooveel woorden te kennen geeft dat onder de uitdrukking strafbaar feit beiden zijn begrepen.

Een wetboek is geen leerboek. Van verdeelingen en omschrijvingen moet het zich dus onthouden overal waar zij niet bepaald noodzakelijk zijn om de gedachte des wetgevers uit te drukken. Die noodzakelijkheid bestaat hier niet.

Wat de strafwet onder een strafbaar feit verstaat kan voor niemand twijfelachtig zijn. Vroegere wetboeken of ontwerpen die het woord misdadaad¹ of het woord misdrijf² in het algemeen bezigden ter aanduiding van de onderscheidene soorten van strafbare feiten, zeiden dan ook in werkelijkheid niet anders dan dat misdaad of misdrijf is elke strafbare handeling of elk strafbaar verzuim. Dat beiden in dit ontwerp begrepen zijn onder de uitdrukking strafbaar feit die alle misdrijven en alle overtredingen omvat, dus ook die welke in een niet doen bestaan, blijkt o. a. uit de artt. 1—3, 47—53 en uit de opschriften en den geheelen inhoud van titels V en VI. Deze gelijkstelling van handeling en verzuim nog eens uit te drukken in eene afzonderlijke bepaling ware dus even overbodig als de beteekenis van het woord strafbaar in de taal der wet nader te omschrijven.

§ 3. *Waarom geene driedledige verdeeling der strafbare feiten?* Waarom geene onderverdeeling der eigenlijk gezegde misdrijven in twee soorten, misdaden en wanbedrijven (*crimes, délits, Verbrechen, Vergehen*)? Een beknopt antwoord op deze vragen is voor het doel dezer memorie voldoende.

De grond der driedledige verdeeling is een formele. In Frankrijk en in alle landen, waar de fransche jury met min of meer belangrijke wijzigingen is ingevoerd, geldt de regtspraak door gezworenen alléén voor de

¹ Art. 1 ontw. 1804, art. 9 wetb. 1809.

² Art. X ontw. 1827, art. 1 ontw. 1840, art. 1 wetb. 1847, art. 1 ontw. 1859.

zwaarste, de regtspraak door den van staatswege aangestelden regter voor de meeste misdrijven. Misdaden zijn de misdrijven waarvan de gezworenen kennis nemen, wanbedrijven uitsluitend die welke aan het oordeel van den gewonen regter worden onderworpen. Daar voor de regterlijke bevoegdheid een algemeene regel moest worden gesteld, en men de vraag of de beklaagde voor een jury zoude worden teregt-gesteld bezwaarlijk kon overlaten aan de bijzondere omstandigheden waaronder elk feit zich voordoet, moest een algemeen kenmerk worden gezocht voor de misdrijven waarvan gezworenen zouden kennis nemen. Dit algemeene kenmerk meende men in het zuiver fransche stelsel te vinden in den aard der tegen elk misdrijf bedreigde straf. Was deze onteerend, het misdrijf was een misdaad, was deze niet onteerend, het misdrijf was een wanbedrijf.

Men vraagt zich af, hoe dan de driedelige verdeeling overgenomen of gehandhaafd kon worden in nieuwere wetboeken die, zoo als het pruisische van 1851, het beijersche van 1862, het belgische van 1867 en het duitsehe rijks-strafwetboek, de onderscheiding der onteerende en niet onteerende straffen niet kenden, althans niet in de wet uitdrukten. Het antwoord is dat in al die wetboeken de grondslag der verdeeling nu niet meer werd gezocht in den — al of niet onteerenden — aard, maar in de betrekkelijke zwaarte der straf. De stelling waarvan men uitgaat, is dan, de zwaarste straf het ergste misdrijf, de zwaarst gestrafte de grootste boosdoener.

Nógtans is de grens tussehen feiten die den grooten boosdoener zouden kenmerken, en andere minder ergerlijke misdrijven in het algemeen niet met juistheid te trekken. Ook zijn er misdrijven, men denke bijv. aan de politieke misdaden, die om het groote gevaar waarmede zij den staat bedreigen, veel zwaarder moeten gestraft worden dan andere (*délits* volgens den C. P.), die uit een zedelijk oogpunt veel schandelijker zijn.

Op deze en veel andere gronden is reeds de twijfel gewettigd, of de onderscheiding tussehen al of niet onteerende misdrijven of tussehen zware misdrijven, ontleend aan het al of niet onteerend karakter of aan de betrekkelijke zwaarte der daartegen bedreigde straffen, wel ooit kan zijn een bruikbare maatstaf voor de regeling der regterlijke bevoegdheid. Maar wat daarvan zij — want die vraag is hier niet te beslissen — voor het materieel strafregt is zeker de onderverdeeling der misdrijven in misdaden en wanbedrijven geheel verwerpelijk.

De driedelige verdeeling heeft zich zelve veroordeeld in het stelsel der verzachtende omstandigheden. Is het waar dat er twee groote categoriën van misdrijven zijn; die welke van groote boosheid getuigen (misdaden) en die welke dat ernstig karakter missen (wanbedrijven), en dat de maatstaf volgens welken elk misdrijf onder eene dezer beide soorten moet worden gerangschikt, is de betrekkelijke zwaarte der daartegen bedreigde straf, dan kan het niet tevens waar zijn dat bij slot van rekening verreweg het grootste gedeelte der misdaden met geene andere straf moet worden geboet dan de wanbedrijven. Toch is het met de praktijk der verzachtende omstandigheden niet anders. Wil men de onderscheiding in misdaden en wanbedrijven, men kan »de verzachtende omstandigheden» niet missen, maar dit hulpmiddel bewijst op zijne beurt dat die onderscheiding in al de gevallen waarin het wordt toegepast — dat is bij ongeveer drie vierden van het totaal bedrag der

misdaaden ¹ — op een onjuisten grondslag blijkt te berusten.

Zeker kunnen alle misdrijven hetzij men ze uit een zedelijk of maatschappelijk oogpunt beschouwt, niet geacht worden in zwaarte gelijk te staan. Het tegendeel is waar. Het is naauwelijks mogelijk twee of drie misdrijven op te noemen die, gepleegd onder gewone omstandigheden, volkomen gelijke straf verdienen. Maar die oneindige verscheidenheid bewijst dan ook dat de rangschikking van alle misdrijven, naar den maatstaf der straf die zij verdienen, onder twee categoriën, niet anders dan bloot willekeurig kan zijn. Neemt men de betreffende zwaarte der straf aan als kenmerk van de betreffende zwaarte der misdrijven, waar is dan de juiste grens, de dag meer gevangenis, de gulden meer boete, waarbij het minder zware misdrijf ophoudt en het zwaardere begint? Maar al kon men alle misdrijven alleen door den maatstaf der straf onder twee hoofdsorten brengen, dan nog ware het bewijs niet geleverd dat voor de misdrijven der eene soort andere algemeene regelen zouden moeten gelden dan voor die der andere soort, dat alzoo het algemeene deel van het strafregt voor misdaden en wanbedrijven geheel of ten deele zoude moeten verschillen.

Hoe is het met dit verschil gelegen in het thans bij ons geldende strafregt? Het antwoord op die vraag is voldoende om aan te toonen, dat er geen enkele grond aanwezig is om de drieledige verdeling die bij ons op dit oogenblik in het materieel strafregt veel minder in naam dan in der daad bestaat, in een nieuw strafwetboek over te nemen.

Waar het geldt het stellen der tijdelijke ² en plaatselijke ³ grenzen van de verbindende kracht der nederlandsche strafwet, het verval van vervolging en straf anders dan door verjaring ⁴, de deelneming aan ⁵, den samenloop van misdrijven ⁶ en de toerekenbaarheid ⁷ heeft nooit eenig kenmerkend verschil bestaan tusschen misdaden en wanbedrijven.

Dit verschil bestaat, volgens (den ongewijzigden) Code Pénal en de voorschriften van materieel strafregt vervat in ons wetboek van straffordering, alléén ten aanzien van de poging tot misdrijf ⁸, de herhaling van misdrijf ⁹, de verzachtende omstandigheden ¹⁰ en de verjaring ¹¹.

Ten opzichte van de herhaling en van de verzachtende omstandigheden is intusschen de door de praktijk reeds lang te voren veroordeelde, en wat de laatstgemelde betreft door wetten van veel vroegere dagteekening ¹²

¹ *Geregte Statistiek* van 1870 en volgende jaargangen tot 1877, bl. X. In 1870 werd art. 9 der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n^o. 102) toegepast op ruim 75^o/_o, in 1871 op ruim 72^o/_o, in 1872 op ruim 71^o/_o, in 1873 op ruim 75^o/_o, in 1874 op ruim 74^o/_o, in 1875 op bijna 77^o/_o, in 1876 op ruim 78^o/_o en in 1877 op ruim 77^o/_o van het totaal bedrag der wegens misdaad veroordeelden.

² Art. 4 C. P., artt. 52 der wet op den overgang van de vroegere tot de nieuwe wetgeving.

³ Art. 8 alg. bep., artt. 8—10 strafv.

⁴ Tit. XXIII, afd. I strafv.

⁵ Artt. 59—63 C. P.

⁶ Artt. 207, 208 strafv.

⁷ Artt. 64—69 C. P.

⁸ Artt. 2, 3 C. P.

⁹ Artt. 56—58, 474, 478, 482 C. P.

¹⁰ Art. 463 C. P.

¹¹ Tit. XXIII, afd. II strafv.

¹² Art. 12 van het besluit van den Souvereinen Vorst van 11 December 1813 (*Staatsblad* n^o 10); besluiten van den Souvereinen Vorst van 9 September 1814 (*Journal Officiel de la Belgique* n^o. 35) en van 20 Januarij 1815 (*Journal Officiel* n^o 118); art. 209 strafv.

ten deele prijs gegeven, onderscheiding tusschen misdaden en wanbedrijven geheel vervallen door art. 11 der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n^o 102) en door art. 9 derzelfde wet in verband met de artt. 4 en 5 der wet van 17 September 1870 (*Staatsblad* n^o. 162).

Wat de poging tot misdrijf betreft, deze is, bij het aanwezig zijn der vereischten van art. 2 C. P., van misdaad altijd, van wanbedrijf slechts bij uitzondering strafbaar.

Dat intusschen de naam misdaad of wanbedrijf, de rangschikking van het misdrijf onder de eene of andere categorie, ook hier tot de zaak niets afdoet, werd reeds erkend in art. 17 der wet van 29 Junij 1854 (*Staatsblad* n^o. 102). De poging van alle misdrijven die door deze wet het kenmerk van misdaad verloren, bleef niettemin strafbaar.

Inderdaad is er dan ook welligt in den geheelen Code Pénal geen artikel dat de onhoudbaarheid der onderscheiding tusschen misdaden en wanbedrijven duidelijker in het licht stelt dan de artt. 2 en 3. Aangenomen dat de poging, door een begin van uitvoering geopenbaard, niet straffeloos moet zijn, welke redelijke grond kan er dan bestaan om ten aanzien van de strafbaarheid te onderscheiden tusschen de misdrijven die met onteerende en die welke met niet onteerende straffen, tusschen die welke met boete en gevangenisstraf en die welke met zwaardere straffen gestraft worden? Zeker, uitzonderingen op den regel der strafbaarheid zijn denkbaar, maar zij kunnen alleen berusten op den aard van een bijzonder misdrijf of van het middel waardoor het een of ander misdrijf gepleegd wordt¹. De straf op het misdrijf gesteld moet hierbij buiten aanmerking blijven. De regel van art. 3 Code Pénal was dan ook niet vol te houden zonder belangrijke uitzonderingen². Is haar aantal in het fransche wetboek gering, veel grooter is het in het deutsche rijksstrafwetboek dat van den aan art. 3 Code Pénal ontleenden regel van § 43, tweede lid, zooveel afwijkingen toelaat dat deze daardoor bijna geheel wordt omvergeworpen³.

Genoeg om aan te toonen dat de onderscheiding in misdaden en wanbedrijven waarlijk niet behoeft te worden behouden als maatstaf der strafbaarheid van poging tot misdrijf.

Blijft alleen nog over de verjaring. De drieledige verdeeling is thans van invloed op den verjaringstermijn (artt. 459 vgg. Strafv.), maar de zaak is ook zonder die verdeeling volkomen goed te regelen. Zeker moet de aard zoowel als de duur der straf in aanmerking komen bij het vaststellen van den termijn van verjaring van vervolging en van straf, maar niets belet dit te doen ook dan als men de drieledige verdeeling verwerpt.

§ 4. *Grondslag der tweeledige verdeeling. — Overtredingen.* Zoo betwist als de onderverdeeling van de misdaden en wanbedrijven, zoo algemeen erkend is de deugdelijkheid der onderscheiding tusschen eigenlijk gezegde misdrijven en overtredingen. Intusschen heerscht er geene eenstemmigheid

¹ Zie meer bij de toelichting van Titel IV, Boek I.

² Artt. 179, 241, 245, 401, 405.

³ Men vindt al de gevallen van strafbare poging van wanbedrijf (Vergehen) opgenoemd bij SCHWARZE in zijn commentaar op het rijksstrafwetboek, bijlage I. Ten aanzien van de aan het fransche regt ontleende onderscheiding zegt deze schrijver: »Es liegt zwischen »Verbrechen und Vergehen kein solcher qualitativer Unterschied, der diese Verschiedenheit »rechtfertigen könnte». (Comm., bl. 141).

over de grenslijn, die de eerste van de laatste scheidt. Eene uiteenzetting van de verschillende stelsels over het onderscheidend kenmerk van misdrijf en overtreding zal men in deze memorie niet zoeken. Het komt er slechts op aan het beginsel, waarvan het ontwerp bij de tweeledige verdeling van alle strafbare feiten is uitgegaan, kort te formuleren en met een enkel woord nader te verklaren.

Er zijn feiten die het regt, er zijn andere — niet de minste in aantal — die de wet eerst als strafbaar stempelt, volgens de juiste uitdrukking van LUDEN¹. Natuurlijk geldt deze onderscheiding niet voor den regter. Voor hem geen strafbaar feit, geene overtreding zoo min als een misdrijf zonder verbod of gebod der wet, zonder bij de wet of wettelijke verordening bedreigde straf. Anders op het standpunt van den wetgever.

Nu eens wordt straf bedreigd tegen een feit (handeling of verzuim) dat, ook al kon het toen nog niet door den regter gestraft worden, reeds onregt was vóórdat de wetgever sprak, en waarvan wij het onregtvaardige zouden beseffen ook al had de wetgever niet gesproken. In dit geval is er »misdrijf”. Dan weder geldt het een feit dat ook in den hooger en, regtswijsgeerigen zin eerst onregt wordt door de wet; — waarvan ons het onregtvaardige alleen uit de wet bekend kan zijn. In dit geval bestaat eene »overtreding”.

Eene tegenwerping ligt voor de hand. Zijn — zoo zou men kunnen vragen — op het standpunt van den wetgever niet alle (strafbare) vergrijpen regtsdelicten? Wordt niet alles wat voor het waarachtig belang der maatschappij door hare leden gedaan of gelaten moet worden, juist dáárom ook reeds door het regt geboden of verboden, nog vóórdat de wetgever gesproken heeft? Als de wet niets anders behoort te zijn dan een vorm waarin zich het reeds bestaande regt openbaart, hoe kan men dan regts- en wetsdelict tegenover elkander stellen? Eindelijk, indien men het al of niet bestaan van »aangeboren regtsbewustzijn” te hulp roept, wordt dan de onderscheiding niet geheel van subjectieve inzichten, van meerdere of mindere beschaving der individuen afhankelijk?

Die bezwaren, hoe gewigtig in schijn, zijn niet overwegend. Hoe ruim »het regt” ook opgevat worde, nooit zal het alles in zich sluiten wat de wetgever te bepalen heeft. Altijd zullen er onderwerpen zijn waarbij de wetgever niet enkel erkennend maar ook scheppend te werk moet gaan, onderwerpen waarbij het regtsgevoel wel eenigzins eene algemeene aanwijzing geven kan, maar die praktisch geene waarde bezit zoolang de wetgever haar niet door eene bijzondere aanwijzing heeft aangevuld. Ook zonder uitspraak van den wetgever kan, bij voorbeeld, het bewustzijn bestaan, dat wij den burgerlijken staat onzer kinderen behooren te verzekeren; maar ten aanzien van de bijzondere handeling, die wij moeten verrigten, met name, binnen hoe vele dagen en op welke wijze wij de geboorte van een kind moeten aangeven,

¹ »Verbrechen und Vergehen sind *Rechtsdelikte*, Uebertretungen sind *Gesetzdelikte*”. [Verg. hierover Prof. mr. VAN DER HOEVEN: Mag het Wetboek van Strafrecht ongewijzigd worden ingevoerd? (Leiden 1884) bl. 80—92.]

kan alleen de wet ons leeren, en kunnen noch regtsbewustzijn, noch regtsphilosophie ons baten.

Het onderscheid tusschen »misdrijf” en »overtreding” ligt in het wezen van het vergriep zelf en zal altijd en overal bestaan. Verandering van den maatschappelijken toestand moge de reeks »misdrijven” of »overtredingen” doen aangroeijen of verminderen, altijd zullen de strafbare feiten in deze twee soorten te onderscheiden zijn.

Het hier ontwikkelde beginsel dat, ofschoon door de ontwerpers van den Code Pénal niet geheel uit het oog verloren, hun zeker niet helder voor oogen stond, toen zij de strafbare feiten vermeld in de artt. 192, 283, 346, 347, benevens eenvoudige bedelarij, onder de wanbedrijven en daarentegen de belediging en de opzettelijke beschadiging van eens anders roerende goederen onder de overtredingen rangschikten, eischt erkenning door den wetgever maar geene omschrijving in eene uitdrukkelijke wetsbepaling. Wat volgens de wet misdrijf, wat overtreding is, behoeft alleen te blijken uit de algemeene rubriek waaronder zij het strafbare feit behandelt. Ook deze stilzwijgende erkenning der tweeledige verdeeling ware onnoodig, zoo het stellig regt er geen praktische gevolgen aan verbond. Maar dit is het geval wel. Het voorbeeld van den Code Pénal om de algemeene voorschriften over de overtredingen afzonderlijk, en tevens hoogst onvolledig, te behandelen, verdient evenwel geene navolging. Het algemeene deel van het wetboek kan zeer goed alle strafbare feiten omvatten, maar bij menige daarin voorkomende bepaling moet dan onderscheid worden gemaakt tusschen misdrijven en overtredingen. In bijzonderheden wordt dit uiteengezet bij de algemeene toelichting van het derde boek.

Advies van den Raad van State.

Met de indeeling van het wetboek en de daarin aangebragte verdeeling der strafbare feiten, kan de Raad van State zich al dadelijk in zooverre vereenigen, als om de redenen in de memorie van toelichting ontwikkeld, het stelsel der drieledige verdeeling in misdaden, wanbedrijven en overtredingen, in het Belgische strafwetboek van 1867, en ook zij het onder andere benamingen in het Deutsche wetboek, nog gehandhaafd, in dit ontwerp ter zijde gesteld is, gelijk het trouwens in het ontwerp van 1859 reeds losgelaten was.

Een andere vraag is, of de bij het ontwerp aangenomene tweeledige verdeeling in misdrijven en overtredingen, niet evenzeer had vermeden kunnen worden. De memorie van toelichting zelve (§ 4 in f) erkent

Rapport aan den Koning.

Tweeledige verdeeling der strafbare feiten.

De Raad van State vereenigt zich met de weglating van de drieledige verdeeling der strafbare feiten in misdaden, wanbedrijven en overtredingen en kan zijne goedkeuring hechten aan de tweeledige verdeeling in misdrijven en overtredingen. Niettemin wordt de vraag geopperd, of het wenschelijk is de tweeledige verdeeling ten grondslag te leggen aan de indeeling van het wetboek en worden tegen het opnemen der overtredingen in het wetboek enkele bedenkingen opgegeven, welke niet geheel onbeantwoord mogen blijven.

Ten gunste eener ontkennende beantwoording van de gedane vraag wordt door den Raad opgemerkt, dat

tot op zekere hoogte het onnoodige dier tweeledige verdeling, en alleen de praktische gevolgen, welke volgens de Memorie, ter aangeduider plaatse, het stellig regt daaraan verbindt, waren oorzaak dat de Staatscommissie haar in haar wetboek behield.

Daargelaten de vraag, of het juist zij, de bedoelde praktische gevolgen te doen strekken tot oorzaak of beweegreden voor de indeeling des wetboeks, mag betwijfeld worden, of bedoelde regtsgevolgen aan het karakter van overtreding verbonden, gelijk die in de memorie van toelichting op boek III initio worden aangewezen en toegelicht, niet even waar zouden geweest zijn en geëerbiedigd zouden kunnen worden, indien de zoogenaamde overtredingen »onder het genus misdrijven» waren begrepen geworden.

In het ontwerp van 1859 was alleen sprake van misdrijven, en ook in meer dan één strafwetboek van afzonderlijke Deutsche staten trof men de tweeledige verdeling evenmin als de drieledige aan.

Overigens valt niet te ontkennen, dat een wetboek van strafregt, dat ook de overtredingen omvat, wel beschouwd, meer geeft, dan het gebiedend voorschrift van art. 146 der Grondwet medebrengt.

Hetzij men de onderscheiding make, door de memorie van toelichting § 4 initio gehuldigd, tusschen regtsdelicten en wetsdelicten, hetzij men aanneme b. v. dat al wat het regt schendt of bedreigt, een misdrijf daarstelt, dat al wat het openbaar of privaat belang schendt of bedreigt, eene overtreding oplevert, altijd blijft het waar, dat de laatstbedoelde feiten tot het strafregt in engeren zin behooren, immers zeer wel bij eene afzonderlijke politiewet zouden voorzien kunnen worden.

Uit dat oogpunt verdient nog

de memorie van toelichting zelve (Inleiding § 4 in fine) het onnoodige der tweeledige verdeling in het stellig regt tot op zekere hoogte zoude erkennen. De juistheid dezer opmerking kan niet worden toegegeven. De memorie van toelichting zegt niet anders dan dat de erkenning der bedoelde verdeling onnoodig zoude zijn, »zoo het stellig regt er geen praktische gevolgen aan verbond». Met het betoog der stelling dat dit wel het geval is, wordt tevens aangetoond, dat de tweeledige verdeling in het wetboek niet kan worden gemist.

Het beroep op het ontwerp van 1859 schijnt ter verdediging van de meening, dat op het standpunt des wetgevers »overtredingen» onder het genus »misdrijven» kunnen worden begrepen, niet afdoende. Daar toch het bijzonder deel van dat ontwerp nooit is verschenen, heeft niet kunnen blijken of het niet-opnemen der tweeledige verdeling, juist bij de bewerking van dat deel, niet tot groote moeilijkheden moest leiden. Wat betreft de verwijzing naar meer dan één strafwetboek van afzonderlijke Deutsche staten (thans alle vervangen door het rijkswetboek) mag de opmerking niet worden teruggehouden, dat werkelijk in enkele van deze onder het woord Verbrechen (crime, misdaad), de in andere met den naam Vergehen (délit, wanbedrijf) aangeduide strafbare feiten zijn begrepen, maar dat dit woord in geen dier wetboeken de (daarin niet behandelde) overtredingen omvat. De grondwet moge er zich overigens niet bepaald tegen verzetten, om, gelijk in Beijeren, vóór de invoering van het rijkswetboek, volgens de wetgeving van 1861, het geval was, de politie-overtredingen in een eigen wetboek te behandelen, toch bevordert het de eenheid van wetgeving en is het meer

steeds de aandacht het Verslag der Staatscommissie van 1852¹ over het meest passend stelsel van politiewet, vooral waar zij in hoofdstuk II de onderwerpen eener eventuele politiewet bespreekt.

Intusschen levert het, naar 's Raads meening, geene bedenking op, dat op het voetspoor van den Code Pénal van 1810 en van het ontwerp-strafwetboek van 1847 een derde boek des wetboeks aan de zoogenaamde overtredingen worde gewijd. Het heeft zelfs dit voordeel, dat, bij twijfel of eenig feit uit zijnen aard voor een misdrijf dan wel voor eene overtreding te houden zij, de strafbaarstelling van zoodanig feit in ieder geval in dat wetboek zal te vinden zijn en dat zoodanige twijfel

in overeenstemming met het beginsel van codificatie de behandeling van alle strafbare feiten, voorzover die niet aan bijzondere wetten of wettelijke verordeningen worden overgelaten, in één wetboek zamen te vatten. Allerminst kan het immers worden aangenomen, dat de overtredingen niet zouden behooren tot het strafregt, hetwelk toch alle feiten betreft, waartegen door den wetgever eene niet bloot disciplinaire straf wordt bedreigd.

De vraag, of eenige bepaalde feiten als misdrijven dan wel als overtredingen zijn aan te merken, komt bij de daartoe betrekkelijke artikelen aan de orde.

niet tot de onmogelijkheden behoort, blijkt ook uit het tegenwoordig ontwerp. De vervaardigers mogen getracht hebben zich vrij te waren voor misstellingen, als waaraan de ontwerpers van den Code Pénal van 1810 zich schuldig maakten², toen zij feiten in boek III [lees: IV] bragten, welke als wanbedrijven te beschouwen waren en omgekeerd overtredingen onder de rubriek der wanbedrijven lieten verdwalen, de Raad van State zal in den loop van zijn advies gelegenheid hebben er op te wijzen, hoe ook de Staatscommissie zich van dat euvel niet geheel vrij heeft weten te houden.

Is alzoo de behandeling der overtredingen of politie-overtredingen, voor zooverre zij uit haren aard algemeen zijn en in alle deelen des Rijks kunnen voorkomen, wegens hare naauwe verwantschap met de in het ontwerp als misdrijven bestempelde feiten, in een wetboek van strafregt te regtvaardigen en zelfs aan te bevelen, ook in de bij het ontwerp aangenomen tweeledige verdeeling der strafbaar gestelde feiten kan naar 's Raads inzien worden berust.

Wel is waar is zoodanige verdeeling noch uit een formeel oogpunt, als *règle de compétence*, noch uit een materiëel oogpunt, als noodzakelijk te beschouwen, maar schaden zal zij niet, en ter bevordering eener meer systematische orde in het wetboek kan zij zelfs geacht worden hare nuttige zijde te hebben.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

In de afdeelingen werd door sommige leden het gevoelen verdedigd, dat niet alleen de drieledige, maar ook de tweeledige verdeeling der strafbare feiten behoort te worden prijs gegeven. Men zal, werd gezegd, laat men het onderscheid tusschen misdrijf en overtreding bestaan, toch tweeërlei soort van strafbare feiten behouden. Het publiek zal aan

¹ Gedrukt ter Algemeene Landsdrukkerij in 1853.

² Memorie van Toelichting, § 4, in fine.

de eene categorie een meer oontearend karakter toekennen dan aan de andere, hoewel onder die zoogenaamde misdrijven feiten voorkomen, die ontegenzeggelijk dat stigma niet verdienen. De onderscheiding tusschen *regts-* en *wetsdelicten* moge filosofisch juist zijn, bij de bepaling van hetgeen in het belang van de veiligheid van den Staat en van zijne ingezetenen al dan niet strafbaar zal zijn komt eene onderscheiding niet te pas. Alleen in de *quantiteit* der straf moet onderscheid worden gemaakt. Verschil in de *qualificatie* is onnoodig en tot zekere hoogte gevaarlijk, omdat de grens tusschen *regts-* en *wetsdelicten* hoogst onzeker is. Ook in het ontwerp zijn feiten onder de *misdrijven* gerangschikt, die de publieke opinie stellig nooit als zoodanig zou beschouwen, en die inderdaad veeleer wetsdelicten zijn, terwijl daarentegen onder de *overtredingen* feiten zijn opgenomen, die door de publieke opinie stellig als vergrijpen tegen het regt zullen beschouwd worden, ook al ware daartegen door geen wettelijke bepaling voorzien. Mogten er tegen de opheffing der onderscheiding uit een *formeel* oogpunt bezwaren bestaan, dan zou daarin op eene andere wijze kunnen worden voorzien.

De Commissie verwijst hier naar de nota van den heer OLDENHUIS GRATAMA ¹.

¹ Deze luidt, op dit punt, als volgt:

Onderscheid: misdrijven — overtredingen; gevolgen.

Uit den aard der zaak is het afgetrokkene denkbeeld van het onderscheid tusschen *misdrijf* en *overtreding* in vele gevallen moeilijk te vatten en vol te houden:

De Memorie van Toelichting zegt zelf: »Er heerscht geene eenstemmigheid over de grenslijn die de eerste van de laatste scheidt.» *

In het Code Pénal zijn de strafbare feiten van artt. 192, 283, 346, 347 en eenvoudige bedelarij ten onrechte onder de wanbedrijven en de belediging en de beschadiging van eens anders roerende goederen ten onrechte onder de overtredingen gebracht.

Omtrent het ontwerp kan worden gevraagd:

Waarom het strafbare feit in artt. 150 ¹°, 152 ¹°, 156, 272, 285, 386, aandruischt tegen het regt en waarom het feit in artt. 479 ¹°, 486, 489, 501 en 511 niet in strijd is met het regt?

Waarom dan tweeledige verdeeling, die èn in hooger en regtswijsgeerigen zin, èn praktisch in vele gevallen onzekerheden overlaat?

De Grondwet eischt in art. 146 de overtredingen niet in 't Strafwetboek; in vele nieuwere Strafwetboeken van afzonderlijke Staten thans door het Rijkswetboek in Duitschland vervangen, was alles onder een rubriek.

»Noch uit een formeel oogpunt als *règle de compétence* noch uit een materieel oogpunt is de verdeeling als noodzakelijk te beschouwen, maar schaden zal zij niet» enz. zoo zegt de Raad van State.

Wil men ze, plaatsing in een afzonderlijk boek behoeft niet.

Het ware ook dan eenvoudiger de overtredingen te behandelen onder ieder genus van strafbare feiten.

Er kon onnoodige omslag worden vermeden.

Nu wordt één en hetzelfde onderwerp twee en meer malen behandeld: brandstichting 5 à 6 maal.

Korthed en duidelijkheid zijn voor het publiek de eerste eischen.

Wil men echter tweeledige verdeeling en behandeling der overtredingen in een afzonderlijk boek, dan vraag ik: wat is voor het publiek en voor alle, meestal onwetenschappelijke menschen, het uitwendig kenmerk der overtreding?

Niet de straf — zooals meer praktisch in het Code Pénal, in het Code Pénal Belge, in het Strafwetboek van het Duitsche Rijk; want er zijn overtredingen waarop f 300 boete en misdrijven waarop slechts f 150 boete is; er zijn misdrijven, waarop hechtenis van eene maand en overtredingen waarop hechtenis van drie maanden is gesteld.

* De onderscheiding is in vele gevallen geheel subjectief: ook overtredingen moeten in overeenstemming zijn met het regtsbewustzijn: *misdrijven* blijven altijd *wetsdelicten*: de onderscheiding moge haar nut kunnen hebben voor den wetgever, maar niet voor den regter en nog veel minder voor den justitiabele.

Ofschoon de Commissie niet wil ontkennen dat uit een *theoretisch* oogpunt deze bedenkingen hare waarde hebben, heeft zij zich toch met het stelsel der Regering vereenigd, hoofdzakelijk op grond van hetgeen te dien aanzien in de Memorie (§§ 3, 4 en 5) voorkomt. De grens tusschen *overtreding* en *misdrif* moge niet altijd met juistheid zijn te trekken, dit neemt niet weg dat inderdaad een onderscheid tusschen beide kategorien van feiten bestaat en ook in de volksconscientie wel degelijk wordt gemaakt. Al zou de *philosophische grond* voor de onderscheiding, welke de Regering aangeeft — *regts- of wetsschennis* — tot twijfel aanleiding kunnen geven, dit zou niet beletten, dat toch het verschil: opzet of schuld bij *misdrifven*, afwezigheid van opzet of schuld als een der elementen van het strafbaar feit bij *overtredingen*, voldoende dat verschil zou kenmerken niet alleen, maar tevens de regtvaardiging zou insluiten van een kwalitatief onderscheid in de te bedreigen straf. Het geopperde denkbeeld om, zoo als in den Code Pénal geschiedt, liever de *straf* tot grondslag der verdeeling aan te nemen achtte de Commissie niet aan te bevelen. Een onderscheid is alleen te billijken wanneer, gelijk inderdaad het geval is, de *aard* en het *karakter* van het strafbaar feit grondslag van dat onderscheid uitmaken. Toetsen van het beginsel aan bijzondere bepalingen blijft tot de behandeling der artikelen voorbehouden.

Met de Commissie is de Minister van oordeel dat onderscheid tusschen *misdrif* en *overtreding* alleen dan te billijken is, wanneer, gelijk inderdaad het geval is, de *aard*, het *karakter* van het strafbaar feit grondslag van dat onderscheid uitmaakt. In de gelijkstelling van opzet en schuld bij *overtredingen*, en het niet bestaan van noodzakelijkheid om bij deze feiten een dezer beide uitdrukkelijk te eischen, ziet hij dan ook niet het *criterium* voor bedoelde onderscheiding, maar een der vele practische redenen waarom het noodig is de, in den aard der zaak gelegen, onderscheiding ook in de wet te erkennen. Tot de toetsing der bijzondere bepalingen aan het gekozen criterium zal hij te liever medewerken, omdat ook zijns inziens enkele wetsdelicten ten onrechte in het 2^{de} Boek zijn opgenomen.

[Vgl. bij art. 442 het Regeeringsantwoord.]

Waarom is dit uitwendige kenmerk verlaten?

Het ware voor de toepassing van meer belang, dan alléén het streng volhouden eener bloot wetenschappelijke niet altijd houbare onderscheiding zonder ander kenmerk.

Want het stellig regt verbindt aan de onderscheiding voor ieder, ook den minst ontwikkelde, praktische gevolgen, verschillend en voor *misdrifven* en voor *overtredingen*.

In art. 497 worden schendingen van algemeene maatregelen van inwendig bestuur tot *overtredingen* verklaard.

Maar hoe is de Regering van plan te handelen met alle andere wetten, strafbepalingen inhoudende, en met alle andere dergelijke verordeningen van provinciale, gemeentelijke en waterschapsbesturen?

Moet daarin telkens gezegd worden: hij begaat *misdrif*, hij begaat *overtreding*?

Zoo dit het plan is, dan springt de gegrondheid van het boven door mij gezegde omtrent het behandelen van alle strafbare feiten van hetzelfde genus bij elkander meer in het oog. Want ook dan had men er kunnen bijvoegen: »hij begaat *misdrif*, hij begaat *overtreding*, enz.»

En dan was alles veel korter en minder omslagtig.

Aan het slot van dit punt neem ik de vrijheid der Regering in overweging te geven om spoedig, althans vóór de openbare behandeling, aan de Kamer in te dienen de wetsontwerpen tot overgang en tot invoering.

De discussie zal dan zeer worden bekort en vele vragen en onzekerheden weggenomen.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(25 October 1880.)

De heer OLDENHUIS GRATAMA: Is het onderscheidend kenmerk tusschen misdrijf en overtreding praktisch? Zelfs de Raad van State is er niet mede ingenomen; zelfs de grootste geleerden verschillen daaromtrent. Dat onderscheid moge worden behandeld in *hoogen regtswijsgeerigen zin* in de scholen der geleerden; het moge zijn nut hebben in het kabinet des wetgevers, — het is onpraktisch, het deugt niet in de toepassing voor het publiek.

Zelfs de Commissie van Rapporteurs verschilt in deze met het ontwerp: op tien plaatsen stelt zij voor te lezen hechtenis *of* gevangenis, waaruit duidelijk blijkt, dat zij het hoog-regtsphilosophisch onderscheidend kenmerk ook niet als een afdoend onderscheid aanneemt voor de inrigting van het Wetboek en het publiek. Hoe is het dan mogelijk een zoo afgetrokken, bespiegelend, een zoo onzeker onderscheid aan te nemen als onderscheidend kenmerk, en niet de straf?

Ik verwijs naar het eerste deel mijner Nota, waar ik meerdere gronden daarvoor heb aangevoerd.

Ten slotte vraag ik: Is het praktisch, waar de geleerden zoozeer verschillen, als onderscheidend kenmerk voor het publiek, voor veelal ongeleerde lieden, een kenmerk aan te nemen, dat eigenlijk niemand vat?

Ik heb daarvan nog dit gezegd: „De onderscheiding is in vele gevallen geheel subjectief; ook overtredingen moeten in overeenstemming zijn met het regtsbewustzijn: *misdrijven* blijven altijd *wetsdelicten*: de onderscheiding moge haar nut hebben voor den wetgever, maar niet voor den regter, en nog veel minder voor den justitiabele.”

Ik hoop dat de Minister of de Commissie van Rapporteurs mij kunnen uitleggen, waarom men zoo vasthoudt aan dat punt als onderscheidend kenmerk, en niet de straf daarvoor aanneemt.

Het wordt met eene hardnekkigheid volgehouden eene betere zaak waardig, met eene hardnekkigheid die zeer afsteekt bij het aangenomene te dezen opzigte in het Code Pénal Belge en het Duitsche Wetboek in navolging van het Code Pénal. De wetgever gebruike die onderscheiding in zijn kabinet om te classificeren, maar late het publiek en de orde van het Wetboek buiten die geleerdheid.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De onderscheiding tusschen misdrijven en overtredingen zou onpraktisch zijn, omdat tusschen de geleerden nog verschil van meening bestaat over het criterium.

Ik antwoord dat ditzelfde verschijnsel zich nagenoeg ten aanzien van elke andere onderscheiding voordoet. Door deskundigen en niet-deskundigen wordt bijv. getwist over de vraag welke de minderjarigheidstermijn moet zijn, de een wil 25, de ander 23, weer een ander 21 jaar. Maar volgt daaruit dat men daarom de geheele onderscheiding moet laten varen? Het ware juist uitnemend onpraktisch de behoefte der praktijk op te offeren aan een *dispuut* tusschen de geleerden.

Maar, zegt de heer Gratama, die onderscheiding heeft ook geen *raison d'être*; men zoeker het criterium veeleer in de straf.

Ik antwoord dat men op die wijze de paarden achter den wagen zou spannen. De wetgever zou tot den regter — tot den uitlegger — *kunnen* zeggen: *gij* hebt aan het feit het karakter van misdrijf of van overtreding toe te kennen, al naar mate van de straf die ik bedreigd heb. Maar de wetgever zelf, die immers de straffen nog bedreigen moet, kan in de straf het criterium niet zoeken. Voor den wetgever is het de vraag of tusschen misdrijf en overtreding uit den aard der zaak onderscheid bestaat en of het noodig is dit onderscheid in de wet te erkennen.

Dat het eerste het geval is, is in de stukken aangetoond, en de geachte spreker heeft geen woord daarvan weerlegd. Blijft over de vraag of die onderscheiding noodig was.

Wanneer er geen praktische gevolgen aan de onderscheiding verbonden waren, dan zou de geachte afgevaardigde te regt beweren dat zij onnoodig is. Wij verdeelen

in regten de menschen niet in blonden, bruinen, zwarten enz., hoewel men dat strikt genomen zou *kunnen* doen. Wij houden ons met dergelijke verdeelingen niet op, omdat het in regten geen verschil maakt, of men blond of zwart haar heeft. Evenzoo zouden wij ook de onderscheiding tusschen misdrijf en overtreding niet maken, indien er geen rechtsgevolgen aan verbonden waren. Maar dergelijke rechtsgevolgen zijn er juist; er zijn in de Memorie van Toelichting op het Derde Boek een tiental vermeld.

De heer OLDENHUIS GRATAMA: Als de Minister zegt, dat elke andere onderscheiding ook onzeker is, dan moet ik dit ten hoogste betwijfelen, ja tegenspreken. Het Code Pénal heeft misdrijven onderscheiden naar de straf, een maatstaf dien een boer en een geleerde kan begrijpen. Als ik kom met het verschil tusschen wetsdelicten en rechtsdelicten, dan geef ik het een ieder buiten een geleerde op, om dadelijk het onderscheid te vatten en vol te houden. Ik betreur het dat men dit onderscheidend kenmerk heeft aangenomen.

De heer MACKAY: De Minister zegt ons, dat er voortaan slechts twee soorten zijn, *misdrijven* en *overtredingen*. Maar worden die misdrijven niet weder onderscheiden in twee soorten, misdrijven waarop gevangenisstraf is gesteld, en die waartegen hechtenis is bedreigd? Een onderscheid ten aanzien der straf, bijna even groot als dat in den Code Pénal tusschen tuchthuisstraf en gevangenisstraf. [Hieruit ook] blijkt, dat hetgeen de voordeur wordt uitgezet, in stilte door de achterdeur weder wordt binnengelaten.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: De geachte afgevaardigde uit Amersfoort (de heer Mackay) heeft aangevoerd ten bewijze dat hetgeen in het ontwerp de voordeur is uitgegaan, de achterdeur weder zou zijn ingevoerd, in de eerste plaats: de drieledige verdeeling. De grief tegen de drieledige verdeeling is niet dat zij is: *eene verdeeling*, maar dat zij is *eene drieledige verdeeling*, waar de natuur der dingen medebrengt eene tweeledige. Tusschen misdrijf en overtreding is een principieel verschil, tusschen misdaad en wanbedrijf niet en de geachte afgevaardigde uit Amersfoort heeft dagelijks in de praktijk gelegenheid gehad om dat op te merken.

Het zij mij vergund twee voorbeelden aan te halen: zóó sprekend en zóó eenvoudig, dat zelfs de niet-jurist ze zal kunnen begrijpen.

Wanneer iemand een ander mishandelt met voorbedachten rade, dan zal van de toevallige omstandigheid, of die mishandeling al of niet ten gevolge heeft eene ziekte of beletsel van *travail personnel* van meer dan 20 dagen, met andere woorden van het gestel van den mishandelde of van andere toevallige omstandigheden, afhangen, of de dader levenslang zal zijn een eerlooze schelm, dan wel een fatsoenlijk man die zich kan verbeteren.

Een nog sterker sprekend voorbeeld. Men weet dat wel bij de boeten de frank gerekend wordt op 50 cents maar niet waar eene zekere hoeveelheid franken in de omschrijving van het misdrijf voorkomt; daar moet dan de koers van het geld geraadpleegd worden. Gesteld nu een ontvanger ontvreemdt of verduistert p. m. f 1440 uit de kas en hij vraagt mij: ben ik nu al dan niet voor mijn gansche leven een eerlooze schelm? Dan zal ik moeten zeggen: Geef mij eerst een beursberigt, ik moet den koers der franken zien en nagaan of f 1440 meer of minder is dan 3000 franken.

Maar ik zal daarover niet verder uitweiden. De geachte spreker uit Amersfoort is een te kundig jurist om niet te weten dat de onderscheiding tusschen misdrijf en wanbedrijf geen *raison d'être* heeft; daarentegen wel tusschen misdrijf en overtreding. Men kan er dus geen verwijt van maken dat de drieledige onderscheiding verlaten is en dat de tweeledige onderscheiding niet door de achterdeur maar royaal door de voordeur is ingelaten, want deze laatste is goed.

De heer MACKAY: De Minister meende dat ik er een verwijt van gemaakt had,

dat er nu toch eene tweeledige verdeling van strafbare feiten in het ontwerp werd aangenomen. Mijne bedoeling was intusschen deze, dat terwijl er zoo te velde wordt getrokken tegen de drieledige verdeling, toch eene drieledige verdeling in dit Wetboek wordt gehuldigd, in zoover namelijk dat men heeft misdrijven en overtredingen, maar dat er tevens twee kategorien van misdrijven zijn aangenomen, de eene strafbaar met gevangenis, de andere, de culpose, strafbaar met hechtenis.

Verslag van de Eerste Kamer.

Onderscheid der misdrijven in *rechtsdelicten* en *wetsdelicten*.

Na al hetgeen daaromtrent geschreven en gesproken is trad men niet op nieuw in eene gedachtenwisseling over de vraag, of er *principieel* onderscheid bestaat tusschen misdrijven en overtredingen. Genoeg zij het te vermelden, dat het verschil van zienswijze, hetwelk zich elders daaromtrent openbaarde, ook hier bleek te bestaan. De meening werd uitgesproken, dat *wetsdelict* op zich zelf een ondenkbaar begrip is: moet niet *de wet*, die overtreden wordt steunen op *het recht* om de wet, die eenig feit of verzuim tot misdrijf stempelt, te maken?

Men vroeg evenwel, of het stelsel, aangenomen het is juist, in de toepassing overal zuiver is gehandhaafd? Men vergelijkte ook hier bij wijze van voorbeeld het aangeteekende bij **art. 254** en bij de **artt. 418** en **419**.

welke handeling ook, een dier noodeloos pijn veroorzaakt. Wat vermoedelijk niet gewenscht wordt.

In de gevallen voorzien bij de **artt. 418** en **419** kan men een zoodanig voorwaardelijk opzet aannemen. De plaats dier artikelen laat zich dus wel verdedigen.

Antwoord der Regeering.

Ongetwijfeld moet *de wet* die overtreden wordt, steunen op het *recht* om die wet te maken. Maar het criterium tusschen rechts- en wetsdelicten staat daarmede in geen verband hoegenaamd. Het onderscheid immers ligt niet hierin, dat bij de eerste *alleen* het recht, bij de tweede *alleen* de wet te pas komt, maar in de verhouding waarin bij beide recht en wet tot elkander staan. Dat tusschen onrecht *a priori* en onrecht *a posteriori* verschil bestaat, is in de Mem. van Toel. ten duidelijkste aangetoond.

Dierenmishandeling is terecht als *rechtsdelict* erkend. Al hebbe het dier zelf geene rechten (wat de Minister gaarne in het midden laat), de *maatschappij* heeft er niet alleen recht op dat het dier niet mishandeld worde, maar dat recht bestaat ook zonder erkenning door de wet, al derft het dan eene poenale sanctie. Trouwens, als dierenmishandeling slechts eene *overtreding* ware, dan zou strafbaar worden ook hij die *zonder* opzet, door

OPZET.

Memorie van Toelichting.

§ 5. Het ontwerp bevat, in tegenstelling van vroegere nederlandsche wetboeken en ontwerpen maar in overeenstemming met de meeste thans geldende vreemde wetboeken, geene algemeene bepaling van opzet, noch een algemeenen regel over opzet als vereischte voor eene bepaalde categorie van strafbare feiten. Waarom? Het is noodig voorgekomen deze vraag eenigzins in het breede te beantwoorden en daarbij tevens duidelijk te doen uitkomen, welke beteekenis de uitdrukking opzettelijk of met opzet heeft in de artt. 57 en 58 [48] en waar zij verder voorkomt in het tweede boek bij de omschrijving van de bijzondere misdrijven.

De artt. 76—79 hoofdstuk I van het ontwerp van eene inleiding van het regt in het algemeen, den 3den October 1804 aan het staatsbewind der bataafsche republiek aangeboden, gelijktijdig met het ontwerp van een lijfstraffelijk wetboek, luiden als volgt:

Art. 76. Opzet is het willen van zijn bedrijf en deszelfs gevolgen.

Art. 77. Opzet is, of deugdelijk, of ondeugdelijk.

Art. 78. Deugdelijk opzet is het willen van zijne daad tot een geoorloofd einde.

Art. 79. Ondeugdelijk opzet is het willen van zijne daad tot een ongeoorloofd einde.

In verband hiermede bepaalden de artt. 3 en 4 hoofdstuk I boek I van het ontwerp van een lijfstraffelijk wetboek:

Art. 3. Misdad wordt begaan door boos opzet, of schuldig pligtsverzuim.

Art. 4. Boos opzet is hier de wil, om te misdoen.

Merkwaardig is de afwijking van art. 4 van het ontwerp van 1804 in art. 11 van het (31 December 1808 gearresteerde) Crimineel Wetboek van het Koninkrijk Holland, merkwaardiger nog de wijze waarop J. M. KEMPER in zijne aantekening op laatstgenoemd artikel het onderscheid tusschen het ontwerp en het wetboek doet uitkomen. Men oordeele.

Nadat art. 10 had bepaald dat misdad of overtreding kan gepleegd worden met opzet of door merkelijke schuld, onvoorzigtigheid of onachtzaamheid, volgt:

Art. 11 (eerste lid). Opzet is de wil om te doen of te laten die daden, welke bij de wet geboden of verboden zijn.

Volgens het ontwerp — zegt KEMPER, na er de aandacht op te hebben gevestigd dat hier alleen van opzet, niet van boos opzet wordt gesproken, — »kon er geene misdaad bestaan of strafbaar zijn, ten ware »het bleek, dat de daad of van dien aard was, waarin de wet ook verzuim »strafbaar verklaarde, of zoodanig dat daarmede de wil of het oogmerk »om te misdoen, dat is, volgens art. 1 van dat ontwerp¹ om eene straf- »wet te overtreden, gepaard ging, zoodat in het laatste geval zeker, na »het blijkbaar zijn der daad of opzettelijke handeling, nog altijd in de »tweede plaats over het misdadige van het oogmerk kon getwist worden, »dewijl dit misdadige van het oogmerk een bestanddeel van de misdaad »scheen uit te maken. Doch geheel anders is het met de bepaling gelegen, »welke thans in het wetboek voorkomt, waar het oogmerk alleen »op de daad en niet op de wet wordt toepasselijk gemaakt; »zoodat volgens hetzelfde de opzettelijke misdaad bestaat, zoodra voor- »bedachtelijk de daad gepleegd is, welke de wet verbiedt (al ware het »dan ook dat de bedoeling om te misdoen, dat is de wil om door het »plegen der daad de wet te overtreden, door den beschuldigde ontkend »werd, en uit de omstandigheden onbewijsbaar was)».

Art. 11 van het wetboek Lodewijk Napoleon, door KEMPER zoo uitmuntend toegelicht, ging onveranderd over in art. 12 van het ontwerp van 1814 — alleen heeft dit na te laten in plaats van te laten — en vandaar weder in art. XII van het ontwerp van 1827.

Men vindt dit voorschrift niet terug in het ontwerp van 1839. Art. 5 titel I boek I van dat ontwerp (art. 4 der wet van 10 Junij 1840, *Staatsblad* n^o. 20) bepaalt wel dat misdaad alleen gepleegd kan worden met opzet, maar de definitie van opzet is vervallen, zonder dat de memorie van toelichting eenig licht verspreidt over deze belangrijke afwijking van vroegere ontwerpen.

Het bij koninklijke boodschap van 15 Januarij 1846 aangeboden ontwerp van een eerste boek bevatte geen enkele algemeene bepaling van het opzet, omdat deze »bij eene naauwkeurige omschrijving der misdrijven, dat is »eene zoodanige die duidelijk aangeeft, waarin het wezen van het misdrijf »bestaat, onnoodig» scheen. Daar hiertegen in de afdeelingen der kamer geen bedenking rees, was er te meer reden om zich te verwonderen dat in art. 4 titel I boek I van het ontwerp van Februarij 1847 de regel »misdadig wordt niet dan met opzet gepleegd», werd hersteld. In de afdeelingen der kamer bleef dit niet onopgemerkt, bepaaldelijk wenschte men nu ook te weten wat de regering onder het »opzet» zonder hetwelk, volgens haar, geen misdrijf gepleegd werd, verstond. De regering antwoordde, onder de bekende reserves aangaande de moeilijkheid om het begrip van opzet te omschrijven, dat de meest aannemelijke definitie haar voorkwam deze te zijn: »de wil om het kwaad te weeg te brengen hetwelk de wet- »gever door de strafbedreiging tracht tegen te gaan.» Intusschen werd het ontwerp, ook nadat daarop bepaald was aangedrongen in het algemeen verslag, niet met deze of eene andere definitie aangevuld, terwijl art. 4 van het ontwerp werd art. 4 van het gearresteerde eerste boek.

¹ Art. 1 ontwerp 1804 luidt: »Misdadig is overtreding eener wet, welke het doen of »laten van eenige daad, onder bedreiging van straf, gebiedt of verbiedt.»

Eindelijk het ontwerp van 1859. Dit bevat geene algemeene bepaling over het opzet. De memorie van toelichting zwijgt mede geheel over dit onderwerp.

In het voorafgaande overzicht vindt men drie omschrijvingen van het opzet als normaal subjectief vereischte van misdrijf:

1^o. den wil om te misdoen (1804);

2^o. den wil om te doen of na te laten die daden welke bij de wet geboden of verboden zijn (1809, 1814, 1827);

3^o. den wil om het kwaad te weeg te brengen hetwelk de wetgever door de strafbedreiging tracht tegen te gaan (1847).

Met 1^o. stemmen in beginsel overeen art. 39 van het (oude) beijersche wetboek van 1813¹ en art. 52 van het daaraan grootendeels ontleende (oude) oldenburgsche wetboek van 1814, ofschoon beide hetgeen in het nederlandsch ontwerp van 1804 kort en goed wordt gezegd, met grooten omhaal van woorden minder helder uitdrukken². Echter staat dit volgens deze artikelen vast, dat de wil niet alleen gerigt moet zijn op de handeling die de wet als misdrijf qualificeert, maar dat de dader, »sich dabei »der Rechtswidrigkeit und Strafbarkeit dieses Entschlusses »bewusst gewesen ist". Wel zoo duidelijk is de definitie van art. 41 van het hannoversche wetboek van 1840: »Rechtswidriger Vorsatz ist der »Entschluss zu einer strafgesetzwidrigen Handlung mit dem Bewusstsein, »dass sie unerlaubt sei." Dat hier onder »unerlaubt" niets anders wordt verstaan dan strafbaar, volgt uit het tweede lid waarin, evenals in het beijersche en oldenburgsche wetboek, onder anderen te lezen staat, dat voor het bestaan van opzet niet wordt vereischt de bekendheid met den aard en de mate der straf, alzoo wel de wetenschap dat tegen de gepleegde handeling straf is bedreigd.

Met 2^o. schijnt meer overeen te stemmen § 27 van het brunswijksche wetboek van 1840: »Wer sich zu einer Handlung oder Unterlassung durch »welche das Strafgesetz übertreten wird mit Absicht bestimmt, ist als »vorsätzlicher Verbrecher zu strafen".

Het nieuwe oldenburgsche wetboek van 1858 dat zich aan het pruisische van 1851 aansluit, had echter in § 44 de volgende, in laatstgemeld wetboek niet voorkomende, algemeene bepaling: »Die Handlung ist straflos, »wenn der Thater dieselbe in unüberwindlicher schuldloser Unwissenheit »für erlaubt und nicht strafbar gehalten hat".

Geoorloofd en niet strafbaar. Geoorloofd moet dus hier iets anders beteekenen dan niet strafbaar. De bedoeling, die alles behalve duidelijk is,

¹ Reeds ingetrokken vóór de invoering van het nieuwe strafwetboek van 1862 bij de wet van 29 Augustus 1848.

² Deze artikelen van geheel gelijken inhoud luiden als volgt:

»Mit rechtswidrigem Vorsatz (dolus) wird ein Verbrechen begangen, wenn eine Person »die Hervorbringung des aus ihrer Handlung entstandenen Verbrechens sich als Zweck »und Absicht dieser ihrer Handlung vorgesetzt hat, und sich dabei der Rechtswidrigkeit »und Strafbarkeit dieses Entschlusses bewusst gewesen ist.

»Dabei schließt weder die Meinung, was unter bürgerliche Strafe verboten ist, sei nach »dem Gewissen oder Religion erlaubt gewesen, noch der Irrthum oder die Unwissenheit »blos über Art und GröÙe der Strafe noch die Beschaffenheit des Endzweckes oder Be- »weggrundes, um dessentwillen der Entschluss zum Verbrechen gefasst worden, den rechts- »widrigen Vorsatz aus."

schijnt, dat de dader niet wordt gestraft wanneer hij, volkomen te goeder trouw, de handeling houdt voor (zedelijk) geoorloofd en (regtens) niet strafbaar¹. Iets dergelijks schijnt de nederlandsche regering zich voorgesteld te hebben, toen zij het opzet in 1847 (zie 3^o.) omschreef als den wil om (in een concreet geval) het zedelijk of maatschappelijk kwaad te weeg te brengen hetwelk de wetgever door de strafbedreiging (in het algemeen) tracht tegen te gaan.

Op het gebied der codificatie vinden wij alzoo drie stelsels omtrent het begrip van het opzet, als normaal subjectief vereischte voor het aanwezig zijn van misdrijf. Tusschen de drie stelsels — of, zijn er meer, ook tusschen die meerdere — moet de wetgever eene keuze doen bij de omschrijving der bijzondere misdrijven, en die keuze moet zich openbaren in het gebruik van hetzelfde woord om, het geheele wetboek door, hetzelfde begrip uit te drukken².

De weifelende terminologie van den C. P. die de uitdrukkingen *volontairement*, *sciement*, *à dessein* enz. dooreen gebruikt³, worde zorgvuldig vermeden. Om een einde te maken aan de verwarring die omtrent dit leerstuk in de rechtspraak heerscht, is voor alles consequentie van begrip en vastheid van uitdrukking bij den wetgever noodig.

Het is niet mogelijk de vragen of de wet voor een bepaald misdrijf opzet als vereischte stelt en of dit vereischte in een concreet, aan het regterlijk oordeel onderworpen, geval aanwezig is, op eenigzins bevredigende wijze te beslissen, zoolang de een daaronder verstaat den wil om het feit dat de wet strafbaar stelt te plegen, de ander de bedoeling om de strafwet te overtreden, een derde het bewustzijn dat men eene, zoo niet bepaald strafbare, dan toch zedelijk ongeoorloofde handeling verrigt, een vierde het opzet om te benadeelen, terwijl een vijfde eindelijk geen onderscheid maakt tusschen opzet en toerekenbaarheid.

De wetgever moet dus eene keuze doen, zal hij de toepassing van een der grondbeginselen van het strafregt niet overlaten aan de subjectieve inzigten des regters.

Maar welke beschouwingen zullen hem bij die keuze leiden, welk stelsel zal hij kiezen?

Het antwoord op die vragen is dat de opvatting van het algemeen begrip van opzet in het wetboek van 1809 en in de ontwerpen van 1814 en 1827 de eenig juiste voorkomt.

De strafwet omschrijft en verbiedt de handelingen en verzuimen die niet alleen — zelfs niet altijd — de regten van anderen krenken, maar die in het algemeen de maatschappelijke samenleving aantasten. Om aan dat verbod klem bij te zetten, verbindt zij aan de overtreding een ge-

¹ Cf. JOHN, Entwurf mit Motiven zu einem Strafgesetzbuche für den Norddeutschen Bund (1868), S. 289.

² JOHN (S. 184, 185) zegt dienaangaande met grond: »Das Gesetz kann bei den einzelnen Strafvorschriften es nicht umgehen, auf die Willensbestimmung des Handelnden ausdrücklich Bezug zu nehmen und so tritt denn die Lehre von *dolus* und *culpa* zwar aus dem allgemeinen Theil heraus, dafür aber, wenn auch in veränderter Gestalt, in den speciellen Theil hinein. Denn hier kommt es sehr wesentlich darauf an, da, wo die Willensbestimmung des Handelnden als Moment des Thatbestandes eines Verbrechens besonders bezeichnet wird, dieses in der richtigen Weise zu thun, und Ausdrücke zu vermeiden, welche geeignet sind, dieser oder jener inkorrekten Theorie einen Einfluss auf die Praxis zu gewähren».

³ ORTOLAN, *Éléments de Droit Pénal*, n^o. 401; b. 160 der Parijsche editie van 1855.

voelig leed, eene straf. Die straf, de krachtigste uiting van het staatsgezag, moet echter in den regel alleen hem treffen die de verboden handeling heeft te weeg gebragt willens en wetens. Die wil is het normaal subjectief vereischte van alle misdrijven. Alleen bij uitzondering — eene uitzondering, binnen enge grenzen te beperken — wordt eene daad als misdrijf (*delictum culposum*) aangemerkt ook al heeft de dader haar niet gewild. Men mag dus aannemen, en het zoude onnoodig zijn daarvoor een breed betoog te leveren, dat in den regel geen daad als misdrijf strafbaar moet worden gesteld dan die welke de uiting is van des daders bewuste en vrije wilsbepaling.

Maar is nu buiten dat opzet nog iets anders noodig voor de strafbaarheid van het (toerekenbare) feit?

In vele bijzondere gevallen waarin de wet nog een bepaald oogmerk waarmede men het feit pleegt, eischt, zeer zeker ja.

In het algemeen evenwel niet.

Immers, wat vordert men meer? Het bewustzijn dat men strafbaar, het bewustzijn dat men in meer ruimen zin ongeoorloofd handelt, of, gelijk sommigen leeren, beiden.

Het bewustzijn dat men strafbaar handelt, dat men de strafwet overtreedt? Maar dan komt men tot de sedert lang verworpen leer dat eene dwaling in het regt (ook voorzooverre zij niet weder leidt tot eene feitelijke dwaling, b. v. als ik eene zaak wegneem die ik ten gevolge van een regtsdwaling voor mijne zaak houd, wanneer niemand aan diefstal zal denken) straffeloosheid medebrengt, dan geraakt men tevens in strijd met een hoofdbeginsel van ons stellig regt, ten grondslag liggende aan art. 1 alg. bep. van wetg.

Maar zal dan de dader (om met opzet te handelen) niet, althans het bewustzijn moeten hebben dat hij eene zedelijk ongeoorloofde daad pleegt?

Is opzet genoeg, moet er geen boos opzet zijn?

Ook het antwoord op die vragen kan niet anders dan ontkennend zijn. Het booze (slechte, zedelijk kwade) van het opzet is bij de meeste misdrijven (moord, diefstal, verkrachting enz.) in het opzet zelf begrepen. Waar dit niet het geval is, wordt het onderzoek of het opzet boos, zoo als in het algemeen het onderzoek of het opzet meer of minder boos was, uitsluitend van belang voor de waardeering van de motieven der daad die echter alleen op de mate van strafbaarheid, niet op de beslissing der vraag of er misdrijf gepleegd is, van invloed mogen zijn. De strafbaarheid der daad afhankelijk te stellen van hare zedelijke waarde of onwaarde volgens des daders opvatting, berust — om met KEMPER te spreken — »op eene verwarring van zedekundige en regtsgeleerde begrippen”¹. De strafwet verliest op die wijze alle objectiviteit, hare toepassing wordt afhankelijk van de min of meer juiste zedelijke en verstandelijke inzichten en waarderingen harer overtreders, en de regter oefent gratie voor regt.

De wet stempele dus alleen als misdrijf opzettelijk gepleegde handelingen, van welke het ieder normaal ontwikkeld mensch duidelijk moet zijn dat zij in strijd zijn met de zedelijke en maatschappelijke orde. Maar waar de wetgever, na rijp beraad, een feit onder de misdrijven heeft opgenomen, daar vrage men niet naar de subjectieve inzichten des

¹ Aant. op art. 11 C. W. bl. 27.

daders over het geoorloofde of ongeoorloofde dier handeling, ten einde daarvan de strafbaarheid te doen afhangen.

Bij deze opvatting van »het opzet» is het niet noodig, daarover eene algemeene bepaling in het algemeene deel van het wetboek op te nemen. Men heeft dan alleen onder de bewerking van het bijzondere deel zich bij ieder misdrijf de vraag te stellen: is opzet daarvoor een bepaald vereischte? Zoo ja, men zal, daar waar dit niet reeds van zelf uit den aard van het feit en de taalkundige beteekenis der tot omschrijving daarvan gebezigde woorden blijkt¹, dit vereischte moeten uitdrukken door het woord opzettelijk. Dit is in het ontwerp dan ook met zorg gedaan, terwijl met gelijke zorg de plaats is gekozen, die het woord opzettelijk in elke zinsnede inneemt, in dier voege dat het, waar het gebezigd wordt, steeds de geheele omschrijving beheerscht van het strafbare feit, zooals die daarna volgt.

[Zie ook Beraadsl. Tweede Kamer over art. 201.]

Opzet kan nooit iets minder beteekenen dan het opzet om te plegen het feit dat de wet strafbaar stelt. Wordt echter iets meer bepaalds dan dat opzet tot de strafbaarheid vereischt, bijv. de bedoeling om zich of anderen wederregtelijk te bevoordeelen (artt. 354, 356 [326, 328] vgg.) of om hetgeen valsch is voor echt te doen doorgaan (boek II titels X—XII), dan is het raadzaam ook dit steeds met dezelfde uitdrukking te kennen te geven. Gelijk de Duitschers onderscheiden tusschen *Vorsatz* en *Absicht*, kunnen wij onderscheiden tusschen opzet en oogmerk of naaste doel. Dat het ontwerp trouw is gebleven aan deze terminologie en daardoor alle dubbelzinnigheid vermijdt, moge blijken uit de omschrijving der bijzondere misdrijven in het tweede boek.

Advies van den Raad van State.

In verband met § 5 der memorie van toelichting, handelende over opzet, zal de Raad van State zich slechts enkele opmerkingen veroorloven.

Reeds werd door de Staatscommissie er naar gestreefd, om gelijk zij zich ter aangeduider plaatse uitdrukt, de weifelende terminologie van den Code Pénal van 1810, die de uitdrukkingen *volontairement*, *sciement*, *à dessein* enz., dooreen gebruikt, zorgvuldig te vermijden.

Intusschen viel niet te ontkennen, dat de Staatscommissie het door haar op dit punt beoogde doel niet in allen deele had bereikt.

Rapport aan den Koning.

Ter voorkoming van misverstand moge eene algemeene opmerking voorafgaan. De uitdrukkingen wetende dat, desbewust enz., die in het ontwerp der Staatscommissie voorkwamen, zijn ter bevordering van eenheid van uitdrukking, waar dit, zonder aan de duidelijkheid te kort te doen, kon geschieden, hier en daar met eenigzins andere zinswending, vervangen door het woord opzettelijk. Van dat woord evenwel zijn de uitdrukkingen: met het oogmerk, wederregtelijk, tegen beter weten aan in geen deele »surrogaten». Wat de eerstgemelde uitdrukking aangaat, haar beteeke-

¹ B. v. opruijing (art. 140) [nu 131], uitdaging tot een tweegevecht (art. 167), verleiding tot onzedelijke handelingen (art. 265, nu 247).

Hiertoe behooren ook de vele artikelen in welke bij de omschrijving van een strafbaar feit de uitdrukkingen waarin hij weet (artt. 122, 128, 141, 143 enz.), waarvan hij weet (artt. 236, 244), wetende dat (artt. 185, 187 1^o. en 3^o., 189) en dergelijke voorkomen. [Nu artt. 113, 119, 132, 134, 214, 223, 172, 174.]

Immers de in meerdere artikelen voorkomende uitdrukkingen van »wederregtelijk, wetende, »desbewust, met het oogmerk, tegen beter weten »aan», als even zoovele surrogaten voor het woord opzettelijk schenen dit aan te toonen.

De Minister van Justitie heeft in het thans aanhangig ontwerp getracht het door de Staatscommissie beoogde doel alsnog eenigermate meer nabij te komen door het woord opzettelijk zooveel mogelijk als uitsluitende uitdrukking te bezigen, en de hiervoren aangehaalde afwijkende uitdrukkingen te doen vervallen. Dit is met name zichtbaar in titel XI en XII van boek II.

In het algemeen genomen beschouwt de Raad van State deze verandering als eene verbetering, evenals de verplaatsing in vele artikelen van het woord opzettelijk, ten einde het meer algemeen op al de deelen dier artikelen naar behooren te doen slaan.

De Raad van State moet echter doen opmerken, dat de verandering, door den Minister aangebragt, niet overal even gelukkig geslaagd is, noch medegewerkt heeft tot verduidelijking des artikels en afsnijding van latere strijdvrage.

Met name mag hiervan als voorbeeld gelden het art. 471 (416), luidende: »Hij die opzettelijk eenig »door misdrijf verkregen voorwerp »koopt enz., wordt, als schuldig »aan heling gestraft enz.».

Beter, naar 's Raads inzien, was de redactie der Staatscommissie in [haar] art. 479. »Hij die eenig voorwerp, waarvan hij weet dat »het door misdrijf is verkregen, koopt enz., wordt als schuldig »aan heling, gestraft» enz.

Het strafbaar element, »waarvan »hij weet dat het door misdrijf »is verkregen», gaat in 's Ministers redactie verloren, of raakt daarbij althans geheel op den achtergrond.

nis is duidelijk aangegeven in § 5 der algemeene beschouwingen van de memorie van toelichting. Zij kenmerkt steeds een gequalificeerd opzet, eene eigenaardige rigting van den wil, tot de strafbaarheid van een bepaald misdrijf vereischt, en staat tegenover opzet in het algemeen als in het Duitsch Absicht tegenover Vorsatz.

Het woord wederregtelijk strekt in den regel om het materiële feit zelf, waarop hetzij dat oogmerk, hetzij in het algemeen het opzet gerigt moet zijn, juist te omschrijven. Zoo in de wettelijke omschrijving van diefstal, afpersing, afzetterij, verduistering en bedrog (artt. 336, 344, 345, 348, 354, 356 [nu 310, 317, 318, 321, 326, 328], 357), waarin geen van beide kan worden gemist. Zoo verder in artt. 298 [278], 303, 305 en andere, waarin het woord wederregtelijk mede niet mag ontbreken ter juiste omschrijving van het strafbare feit, waarop de wil des daders is gerigt. Wederregtelijk is zoo weinig een »surrogaat» van opzettelijk, dat het zelfs noodig is ter bepaling van het strafbare feit bij de delicta culposa en bij overtredingen. Men zie de artt. 413, 515, 516 en 517 (458—460).

Eindelijk de uitdrukking tegen beter weten aan. Deze komt in het ontwerp slechts eenmaal voor, nl. in art. 281 (262) ter nadere aanduiding van het zeer eigenaardig opzet, dat, onverminderd het oogmerk om te beledigen, aan alle strafbare beledigingen gemeen, tot het wezen van laster vereischt wordt.

Met de opmerking van den Raad van State, dat de plaats van het woord »opzettelijk» in vele artikelen niet overal even gelukkig is, kan geenszins worden ingestemd. Scherp dient in 't oog te worden gehouden het vermelde aan het slot van § 5 der algemeene beschouwingen van de me-

De wetenschap van den »misdadigen oorsprong moet door de wet »als vereischte worden aangenomen», zegt teregt de memorie van toelichting bij titel XXXII in fine, boek II.

Maar hieraan voldoet art. 471 (416) niet of niet genoegzaam.

Overigens is op sommige plaatsen het woord opzettelijk behouden, waar het beter achterwege ware gelaten, als bij voorbeeld in art. 291 [272] (openbaring van geheimen), waar praatzucht veelal meer dan dolus aan het misdrijf ten grondslag ligt, en in art. 313 [289] (moord), waar het opzet van zelf ligt opgesloten in het kenmerk van voorbedachten rade.

memorie van toelichting, waar er op gewezen wordt, dat het bedoelde woord steeds de geheele omschrijving beheerscht van het strafbaar feit, zoo als die daarna volgt ¹.

In het door den Raad van State aangehaalde art. 471 (416) duidt de plaatsing van het woord »opzettelijk» in den aanhef van het artikel derhalve aan, dat de wil van den dader gerigt moet zijn geweest op het koopen van eendoomisdrijf verkregen voorwerp, met andere woorden dat hem de misdadige oorsprong van het bezit bekend moet zijn geweest. De bedenking tegen het woord opzettelijk in artt. 291 en 313 zal bij die artikelen worden besproken.

¹ [Vgl. de Ber. 2e Kamer over art. 201.]

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

a. In de beschouwingen der Regering in § 5 der Memorie van Toelichting wordt door de Commissie in zoover gedeeld, dat ook zij eene definitie niet volstrekt noodig acht. Het tegenovergesteld gevoelen vond echter in de afdeelingen en ook in de Commissie zelve warme verdedigers. Juist de omstandigheid, beweerde men, dat de Memorie van Toelichting zeer verschillende stelsels omtrent opzet aanvoert, bewijst dat eene omschrijving *in de wet* niet mag ontbreken. Nu de Regering tusschen die verschillende stelsels eene zeer bepaalde keus had gedaan, was er, meende men, *niets* tegen en *veel* voor om van die keuze in de wet te doen blijken. De Commissie wenscht, naar aanleiding van dit gevoelen, aan de Regering de vraag te onderwerpen of er bij haar overwegende bezwaren bestaan om aan de geopperde bedenkingen te gemoet te komen.

Voor het geval dat eene bepaling in de wet zou worden opgenomen, werden hoofdzakelijk twee stelsels aanbevolen. In de eerste plaats werd voorgesteld te lezen: »Geen misdrijf bestaat zonder opzet om het met straf bedreigde feit te plegen, behalve waar schuld als kenmerk wordt gesteld.» Door de opneming van deze bepaling zou, meende men, eens en vooral het vereischte van opzet in den zin van het ontwerp zijn vastgesteld, en de langdradige, dikwijls aanstootelijke herhaling van het woord *opzettelijk* in de artikelen te vermijden zijn. Wel geeft deze bepaling niet eene definitie van het woord *opzet*, maar toch volgt er uit in welken zin de wet strafbaar opzet verstaat.

De Commissie had echter tegen deze bepaling de bedenking, dat zij in strijd is met het stelsel van het geheele ontwerp, dat juist door de plaats van het woord »opzettelijk» in de artikelen het feit wil aangeven, waarop de wil zal moeten gerigt zijn om het binnen de grenzen der strafbedreiging te brengen. Wenscht men derhalve eene omschrijving van opzet in de wet, dan zal deze toch niet kunnen strekken om de herhaling van dat woord in de artikelen te vervangen. De Commissie zou zich dan ook eerder kunnen

vereenigen met het in de tweede plaats voorgedragen gevoelen, om in de wet op te nemen de bepaling van art. 11 eerste lid van het Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk Holland: »Opzet is de wil om te doen of te laten die daden, welke bij de wet geboden of verboden zijn», — eene definitie die de Regering (in de Memorie van Toelichting) te regt de eenig juiste noemt.

b. Kan zich de Commissie in het algemeen wel vereenigen met het stelsel der Regering om zooveel mogelijk overal door het woord »opzettelijk» aan te duiden het feit dat de wet strafbaar stelt en waarop dus de wil moet gericht zijn, — in sommige gevallen acht zij de consequentie te ver gedreven en wordt, naar haar oordeel, ter wille der eenvormigheid de taal geweld aangedaan. De Regering zelve gebruikt in vele artikelen de woorden »wetende dat», »kennis dragende van» enz. (zie de art. 219, 231, 233, 261, 271, 295, 296, 297, nu 198, 209, 211, 240, 253, 275—277). Elders echter, waar de Staatscommissie evenzeer »wetende dat» of eene dergelijke uitdrukking bezigt, houdt het ontwerp aan het woord opzet vast, hoewel de duidelijkheid daaronder lijdt.

a. De Minister heeft overwegend bezwaar tegen het opnemen zoowel van een *algemeene* bepaling van opzet als van een *algemeen* voorschrift waaruit de rechter het antwoord zou moeten putten op de vraag of voor de bijzondere misdrijven opzet noodig, dan wel schuld voldoende is.

Ter rechtvaardiging van dit bezwaar, moet hij zich eenige uitvoerigheid veroorloven.

Onder »opzet» verstaat hij de (*bewuste*) richting van den wil op een bepaald misdrijf. *Willen* en *weten* — op beide komt het aan, gelijk men dan ook in het dagelijksch leven, zeer terecht, »opzettelijk» en »willens en wetens» door elkander gebruikt.

Hoever moet zich echter dit willen en dit weten uitstrekken?

1^o. Is het voldoende dat de wil gericht zij op de formele *handeling* of *nalatigheid* (formeel opzet, *Vorsatz*) of moet hij ook gericht zijn op de *gebeurtenis*, het onmiddellijk ¹ gevolg van de handeling of de nalatigheid (*materieel* opzet, *Absicht*, *oogmerk*)?

2^o. Is het noodig dat de dader *bekend* was met *alle* omstandigheden die, volgens de wettelijke definitie, voor het bestaan van het misdrijf gevorderd worden? Zoo ja, moet hij daaromtrent *zekerheid* hebben, of is het voldoende dat hij de zekerheid van het tegendeel mist, en twijfelende, het er op waagt (voorwaardelijk opzet)?

3^o. Is het noodig dat de dader bekend was met het strafbare, of althans met het rechtens of zedelijk ongeoorloofde van hetgeen hij deed?

Ziedaar eenige vragen die met nog vele andere zouden kunnen vermeerderd worden.

De derde vraag wordt in de Memorie van Toelichting behandeld. Omtrent de beide andere veroorlooft de Minister zich hier ter plaatse een paar opmerkingen.

Ad Ium. Of de wetgever formeel opzet genoegzaam behoort te achten, dan wel materieel opzet (een bepaald *oogmerk*) behoort te

¹ Het *middellijk* gevolg, met andere woorden de vrucht die men voor zich zelf of een ander van de gebeurtenis verwacht, en dus ook de reden waarom de gebeurtenis gewenscht wordt (drijfveer, motief) blijft buiten aanmerking en is, in 't algemeen, voor 't bestaan van een misdrijf volkomen onverschillig.

eischen — daaromtrent is geen algemeene regel te geven. Alles hangt af van den aard van het concrete misdrijf.

Wèl daarentegen is een algemeene regel mogelijk omtrent de wijze waarop hij, bij de omschrijving der bijzondere misdrijven, hetzij het formeel opzet, hetzij materieel opzet of oogmerk behoort uit te drukken. Is het noodig bijv. het oogmerk *ipsis verbis* uit te drukken?

Neen, wanneer het geldt een *materieel* misdrijf (misdrijf eerst voltooid wanneer de handeling een bepaald gevolg had; bijv. doodslag en moord); immers dan ontleent het woord »*opzettelijk*», aan het volgende werkwoord of substantief van zelf zijn materielen inhoud. Als men zegt »hij die *opzettelijk* een ander van het leven berooft», dan zou het volkomen overtollig, ja ongerijmd zijn er nog bij te voegen »met het *oogmerk* hem te dooden». Dat oogmerk wordt zeer zeker gevorderd, maar het volgt reeds uit het materiele werkwoord dat hier den inhoud van het begrip »*opzettelijk*» bepaalt.

Anders echter is het, wanneer ook bij een *formeel* misdrijf (misdrijf reeds voltooid door de enkele handeling) een materieel opzet zal geëischt worden. Het gaat niet aan valsheid of diefstal eenvoudig te omschrijven door: »hij die *opzettelijk*... namaakt», of »hij die *opzettelijk*... wegneemt»; *ipsis verbis* moet er worden bijgevoegd »*met het oogmerk om*».

Ad IIum. In 't algemeen moet de eerste daar gestelde vraag bevestigend beantwoord worden. Het volgt onmiddelijk uit de vooropgestelde definitie. Bewuste richting van den wil — niet enkel op het feit, maar op het *misdrijf*; wetenschap wordt alzoo vereischt ten aanzien van alles wat noodig is het feit een misdrijf te doen zijn. Hij die eens anders zaak wegneemt, meenende dat die eene res nullius was, is geen dief; dwaling omtrent de *essentialia* (niet te verwarren met dwaling omtrent de strafbaarheid) onverschillig of zij een feitelijke dan wel een rechtsdwaling is, sluit het opzet uit.

Is het echter noodig dergelijke algemeene waarheid in het 1^{ste} Boek uit te drukken? Daarvan zou geene verduidelijking maar veeleer misverstand te wachten zijn.

Een ander punt. Opzet wordt niet uitgesloten door de dwaling omtrent omstandigheden die buiten het begrip van 't misdrijf gelegen zijn. Kunnen echter dergelijke onbekende omstandigheden dan toch als verzwarende omstandigheden worden toegerekend? De wetgever zal deze vraag toestemmend of ontkennend hebben te beantwoorden, al naarmate de grond der strafverzwaring bovenal in het grootere nadeel dan wel bovenal in de grootere immoraliteit van den dader te zoeken is. Alles hangt alweder af van den aard van het concrete misdrijf.

Niet minder is dit laatste het geval bij de beantwoording der vraag, of »*zekerheid*» noodig, dan wel gemis van zekerheid van het tegendeel voldoende is. Daar zijn misdrijven waarbij tusschen voorwaardelijk opzet en onvoorwaardelijk opzet geen onderscheid hoegenaamd te pas komt; de houder van een publiek huis bijv., verplicht om naar den leeftijd der bij hem inwonende vrouwen onderzoek te doen, kan zich niet verdedigen door de bewering dat hij den juisten leeftijd niet met zekerheid kende; door het *niet*-informereren blijkt de dolus. Daar is zelfs een misdrijf, waarbij geen

ander dan alleen *voorwaardelijk* opzet feitelijk kan voorkomen, namelijk bigamie. De bigaam heeft nooit *zekerheid* dat zijn vroeger huwelijk nog bestaat; zijn eerste echtgenoot kan een oogenblik te voren plotseling overleden zijn. De *dolus* bestaat dan ook juist hierin dat hij een huwelijk aangaat, zonder zich te hebben verzekerd dat het vroegere huwelijk ontbonden of nietig verklaard is¹.

Het bovenstaande toont genoegzaam aan waarom de Minister meent geen gevolg te mogen geven aan den wensch hetzij om een algemeen voorschrift op te nemen waardoor de vraag of en hoe verre voor de bijzondere misdrijven opzet gevorderd wordt dan wel schuld voldoende is, zou worden beantwoord, noch om eene algemeene bepaling van opzet in te lasschen. Ook bij 't bestaan van dergelijke algemeene voorschriften komt alles op de omschrijving van het bijzondere misdrijf aan. Algemeene regels (tenzij uitgewerkt en toegelicht op eene wijze die in een wetboek niet past) kunnen niets hoegenaamd opleveren, dan alleen het gevaar, dat de uitlegger twee, welligt strijdige, maatstaven heeft aan te wenden waar één voldoende zou zijn geweest.

Ten slotte worde aangestipt dat art. 11 van het Crimineel Wetboek 1809 geenszins een *volledige* definitie bevat, maar alleen zóoveel als noodig is om te constateeren, dat de wetgever geen *dolus juris* vordert, maar met den *dolus facti* genoegen neemt. Het blijft den Minister voorkomen dat ook dergelijke verzekering eer in eene Memorie van Toelichting dan in een Wetboek te huis behoort. Wil men eene definitie, dan moet zij veel vollediger zijn en zou het gevaar ontstaan, waarop zoo even gewezen is.

b. Indien opzet zoowel »willen» als »weten» omvat, dan is er geen de minste bedenking om zich in de omschrijving te bedienen van uitdrukkingen als »wetende dat», »kennis dragende van», »des bewust» enz. Ja meer, dergelijke uitdrukkingen zijn de meest natuurlijke, wanneer men te doen heeft met handelingen die *op zich zelve* per se opzettelijk zijn en waar dus die uitdrukking van het opzet tot die van de bekendheid met sommige omstandigheden bepaald is.

Door het antwoord der Regeering is de Commissie bevestigd in hare aanvankelijke overtuiging dat eene definitie van opzet niet volstrekt noodig is, maar zij meent dat men dan ook uiterst voorzichtig moet zijn om een ander woord dan *opzettelijk* te gebruiken. Het bezigen van andere uitdrukkingen, waar de taal haar niet volstrekt eischt, zou de moeilijkheid van intepretatie, ook door de tegenstelling tegenover het woord *opzettelijk* in andere artikelen, noodeloos vermeerderen.

[Vgl. het Verslag van de Tweede Kamer bij art. 188, de beraadslagingen in de Tweede Kamer over artt. 98, 102, 133, 157, 201, 204, 370 — het Verslag van de Eerste Kamer met het Antwoord der Regeering, opgenomen bij art. 10, — alsmede de beraadslagingen in de Eerste Kamer, medegedeeld onder de hier volgende rubriek *Schuld*.]

¹ Art. 259 dat in het ontwerp der Staatscommissie *niet* voorkwam behoort niet te worden behouden. Het geval is in art. 258 (237) begrepen en de uitdrukkelijke vermelding kan alleen dienen om aan het woord »opzettelijk» in 258 een veel te enge uitlegging te geven. Zeker, er is ook wel culpose bigamie denkbaar (bijv. als iemand wiens huwelijk door echtscheiding ontbonden was maar die te goeder trouw de formaliteit van art. 276 B. W. verzuimd heeft, een nieuw huwelijk sluit), maar dergelijke culpa verdient geen straf.

SCHULD.

Memorie van Toelichting.

§ 6. In den regel (§ 5) eischt de wet tot het begrip van misdrijf, dat de wil des daders gerigt zij op het feit dat zij met straf bedreigt. Het kan echter zijn dat dit feit de algemeene veiligheid van personen of goederen zoozeer in gevaar brengt¹ of dat daardoor, zoodra het is voltooid, een zoo groot en onherstelbaar nadeel aan bijzondere personen wordt berokkend² dat de wet ook de onvoorzigtigheid, de nalatigheid, het gebrek aan voorzorg, in één woord de schuld waarin het feit zijnen oorsprong heeft, moet te keer gaan. In al die gevallen en ook daar waar de schending van een ambtspligt, al is zij zonder opzet gepleegd, de maatschappelijke orde in gevaar brengt, de regten van bijzondere personen aantast en door het een of ander den eerbied voor de wet en van hen die geroepen zijn om haar uit te voeren verzwakt³, treft de strafwet nevens hem die met opzet handelt, ook hem aan wiens schuld het feit te wijten is⁴. Schuld (*culpa*, *faute*, *Fahrlässigkeit*) is in al de artikelen van het tweede boek, waarin deze uitdrukking voorkomt, de zuivere tegenstelling van opzet aan de eene, van toeval (*casus*) aan de andere zijde. Het is een positief, geen bloot negatief begrip. De afwezigheid van opzet brengt het bestaan van schuld niet mede. Geen *delictum culposum* zonder bewezen schuld bij den dader. In de opsomming der verschillende soorten van schuld (verzuim, nalatigheid, onvoorzigtigheid, gebrek aan voorzorg enz.⁵) moet de wetgever niet treden. Veel beter is het hier in alle gevallen dezelfde algemeene uitdrukking te bezigen⁶, ten einde de regter geheel vrij zij in

¹ B. II, tit. VII, artt. 172, 178, 180, 182, 184, 188 [158, 165, 171, 169, 167, 175.]

² B. II, tit. XXI.

³ B. II, tit. XXX, artt. 399, 413, 415, 417 (367), 2de lid, 419 (368), laatste lid. Schuld in eene niet ambtelijke betrekking bij de waarneming van eene openbare dienst wordt strafbaar gesteld in de artt. 219 (198), laatste lid, 220 (199), laatste lid, en 468 (413), laatste lid.

⁴ Goede opmerkingen over de gevallen waarin *culpa* strafbaar moet worden gesteld, bij ORTOLAN, *Éléments de Droit Pénal*, n^o. 384.

⁵ Zie de artt. 239, 250, 319, 320, 458 C. P.

⁶ Alleen in de artt. 219 (198) en 220 (199) wordt de *culpa* nader omschreven door het woord onachtzaamheid en in art. 259 vorderde het eigenaardig karakter dat de schuld hier draagt ook eene bijzondere omschrijving. Waar bij de omschrijving van misdrijven alléén wordt gebezigd het woord nalaat (artt. 418, 469) en opzet tot het bestaan van het strafbaar feit niet bepaaldelijk wordt gevorderd, zooals in de artt. 144, 145 [135, 136] in verband met 396, 391—393 [356], 395, is ook de *culpa* strafbaar, zonder welke die misdrijven, bij gebreke van bewezen opzet, niet kunnen worden gepleegd.

de waardering van de bewezen omstandigheden ter beslissing van de bloot feitelijke vraag, of, bij gebreke van opzet, het feit aan des klaagden schuld is te wijten.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Het begrip *schuld* is te onbepaald om zonder nadere omschrijving als kenmerk van een misdrijf te worden gesteld. Het onderscheid tusschen *culpa lata* en *culpa levis* is volstrekt niet denkbeeldig, en telkens doet zich bij de interpretatie der artikelen de vraag voor, of deze wet alleen de eerste of ook de laatste wil treffen. De strafwet moet zich bepalen tot de *culpa lata*, maar vooral ook omdat in *jure civili* reeds ontstentenis van overmagt of toeval voldoende kan zijn om de aansprakelijkheid te doen ontstaan, is eene bepaling noodzakelijk. Wel kan toegegeven worden dat de mate van schuld in de meeste gevallen door den regter zal moeten worden in aanmerking genomen bij de bepaling van het quantum der straf, maar de regter moet toch in de wet eene aanduiding vinden dat de *culpa levis* geheel is uitgesloten.

Ten einde aan dezen eisch te voldoen werd voorgesteld, hetzij eene omschrijving van het begrip in overeenstemming met art. 418 van den Code Pénal Belge¹, hetzij eene verklaring, dat onder schuld verstaan wordt *grove onachtzaamheid* of *onvoorzigtigheid*. Kan de Regering zich met eene dezer definitien vereenigen of wel zou zij eene betere kunnen aanwijzen?

Schuld. Ook ten aanzien van dit zoo belangrijke onderwerp worde eenige uitvoerigheid ten goede gehouden.

Terwijl hij die opzettelijk misdoet, zijn vermogens verkeerd gebruikt, is de eigenaardigheid van de schuld deze dat men ze *niet* gebruikt, waar men ze had behooren te gebruiken. Gebrek aan het noodige nadenken, aan de noodige kennis of aan het noodige beleid, ziedaar het wezen van alle schuld.

Hoeveel nadenken, *hoeveel* kennis, *hoeveel* beleid is er nu noodig om van schuld vrij te wezen, met andere woorden hoe groot moet het gebrek aan nadenken, kennis, beleid zijn om als schuld te kunnen worden toegerekend? Is het voldoende dat men niet zóó nadacht, niet zóóveel wist, niet zóóveel beleid aanwendde als de meest nadenkende, de meest kundige, de meest voorzichtige mensch (*culpa levis*)? Of wordt vereischt dat men minder nadacht, wist, beleidvol was dan de mensch in het algemeen (*culpa lata*)? Zonder twijfel moet deze vraag in den laatsten zin worden beantwoord. Alleen die schuld (hetzij bewuste schuld of roekeloosheid, hetzij onbewuste schuld), behoort tot het gebied van 't strafrecht die in *foro civili* »*culpa lata*» genoemd wordt. De uitzonderingen die men oppervlakkig zou willen aannemen, zijn slechts uitzonderingen in schijn. Zeer zeker, hij die bijv. in zijn beroep handelt of, zonder een beroep uit te oefenen, zonder noodzaak, eene beroepsbezigheid vervult, is tot meer nadenken, kennis, beleid verplicht dan de mensch in 't algemeen. Maar ook voor hem is het voldoende dat

¹ Est coupable d'homicide ou de lésion involontaire, celui qui a causé le mal par défaut de prévoyance ou de précaution, mais sans intention d'attenter à la personne d'autrui.

hij zóóveel nadenken, kennis, beleid openbaart als van de leden dier beroepsklassen in 't algemeen gevorderd wordt.

Een geneesheer kan niet wegens culposen doodslag worden vervolgd, op grond dat wellicht de uitmuntendste medicus, eene beroemde specialiteit, den patient in het leven zou hebben gehouden, maar alleen dan wanneer hij niet onderzocht, niet wist of niet deed datgene wat goede medici in 't algemeen onderzoeken, weten, doen. Dezelfde onnadenkendheid, onkunde, onvoorzichtigheid die voor den niet-medicus nog slechts *culpa levis* zou zijn, kan voor den medicus *culpa lata* wezen. Maar *culpa lata* is steeds en voor allen noodig,

Uit het bovenstaande volgt, dat de Minister geen overwegend bezwaar zou hebben in het 2^{de} Boek de uitdrukking »aan wiens schuld te wijten is», te vervangen door: »aan wiens GROVE schuld te wijten is». Wenschelijk acht hij de bijvoeging niet; de uitlegger behoort te weten dat de strafwetgever niet op den *diligentissimus paterfamilias*, maar op den burger in 't algemeen het oog heeft. Als men ze echter, om misverstand te voorkomen, noodig acht, dan zal hij zich daarbij nederleggen.

Daarentegen kan hij onmogelijk voldoen aan den wensch om eene definitie van schuld in het Wetboek op te nemen. Om iets te beteekenen zou dergelijke bepaling een doctrinair karakter moeten bekomen en juist daardoor blijken niet in een Wetboek te huis te behooren. Art. 418 Code Pénal Belge verkondigt, behalve een (zooveel mogelijk te vermijden en gansch overbodig) negatief vereischte: »*sans intention*» enz., niets anders dan een deel van de door niemand betwijfelde waarheid dat schuld (onder anderen) in »*défaut de prévoyance ou de précaution*» bestaat. Maar daaruit leert de rechter niets hoegenaamd dan 't geen hij, ook zonder wetsbepaling, wel weten zou en wordt hij in 't minst niet wijzer ten aanzien van de vraag waarop het juist aankomt: *wanneer* men het bestaan van dergelijk *défaut* moet aannemen.

De Commissie meent, na kennis genomen te hebben van het antwoord der Regering, niet nader op het opnemen van eene definitie te mogen aandringen. Zij verheugt zich dat de Regering met haar van oordeel is, dat voor het bestaan van schuld nog meer noodig is dan afwezigheid van overmagt of toeval, en dat dus bij elke veroordeeling wegens schuld zal moeten worden aangetoond waarom bij *ontstentenis van opzet de daad toerekenbaar is*, — een vereischte dat genoegzaam schijnt te worden uitgedrukt door de in dit ontwerp gemeenlijk gebezigde uitdrukking: hij aan wiens schuld *te wijten* is. Het overige zal wel geheel aan het voorzichtig oordeel van den regter moeten worden overgelaten. De Commissie zou tegen de uitdrukking: *grove schuld*, als soms te beperkt en buitendien evenmin scherp begrens, bezwaar hebben.

[Vgl. het Verslag van de Tweede Kamer bij art. 157, en het Verslag van de Eerste Kamer met het Antwoord der Regeering, opgenomen bij artt. 10 en 158, en ook de beraadslagingen in de Eerste Kamer bij art. 9.]

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(1 Maart 1881.)

De heer BORSIUS: In de andere Kamer [zie de beraadslagingen over art. 158] heeft de Minister gezegd: „op een zuiver doctrinair standpunt, zuiver theoretisch, zijn opzet

en schuld scherp van elkaar af te scheiden. — Maar wanneer men let op vele feiten, voorkomende in de praktijk, waarin opzet en schuld zóó aan elkaar grenzen, dat niet zelden de eene juist opzet ziet, waar de andere nog slechts schuld aanwezig acht, terwijl ten slotte beiden zich vereenigen in de beslissing, dat men hier heeft eene culpa van de zwaarste soort, [dan] beweegt men zich op het vrijzinnig gebied, hetwelk de Duitscher het gebied van de Mittelstufen zwischen Dolus und Culpa noemt," enz.

In het Verslag dezer Kamer zegt de Minister, ad art. 158, dat door de Nederlandsche practici nog altijd *culpa* wordt genoemd wat de Minister noemt *voorwaardelijk opzet*, terwijl de wetenschap, ten aanzien van de zoogenaamde *Mittelstufe* tusschen schuld en opzet nog geene stellige uitspraak heeft gedaan.... De Minister geeft te kennen: er zijn dikwijls gevallen waar ik naar wetenschappelijke opvatting zie voorwaardelijk opzet, dat is opzet, en nu vrees ik dat bij de bestaande verwarring van begrippen de regter te ligt culpa zal rekenen.... Het is een hinken op twee gedachten, een twijfelen aan het distinguerend vermogen van den regter....

De Minister spreekt van *Mittelstufe* tusschen culpa en dolus, dat zijn voor de praktijk altijd gevaarlijke qualificatien; beter ware het mijns inziens zich te houden aan een vast stelsel, en met de Memorie van Toelichting zeg ik: „Om een einde te maken aan de verwarring die omtrent dit leerstuk — de grens tusschen culpa en dolus — in de regtspraak heerscht, is voor alles *consequentie van begrip en vastheid van uitdrukking* bij den wetgever noodig.”

Mag ik mij ook eene vergelijking veroorloven, dan is het deze: het stelsel is het veilige vaarwater tusschen beide klippen, en verlaat men dat uit vrees dat de regter naar de eene of andere zijde zal afdwalen, dan loopt men gevaar dat hij aan de andere zijde strandt, dat dus ook hier het *incidit in Scyllam qui vult evitare Charybdin* toepasselijk is.

(2 Maart 1881.)

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Eenige bijzonderheden, bepaaldelijk over wat onze Deutsche naburen noemen: „Mittelstufe zwischen Dolus und Culpa.”

Nauwelijks behoef ik te verzekeren, dat die zoogenaamde *Mittelstufe* logische ondingen zijn; er is geen tusschending tusschen opzet en schuld. De naam wordt gebruikt voor die gevallen die men nog niet voldoende heeft doordacht, waaromtrent de geleerden het met zichzelf of onderling nog niet in het reine zijn. Sedert geruimen tijd meen ik voor mij dit wel te zijn, en de gevallen naar hun aard te hebben ingedeeld, hetzij onder opzet hetzij onder schuld.

Ik erken slechts twee soorten van opzet en schuld: onvoorwaardelijk opzet en voorwaardelijk opzet, bewuste schuld en onbewuste schuld.

N^o. 1 en 4 komen het meest voor; zij zijn die soort van opzet of die soort van schuld, waaraan veelal gedacht wordt wanneer zonder eenige bijvoeging van opzet of van schuld gesproken wordt.

Onvoorwaardelijk opzet, dikwerf kortweg „opzet” genoemd, is de wil met bewustheid gerigt op een bepaald misdrijf, d. w. z. op alle feitelijke elementen die tot zijn wezen behooren. Maar behalve dat meest gewone opzet is er nog een ander, dat men „voorwaardelijk opzet” zou kunnen noemen; het bestaat wanneer wij niet regtstreeks den wil hadden gerigt op het misdrijf, doch, de mogelijkheid voorziende dat ons handelen of niet handelen (onverschillig of het reeds op zich zelf een ander misdrijf oplevert) zeker gevolg zal hebben of met zekere omstandigheden gepaard zal gaan, toch handelen of niet handelen zonder ons door die voorziene mogelijkheid te laten weêrhouden. Dat gevolg of die omstandigheden heeft men dan eventueel in zijn wil opgenomen.

„Zeker gevolg” of „zekere omstandigheden”; van ieder een voorbeeld ter verduidelijking.

Iemand wil een huis in brand steken; zijn oogmerk reikt primitief niet verder dan om het in vlammen te doen opgaan. Intusschen verneemt hij dat zich in dat huis een zieke bevindt in zoodanigen toestand, dat het transport of de schrik waarschijnlijk den dood zal veroorzaken. Voor dat gevolg onverschillig, steekt hij toch

het huis in brand. Als nu de zieke verbrandt of door het transport het leven verliest, dan zou ik voor mij den dader schuldig verklaren *niet* aan *brandstichting*, maar aan *moord*; al heeft hij den dood niet *gewenscht*, hij heeft hem eventueel *gewild*.

Een ander, helaas in ons vaderland niet zeldzaam voorbeeld. Stel u iemand voor, die een beroep uitoefent, dat ik het beste aanduid door het niet nader aan te duiden. Er meldt zich aan of hem wordt aangeboden een meisje waarvan hem de leeftijd niet precies bekend is en welks uiterlijk het in het midden laat of de 21jarige leeftijd reeds al of niet bereikt is. Als nu de „ondernemer” opzettelijk nalaat naar den leeftijd onderzoek te doen, denkende „ik waag het er op”, dan noem ik dat „voorwaardelijk opzet.” Zeer te regt zegt onze Hooge Raad: Gij, die dergelijk beroep uitoefent, *gij moet* naar den leeftijd van het meisje onderzoek doen: indien *gij* dat willens en wetens nalaat, dan hebt *gij* conditioneel, eventueel, ook uwen wil op het misdrijf gerigt. De Hooge Raad handhaaft dan ook in dergelijk geval de schuldigverklaring aan het opzettelijk debaucheren van minderjarigen.

Over den ligtsten graad van schuld (*onbewuste schuld*) behoef ik niet uit te weiden. Zonder aan zekere regtsschennis te denken, brengt men haar door zijn onkunde, onnadenkendheid of wanbeleid te weeg.

Maar er is een hoogere graad van schuld denkbaar, die ik (wij moeten in deze materie de Hollandsche woorden eigenlijk nog maken) „bewuste schuld” zou willen noemen, door de Duitschers „Frevelhaftigkeit” genaamd. Die bewuste schuld is aanwezig, wanneer op het oogenblik van de daad de mogelijkheid der uitkomst voor den geest zweeft, maar toch zóó dat de dader, ook blijkens de voorzorgsmaatregelen die hij neemt, hoopt en *vertrouwt* dat het hem door zijne handigheid en bijzondere maatregelen gelukken zal die uitkomst te beletten.

Stel bijv. in een feestzaal worden tal van lichten op zoodanige wijze in de onmiddellijke nabijheid van licht ontvlambare stoffen geplaatst, dat onmiddellijk dreigend brandgevaar wordt voorzien wanneer men die lichten ging opsteken. Toch gaat het feest door, terwijl voor alle zekerheid een brandspuit voor het gebouw geplaatst wordt. Dat die brandspuit daar staat, bewijst aan den eenen kant, dat er *minder* is dan voorwaardelijk opzet, dat men ook eventueel den brand niet wil. Maar het bewijst tevens dat er *méér* is dan onbewuste schuld, dat men zich het gevaar bewust was.

Nu spreekt het van zelf, dat feitelijk dikwerf moeilijk zal zijn uit te maken of iets te rangschikken is onder „voorwaardelijk opzet” of onder „bewuste schuld.” Het kan in facto eene zeer fijne vraag worden. Maar dat tusschen beide *begrippen* scherp te onderscheiden is, staat mijns inziens vast.

Intusschen tijdens de behandeling met de Commissie van Rapporteurs van de Tweede Kamer bleek het mij dat sommige zeer geachte leden dier Commissie, ten aanzien van dit onderwerp, eenigzins anders denken dan ik. Niettegenstaande mijn protest noemden zij voortdurend nog schuld, zij het dan ook bewuste schuld, wat ik reeds noem voorwaardelijk opzet.

Het geval dat mij steeds werd tegen geworpen was dit: stelt u voor iemand die, te paard gezeten, in woesten, wilden draf door de straten rijdt; voor zich ziet hij een hoop kleine kinderen, zoodat hij duidelijk kan begrijpen dat, als hij voortgaat, dit of dat kind onder de hoeven van het paard zal worden verpletterd. Stel u verder voor dat die persoon, daarvoor onverschillig, zonder zelfs den minsten voorzorgsmaatregel te nemen, of, waar 't nog mogelijk was, op zij te gaan, eenvoudig doorrijdt en een kind doodt of kwetst. Is dan hechtenisstraf niet veel te ligt? Wel zeker, maar dat noem ik geen bewuste schuld meer, maar voorwaardelijk opzet.

Als die woestaard niet de minste voorzorgsmaatregelen neemt, dan vraag ik niet of hij de voorziene uitkomst heeft *gewenscht*; maar ik zeg, dat hij ze *gewild* heeft en dat zijne ontkenning is eene *protestatio actui contraria*.

Intusschen over dit punt konden wij het niet eens worden. Dat er in dergelijk geval gevangenisstraf moet opgelegd worden, daarover waren wij allen het eens. Doch twee leden der Commissie van Rapporteurs bleven verklaren dat zij, regters zijnde, in het bedoelde geval nog slechts schuld zouden aannemen. Toen bleef er

ten slotte, om het gemeenschappelijk gewenschte praktische resultaat (gevangenisstraf) mogelijk te maken, niets anders over dan bij ernstige culpose delicten naast de hechtenis ook gevangenisstraf op te nemen. Of ik dan wantrouwen koester voor de regterlijke magt? Neen, dat niet, maar het is een uitvloeisel van het onloochenbaar feit, dat ten aanzien van de juiste grenzen tusschen opzet en schuld nog geen overeenstemming verkregen is. En nu moge men dit feit betreuren en den wensch uitdrukken dat eenmaal alle juristen het over die limitatie volkomen eens zullen zijn. Maar als men *daarop* zou willen wachten voor de vaststelling der codificatie, dan kregen wij althans in deze eeuw nog geen wetboek.

De heer BORSIUS: Ik constateer dat de Minister ook heden erkend heeft: tusschen *dolus* en *culpa*, *tertium non datur*. Het motief des Ministers is niet anders dan ik gisteren gekenschetst heb, en wel dat de regter te ligt culpoos zal noemen, hetgeen eigenlijk opzet is. Dit bezwaar was ook in de Commissie van Rapporteurs bij de Tweede Kamer ter sprake gekomen, die daarbij meer de „roekeloosheid” op het oog had; toen hield de Minister evenwel vast aan het beginsel; doch thans ligt zijn bezwaar tegen het enkel bedreigen van hechtenis in het voorwaardelijk opzet. Als nu de Minister overtuigd is dat het voorwaardelijk opzet het begrip van culpa uitsluit en *per se* behoort tot de klasse van dolus, dan blijft mijn bezwaar bestaan, want dan zal dat voorwaardelijk opzet, hetgeen als dolus moest beschouwd en gestraft worden, juist door dezen twijfel en door de daaraan voorafgegane interpretatie, gebragt worden onder de culpose delicten, waarop dan de te ligte gevangenis van slechts zes maanden maximum kan worden toegepast.

Ik ben dus volstrekt niet overtuigd en betreur het dat men het stelsel heeft losgelaten.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Omtrent de alternatieve bedreiging van hechtenis en gevangenis, waar het geldt culpa, houdt de gëachte spreker vol, dat door te voldoen aan den met bijzonderen aandrang uitgedrukten wensch van de Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer, het gevaar zou ontstaan, dat de regter opzet zal noemen wat schuld, of schuld wat opzet is. Is dan de wetgever ooit in staat den regter te dwingen om ten aanzien van opzet en schuld — een onderwerp waarover nog altoos zoo getwist wordt, zóódat de een noemt opzet wat de ander schuld noemt en omgekeerd — het twisten te staken? Men moet de wetenschap en de praktijk vrijlaten, in afwachting van het tijdstip waarop zij er in geslaagd zullen zijn, de zoogenaamde Mittelstufe als een logisch wanproduct uit te werpen.

VERGELIJKING MET HET BESTAANDE STRAFRECHT.

Vergelijkend Overzicht der voornaamste verschilpunten tusschen het nieuwe
Wetboek van Strafrecht en de thans bestaande strafwetgeving ¹.

Iste BOEK.

I. Hoofdbeginselen.

1. De straf wordt toegepast in het belang der maatschappij; maar, binnen de grenzen van dat belang, behoort men haar, zooveel mogelijk, dienstbaar te maken aan de zedelijke verbetering van den misdadiger.

In den Code Pénal hoofddoel: afschrikking door strenge straffen. Door tal van wijzigingen waren de straffen echter, bepaaldelijk in 1854, reeds aanmerkelijk verzacht.

2. Het misdrijf, niet de straf, onteert. (Memorie van Toelichting [ad titel II van Boek I.] Men zie echter ook [ad art. 18] het Verslag van de 2^{de} kamer).

3. De reden van strafbaarheid der feiten bij de wet berust of op het Recht, of op de Wet: *rechtsdelicten* en *wetsdelicten*.

In verband hiermede vervanging der *driedelige* door eene *tweeledige* verdeling der strafbare feiten.

4. Den rechter behoort groote vrijheid gelaten te worden in het opleggen der straffen binnen zeer ruim gestelde grenzen, — met afschaffing van het stelsel der verzachtende omstandigheden.

Deze beginselen vinden hunne toepassing in het in hoofdtrekken hier aangegeven

II. Strafstelsel.

1. Onder de straffen zijn niet opgenomen tuchthuisstraf, deportatie en verbanning.

De doodstraf blijft afgeschaft, de levenslange gevangenisstraf gehandhaafd.

¹ [Opgemaakt door de Commissie van Rapporteurs uit de Eerste Kamer der Staten-Generaal, en met een leiddraad voor het onderzoek in de afdeelingen aan die Kamer aangeboden bij nota van 10 Januari 1881, waarin vermeld wordt, dat de arbeid niet is vastgesteld »dan na raadpleging met den Minister van Justitie.«]

2. Geene straffen brengen eerloosheid mede, doch de rechter is bevoegd (niet verplicht) om in de (zeer talrijke) gevallen, bij de wet bepaald, ontzetting van bepaalde rechten uit te spreken.

3. Straffen zijn :

A. Hoofdstraffen :

- 1°. gevangenisstraf;
levenslange of tijdelijk, steeds alternatief;
de tijdelijke is van één dag tot 15 jaren, — te verhoogen tot een maximum van 20 jaren in zekere speciale gevallen (art. 10);
- 2°. hechtenis van een dag tot een jaar, eveneens in zekere speciale gevallen te verhoogen tot een maximum van een jaar en vier maanden (art. 18),
- 3°. geldboete van f 0,50 minstens met subsidiaire hechtenis in bepaalde verhouding tot het bedrag der boete, met verhooging in speciale gevallen tot zes of zelfs acht maanden (art. 23).
Subsidiaire hechtenis veel strenger dan naar het tegenwoordige regt; meer waarborg voor betaling.

B. Bijkomende straffen :

- 1°. ontzetting van bepaalde rechten;
- 2°. plaatsing in eene Rijkswerkinrichting; (thans voor het eerst eene straf);
- 3°. verbeurdverklaring van bepaalde voorwerpen;
- 4°. openbaarmaking van de rechterlijke uitspraak.

Alle bijkomende straffen zijn facultatief.

4. Afzonderlijke opsluiting wordt bij gevangenisstraf (behoudens enkele aan de personen ontleende uitzonderingen) als regel aangenomen; *geheel* wanneer de straf 5 jaren of minder bedraagt — in geval van veroordeeling tot gevangenisstraf van langeren duur dan vijf jaren, worden de eerste vijf jaren in afzonderlijke opsluiting ondergaan, ook daarna kan deze op verzoek van den veroordeelde geheel of gedeeltelijk voor den overigen straftijd worden verlengd. Ook hechtenis wordt, wanneer de veroordeelde dit verzoekt, in afzondering ondergaan (artt. 11, 12 en 19).

5. Voorwaardelijke invrijheidstelling kan, na zekeren bij de wet bepaalden tijd vóór het einde van de gevangenisstraf onder bepaalde voorwaarden worden verleend (artt. 15—17).

6. Ook door gedeeltelijke voldoening der geldboete na het ondergaan van een gedeelte der subsidiaire hechtenis kan de daartoe veroordeelde zich *pro rato* van de subsidiaire hechtenis bevrijden (art. 24).

De verplichte aanmaningen tot betaling der boete zijn afgeschaft. (Nota mr. BACHIEËNE.)

7. Facultative bevoegdheid des rechters, den voorloopig in verzekerde bewaring doorgebrachten tijd geheel of gedeeltelijk in mindering te brengen (art. 27).

8. Onder de rechten, waarvan in zeer enkele gevallen een schuldige, als bijkomende straf kan worden ontzet, behoort »de uitoefening van bepaalde beroepen" (art. 28, 6°.).

9. Aanzienlijke uitbreiding der gevallen, waarin ontzetting van de vaderlijke macht en van de voogdij, de toeziende voogdij, de curateele en de toeziende curateele, zoowel over eigen kinderen als over anderen, kan worden uitgesproken (art. 30).

10. Bij niet inlevering van verbeurdverklarde, maar niet in beslag genomen voorwerpen, en niet betaling hunner geschatte waarde, wordt de verbeurdverklaring vervangen door hechtenis; de veroordeelde bevrijdt zich door inlevering of betaling op de wijze als hiervoren sub 6 aangegeven (art. 34).

11. Wijzigingen der bepalingen omtrent uitsluiting, vermindering en verhooging der strafbaarheid; strafvervolgung van kinderen beneden de 10 jaren uitgesloten.

12. Poging, strafbaar bij alle misdrijven, wordt, voor zooveel de hoofdstaffen aangaat, één derde lichter gestraft dan het misdrijf. (Tit. IV.)

Het IIde Boek bevat de uitzonderingen, gevallen waarin de poging bij sommige speciale misdrijven niet strafbaar wordt verklaard (zie artt. 254, 300, enz.). *dit is misk. - mishandeling van personeel.*

13. Medepligtigheid aan misdrijven leidt tot gelijke strafvermindering; de qualificatie »daders" wordt uitgebreid tot de »auctores intellectuales"; *plegen en doen plegen door manus ministræ staat gelijk* (Tit. V).

14. Deze titel bevat speciale bepalingen omtrent het uitspreken van straffen tegen bestuurders, leden van eenig bestuur of commissarissen; tegen uitgevers en drukkers en bij drukpers-delicten (artt. 51, 53, 54). Verg: voor zooveel de laatsten betreft de artt. 418—420.

15. Regelen omtrent de op te leggen straffen bij concursus idealis en realis; bijzondere regeling voor samenloop van overtredingen met misdrijven, of van overtredingen onderling (Tit. VI).

16. Herhaling van misdrijf en overtreding geeft in de speciale bij de wet genoemde gevallen den rechter bevoegdheid tot verzwaring der straf, zelfs boven het maximum (artt. 10, 18, 44, 184, 254, 314 en 337, IIde Boek, Titel XXXI; IIIde Boek passim).

17. Bij stelselmatige onthouding van definitiën, zooals van *misdrijf*, *opzet*, *schuld*, daar alleen de rechter tot wetsuitlegging is geroepen, worden eenige in het Wetboek voorkomende uitdrukkingen uitgelegd, deels omdat zij eene technisch-juridische beteekenis hebben, die van de gewone afwijkt, deels omdat in het Wetboek tusschen tweeërlei regtskundige beteekenis eene keus is gedaan (Tit. IX).

III. *Strengere afscheiding tusschen materieel en formeel strafrecht.*

1. Het ontwerp regelt in den Isten Titel Iste Boek den omvang van de werking der strafwet, met uitbreiding van de thans geldende bepalingen, zoo als die zijn opgenomen in art. 8 der Algemeene Bepalingen en de artt. 8—10 Strafvordering.

2. Het bevat de regelen welke bij zamenloop van strafbare feiten gelden, zoowel bij concursus idealis als realis, bij misdrijven en overtredingen (Titel VI, tot dusver geregeld in de artt. 207 en 208 Strafvordering).

3. Aanwijzing der misdrijven welke uitsluitend op klachte vervolgbaar zijn (artt. 269, 270—273, 281, 316 *b j*^o. artt. 324, 337, 348), tot dusverre alleen geregeld bij art. 22 Strafvordering.

Voorschriften omtrent de indiening en inrichting der klachte bij misdrijven alleen op klachte vervolgbaar (Titel VII).

4. Bepalingen omtrent het verval van het recht tot strafvordering en van de straf (Titel VIII. Thans alleen geregeld bij de artt. 7, 218, 254 en 446—465 Strafvordering).

5. Strafbepaling tegen hem, die wettelijk als getuige, deskundige of tolk opgeroepen, opzettelijk, niet voldoet aan eenige verplichting, die hij als zoodanig te vervullen heeft of wederrechtelijk wegblijft (art. 192 en art. 444).

Thans handelen over:

getuigen:	art. 66	Wetboek van Strafvordering;
	» 177, al. 2	» » »
	» 116, 117 en 215	Wetboek van Regtsvordering;
deskundigen:	» 51	Wetboek van Strafvordering;
	» 98	» » »

6. Het ontwerp bevat geen bevel tot vernietiging of onbruikbaarmaking van werktuigen of andere voorwerpen vervaardigd, geschikt gemaakt of gediend hebbende tot het plegen van eenig strafbaar feit, daar dergelijk voorschrift in het Wetboek van Strafvordering thuis behoort, als uitzondering op den regel van art. 216 Strafvordering (Memorie van Toelichting [bij artt. 33, 34], thans art. 22 Wet 1854).

7. Het zwijgt om dezelfde reden over de kosten van het geding, bij het Wetboek van Strafvordering te regelen (Antwoord van den Minister, Verslag Tweede Kamer, [bij art. 36], thans art. 52 C. P.).

IIde BOEK.

Algemeene opmerkingen.

I. Wat betreft het *Bijzonder Deel* van het Wetboek ligt het eigenaardig karakter daarvan voornamelijk in:

- A. alle misdrijven betrekkelijk den eigendom in den ruimsten zin; hiertoe behooren:
 TITEL VII, handelende over »Misdrijven waardoor de algemeene veiligheid van personen of goederen wordt in gevaar gebracht”;
 TITEL XXII over »Diefstal en Strooperij”;
 TITEL XXIV over »Verduistering”;
 TITEL XXV over »Bedrog”;
 TITEL XXVI over »Benadeeling van schuldeischers of recht-hebbenden”;
 B. de misdrijven tegen de zeden, TITEL XIV;
 C. het tweegevecht, TITEL VI.¹

II. Daar in dit wetsontwerp steeds het maximum der op elk misdrijf toe te passen straf of straffen wordt aangegeven, kan het quantum der bedreigde straffen bij dit vergelijkend overzicht buiten beschouwing blijven.

TITEL I—IV.

Zonder in al te groote uitvoerigheid te vervallen is de vergelijking tusschen het bestaand recht en het ontwerp, met betrekking tot de 4 eerste titels nagenoeg ondoenlijk, wegens de geheel gewijzigde staat kundige toestanden en verhoudingen sedert den tijd waarin de Code Pénal en sommige tot deze titels in betrekking staande speciale wetten zijn geredigeerd en ingevoerd.

TITEL V. — *Misdrijven tegen de openbare orde.*

Openbare opruijing tot eenig strafbaar feit is delictum sui generis, geen medeplichtigheid (art. 60 en 293, C. P., art. 1, wet 16 Mei 1819); voor geestelijken geen bijzondere straf (art. 201, C. P.). Strafbaar wordt gesteld het opzettelijk nalaten van *voorafgaande* aangifte (anders dan 103 en vlgd. C. P.) bij bekendheid met de in de **artt. 135 en 136** aangeduide misdrijven; — eveneens het wederrechtelijk binnendringen, door wien ook (anders dan 184, C. P.) in eens anders woning en in een voor openbare dienst bestemd lokaal.

Art. 140 vervangt, bij strafbepaling tegen deelneming aan verboden vereenigingen, de wet van 22 April 1855.

De opzettelijke rustverstoring door valsche alarmkreten of signalen (vroeger ontwerp [**O. R. O.**] art. 487) is onder dezen Titel teruggebragt.

De strafbaarheid der verstoring of verhindering van *godsdienslige* bijeenkomsten enz. (art. 260 en 261, C. P.) wordt tot die van elke geoorloofde openbare vergadering uitgestrekt.

Eindelijk hebben hier de bepalingen der wet van 10 April 1869 (*Staatsblad* n^o. 65), voor zoover hare overtreding *misdrijf* oplevert, eenigszins gewijzigd hare plaats gevonden.

¹ [Deze geheele zinsnede onder I luidt aldus, volgens de verbetering, die daarvan in het Verslag der Eerste Kamer is gegeven, onder Alg. Besch. over het tweede Boek, waar de Commissie vermeldt, dat zij »meende deze opgave hier iets uitvoeriger te moeten herhalen, omdat zij haar van groot belang achtte, aangezien haar gebleken is, dat de Minister van Justitie er prijs op stelt dat karakter te doen uitkomen”.]

TITEL VI. — *Tweegevecht.*

Delictum sui generis, ten onzent *als zoodanig* nog niet strafbaar gesteld.

TITEL VII. — *Misdrijven waardoor de algemeene veiligheid van personen of goederen wordt in gevaar gebracht.*

Het stelsel dat *dezen* Titel in het algemeen beheerscht, wijkt zoozeer af van de bestaande wetgeving, dat het zeer bezwaarlijk is omtrent de bijzonderheden in vergelijkende beschouwingen te treden.

Omtrent dit stelsel verdient opmerking:

- 1°. dat het gemeenschappelijk kenmerk van de in dezen Titel behandelde misdrijven ligt in het veroorzaken van een gevaar, dat *algemeene* veiligheid bedreigt;
- 2°. dat de mogelijkheid van dat gevaar objectief aanwezig moet zijn, terwijl, wat dit vereischte betreft, de subjectieve meening des daders buiten invloed blijft;
- 3°. dat mitsdien niet slechts opzet, maar ook schuld wegens deze misdrijven strafbaar maakt, hoezeer deze onderscheiding zeer belangrijken invloed heeft zoowel op de qualificatie als op de straf-maxima;
- 4°. dat het meer of min ernstige van het te duchten gevaar de maatstaf der strafbaarheid is, vooral wanneer het te duchten levensgevaar zich door iemands dood heeft bevestigd.

Verschillende der in dezen Titel voorkomende bepalingen staan in verband tot speciale wetten, zoo als die van 9 April 1875 (*Staatsblad* n°. 67), tot regeling van de dienst en het gebruik der spoorwegen, die van 12 April 1872 (*Staatsblad* n°. 23), tegen vernieling en onbruikbaarmaking van schepen, Koninklijk besluit van 15 Maart 1820 (*Staatsblad* n°. 6), en de wet van 30 December 1865 (*Staatsblad* n°. 173), voor zooveel boeijen, bakens en dergelijke betreft. De bepalingen van **artt. 174 en 175** over den verkoop van voor het leven of de gezondheid schadelijke waren zijn zeer algemeen gesteld, zoo slechts opzet of schuld aanwezig is. (art. 318 C. P., wet 19 Mei 1829.)

TITEL VIII. — *Misdrijven tegen het openbaar gezag.*

De inhoud van dezen Titel is zeer rijk; hij bevat bepalingen betreffende:

- 1°. *Omkoopung van ambtenaren en rechters.* (Verg. I B. **art. 84**), geheel afgescheiden van het misdrijf van ambtenaren en rechters die zich laten omkopen (Cf. Titel XXVIII). **Art. 177** straft sub n°. 2 ook de gift *post factum illicitum* (anders art. 179 C. P.). Noch bij dit noch bij het volgend artikel is voor de strafbaarheid vereischt, dat de gift of belofte eenig gevolg heeft gehad (anders artt. 179 en 182 C. P.); bij **art. 178** staat de straf in verhouding tot het oogmerk.
- 2°. *Dwang en wederspanningheid.* Voor de toepasselijkheid van **art. 179** op dwang »tot nalaten» moet de bedoelde ambtsverrichting *rechtmatig* zijn. Eveneens geen strafbare rebellie, dan wanneer de ambtenaar werkzaam is in de *rechtmatige* uitoefening zijner bediening

(anders, volgens de bestaande jurisprudentie, art. 209 C. P.).

Voor deze beide onderdeelen worden bestuurders van, en beëdigde beambten en bedienden bij spoorwegdiensten met ambtenaren gelijk gesteld.

- 3^o. *Belemmering van ambtelijke verrichtingen en niet voldoen aan ambtelijke bevelen.* **Art. 184** vervangt een groot aantal strafbepalingen, thans in bijzondere wetten voorkomende. (Cf. de lijst in de Memorie van Toelichting [ad **art. 184**] van de vroegere artt. 199 en 206).

Nieuw zijn de bepalingen van de **artt. 185—188**.

- 4^o. *Belemmering van de justitie in het bijzonder.* **Art. 188** wel te onderscheiden van het bij **art. 268** strafbaar gesteld misdrijf.

Art. 189 breidt de thans bestaande strafbepalingen uit. (Onder anderen 241, 242, 244, 248, C. P.)

Art. 190 vervangt in dit opzicht de wet van 10 April 1869.

Uit **art. 191** volgt, dat *zelfbevrijding op zich zelf* onstrafbaar blijft; gepaard met brand of geweld is het voortaan geen misdrijf sui generis. (Anders art. 245 C. P. Vergelijk Memorie van Toelichting.)

(De **artt. 192—193** straffen het *opzettelijk* niet voldoen aan wettelijke verplichting of wettig bevel.

- 5^o. *Onbevoegde uitoefening van eenig recht of ambt.* De **artt. 195—196** vorderen opzet. (De artt. 258—259 C. P. laten dit onbeslist.) **Art. 197** vervangt strafbepalingen der wet van 13 Augustus 1849.

- 6^o. *Ongeoorloofde handelingen met voorwerpen toevertrouwd aan het openbaar gezag.*

De **artt. 198—200** bevatten wijzigingen (Cf. de artt. 249—256 C. P.). **Art. 201** is nieuw.

- 7^o. *Vergrijpen tegen het militair gezag.* De bepalingen der **artt. 203—204** bevatten eene uitzondering op den regel, dat deelneming aan misdrijven, die een eigenaardig karakter ontleenen aan de persoonlijke hoedanigheid van den dader, door de gewone regelen omtrent deelneming moet beheerscht worden.

Van daar bijzondere bepalingen ten opzichte van deelneming aan zuiver militaire delicten, speciaal desertie, **art. 203** (Cf. wet 12 December 1817), en insubordinatie, **art. 204**.

Ook zijn onder deze rubriek gebracht het misdrijf van aanwerving voor vreemden krijgsdienst, en opzettelijk ongeschikt maken voor milite of schutterij, in het laatste opzicht met uitbreiding van art. 185 der wet van 19 Augustus 1861.

TITEL IX. — *Meineed.*

Belangrijke afwijking en aanvulling van het thans toepasselijk regt (artt. 361—366 C. P.).

Art. 207 is toepasselijk in *alle* gevallen waarin een wettelijk voorschrift eene verklaring onder eede vordert:

de belofte of bevestiging die krachtens de wet voor den eed in de plaats treedt, wordt met den eed gelijkgesteld. Opmerking verdient het intrekken van het oorspronkelijk [**O. R. O.**] art. 229, houdende bepaling omtrent niet strafbaarheid in de daarbij aangegeven gevallen.

TITEL X. — *Muntmisdrijven.*

Deze titel omvat de muntspecien, van welk metaal ook vervaardigd, benevens het muntpapier (artt. 132—138, C. P. en wet van 24 April 1836).

Het namaken, verminken, in voorraad hebben en invoeren van geschonden specien alleen strafbaar *misdrijf* wanneer het *oogmerk* bestaat ze als echt, onvervalscht en ongeschonden uit te geven of te doen uitgeven; omtrent het enkel namaken Cf. art. 440.

TITEL XI. — *Valschheid in zegels en merken.*

Het ontwerp is in dit opzicht uitgebreid tot hetgeen thans in speciale wetten betreffende de posterij, den waarborg van gouden en zilveren werken, en de fabrieksmerken is bepaald.

TITEL XII. — *Valschheid in geschriften.*

Daar ook bij dit misdrijf het criterium der strafbaarheid van de verkorting der waarheid gelegen is in het misdadig oogmerk en de mogelijkheid van benadeeling, vervalt de tot dusver bestaande dubbelzinnigheid ten aanzien van de zoogenaamde intention frauduleuse, intention de nuire. Dit geldt zoowel bij intellectuele als bij materiele valschheid.

In dezen Titel worden ook de biljetten eener krachtens de wet opgerichte Nederlandsche circulatiebank beschermd.

Zoowel in dezen als in de beide vorige Titels wordt eene nieuwe bepaling aangetroffen, waarbij het *voorhanden hebben* van stoffen en werktuigen, *waarvan men wist* dat zij voor het plegen van de in die Titels behandelde misdrijven bestemd zijn, strafbaar wordt gesteld.

TITEL XIII. — *Misdrijven tegen den burgerlijken staat.*

In de eerste plaats bevat deze Titel (art. 236) eene zeer ruime uitbreiding van art. 345 Code Pénal en omvat alles wat in art. 323 Burgerlijk Wetboek verduistering van staat wordt genoemd. Verder uitgebreidere bepalingen ter bestraffing van bigamie.

TITEL XIV. — *Misdrijven tegen de zeden.*

Voorzoover het overspel betreft wordt de gehuwde man met de gehuwde vrouw gelijkgesteld; — de ongehuwde, met wien het misdrijf plaats heeft, wordt bij bekendheid met den gehuwden staat van de medebeschuldigde, *mededader*.

Overspel blijft krachtdelict, maar het ontwerp zwijgt over de bevoegdheid van den beleedigten echtgenoot om de werking der veroordeeling te doen ophouden; eveneens over de beperking der bewijsmiddelen (art. 337—338 Code Pénal).

Verkrachting wordt strafbaar gesteld niet slechts bij *gepleegd*, maar ook bij *bedreigd* geweld.

Coïtus met kinderen (in verhouding tot hun leeftijd) *zonder geweld* is een misdrijf; deze belangrijke aanvulling van den C. P. verdient zeer de aandacht.

Alle ontucht met minderjarigen door zekere personen, die over hen zijn gesteld, *met bepaling dat opvolgend huwelijk de strafbaarheid doet vervallen.*

Het lenocinium wordt scherper tegengegaan; drankverschaffing in sommige gevallen strafbaar gesteld; eindelijk ook dierenmishandeling zoo op zich zelf als in het openbaar.

TITEL XV. — *Verlating van hulpbehoevenden.*

Deze titel bevat uitbreiding der bepalingen van den Code Pénal omtrent het te vondeling leggen van jonge kinderen, en eene nieuwe algemeene strafbedreiging tegen het opzettelijk in hulpeloozen toestand brengen of laten van iemand, tot wiens onderhoud, verpleging of verzorging men krachtens wet of overeenkomst verplicht is.

TITEL XVI. — *Beleediging.*

Het ontwerp bevat vele en belangrijke afwijkingen van de bestaande wetgeving. Tot de voornaamste behooren:

- 1°. Het genus beleediging omvat ook smaad, smaadschrift, zoowel jegens ambtenaren als jegens particulieren.
- 2°. Openbaarheid is niet meer *in elk geval* een principieel vereischte.
- 3°. Geen laster zonder *opzettelijke* onwaarheid der betichting.
- 4°. Geen laster waar de dader *klaarblijkelijk* handelde in het algemeen belang of ter noodzakelijke verdediging.
- 5°. Waar aan een' ambtenaar een in de uitoefening zijner bediening begaan feit wordt ten laste gelegd, wordt *steeds* het bewijs der waarheid toegelaten.
- 6°. Eveneens, wanneer *de rechter het noodig acht* ter beoordeeling van op den hiervoor sub n°. 4 aangegeven grond beweerde onstrafbaarheid.
- 7°. Alléén opzettelijke beleediging is strafbaar, niet slechts in het openbaar, mondeling of schriftelijk geuit, maar ook wanneer zij in tegenwoordigheid van den beleedigde door feitelijkheden wordt aangedaan, en bovendien ook door toegezonden of aangeboden (*niet open*) geschrift.
- 8°. Mede wordt strafbaar gesteld smaad, smaadschrift en beleediging jegens overledenen.
- 9°. De bijzondere bescherming der ambtenaren bestaat in ambtshalve vervolging en verhooging der straf.

TITEL XVII. — *Schending van geheimen.*

Art. 272 generaliseert meer dan art. 378 Code Pénal. Het volgend artikel behelst eene gewijzigde strafbepaling tegen schending van nijverheids- en handelsgeheimen. Het misdrijf van art. 272 is slechts klachtdelict als het tegen een bepaald persoon is gepleegd, het misdrijf van art. 273 altijd.

TITEL XVIII. — *Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid.*

Deze Titel bevat strafbepalingen tegen slavernij, menschenroof, wegwoe-

ring en verbergings van minderjarigen, schaking (met wijziging omtrent het klachtrecht), vrijheidsberooving, dwang (zoo morele als fysieke) om iets te doen, niet te doen of te dulden, en zware bedreiging.

TITEL XIX. — *Misdrijven tegen het leven gerigt.*

In onderscheiding van den Code Pénal wordt voor doodslag en moord vereischt *het oogmerk* om te dooden.

Bij handhaving van het onderscheid tusschen doodslag en moord, ook bij de (al of niet gehuwde) moeder, die haar kind bij of kort na de geboorte doodt, worden hier nog twee feiten behandeld, tot heden niet afzonderlijk strafbaar gesteld, namelijk levensberooving op verzoek, en hulp of aanzetting tot zelfmoord. Amerikaansch duel kan hieronder vallen.

TITEL XX. — *Mishandeling.*

Opzettelijke benadeeling der gezondheid wordt met mishandeling gelijk gesteld. De maxima der bedreigde straffen zijn verschillend naar de daardoor veroorzaakte gevolgen, in verband tot het al of niet bestaan van praemeditatie.

Die maxima kunnen verhoogd worden niet slechts (zóó als thans) wegens bijzondere verhoudingen van den mishandelde, maar ook als het misdrijf is gepleegd »door toediening van voor het leven of de gezondheid schadelijke stoffen».

Opzettelijke deelneming aan aanval of vechterij van onderscheidene personen wordt mede hier strafbaar gesteld.

Zoo min in dezen als in den voorgaanden titel wordt gewag gemaakt van reductie der bedreigde maxima wegens verschoonende omstandigheden (Off. artt. 321—326 C. P.).

TITEL XXI. — *Veroorzaken van den dood of van lichamelijk letsel door schuld.*

Waar de C. P. specifieke gevallen van culpa aangaf, wordt hier ook weder door het algemeen begrip »schuld» meer vrijheid aan den rechter gelaten.

Strafverhooging wordt toegelaten, wanneer het misdrijf gepleegd is in de uitoefening van eenig ambt of beroep.

TITEL XXII. — *Diefstal en strooperij.*

Bij verduidelijkte definitie van diefstal valt beperking op te merken in de uitdrukkelijke aanwijzing van verzwarende omstandigheden.

Als zoodanig worden niet genoemd:

- 1°. het enkele bij zich hebben van zichtbare of verborgen wapenen;
- 2°. dienstbetrekking;
- 3°. de hoedanigheid van herbergier, logementhouder, voerman of schipper;
- 4°. het plegen van het feit in herbergen waar de schuldige was opgenomen;
- 5°. het toebrengen van lichamelijk leed, zoolang dit niet veroorzaakt *zwaar* lichamelijk letsel.

Daarentegen zijn in **art. 311**, n°. 2 en **art. 312**, n°. 1, nieuwe verzwarende omstandigheden opgenomen (*diefstal in een spoortrein die in beweging is*).

Ook is (behoudens ééne uitzondering) elke verzwarende omstandigheid op *zich zelve* voldoende tot strafverhooging.

Opmerking verdient dat in dezen Titel (even als op andere plaatsen in dit Wetboek) gesproken wordt van »woning» zonder vermelding dat zij »bewoond of tot woning bestemd is».

Als *strooperijen* worden met eenige wijzigingen de ontvreemdingen aangeduid, thans bij art. 388 Code Pénal en de artt. 16 en 18 der Wet van 1854 omschreven, met verzwaring bij recidive in zekere bepaald aangeduide omstandigheden.

TITEL XXIII. — *Afpersing en afdreiging.*

De eerste wordt hier duidelijker en vollediger omschreven dan in art. 400 Code Pénal.

De opname van afdreiging (*chantage*) of afpersing door zedelijken dwang schijnt een vooral *thans* zeer noodige maatregel.

TITEL XXIV. — *Verduistering.*

Ook dit misdrijf wordt beknopter, duidelijker en vooral veel vollediger omschreven dan in art. 408 Code Pénal, met strafverhooging in speciale gevallen; de wordingsgeschiedenis van **art. 322** bewijst de ruime strekking dier bepaling.

TITEL XXV. — *Bedrog.*

Definitie van art. 405 Code Pénal vereenvoudigd en verruimd, onder anderen door de opname van een »samenweefsel van verdichtfels» onder de wijze waarop dit misdrijf kan gepleegd worden.

Deze Titel bevat nieuwe strafbepalingen tegen:

- 1°. het bedriegen van verzekeraars en dodelijke vernieling of beschadiging van verzekerd goed of van met bodemerij bezwaarde schepen;
- 2°. bedriegelijke handelingen van bouwmeesters of verkoopers van bouwmaterialen; (*Tay-bridge*);
- 3°. bedriegelijke verandering van grenzen;
- 4°. bedriegelijke *poging* om het publiek tot deelname in fondsen of ondernemingen te bewegen; (*Gründer*);
- 5°. het opzettelijk openbaar maken van een onwaren staat of balans door kooplieden en andere aangewezen personen; (»geflatteerde balansen».)

De bepalingen tegen bedriegelijke beursmanoeuvres, tegen bedrog bij verkoop (art. 423 C. P.), tegen verkoop van vervalschte eet- of drinkwaren en *geneesmiddelen* (art. 318 C. P. en wet 19 Mei 1829) en tegen wederrechtelijk gebruik van handelsmerken (wet 25 Mei 1880) worden gewijzigd of verscherpt.

TITEL XXVI. — *Benadeeling van schuldeischers of rechthebbenden.*

De bepalingen omtrent bankbreuk per analogie uitgebreid tot niet-kooplieden.

Er is rekening gehouden met de ontwikkeling van het handelsverkeer.

De beide eerste artikelen wijzigen de wet van 10 Mei 1837, met betrekking tot de criteria, zoowel van eenvoudige als van bedriegelijke bankbreuk.

Voor het eerst worden hier strafbaar gesteld bestuurders of commissarissen (Cf. art. 51) van naamlooze vennootschappen of coöperatieve vereenigingen, die zich schuldig gemaakt hebben:

- 1°. aan malversaties, zoowel wanneer deze tot faillissement hebben geleid (art. 342), als wanneer deze stagnatie of ontbinding ten gevolge hebben gehad art. 347);
- 2°. aan malversatie ter bedriegelijke verkorting van de rechten harer schuldeischers (art. 343);
- 3°. aan sluipaccoord (art. 345b).

Eveneens worden gestraft derden die zich schuldig maken aan de in art. 344 aangeduide handelingen ter bedriegelijke verkorting van de rechten der schuldeischers bij het aanwezig of voorzien geval van faillissement of bij gerechtelijken boedelafstand.

Sluipaccoord maakt beide partijen strafschuldig (art. 345), terwijl de bedriegelijke verkorting van de rechten der schuldeischers in de bij art. 346 omschreven gevallen ook den niet-koopman als misdrijf wordt toegerekend.

Eindelijk wordt het *furtum possessionis* in dezen Titel opgenomen (art. 348).¹

TITEL XXVII. — *Vernieling of beschadiging van goederen.*

Criteria, opzettelijke en wederrechtelijke vernieling, beschadiging enz. van geheel of ten deele aan een ander behoorend goed.

Wordt bij sommige Titels de reeks der strafbare feiten uitgebreid, hier heeft het tegenovergestelde plaats, deels ten gevolge van het meer algemeen karakter aan dit misdrijf gegeven, deels omdat sommige der in de artt. 434—461 C. P. onder deze rubriek gebragte feiten bij dit Wetboek in andere worden overgebracht.

Hier zij opgemerkt dat zoowel op deze Titels, als op die sub n°. XXIII, XXIV, XXV en XXVI, art. 316 toepasselijk wordt verklaard, waarbij:

- 1°. alle strafvervolgung van een dader of diens medeplichtige wordt uitgesloten, indien deze de niet van tafel en bed of van goederen gescheidene echtgenoot is van hem tegen wien het misdrijf is gepleegd;
- 2°. de strafvervolgung alleen op klachte van dengene, tegen wien het misdrijf gepleegd is, wordt toegelaten, wanneer de dader of medeplichtige diens van tafel en bed of van goederen gescheidene echtgenoot, of diens bloed- of aanverwant is, hetzij in de rechte linie, hetzij in den 2den graad der zijlinie.

¹ [De artt. 349bis, ter en quater, betrekkelijk het auteursrecht, zijn bij de wijzigingswet van 1886 bij het Wetboek gevoegd.]

In den C. P. leidde naauwe familiebetrekking, bij echtgenooten zelfs na echtscheiding, tot geheele straffeloosheid.
(Cf. artt. 107, 137, 144 enz.)

TITEL XXVIII. — *Ambtsmisdrijven.*

Een aantal onderdeelen zijn in dezen Titel opgenomen :

1^o. *Ministeriele verantwoordelijkheid.*

Zoowel het doleus als het culpoos delict ontleend aan de wet van 22 April 1855.

2^o. *Weigering van wettelijk verschuldigde dienst door de gewapende magt.*

Art. 357 anders dan art. 234 C. P.

3^o. *Opzettelijk inroepen der gewapende magt tegen de uitvoering der wet.*

Art. 358 anders dan de artt. 188 sqq. C. P.

4^o. *Verduistering van geld, wegmaking van bescheiden, vervalsching van tot controle bestemde boeken.*

De artt. 359 en 361 bevatten wijzigingen van artt. 169 en 173 C. P.; zij treffen ook de passieve medeplichtigheid; — **art. 360** is eene aanvulling, gevolg van de wijziging van **art. 225** in de discussie.

5^o. *Omkoopbaarheid.*

Art. 362 anders dan art. 177 C. P.

De **artt. 363** en **364** sluiten geheel op de **artt. 177** en **178**.

6^o. *Ambtsdwang.* **Art. 365** sluit op **art. 284**, n^o. 1, behalve dat hier bedreiging wegvalt, als opgesloten in misbruik van gezag.

7^o. *Knevelarij.*

Art. 366 anders dan art. 177 C. P.

8^o. *Bevrijden of laten ontsnappen van gevangenen.*

Art. 367 straft dit misdrijf zwaarder of ligter naar mate de aanwezigheid van opzet of schuld bij den ambtenaar. (Cf. art. 191 en 237 sqq. C. P.)

9^o. *Niet aangifte van onwettige vrijheidberooving.*

Art. 368 uitgebreider dan art. 119 C. P. volgens de bestaande jurisprudentie.

10^o. *Weigering van vertooning van opgesloten en of van inzage der registers.*

Art. 369 (Cf. art. 120 C. P.).

11^o. *Overschrijding van bevoegdheid.*

Art. 370 (Cf. artt. 138 en 139).

Art. 371 nieuw?

12^o. *Misdrijven betreffende het post- en telegraafverkeer.*

De bij de **artt. 372—374** genoemde feiten waren deels bij art. 187 C. P. deels bij de wet van 7 Maart 1852 strafbaar gesteld, deels als gewone misdrijven bestraft.

Thans allen delicta sui generis.

Art. 375 vormt eene uitzondering op den regel ten aanzien van medeplichtigheid, gesteld bij **art. 49**.

13^o. *Ongeoorloofde ondernemingen.*

Art. 376 straft hier alleen deelnemen aan »aannemingen of leverantien». (Anders art. 175 C. P.)

Omtrent het 2^{de} lid Cf. wet 19 Aug. 1871.

» **art. 377** Cf. wet 1 Junij 1850.

» » **378** » art. 27 wet 18 Sept. 1852.

14°. *Voltrekking van dubbel of onwettig huwelijk.*

Art. 379 sluit op de artt. 237 en 238.

TITEL XXIX. — *Scheepvaartmisdrijven.*

Voor het doel van dit overzicht schijnt afzonderlijke behandeling der verschillende bepalingen onnoodig.

Zij zijn ontleend deels aan het volkenregt, — deels, met belangrijke aanvulling, aan de tuchtwet van 7 Mei 1856; — zij bevatten verder de poenale sanctie van de bij het Wetboek van Koophandel opgelegde verplichtingen, terwijl zij zich bovendien aansluiten aan andere speciale wetten, zoo als die van 28 Mei 1869 op de zeebrieven, van 20 Aug. 1859 op de loodsdienst; men vergelijke ook de wet van 25 Julij 1871 op de rechtsmagt der consulaire ambtenaren.

TITEL XXX. — *Begunstiging.*

Toepassing van het in Boek I Titel V aangenomen beginsel, dat feiten na de voltooiing eener strafbare handeling gepleegd, niet als vorm van deelneming maar als *eigen* misdrijf te beschouwen zijn.

Art. 416. Het *helen*, zoo als dit in art. 62 C. P. was omschreven, wordt hier belangrijk uitgebreid.

Art. 417 verhoogt de straf voor hem die van dit misdrijf eene gewoonte maakt, zelfs wanneer het verbergen niet uit winstbejag geschiedt.

Bij art. 418—420 zijn hier uitgevers- en drukkers-delicten als *eigen* misdrijven opgenomen, ten gevolge der wijzigingen, welke de artt. 113, 119, 132, 134 en 211 bij de discussie hebben ondergaan, door daár het oogmerk om ruchtbaarheid te geven of te vermeerderen, onder de elementen *dier* misdrijven op te nemen.

TITEL XXXI. — *Bepalingen over herhaling van misdrijf aan verschillende Titels gemeen.*

Alle strafverhooging wegens recidieve is *facultatief* gebleven. Maar de *algemeene* recidieve heeft plaats gemaakt voor eene *bijzondere*.

(Cf. art 11 wet van 29 Junij 1854.) Omtrent de strekking cf. Memorie van Toelichting [op dezen titel.]

IIIde BOEK.

Wetsdelicten.

Noch opzet noch schuld behoeft hier uitgedrukt, — daarnaar wordt door den rechter geen afzonderlijk onderzoek ingesteld, daarover niet beslist.

Dit gedeelte van het wetsontwerp brengt eene belangrijke wijziging in het thaus geldend Strafrecht, daar het eensdeels voorzieningen bevat tegen die overtredingen van algemeenen aard, die èn in alle gemeenten èn overal op dezelfde wijze behooren strafbaar te zijn, en anderdeels aan den specialen wetgever overlaat om straf te bedreigen tegen die feiten, waaromtrent deze bevoegd is gebods- en verbodsbepalingen uit te vaardigen, omdat die tot zijn' eigenaardigen werkkring behooren

en door bijzondere provinciale, gemeentelijke of andere toestanden worden beheerscht.

Opmerking verdient het direct verband tusschen de Titels van dit Boek en sommige van het Tweede.

TITEL I. — Overtredingen betreffende de algemeene veiligheid van personen en goederen. (Cf. Boek II, Titel VII.)

Art. 424. *Straatschenderij* algemeener dan art. 475, n°. 8 C. P.

Art. 425 ziet zoowel op het aanhitsen in het algemeen als op het niet terughouden van *eigen* dier (dus niet alleen hond), tegen wien ook (dus niet alleen tegen voorbijgangers), en op het onschadelijk houden van elk *gevaarlijk* dier (anders 475, n°. 7 C. P.).

Art. 426 eigenlijk meer preventief tegen grooter onheil, onderlinge wederkeerige recidieve van deze overtreding en die van de enkele dronkenschap (**art. 453**) leidt tot strafverhooging.

Art. 428 maakt een einde aan een ouden twijfel.

TITEL II. — Overtredingen betreffende de openbare orde.
(Cf. Boek II, Titel V.)

Art. 430 vult eene bestaande leemte aan.

Art. 431. Voor de strafbaarheid behoeft het burengerucht niet beledigend noch nachtelijk te zijn (anders 479, n°. 8, C. P.).

De **artt. 432—434** bevatten wijziging van art. 19 der wet van 29 Junij 1854. Landlooperij op zich zelf straffeloos. (Cf. antw. Minister verslag (2^{de} kamer); anders 269 C. P.).¹

Nog zij herinnerd, dat ook op deze overtreding de uitzondering van **art. 40** (*overmacht*) toepasselijk blijft.

(Cf. Antw. des Min. verslag 2^{de} kamer.)

De vraag naar het al of niet bestaan van inrichtingen tot wering van bedelarij vervalt.

Art. 435. (Cf. **art. 196.**). — n°. 1 en 2. Cf. art. 259 Code Pénal; n°. 3 nieuw.

Art. 436 vervangt de bepalingen van een aantal bijzondere wetten. De bijvoeging »buiten noodzaak» belangrijk, vooral bij verlossingen ten platten lande, bij het veelal ontbreken van verloskundige hulp.

Art. 437. Cf. art. 475, n°. 2, j° art. 478 C. P.

Art. 440. Het *namaken* bij **art. 208** niet onder de misdrijven gerekend, wordt hier strafbaar gesteld.

Art. 441. Poenale sanctie van de **artt. 916 en 917 W. v. K.**

Hier wordt thans *steeds* overtreding wat tot dusverre als enkele bankbreuk kon vervolgd en strafbaar gesteld worden.

TITEL III. — Overtredingen betreffende het openbaar gezag.
(Cf. II B. Titel VIII.)

Art. 443 nieuw, Cf. art. 187 Grondwet.

Art. 444. Verschil tusschen dit art. en **art. 192** ligt in het ontbreken

¹ [Landlooperij strafbaar gesteld bij de wijziging door de wet van 1886.]

van opzet; hier wordt geene bepaling aangetroffen als in art. 118 B. W. en art. 67 Wetb. van Strafv.

Art. 445 nieuw.

Art. 446. Deze algemeene bepaling vervangt de specificatie van art. 475, n°. 12, C. P.

Art. 447. Alleen toepasselijk als het in **art. 187** aangeduid oogmerk ontbreekt.

TITEL IV. — *Overtredingen betreffende den burgerlijken staat.*
(Cf. II B. Titel XIII.)

Art. 448. Poenale sanctie van art. 29 en 30 B. W. bij geboorte-aangifte; voor die bij overlijden wordt gestraft het verzuim van een pligt, tot welks vervulling tot dusver bij het B. W. (behalve in de gevallen van de artt. 54 en 57) *niemand is aangewezen*.

Art. 449. Belangrijk verschil met art. 199 en art. 200 C. P.; voortaan slechts sanctie van art. 136 B. W.

TITEL V. — *Overtreding betreffende hulpbehoevenden.*
(Cf. IIde Boek, Tit. XV.)

Art. 450. Alleen dan toepasselijk, wanneer het levensgevaar zich in het overlijden heeft opgelost.

Ruimer gesteld dan art. 475, n°. 12, C. P.

TITEL VI. — *Overtredingen betreffende de zeden.*
(Cf. IIde Boek, Tit. XIV.)

Loterij en waarzegging voortaan straffeloos; behoudens oplichting.

Art. 451, n°. 1, nieuw, nos 2 en 3. (Cf. **239** en **240**.)

Art. 452 bevat iets anders dan bedoeld wordt, vordert wijziging.¹

Art. 453. Tot heden alleen bij plaatselijke verordeningen strafbaar gesteld.

Klimmende strafverhooging bij 2de en 3de recidieve.

Art. 455. Het onderscheid tusschen dit en het in **art. 254** strafbaar gesteld feit ligt in het al of niet bestaan van het *oogmerk* om wreedheid te plegen.

Art. 456. (Cf. art. 410 C. P.) Straf der verbeurdverklaring hier niet opgenomen.

Art. 457, n°. 1, straft mede *den speler* (nieuw).

TITEL VII. — *Overtredingen betreffende de veldpolitie.*
(Cf. IIde Boek, Tit. XXVII.)

Doelt ook op de bebouwde kom der gemeente. (Cf. Antw. Min. in de 2de K.).

Afwijking van de thans geldende artt. 471, n°. 10, 13, 14, en art. 475, n°. 9, 10 C. P.

¹ [Is gewijzigd bij de wet van 1886.]

TITEL VIII. — *Ambtsovertredingen.* (Cf. IIde B. Tit. XXVIII.)

Art. 462. Poenale sanctie van art. 63 Burg. Regtsvord. en 211 4de lid Strafv.

Art. 465. Eveneens van de artt. 126 en 127 B. W. (Cf. 193 en 194 C. P.)

Art. 466 brengt de straf uit de artt. 27 en 137 B. W. over.

Art. 467. Voor wat het schrijven op los blad betreft (Cf. art. 192 C. P.) strafbaarstelling van enkel verzuim nieuw.

Art. 468. Sanctie der artt. 37, 60 3de lid, en 417 B. W.

TITEL IX. — *Scheepvaartovertredeingen.* (Cf. IIde B. Tit. XXIX.)

Art. 469 maakt intrekking noodzakelijk van art. 398 Wetb. v. Kooph.

Art. 470. Sanctie van Art. 357 Wetb. v. Kooph.

Art. 471 vervangt de artt. 15 en 19 der Wet van 7 Mei 1856.

Art. 472. Sanctie der artt. 35, 36 en 60 B. W.

Art. 473. (Nieuw). — Opmerkelijk dat ook de schepeling wordt gestraft. (Cf. het aanhangig wetsontwerp houdende bepalingen ter voorkoming van aanvaringen of aandrijvingen op zee; zitting 1880—1881. 29.)

Art. 474. Algemeene bepaling; zonder voorafgaande aanvaring Cf. art. 414.

[Zie hierbij ook het Antwoord der Regeering op het Verslag der Eerste Kamer sub a, b en d, hiervoor op bl. 26 en 27.]

Beraadslagingen in de Eerste Kamer.

(1 Maart 1881.)

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Bij de beoordeeling van de algemeene beteekenis van een strafwetboek komen bepaaldelijk deze vier punten in aanmerking:

1°. welke feiten de wetgever heeft gemeend te moeten straffen en welke niet,

2°. het strafstelsel, m. a. w. de keuze der strafmiddelen;

3°. de algemeene regelen, uitdrukkelijk gesteld voor de toepassing der straffen op de misdrijven in het algemeen;

4°. de zoogenaamde *mensura poenarum*, de meter der straf, het stilzwijgend aangenomen beginsel naar hetwelk men de feiten zwaarder of ligter straft.

Zeër in algemeene trekken zal ik ten aanzien dezer punten eene vergelijking maken tusschen den Code Pénal en het nieuwe Strafwetboek, opdat bij de stemming een ieder, hoe hij dan ook over de enkele geopperde bezwaren denke, zoo mogelijk nog levendiger dan thans de beteekenis van zijn votum voor oogen sta.

Vooreerst dan een woord over de zorg waarmede in beide wetboeken is strafbaar gesteld datgene wat strafbaar behoort te wezen.

Met nadruk herinner ik, dat volgens onze tegenwoordige strafwetgeving, die volgens enkelen „vrij wel” aan de tegenwoordige maatschappelijke behoeften zou voldoen, een aantal feiten straffeloos kunnen gepleegd worden, aan wier noodzakelijke strafbaarheid niemand twijfelt, behalve misschien de misdadiger zelf. Straffeloos zijn juist vele van die feiten, die als schaduwzijden van onze „toenemende beschaving” meer en meer op den voorgrond treden, en, bij volharding in de straffeloosheid, op den duur meer en meer zouden toenemen. Ik zal enkele voorbeelden noemen.

Op dit oogenblik zijn de dagbladen vol van een afschuwelijk misdrijf in Frankrijk gepleegd door hooggeplaatste personen ten nadeele van de lichamelijke en zedelijke toekomst van onnoozele kinderen, feiten, te afschuwelijk dan dat men in eene achtenswaardige vergadering als deze in bijzonderheden zou mogen treden. De Fransche regter is zoo gelukkig geweest die lieden te kunnen veroordeelen tot langdurige tuchthuisstraffen. Welke straf zouden diezelfde feiten op dit oogenblik in Nederland na zich

slepen? Onze Code Pénal, die volgens sommigen zoo verbeterd zou zijn door latere herzieningen — wat ik zeer zeker ten aanzien van het strafstelsel erken, maar niet ten aanzien van het speciale deel — onze Code Pénal straft van aanslagen op de eerbaarheid van anderen, wanneer zij het karakter van openbaarheid missen, die waarbij geweld werd aangewend. Maar wanneer men tot zijn slagtoffer kiest een onschuldig kind dat nog van de sexuele verhoudingen niet het minste begrip heeft en de magt mist zich te verzetten, dan kan men in het beschaafde Nederland niet altijd zwaar genoeg gestraft worden. Als van *habitude* bleek, zou inroeping van art. 334 C. P. kunnen worden *beproeft*; misschien nog vruchteloos, want als het kind geheel bewusteloos was, zou men kunnen betwisten dat er van *débauche* of corruptie van het kind sprake was.

Zie daarentegen de **artt. 244 en 247** van het ontwerp.

Een ander voorbeeld. Niemand miskent de groote beteekenis van het misdrijf dat men noemt meenede. Hoe men ook denke over den eed op zich zelve, hoe men ook denke over de wenschelijkheid om eene plegtige verklaring, mits met hetzelfde rechtsgevolg, in de plaats te stellen, hierover zal men het wel eens zijn dat hij, die willens en wetens onwaarheid spreekt of de waarheid verbergt onder sanctie van den eed of van eene plegtige verklaring, waaraan de wet een bepaald rechtsgevolg heeft verbonden, een hoogst ergerlijk soort van falsum pleegt. Welnu, op dit oogenblik is de meenede *in het algemeen* niet strafbaar in Nederland. Alleen dan wanneer men valschen getuigenis aflegt in een civiel of strafproces, of in een civiel proces een valschen decisioiren of suppletoiren eed zweert, en nog in een paar andere bijzondere gevallen, is men strafbaar. In alle overige gevallen kan men in vrede henen gaan. Hoe dikwijls is het hier niet voorgekomen dat iemand, die onder eede eene valsche scheepsverklaring aflegde, ten slotte moest worden ontslagen van alle rechtsvervolgung!

Art. 207 van het ontwerp brengt genezing.

Een ander feit dat ook in Nederland in den laatsten tijd is voorgekomen. Gesteld, iemand doet willens en wetens bij de overheid, bij de justitie, een valsche aangifte alsof een misdrijf gepleegd ware. Iemand bijv. wiens zaken in de war zijn en die geen kans ziet zijne crediteuren te betalen, roept weeklagend uit dat hij bestolen is. Maanden lang doen welligt justitie en politie onderzoek naar de misdadigers, die alleen in de verbeelding van den quasi bestolenen gaauwdief bestaan. Toch is deze volgens onzen Code Pénal niet te straffen, want deze straft alleen die valsche aangifte, die tegen een bepaald persoon gerigt is.

Art. 188 van het ontwerp zou hem voortaan treffen.

Bij de oorlogen die in de laatste dertig jaren in Europa gevoerd zijn, is het dikwijls voorgekomen, dat een gansche legerafdeeling het slagtoffer werd van het bedrog gepleegd door een gewetenloos leverancier. Het is voorgekomen dat er laarzen waren geleverd voorzien van zoodanige zolen, dat na zeer korten tijd de troepen niet meer marcheren konden. Er zijn levensmiddelen geleverd van dien aard, dat er onder de troepen ziekten ontstonden, of dat zij, niet goed gevoed, niet behoorlijk dienst konden doen. Wanneer Nederland — hetgeen God verhoede — op dit oogenblik in oorlog mogt komen en hier werd een dergelijk schandaal gepleegd, wat zou de straf zijn die den bedrieger, in wien een ieder onder die omstandigheden — wetenschappelijk gesproken — een landverrader zou moeten zien, zou treffen?

Correctionele gevangenisstraf van vijf jaren (433 C. P.); niet eens eene criminele straf!

Die landverrader zou in de terminologie van den Code Pénal als een fatsoenlijk man beschouwd worden.

Het ontwerp veroorlooft echter dien man als landverrader zwaar te straffen; zie **art. 105**. Ja zelfs als de leverantie *niet* in oorlogstijd plaats had, zou de bedrieger toch zwaarder gestraft worden dan naar het tegenwoordig regt; zie **art. 332**.

Van leveranciers sprekende, denk ik onwillekeurig aan eene andere soort van leverancien, voor de maatschappij van niet minder beteekenis. Wie herinnert zich niet hoe kort geleden in Groot-Brittannie eene spoorwegbrug is ingestort, waar-

door meer dan honderd menschen plotseling in de armen des doods zijn geworpen?

Wanneer in Nederland een onheil plaats had als dat 't welk met de brug over de Tay voorviel; wanneer daarbij geconstateerd mogt worden dat het instorten een gevolg was van het willens en wetens leveren van slechte materialen of van het plegen van bedrog bij den bouw van de brug, — welke straf zou in Nederland den bedrijver van dit feit treffen?

Hoegenaamd geen straf, dan hoogstens die — en ook dit zou nog zeer quaestieus wezen — gesteld op het zonder opzet doen ontstaan van gevaar voor een trein! Want de Code Pénal bedreigt het bedrog in koopwaren en materialen alleen dan met straf, wanneer het betrekking heeft tot de *natuur* der waren; de *qualiteit* komt alleen in aanmerking waar het geldt goud en zilver. Om door den Code Pénal tegen zulke bedriegers gewapend te wezen, zouden de spoorwegdirectien de bruggen van goud of zilver moeten bouwen. En nu leze men **art. 331** van het ontwerp.

Moet ik nog andere voorbeelden aanhalen?

Men denke aan de vervalsching van levensmiddelen, thans hier te lande zoo goed als straffeloos en leze dan de artikelen **174, 175, 176 en 330** van het ontwerp. Slechts hij die met dit onderwerp ten eenen male onbekend is, kan voorbijzien, dat ook ten aanzien van dit misdrijf de kracht der poenale repressie door het ontwerp aanzienlijk versterkt wordt, ja voor een goed deel eerst nu bestaan zal.

Op de zeeroof vestig ik ook uwe aandacht. De wet op de regterlijke organisatie zegt, dat de Hooge Raad kennis neemt o. a. van het misdrijf van zeeroof. Intuschen bestaat dit misdrijf tot op den huidigen dag niet naar ons stellig regt.

In onze gansche wetgeving wordt tegen zeeroof nergens straf bedreigd.

Nu zal men welligt zeggen dat dit geen kwaad kan, daar dit feit dan toch kan gestraft worden als diefstal, gepleegd door meer dan een persoon, met geweld, in een bewoond huis! enz. enz.

Dat huismiddeltje baat echter weinig. Immers volgens het volkenregt wordt een schip door zeeroof gedernationaliseerd, verliest het zijne nationaliteit. Met welk regt zou de Nederlandsche regter van dien diefstal kennis nemen? Men zou, als Nederlanders in het feit betrokken waren, het feit onder **art. 9** Wetboek van Strafvordering moeten wringen en ook dan zou ik niet weten *welke* Nederlandsche regter van het feit zou moeten kennis nemen. De **artt. 381 en 4, n^o. 4** van het Ontwerp brengen afdoende verbetering.

Met nadruk wijs ik ten slotte op de misdrijven tegen den eigendom.

Naar de tegenwoordige wetgeving kan men, ten gevolge van de gebrekkige omschrijving van de misdrijven tegen den eigendom, in Nederland eigenlijk zooveel inbreuk maken op het eigendomsregt van den naaste als men verkiest, als men maar slim te werk gaat. De „slimmen” weten dit maar al te goed en toonen dat dagelijks. Diefstal bestaat natuurlijk alleen dan wanneer de occupatie zelve wederregtelijk is; daarnevens heeft men in den Code Pénal geplaatst het misdrijf van „abus de confiance”, omschreven, (*niet* gelijk behoorde) in dier voege, dat daaronder valt wederregtelijke en opzettelijke toeëigening van eens anders zaken, die men anders dan door misdrijf onder zich heeft — maar zóó dat men alleen straffen kan hem, die de zaak onder zich had „à titre de dépôt” of „pour un travail salarié”.

Indien men dus de zaak onder zich heeft gekregen ten gevolge van leening, huur of verpanding enz., dan kan men op dit oogenblik zich de zaak straffeloos toeëigenen. De 24ste titel van het 2de Boek van het ontwerp zal voor de maatschappij eene weldaad zijn.

Moet ik nog wijzen op de enge definitie van escroquerie en van extorsion? Op de chantage, die in Nederland tot dusver slechts als „bedelarij met bedreiging”, of soms als „poging tot opligting” gestraft wordt? Op het privilege thans aan den niet-koopman geschonken, wanneer hij, in staat van kennelijk onvermogen verklaard, datgene doet of gedaan heeft wat in den koopman „bankbreuk” zou heeten? Op directeuren en commissarissen van naamlooze vennootschappen? De lezing van de 23ste, 25ste, en 26ste titels van het ontwerp zal voldoende verschaffen aan

hen die het woord onderschrijven: „il est temps que les bons citoyens soient rassurés et que les mauvais citoyens tremblent”.

Ik vestig in de tweede plaats de aandacht op het strafstelsel van den Code Pénal, in vergelijking met dat van dit wetsontwerp.

In den Code Pénal prijkt eene lange lijst van straffen. Doch wel bezien blijft er, sints lang, in werkelijkheid heel weinig over.

De straffen zijn:

1°. „de dood.” Afgeschaft sedert 1870;

2°. „eeuwige dwangarbeid.” Afgeschaft sedert 1813;

3°. „wegvoering naar een oord van ballingschap.” Wel niet afgeschaft, maar niet uitvoerbaar, daar nooit een deportatieoord is aangewezen;

4°. „dwangarbeid voor eenen tijd.” Afgeschaft sedert 1813;

5°. „het tuchthuis.” Eene straf waarop ik dadelijk terugkom.

Verder bevat art. 7 Code Pénal nog bijkomende straffen die allen sints lang zijn afgeschaft.

Van de straffen van art. 8 Code Pénal hebben de misdadigers ook al niet veel last; nos. 1 en 2 zijn afgeschaft; n°. 3 kan bijna nooit worden uitgesproken.

Blijven ten slotte als hoofdstraffen, behalve de tuchthuisstraf, niets over dan gevangenisstraf en geldboete die ook in dit wetsontwerp niet worden gemist.

Bij eene vergelijking van beider strafstelsels zal men ontwaren dat dat van dit ontwerp, de kracht der poenale repressie niet verslapt, maar aanzienlijk versterkt. Want zijn zwaartepunt ligt in cellulaire opsluiting, die niet alleen veel gevoeliger leed en dus meer afschrikkend is, maar ook voorkomt dat de overtreders een naadeligen zedelijken invloed op elkander uitoefenen, of complotten smeden voor de toekomst. Van hoevele inbraken verneemt men, die in het tuchthuis zijn beraamd of althans worden uitgevoerd door lieden die elkander aldaar hebben leeren kennen!

[Zie verder de rede des Ministers in de 1ste Kamer, medegedeeld bij **art. 11.**]

Wanneer ik verder den blik sla op hetgeen in den tweeden titel van het ontwerp voorkomt en eene vergelijking maak met de corresponderende artikelen van den Code Pénal, dan zie ik in vele opzigten verscherping, nergens verslapping der poenale repressie. Een paar voorbeelden:

Art. 23 handelt over de subsidiaire hechtenis, van welk onderwerp ik in den vorigen zomer eene zeer gewijzigde regeling heb voorgesteld, waarmede de Tweede Kamer zich heeft vereenigd. Hoe is tegenwoordig dat onderwerp geregeld?

Een ieder weet het. De verhouding tusschen de vrijheidsstraf en de geldboete is in onze wetgeving zóó geregeld, dat tal van lieden, ja de overgrootste meerderheid, alsof het van zelf spreekt, eenvoudig gaat zitten, want dit komt voordeelijker uit.

Ik heb dikwerf in het huis van bewaring lieden aangetroffen, die zeer vrolijk waren. Eens vroeg ik een hunner of hij zich zoo vermaakte. „Wel,” antwoordde de man die koetsier van beroep was: „ik verdien van daag drie gulden”. Met die subsidiaire gevangenisstraf wordt eenvoudig de draak gestoken. En dit werkt dáárom vooral zoo verderfelijik voor de maatschappij, omdat de ervaring leert, dat wanneer iemand eenmaal, zij het dan ook als slechts tot boete veroordeelde, de gevangenis heeft betreden, hij er ligter toe komt om een nieuw verblijf op diezelfde plaats te verdienen. Het *principiis obsta* geldt ook hier.

Bij **art. 23** van dit ontwerp verkrijgt daarentegen de regter de magt om de subsidiaire hechtenis, in verhouding tot de geldboete, zóó te regelen, dat niemand er meer belang bij heeft de subsidiaire hechtenis te verkiezen, terwijl de regter tevens de boete steeds naar het vermogen van den beklaagde zal kunnen bepalen, zoodat betalen voor ieder verkieselijk zal zijn boven het verlies van een dag arbeidsloon.

Niet minder vindt men in de artikelen **33** en **34** van het ontwerp, voor de maatschappij verderfelijke lacunes in het strafstelsel aangevuld.

In de derde plaats wensch ik de aandacht der Kamer te vestigen op de algemeene

regelen, in dit Wetboek voor de toepassing der straffen op de misdrijven uitdrukkelijk gesteld.

Indien men die algemeene regelen vergelijkt met die, welke in den Code Pénal of de daaraan toegevoegde wetten voorkomen, zal men bevinden, dat ten aanzien van verre de meeste punten, ook in dit opzigt de kracht der poenale repressie aanzienlijk is versterkt. Reeds in den Eersten Titel kan men dit ontwaren, bepaaldelijk in de **artt. 4 en 5**. Zoo als bekend is, wordt het daarin behandelde onderwerp, namelijk de toepasselijkheid der nationale wet op misdrijven gepleegd in het buitenland, tegenwoordig geregeld in het Wetboek van Strafvordering, doch op zoodanige wijze, dat in verband met zekere bepaling onzer Grondwet, die de uitlevering van een Nederlander onvoorwaardelijk verbiedt, de veiligheid aan de grenzen allerminst gewaarborgd is. Aan de grenzen kunnen tal van strafwaardige feiten straffeloos worden gepleegd. Immers het Wetboek van Strafvordering staat wegens misdrijven buitenslands door een Nederlander tegen een vreemdeling gepleegd, strafvervolgving hier te lande alleen toe in enkele met name genoemde gevallen, onder welke men tal van zeer ernstige misdrijven heeft vergeten. Wanneer dus een Nederlander even over de grenzen in het buitenland, mits *niet* tegen een Nederlander, een feit pleegt, dat, hoe strafwaardig ook, in art. 6, n°. 2, Wetboek van Strafvordering niet genoemd is en tevens zorgt onmiddellijk weder over de grenzen in ons land terug te keeren, dan kan hij nergens worden gestraft. In het buitenland kan men hem wel veroordeelen, maar de straf niet uitvoeren, want hij is Nederlander en kan door ons niet worden uitgeleverd. En hier te lande kan hij niet worden gestraft, omdat art. 9 verzuimt onzen regter competent te verklaren.

Ik ontveins niet dat hier de fout ten deele *ook* aan de Grondwet ligt; het is m. i. verkeerd dat zij onvoorwaardelijk de uitlevering van een Nederlander verbiedt.

Gaarne stem ik toe dat men geen landgenoot moet uitleveren aan Hottentotten, Boschjesmannen, Samoeden en Lappen, maar, door onvoorwaardelijk de uitlevering uit te sluiten van een landgenoot ook aan die Staten, wier justitie de gewenschte waarborgen oplevert, streeft de Grondwet haar doel voorbij. Zij had vrijheid behooren te laten om althans met de beide aangrenzende Staten tractaten te sluiten, krachtens welke ook Nederlanders die in die Staten misdrijven hebben gepleegd, konden worden uitgeleverd, opdat ieder zooveel mogelijk zijne straf erlange van zijn natuurlijke regter, dat wil zeggen van dien in het land waar hij het kwaad heeft bedreven. Er is geene enkele reden waarom wij tegenover een Staat, wiens justitie alle waarborgen biedt, partij zouden trekken voor een ondeugenden landgenoot.

Intusschen, de Grondwet is nu eenmaal zoo. Des te meer reden om ons te verheugen dat **art. 5** n°. 2 van het ontwerp het voortaan mogelijk maakt de bedoelde lieden althans hier te straffen.

Een ander voorbeeld van betere handhaving van 't maatschappelijk belang ontleen ik aan **art. 37**, tweede lid, van het ontwerp. Wanneer tegenwoordig een krankzinnige wegens zijn zielstoestand moet worden van regtsvervolgving ontslagen of vrijgesproken, dan kan hij alleen in de beperkte gevallen der wet van 29 Mei 1841 in een krankzinnigengesticht worden geplaatst. Volgens dit Wetboek daarentegen zal hij onmiddellijk voor zekeren proeftijd naar een krankzinnigengesticht kunnen worden overgebracht; waarborg voor de maatschappelijke veiligheid.

Ik mag ook wijzen op **art. 44**, dat, met aanzienlijke uitbreiding van het in de **artt. 198 en 462** van den Code Pénal gehuldigde beginsel, in 't algemeen bepaalt dat indien een ambtenaar door het begaan van een strafbaar feit een bijzonderen ambtspligt schendt of bij het begaan van een strafbaar feit gebruik maakt van magt, gelegenheid of middel hem door zijn ambt geschonken, de straf met een derde kan worden verhoogd.

Art. 48 van het ontwerp bevat eene ruimere omschrijving van medepligtigheid dan art. 60 Code Pénal.

Bovenal op den 6den titel van het ontwerp mag ik wijzen, uit een practisch oogpunt stellig een der merkwaardigste titels die in het Wetboek voorkomen. Hoe is op dit oogenblik hier te lande de regeling van den samenloop van misdrijven?

Die regeling is eenvoudig deze dat, met uitzondering van geldboete en bijzondere verbeurdverklaring, de zwaarste straf de lightste absorbeert. Indien men dus heeft begaan tien misdrijven, dan kan slechts, zonder verhooging, de zwaarste der tien bedreigde straffen worden opgelegd. Wat vloeit daaruit voort? Dat wanneer iemand een misdrijf heeft begaan, hij daardoor verkregen heeft een brevet van straffeloosheid voor alle andere denkbare misdrijven, indien de straf daartegen bedreigd maar niet zwaarder is dan die bedreigd tegen het feit dat hij reeds begaan heeft.

Door den nieuwen 6den Titel wordt, voor zoover mogelijk, een einde gemaakt aan dat ongelukkige absorbtiestelsel.

Het vierde en laatste punt. Ik vestig uwe geëerde aandacht op het groot verschil tusschen het stelsel van den Code Pénal en dat van het ontwerp wat betreft de *mensura poenarum*.

In den Code Pénal bestaat eigenlijk geen andere strafmeter dan de geagiteerde conscientie van Napoleon; feiten die hij om bijzondere redenen bijzonder vreest en reden had bijzonder te vreezen, worden met de allerzwaarste straffen bedreigd.

Een geestelijke bijv. die ten derde male wederrechtelijk een huwelijk inzegent, wordt *gedeporteerd* (art. 200). Waar het daarentegen misdrijven tegen particulieren geldt, wordt de Code Pénal in het algemeen zachtmoedig, terwijl, voor zoover het anders is, toch alle regtvaardigheid in de verhouding der strafposities ontbreekt. Diefstal van een vischje uit een vijver (388) wordt precies even zwaar gestraft als verkrachting (331) en veel zwaarder dan meeneed (366). Het is ook bekend — in het Verslag [zie hiervoor bl. 27] wees ik het aan — dat in dien Code zekere prerogativen aan de hogere standen worden toegekend, wel niet met ronde woorden, wat moeilijk ware, maar toch indirect.

Met nadruk mag ik ook de aandacht vestigen op de wijze, waarop in den Code Pénal de *kinderen* worden behandeld. Ja, in dit opzigt is het ontwerp — en daar ben ik trotsch op — veel zachter dan de Code. Ook hebben wij — veroorloof mij deze uitweiding — zorg willen dragen de kinderen te beschermen tegen misbruik van magt van ouderen. Men leze **art. 30**, waar de ontzetting van de vaderlijke magt en van de voogdij en de toeziende voogdij, facultatief wordt voorgeschreven zoo dikwijls:

1°. ouders of voogden opzettelijk met een aan hun gezag onderworpen minderjarige aan eenig misdrijf deelnemen;

2°. ouders of voogden tegen een aan hun gezag onderworpen minderjarige eenig misdrijf plegen omschreven in onderscheidene Titels. Wanneer thans vader of moeder veroordeeld is wegens mishandeling van een kind, kunnen zij tot dat kind zeggen: Pas op als ik ontslagen ben, zullen wij wel nader afrekenen. Volgens het ontwerp daarentegen zal de regter bevoegd zijn die ouders de ouderlijke magt te ontnemen.

Maar — en zoo keer ik tot mijn onderwerp terug — er is meer. Eerst het ontwerp zal het onmogelijk maken dat een kind, feitelijk nog in zwaarder mate dan de volwassene, de kracht der strafjustitie ondervinde.

Thans gebeurt het helaas wel eens dat onnoozele kinderen zwaar gestraft worden; in 1868 werd een kind van 5 jaren veroordeeld tot eene straf om van te ijen, tot eene gevangenisstraf van 7½ jaar!

Ook nog in 1878 is iets soortgelijks voorgekomen. Eene van mijne eerste daden als Minister is geweest, van den Koning te verzoeken algeheele gratie voor twee kinderen, een jongen en een meisje, van 8 en 9 jaar, die in September 1878 veroordeeld waren wegens diefstal, ik meen van 18 of 19 centen, tot eene gevangenisstraf van 7½ jaar, dus per halve stuiver één jaar.

Nu zegge men niet, dat een Minister dergelijke vervolgingen zou kunnen voorkomen door te gelasten die achterwege te laten. Zoolang de Code Pénal bestaat, is vervolgen voor het openbaar ministerie het eenig middel om te komen tot de plaatsing in een opvoedingsgesticht.

Ieder gevoelt dat, al behoort een kind van 8 of 9 jaar niet tot gevangenisstraf te worden veroordeeld, het algemeen belang en ook dat van het kind toch kunnen vorderen, dat zoodanig kind onttrokken worde aan ouders of voogden en geplaatst

in een opvoedingsgesticht. Zoo als de Code Pénal is geredigeerd, is er geene mogelijkheid te komen tot zoodanige plaatsing in een opvoedingsgesticht dan langs strafregtelijken weg: het openbaar ministerie moet beginnen met te vervolgen op gevaar af dat de regter oordeel des onderscheids aanneme.

Dit wetsontwerp heeft een geheel ander stelsel; het bepaalt dat een kind, niet den leeftijd van 10 jaar vervuld hebbende, *nooit* strafregtelijk kan vervolgd worden, maar voegt er bij dat, indien het kind door de ouders of voogden wordt verwaarloosd, de civiele regter het kan doen plaatsen in een opvoedingsgesticht.

Zoo is dit wetsontwerp, strenger tegenover de groote boeven, zachter tegenover de kinderen. Het regt gelijke, in de majesteit zijner verschijning, op den wind, krachtig en onverwinnelijk tegenover 't geen zich verheft en weêrstand biedt; zacht heenstrijkende over hetgeen zwak is en laag aan den grond.

Het doet mij leed dat ik een soort van lofrede op het ontwerp heb moeten houden. Doch, zijn algemeen karakter besprekende, mogt ik niet nalaten te doen uitkomen wat te denken is van zijne door sommige bladen beweerde en ook (Verslag over Titel 2 van Boek I) door één lid uwer Vergadering gevreesde „ver gedrevene humaniteit”.

[Wat over die »humaniteit” hier verder volgde, is opgenomen onder de rubriek: *Inleiding*, enz.; hiervoor op blz. 30.]

INVOERING VAN HET WETBOEK.

Verslag van de Eerste Kamer.

De weigering van den Minister van Justitie (rede op 9 December 1880)¹, om zich, uit deferentie voor de Eerste Kamer, in de Tweede Kamer uitte laten over het tijdstip van of de bijzondere maatregelen bij de invoering van het Strafwetboek, bleef niet onopgemerkt en werd gewaardeerd.

Men rekende het dan ook de roeping der Eerste Kamer om in dezen stand van den wetgevenden arbeid over en naar aanleiding van de invoering van het wetboek aan de Regeering eenige vragen te doen. In alle afdeelingen drong men daarop aan.

Veel en velerlei is voor de invoering noodig.

I. *Juridische vereischten.*

1. De maatregel van inw. bestuur, die het uitvloeisel zal zijn van **art. 17**;
2. De wet, of wetten, de maatregel van inwendig bestuur en de huishoudelijke reglementen, die voortvloeijen uit **art. 22**;
3. Wetten tot wijziging van de overige wetboeken en van de wet op de Rechterlijke Organisatie. Sommigen drukten den wensch uit, dat men ten aanzien der Rechterlijke Organisatie vooral op *vereenvoudiging* bedacht zij.

Men herinnerde, dat sedert de Staatscommissie haar voorstel deed tot »wijzigingen in de wet op de rechterlijke organisatie en het beleid der justitie», in 1875 en in 1877 in die wet belangrijke veranderingen zijn gebracht. Men brenge zich verder te binnen hetgeen over het verband tusschen dit wetboek en de rechterlijke organisatie [wordt]

Antwoord der Regeering.

Art. 66 der Grondwet. De bedenking zou gegrond zijn indien de Grondwet sprak van »*gevangenisstraf*» zonder eenige bijvoeging. Dit is echter het geval niet.

Wat wil de Grondwet? Dat het advies zal worden gevraagd — bij veroordeeling tot 3 jaar gevangenis-

¹ In deze rede, gehouden bij de algemeene beraadslagingen over Hoofdstuk IV der Staatsbegroting voor 1881, werd, naar aanleiding van gebezigten aandrang op spoedige, zelfs partiële, invoering van het Wetboek, door den Minister geantwoord: »Al die wenken zullen voor mij niet verloren gaan, maar verder kan ik mij op het oogenblik over het tijdstip van of de bijzondere maatregelen bij de uitvoering van het Strafwetboek niet uitlaten. Deferentie voor de Eerste Kamer, die over genoemd Wetboek nog uitspraak heeft te doen, belet mij te spreken alsof het reeds ware aangenomen.» Hand. bl. 625.

opgemerkt in de algemeene beschouwingen over Titel II van het Eerste Boek.

En art. 66 der Grondwet? De beteekenis van *gevangenis* in het wetboek verschilt met die in dat artikel hemelsbreed.

Naar de opvatting van het hoogste rechtscollegie beteekent *gevangenis* in dat artikel de correctionele, niet ont-eerende gevangenisstraf van den C. P. en *elke* lichtere vrijheidsstraf, ook politie-gevangenisstraf en militaire detentie; dus *noch* tuchthuisstraf, noch de kruiwagenstraf, die in 1880 werd afgeschaft.

Gevangenis wil derhalve in de Grondwet zeggen: de *lichtere* vrijheidsstraf; doch voortaan zal in het Strafwetboek gevangenis de *zwaardere* vrijheidsstraf beteekenen.

Ter loops zij nog opgemerkt, dat de Grondwet gewaagt van gevangenis »tot drie jaren», en dat volgens dit wetboek de lichtere vrijheidsstraf in geen geval den tijd van een jaar en vier maanden kan te boven gaan. (Art. 18).

Moet in deze antinomie niet door wetsduiding worden voorzien?

4. De eigenlijke invoeringswet.

Telkens is in de stukken sprake van hetgeen zij behelzen moet.

Een der belangrijkste punten, die zij te regelen heeft, betreft, gelijk reeds werd opgemerkt, het vaststellen eener bepaalde verhouding tusschen cel en gemeenschap, ten einde de toepassing van art. 1, 2de lid, mogelijk te maken.

Zij zal vervolgens onder meer verandering moeten brengen in de bij de artt. 447—451 Wetb. van Strafv gestelde uitzonderingen voor vermogensstraffen in belastingzaken. Verslag [2de Kamer bij art. 69].

II. Feitelijke vereischten.

1. De Minister denkt over de oprigting eener *colonie agricole*. Verslag

straf of tot eene straf lichter dan deze, door den rechter *a quo*; bij veroordeeling tot zwaardere straf, door den Hoogen Raad.

Welnu, dit zelfde beginsel zal ook in de toekomst worden toegepast. Bij veroordeeling *hetzij* tot hechtenis, *hetzij* tot geldboete, *hetzij* tot gevangenisstraf van 3 jaren of daarbeneden, zal de *judec a quo* gehoord worden; in die gevallen daarentegen waarin zwaardere gevangenisstraf is opgelegd (dus ook in die waarin volgens de tegenwoordige wetgeving *tuchthuisstraf* zou zijn uitgesproken) zal 't advies van den Hoogen Raad worden gevorderd.

Waar is dan de *antinomie*?

Of zou men tegenwerpen dat wellicht 't een of ander feit vroeger tot de lichtste categorie behoorend, thans onder de zwaarste moet worden gerangschikt of omgekeerd? Maar soortgelijke grensverschuiving, zonder verandering in het beginsel, heeft, op ten minste even groote schaal, in 1854 plaats gehad, en toch is door niemand beweerd dat door wetsduiding of waardoor dan ook, daarin moest worden voorzien.

Ad I. De arbeid der Staatscommissie wordt tot grondslag genomen. Bij de verdeeling van den arbeid die in den boezem dier Commissie plaats had, werd de tegenwoordige Minister belast met de redactie en de toelichting der invoeringswet, die als 't ware alle andere invoeringsmaatregelen beheerscht. Het kost hem dus betrekkelijk weinig moeite de bedoelde ontwerpen zelf nader te bearbeiten, met welke taak hij reeds is aangevangen. Het plan bestaat ze alle *gelijktijdig* in te dienen; alleen zal de wet in art. 22, 1ste lid bedoeld, moeten voorafgaan, ten einde zoodra mogelijk met den gevangenisbouw te kunnen beginnen. De Mi-

[2^{de} Kamer over art. 48 O. R. O., onder artt. 38 en 39].

2. Nieuwe cellen vereischt ter uitvoering van art. 11.

Op onderscheidene punten achtte men inlichting van Regeringswege wenschelijk.

Ad I. Voor dezen wetgevenden arbeid is veel voorbereid door de Staatscommissie.

Is de Regering voornemens die voorbereiding tot grondslag te nemen? Zijn deze ontwerpen reeds in bewerking bij het Departement van Justitie? Bestaat het plan ze gelijk-tijdig of achtereenvolgens in te dienen? Is de Minister in staat om bij benadering het tijdstip aan te geven, waarop de indiening bij de Staten-Generaal kan worden tegemoet gezien?

Ad II. 1. Colonie agricole. Zijn 's Ministers denkbeelden daarom-trent reeds gevestigd? Kan hij dien-aangaande iets naders mededeelen? Licht het in zijn plan de *colonie* te gelijk met het Wetboek in het leven te doen treden?

2. *Nieuwe cellen.* — *Aantal; kosten; tijd.* — Nadere mededeelingen aangaande *aantal* en *kosten* zijn wenschelijk na het vermeldde in het Verslag [van de 2^{de} kamer] en na de behandeling van hoofdstuk IV der Staatsbegroting voor 1881 in de andere Kamer.

De berekening toch van f2,300,000 in het Verslag vermeld, is slechts globaal. — Welke zijn de plannen met betrekking tot het tuchthuis te Leeuwarden?

In het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer over hoofdstuk IV der Staatsbegroting voor 1874 wordt berekend, dat de *verbouwing* van dat tuchthuis gekost heeft ruim f 421,000. De toenmalige Minister van Justitie vergoelijkte in zijn antwoord die hooge kosten, maar

nister vleit zich dat de verschillende ontwerpen bij den aanvang van het volgend zittingjaar de Vertegenwoordiging kunnen bereiken.

Ad II. 1. De *colonie agricole* zou noodig zijn ook dan als geen nieuw Wetboek werd ingevoerd en haar in leven treden, zoo mogelijk nog vóór de inwerkingtreding van het Wetboek, zal met den meesten spoed bevorderd worden.

Het gesticht te Alkmaar kan slechts 200 knapen bevatten; ruim 60 houden thans verblijf op den Kruisberg — eene droevige noodzakelijkheid, waaraan zoodra mogelijk een eind moet worden gemaakt, nadat thans de wetgever het behoud van rijksopvoedingsgestichten zal hebben verzekerd.

Uitbreiding van 't gesticht te Alkmaar is niet mogelijk en, al ware zij dat, niet wenschelijk uit een paedagogisch oogpunt.

Daarenboven is het niet goed te keuren, dat men *al* de verwaarloosde jongens voor ambachten opleidt. Velen hunner, bepaaldelijk die welke van het platte land komen, kunnen met meer vrucht voor den landbouw bekwaamd worden.

2. *Nieuwe cellen.* Meer dan eene globale berekening is op dit oogenblik niet te geven. Zij is echter ruim genoeg genomen. Daargelaten de Groninger gevangenis (die, reeds nu noodig, bij de berekening der invoeringskosten niet mag worden in rekening gebracht), worden nog 1000 nieuwe cellen vereischt. Indien daarvoor overal geheel nieuwe gebouwen gesticht werden, zouden de kosten 3 millioen bedragen. Het ligt echter in de bedoeling der Regeering zooveel mogelijk ook bestaande gevangenissen te benuttigen.

Wat de tot hechtenis veroordeelden betreft, het voornemen is geenszins voor deze categorie van gevangenen zware, kostbare cellen te bouwen; eenvoudige vertrekjes

ontkende de juistheid der beëijfering niet.

Zal, nu de celstraf regel wordt, dat gebouw *voor de gemeenschappelijke opsluiting* niet veel te groot worden?

Zal het geheel of ten deele als cellulaire gevangenis worden ingericht?

Bestaat daaromtrent reeds eenig plan?

Reeds eenige raming van kosten?

Hoe veel *tijd* is noodig tot dat al de nieuwe gevangenen en nieuwe cellen gereed zullen zijn, die tot volledige toepassing van **art. 11** worden vereischt?

Zal daarop de invoering van het wetboek wachten?

zullen voldoende zijn in de bestaande huizen van bewaring, van arrest en van verzekering.

Voor den bouw van *alle* benoodigde cellen wordt een tijd van 3 jaren vereischt. Het is echter duidelijk dat bij de invoering van het Wetboek *aanvankelijk* een kleiner getal cellen voldoende is; de vóór dien tijd veroordeelden blijven in gemeenschap. Met 2000 cellen (op dit oogenblik zijn er 1318), kan de zuivere invoering plaats grijpen. De 682 ontbrekende kunnen over 2 jaren aanwezig zijn. De invoering van het Wetboek behoeft dus niet op de algeheele voltooiing van den cellenbouw te wachten.

WIL WILLEM III, *bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.*

Allen die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het noodzakelijk is een nieuw Wetboek van Strafrecht vast te stellen;

Zoo is het dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze, vast te stellen de navolgende bepalingen, welke zullen uitmaken het

WETBOEK VAN STRAFRECHT.

EERSTE BOEK.

ALGEMEENE BEPALINGEN.

Memorie van Toelichting.

De algemeene inhoud en de indeeling van het eerste boek blijken voldoende uit de opschriften der titels (I—IX) waaruit het is zamengesteld.

Hier zij alleen gewezen op de onderwerpen in dit boek behandeld die thans min of meer volledig, geregeld worden in het wetboek van strafvordering:

1. Heerschappij der nederlandsche strafwet over misdrijven buiten het rijk in Europa gepleegd (artt. 8—10 strafv., artt. 3—7 in verband met art. 8 ontw.);

2. Zamenloop van strafbare feiten (artt. 207, 2de, 3de en 4de lid, en 208 strafv., tit. VI ontw.);

3. Verval van het regt tot strafvordering en van de straf (art. 7 en tit. XXIII strafv., titel VIII ontw.).

Een breed betoog dat al deze onderwerpen behooren tot het materiële, niet tot het formele strafregt schijnt onnoodig.

Ten aanzien van den zamenloop van strafbare feiten is dit, ook hier te lande, sedert jaren algemeen erkend. Reeds het ontwerp van 1827 handelde in boek I tit. VI, artt. 35 en 36, over de »opeenstapeling» van misdrijf, en ook in den zesden titel van het eerste boek van 1847 werd nevens de herhaling de »zamenloop van misdrijven» behandeld. Evenzoo titel II (artt. 36 en 37) ontw. I 1859. Nog zij hierbij opge-

merkt, dat de artt. 207, al. 2—4, en 208 van het wetboek van strafvordering alleen daarin zijn opgenomen in afwachting van een nieuw wetboek van strafregt, terwijl niemand destijds betwijfelde, dat zij eigenlijk in dit laatste te huis behoorden.¹

De heerschappij der strafwet, voor zooveel betreft den tijd waarover zij zich uitstrekt, wordt ook thans in het wetboek van strafregt (art. 4 C. P.) behandeld. Maar hetzelfde wetboek moet dan ook de plaatselijke grenzen van haar gebied en de personen aan hare heerschappij onderworpen aanwijzen. Ook hier geldt het de vraag, of de publieke actie kan worden ingesteld en tegen wie? Het antwoord op die vraag geeft het materiële strafregt. Het procesregt leert alleen, hoe de publieke actie moet worden ingesteld en vervolgd.

Om gelijke redenen moet ook het verval van strafvordering en straf in het wetboek van strafregt worden behandeld. Tot de leer van het bestaan en het voortbestaan behoort noodzakelijk ook die van het tenietgaan der publieke actie en haar gevolgen, hetzij dan vóór of na de regterlijke uitspraak.

TITEL I.

Omvang van de werking der strafwet.

In het **O. R. O.** luidt het opschrift: *Heerschappij der strafwet.*

Opmerking van Prof. M. de Vries.

Opschrift van titel I: *Heerschappij der strafwet.* Ofschoon men te recht zegt, dat eene wet b. v. in Nederland *heerscht*, geloof ik toch dat haar geene *heerschappij* kan worden toegeschreven. Het woord wordt uitsluitend in toepassing op personen gebezigd, althans niet dan zeer overdrachtelijk van zaken gezegd. Maar met overdrachtelijken stijl behoort de wetgever behoedzaam te wezen. Daarenboven: *heerschappij* is het *heerschen* zelf, niet de *uitgestrektheid* van het gebied waarover men heerscht. Men zal niet zeggen: *in de geheele heerschappij van den Vorst*, voor *in zijn geheele gebied*. Dit laatste, *gebied*, is hier het ware woord: *het gebied der wetenschap*, *het gebied der kunst* enz. Ik geef in bedenking, liever aan dezen titel tot opschrift te geven: *Omvang van het gebied der strafwet.*

NOTA: Daar het woord *gebied* in dezen zin te zeer op iets territoriaals zou duiden, alsof deze titel uitsluitend bepalingen bevat omtrent het *territoire*, over hetwelk de wet van kracht zal zijn, — wordt ter overweging aanbevolen de uitdrukking: *omvang van de werking der strafwet.*

ANTWOORD: *Gebied* was in ruimeren zin opgevat dan alleen in territoriale toepassing, maar het woord *werking* is hier inderdaad nog beter. Aan eene *werking* kan ook te recht een *omvang* worden toegeschreven. Zie Ned. Woordenboek op *Omvang*, I, 2b, kol. 672.

In **G. O.** is het opschrift van titel I = dat opschrift in het Wetboek.

¹ VOORDUIN, wetb. van strafv., I, 46 en II, 217 en 218.

Art. 1.

Geen feit is strafbaar dan uit kracht van eene daaraan voorafgegane wettelijke strafbepaling.

Bij verandering in de wetgeving na het tijdstip waarop het feit begaan is, worden de voor den verdachte gunstigste bepalingen toegepast.

O. R. O. ART. 1. Geen feit is strafbaar dan uit kracht van eene daaraan voorafgegane wettelijke strafbepaling.

Bij verandering in de wetgeving na het tijdstip waarop het feit gepleegd is, worden de voor den vervolgte gunstigste bepalingen toegepast.

Memorie van Toelichting.

I. *Tijd waarover de heerschappij der strafwet zich uitstrekt* (art. 1).

Art. 1, eerste lid, bepaalt dat geen feit strafbaar is dan uit kracht van eene daaraan voorafgegane wettelijke strafbepaling.

Deze bepaling, die in beginsel overeenstemt met art. 4 C. P. en art. 52, eerste lid, der wet op den overgang van de vroegere tot de nieuwe wetgeving, is niets anders dan een gevolg van de niet terugwerkende kracht der wet in het algemeen (art. 4 alg. bep.) Maar dit gevolg van den regel der niet terugwerkende kracht hier uitdrukkelijk te erkennen scheen niet overbodig, omdat het tweede lid van art. 1 dien regel ter zijde stelt en, bij verandering van wetgeving na het plegen van het aan 's regters oordeel onderworpen feit, het antwoord op de vraag welke wet moet worden toegepast, niet afhankelijk stelt van het tijdstip waarop dat feit is begaan, maar uitsluitend van het belang van den beklaagde.

Meestal zullen in het bij het tweede lid van art. 1 voorzien geval slechts twee wetten in aanmerking komen, die van het tijdstip waarop het feit is gepleegd en die geldende op het tijdstip van 's regters uitspraak. Art. 2 C. P. Belge¹ noemt dan ook alleen die twee wetten. Ruimer en daarom ook beter is de hier gevolgde redactie van § 2, tweede lid, van het duitsche rijkswetboek². De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat tusschen den tijd van het feit en dien van het vonnis nog eene of meer andere wetten hebben gegolden. In dat geval moet de regter ook die wetten in aanmerking nemen, en steeds de »voor den vervolgte gunstigste bepalingen» toepassen. Ook deze laatste uitdrukking is zoo ruim mogelijk gesteld. Het komt niet alleen aan op de straf — *la peine la moins forte* waarbij het belgische wetboek zich bepaalt —, maar op alle bepalingen der strafwet die op de waardering van het strafbare feit van invloed zijn.³ Bijzondere voorschriften als die van art. 52, tweede en derde lid, der wet op den overgang zijn naast deze algemeene bepaling onnoodig.

¹ Si la peine établie au temps du jugement diffère de celle qui était portée au temps de l'infraction, la peine la moins forte sera appliquée.

² Bei Verschiedenheit der Gesetze von der Zeit der begangenen Handlung bis zu deren Aburtheilung ist das mildeste Gesetz anzuwenden.

³ SCHWARZE, comm. ad. § 2 van het duitsche rijksstrafwetboek (3de uitgaaf, van 1873), bl. 53 vgg.

Verandering van wetgeving. Daaronder is niet te verstaan de intrekking van uit hunnen aard bloot tijdelijke voorschriften, uit kracht en tot uitvoering der wet gegeven, zoo de strafbepaling tegen overtreding van zoodanige voorschriften tijdens de teregtstelling van den beklaagde in eerste of hoogere instantie nog onveranderd geldt. Men denke b. v. aan overtreding van de in art. 114 [100, 2^o] bedoelde voorschriften die strafbaar blijft ook nadat deze, met het dreigend oorlogsgevaar, zijn vervallen, aan het jagen in gesloten jagt- of vischtijd dat niet straffeloos wordt na de heropening der jagt of visscherij krachtens eene nieuwe verordening van gedeputeerde staten, of aan overtreding van eenig voorschrift, krachtens de wet op het veeartsenijkundig staatstoezicht tijdelijk gegeven, wanneer de regter van die overtreding eerst kennis neemt nadat het heeft opgehouden van kracht te zijn. In dit laatste geval werd dit ook aldus begrepen bij 's hoogen raads arrest van 23 Mei 1866¹, gewezen terwijl de wet van 17 October 1865 (*Staatsblad* n^o. 121) nog gold. Art. 40 der wet van 20 Julij 1870 (*Staatsblad* n^o. 131) is dus geheel overbodig. Reproductie dezer bepaling in het strafwetboek, dan natuurlijk in eene algemeene formule, die als uitzonderingen zoude doen voorkomen gevallen die niet in den regel begrepen zijn, zoude het juiste begrip van dezen laatsten slechts kunnen schaden.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Tweede lid. »Voor den vervolgte.» Beter »voor den dader», omdat juist het gevolg van deze bepaling kan zijn dat er *geen* »vervolgte» is.

Ook »dader» ware volgens den Minister verkeerd, want, als geene vervolging plaats grijpt, weet men ook niet wie de dader is. Men moet lezen »verdachte», even als in art. 77 [69].

G. O. ART. 1 = art. 1 van het Wetboek.

(Zie over art. 1, 2e lid, deel V, bl. 456—458.)

Art. 2.

De Nederlandsche strafwet is toepasselijk op ieder die zich binnen het rijk in Europa aan eenig strafbaar feit schuldig maakt.

O. R. O. ART. 2. De nederlandsche strafwet is toepasselijk op ieder die zich binnen het rijk in Europa aan eenig strafbaar feit schuldig maakt.

Memorie van Toelichting.

II. Plaatselijk gebied der strafwet. Personen aan hare heerschappij onderworpen. (artt. 2—8).

A. Strafbare feiten gepleegd binnen het rijk in Europa (art. 2).

Art. 2 bevat de uitdrukking van het zoogenaamde territorialiteitsbeginsel. De heerschappij der strafwet over alle strafbare feiten, op het gebied van den staat gepleegd, en over allen die daaraan deelnemen, zonder onderscheid van nationaliteit, is, behoudens de uitzonderingen

¹ V. D. HONERT, gemengde zaken, XXII, bl. 267, *Weekbl. van het Regt.*, n^o. 2861.

bedoeld in art. 8, onbetwist en onbetwistbaar.¹ Dit beginsel ligt ten grondslag aan art. 8 alg. bep. van wetg., maar het is daarin niet volkomen juist uitgedrukt, omdat het artikel alleen spreekt van de plaats waar de deelnemers aan het strafbare feit zich bevinden, niet van de plaats waar dit feit wordt gepleegd. Art. 8 alg. bep. is dus niet geheel voldoende; maar bovendien mag eene stellige uitdrukking van het territorialiteitsbeginsel in geen geval ontbreken in den titel van het strafwetboek, die de heerschappij der strafwet volledig regelt.

Advies van den Raad van State.

Het territorialiteitsbeginsel, in art. 2 des wetboeks gehuldigd, brengt als gevolg de afschaffing mede van het hier te lande uitvoerbaar verklaarde en alsnog geldende advies van den Franschen Staatsraad van 18 October / 20 November 1806.²

De Staatscommissie stelde dan ook de afschaffing van dat advies voor in haar ontwerp van wet tot invoering van het strafwetboek, bij artikel 5.³

De algemeene bevoegdheid van den territorialen regter tot kennisneming van misdrijven, aan boord van vreemde (koopvaardij) schepen binnen zijn gebied gepleegd, wordt wel is waar bij dat advies erkend, doch alleen onder de beperkingen daarbij omschreven.

De Hoge Raad der Nederlanden heeft in dien zin tot dusverre voormeld advies uitgelegd en toegepast.⁴

In het ontworpen strafwetboek zijn bovenbedoelde beperkingen niet overgenomen, en zullen derhalve alle aan boord van vreemde koopvaardij schepen, die zich op het gebied van den Nederlandschen Staat bevinden, gepleegde misdrijven ter bevoegdheid staan van den Nederlandschen regter.

Dat van dien regel bij tractaat kan worden afgeweken, en de bevoegdheid nog niet altijd eene verplichting tot vervolging der aan boord van vreemde schepen gepleegde feiten medebrengt, wordt in de memorie van toelichting daarbij opgemerkt.

De Raad van State heeft, ook met het oog op deze laatste overwegingen, tegen de voorgestelde regeling geen bezwaar, ofschoon niet te ontkennen valt, dat reclames, als die welke in 1806 bij de Franche Regering door de consuls eener vreemde natie tegen het zuiver toepassen van het territorialiteitsbeginsel werden ingebracht, ook thans nog tot de mogelijkheden behooren.

Het waren dan ook, naar het schijnt, overwegingen van laatstbedoelden aard, welke in 1850 de Staatscommissie van onderzoek der Franche wetgeving er toe leidde, in een door haar zamengesteld wetsontwerp, met opzicht tot misdrijven aan boord van vreemde schepen in Nederlandsche havens gepleegd, het exterritorialiteitsbeginsel niet zuiver te huldigen, maar daarop alsnog uitzonderingen te maken.⁵

¹ Die Herrschaft des Strafgesetzes im Inlande ist selbstverständlich, die Anwendung desselben auf die Inländer und die Ausländer wegen der im Inlande begangenen strafbaren Handlungen unbestritten. SCHWARZE, in het Handbuch des Deutschen Strafrechts, uitgegeven door v. HOLTZENDORFF, II, S. 31.

² RONDONNAU, Collection des Lois Françaises, I, 331.

³ Uitgave 4^o. van het strafwetboek, bladz. 407 en 422.

⁴ Blijkens o. a. 's Hoogen Raads arresten van 24 Junij 1862 en 28 Maart 1871 (Nederlandsche Regtspraak, deel 71, bladz. 179, en deel 97, bladz. 271).

⁵ Rapport dier Staatscommissie, I, bladz. 70, 71.

*thans art 5
inzameling*

In de memorie van toelichting tot een nieuw wetboek van strafvordering was daarentegen de Regering reeds tot een ander gevoelen gekomen, achtende zij het niet raadzaam, bij eenig stellig voorschrift op de territoriale jurisdictie hier te lande uitzondering te dezen aanzien te maken. Het kwam haar wenschelijk voor, dat de bevoegdheid besta tot vervolging van het misdrijf, gepleegd op Nederlandsch grondgebied, zij het dan ook aan boord van een vreemd schip.

En met deze beschouwingen kan de Raad van State geheel instemmen.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Zooals de redactie nu luidt, zou kunnen betwijfeld worden of iemand, die zich in het buitenland bevindt en, van over de grenzen, hier te lande een strafbaar feit pleegt, onder het gebied der Nederlandsche strafwet valt. Daarom wordt voorgesteld te lezen: »de Nederlandsche strafwet is toepasselijk op ieder die zich schuldig maakt aan eenig binnen het Rijk in Europa gepleegd strafbaar feit».

De verandering, die dan evenzeer in de artt. 3—7 zou moeten plaats hebben en tot zeer gedwongene zinsconstructie zou leiden, is niet noodig.

Locus delicti is de plaats *niet* waar 't gevolg der handeling zich openbaart, maar waar gehandeld wordt, waar de handeling die tot 't wezen van 't misdrijf behoort, geschiedt. Dat deze, door de beste schrijvers aangenomen, leer ook die van den Nederlandschen wetgever is, blijkt o. a. uit art. 8 Wetboek van Strafvordering, waar misdrijven wier gevolg zich *per se* hier te lande openbaart, genoemd worden »misdrijven *buiten 's lands* gepleegd».

Volgt hieruit, dat *locus delicti* steeds is (gelijk art. 8 der wet houdende algemeene bepalingen voor de wetgeving van het Koninkrijk veronderstelt): de plaats waar de dader zich bevindt? Neen, want men kan zeer goed, door tusschenkomst van een instrument, handelen op een andere plaats. Wie te Keulen een lasterlijk artikel op de post doet en het in eene Amsterdamsche courant doet publiceeren, pleegt zijn misdrijf te Amsterdam; in laatstgemelde plaats geschiedt die handeling die zijn misdrijf afsluit, die het persdelict kenmerkt — de publicatie. Wie daarentegen een lid van den Regeeringsraad met geweld te Kleef vasthoudt en hem daardoor verhindert de Vergadering te 's Hage bij te wonen, pleegt zijn misdrijf te Kleef; zijne handeling is aldaar voltooid en hier te lande heeft geenerlei strafbare handeling plaats gehad. Het bezwaar van mr. LENTING (zie zijne nota¹), tegen de aanhaling van art. 102 [95] in art. 4 schijnt daarom ook niet juist.

In hoever iemand, zich in het buitenland bevindende, hier te lande een misdrijf kan plegen, is eene vraag waarop door de gekozen redactie niet wordt gepraejudicieerd en wier beantwoording men aan de wetenschap moet overlaten. Wil men haar in de wet oplossen, dan zou men veel verder moeten gaan en, ook speciaal voor 't geval onderscheidene daders en medeplichtigen in verschillende landen gevestigd zijn, een groote reeks nieuwe artikelen moeten inlasschen.

¹ [Deze nota wordt medegedeeld bij art. 4.]

De Commissie dringt op wijziging der redactie niet verder aan. De twijfel, waartoe de Memorie van Toelichting aanleiding gaf, is door de nadere verklaring der Regeering weggenomen.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

nederlandsche. Het schrijven der adjectiva, van eigennamen afgeleid, met eene kleine initiala, is een zeer verkeerd gebruik, in de laatste jaren ingeslopen. Zoowel in de spelling van Siegenbeek als in die van 't Woordenboek is het bepaald afgekeurd. Zie b. v. onze Woordenlijst, bl. LII van het voorwerk (3^e uitg.). Het is te hopen, dat de Regeering niet het voorbeeld zal geven om die verkeerde spelling te bekrachtigen.

G. O. ART. 2 = art. 2 van het Wetboek.

Art. 3.

De Nederlandsche strafwet is toepasselijk op ieder die zich buiten het rijk in Europa aan boord van een Nederlandsch vaartuig aan eenig strafbaar feit schuldig maakt.

O. R. O. ART. 3. De nederlandsche strafwet is toepasselijk op ieder die zich buiten het rijk in Europa aan boord van een nederlandsch vaartuig aan eenig strafbaar feit schuldig maakt.

Memorie van Toelichting.

B. Strafbare feiten gepleegd buiten het Rijk in Europa (artt. 3—7).

Het ware onjuist de artt. 3—7 te beschouwen als uitzonderingen op of wijzigingen in de toepassing van het territorialiteitsbeginsel, erkend in art. 2.

Dit beginsel toch brengt mede dat de nederlandsche strafwet onbeperkt heersche op het nederlandsche grondgebied, maar het belet niet dat zij hare heerschappij ook uitstrekke over feiten buiten Nederland gepleegd. Ook is dit, wanneer die feiten zijn voorgevallen op het grondgebied van vreemde staten, geen inbreuk op de eerbiediging van het territorialiteitsbeginsel in die staten. Het tegendeel vloeit voort uit art. 76 [68], tweede lid. De heerschappij der vreemde strafwet wordt, zelfs zonder beperking tot het grondgebied van den vreemden staat, uitdrukkelijk erkend door eerbiediging der vreemde vonnissen als gewijsden in geval van vrijspraak of van veroordeeling gevolgd door geheele uitvoering, gratie of verjaring der straf.

Art. 2 en de artt. 3—7 staan dus met elkander niet in het verband van regel en uitzondering. Veeleer bevatten de laatstgemelde artikelen zooveel zelfstandige regels, geldende naast den regel van het eerstgemelde. Alléén dit is het verband of wil men liever de tegenstelling dat, terwijl de nederlandsche strafwet, zonder eenige andere uitzonderingen dan die van art. 8, heerscht over alle feiten door wien dan ook in Nederland gepleegd, hare heerschappij over feiten buiten Nederland gepleegd alleen kan volgen uit eene uitdrukkelijke wetsbepaling.

Zoodanige bepaling nu geldt voor:

1°. alle strafbare feiten, door wien dan ook gepleegd aan boord van een nederlandsch vaartuig (art. 3);

2°. de in art. 4 genoemde misdrijven en overtredingen, gepleegd door wien dan ook;

3°. de in art. 5, 1°. genoemde misdrijven, gepleegd door een Nederlander;

4°. alle misdrijven, door Nederlanders gepleegd tegen of ten nadeele van Nederlanders (art. 5, 2°);

5°. de in art. 5, 3°. genoemde misdrijven, gepleegd door Nederlanders tegen of ten nadeele van vreemdelingen of door vreemdelingen tegen of ten nadeele van Nederlanders;

6°. de in art. 5, 4°. genoemde misdrijven, gepleegd door vreemdelingen tegen of ten nadeele van Nederlanders;

7°. ambtsmisdrijven (art. 6);

8°. de misdrijven van de artt. 168—170 [154—156] in de gevallen voorzien bij art. 7.

Bij de indeeling der verschillende hier in aanmerking komende gevallen in verschillende artikelen is gelet op den bijzonderen grond, waarop de uitbreiding van de heerschappij der nederlandsche strafwet buiten het rijk in Europa bij elk dezer berust. In art. 3 is die grond de plaats — een nederlandsch vaartuig — waar het strafbaar feit wordt gepleegd, in art. 4 de bijzondere bescherming, verschuldigd aan de regten en instellingen, waartegen de in dat artikel genoemde strafbare feiten zijn gerigt, in art. 5 de nationaliteit van hem door of tegen wien het misdrijf is gepleegd, in art. 6 de ambtelijke betrekking van den dader, in art. 7 eindelijk het eigenaardig karakter der daár bedoelde misdrijven.

Ad *Ium*. Strafbare feiten, op nederlandsch grondgebied gepleegd aan boord van schepen of andere vaartuigen, vallen onder het bereik der Nederlandsche strafwet, zonder onderscheid ontleend aan de nationaliteit dier vaartuigen. Dit is een gevolg van den in art. 2 uitgedrukten regel. Voor eene beperking van de territoriale jurisdictie, gelijk die vervat in het bekende advies van den franschen staatsraad van 28 Oct. / 20 Nov. 1806¹, bestaat geen genoegzame grond. Alleen ten aanzien van misdrijven en overtredingen gepleegd op oorlogschepen zullen ook hier gelden »de uitzonderingen in het volkenregt erkend» (art. 8). Overigens brengt de bevoegdheid nog niet in alle gevallen mede de verplichting tot vervolging voor den nederlandschen regter, ten einde de nederlandsche wet worde toegepast. Terecht werd dienaangaande reeds opgemerkt in de memorie van toelichting van het ontwerp van een wetboek van strafvordering van 1863 (ad art. 9, tit. I, blz. 7): »De vraag of van die »bevoegdheid al dan niet zal gebruik worden gemaakt, zal dan in elk »voorkomend geval kunnen worden getoetst aan de belangen van inter-»nationalen aard». Ook afwijking van den regel der wet (art. 2) bij verdrag gesloten onder den waarborg van art. 57, derde lid, der grondwet blijft mogelijk, ofschoon minder raadzaam.

De heerschappij der nederlandsche strafwet over strafbare feiten, ge-

¹ FORTUYN, verzameling van fransche wetten, II, 414.

pleegd aan boord van nederlandsche vaartuigen in volle zee of in vreemde wateren, werd op allezins juiste gronden erkend in art. 9 tit. I ontw. strafv. 1863. Die feiten werden echter volgens dat artikel geacht »gepleegd te zijn op nederlandsch grondgebied”. Deze fictie is zeker niet onbetwistbaar, vooral ten aanzien van feiten gepleegd aan boord van vaartuigen in vreemde wateren, dus op vreemd grondgebied. In elk geval is het geheel onnoodig daarvan gewag te maken in het stellig voorschrift der wet. Evenmin zijn de woorden in volle zee of in vreemde wateren in art. 3 van het tegenwoordig ontwerp overgenomen. De algemeenheid van den regel omvat beide gevallen, zonder dat zij uitdrukkelijk worden genoemd. Overigens geldt ook voor dit artikel in het bijzonder de opmerking reeds voor de artt. 3—7 in het algemeen gemaakt, dat de erkenning van de heerschappij der nederlandsche strafwet over feiten in het buitenland gepleegd niet in strijd is met de eerbiediging onzerzijds van het territorialiteitsbeginsel in vreemde staten. Volkomen juist is wat hieromtrent voorkwam in de memorie van toelichting van het ontw. strafv. 1863: »Wel is waar zal het »voorschrift waarbij dit beginsel” — de fictie der exterritorialiteit van schepen — »wordt uitgedrukt, niet kunnen verhinderen dat de regter »van de plaats waar het nederlandsche schip zich bevindt, zich de be»regting der strafzaak somwijlen zal aantrekken; het belang echter dat »het misdrijf, aan boord van het nederlandsche schip begaan, niet on»gestraft blijve, vordert de bevoegdheid tot vervolging ook hier te lande”.

Advies van den Raad van State.

Met opzigt tot art. 3 des ontwerps laat de Staatscommissie de fictie los, waaraan de ontwerpers van het nieuwe Nederlandsche wetboek van straffordering zich nog hadden vastgehouden, dat namelijk misdrijven, aan boord van Nederlandsche vaartuigen in volle zee of in vreemde wateren gepleegd, geacht werden »gepleegd te zijn op Nederlandsch grondgebied”.

Naar 's Raads inzien is het tamelijk onverschillig, of men die fictie aanneme of verwerpe.

De Nederlandsche wetgever is ongetwijfeld bevoegd, indien hij dat noodig acht, te bepalen, dat de Nederlandsche strafwet toepasselijk is op ieder die zich buiten het rijk in Europa aan boord van een Nederlandsch vaartuig aan eenig strafbaar feit schuldig maakt.

En dat zulk eene bepaling werkelijk noodig is valt niet te ontkennen, wanneer men bedenkt, hoeveel er in sommige gevallen aan gelegen kan zijn, dat het misdrijf, onder Nederlandsche vlag begaan, niet ongestraft blijve. Is het feit aan boord gepleegd in volle zee, dan is algemeen aangenomen, dat de regter der natie waartoe het schip behoort, de eenig bevoegde regter is.

Wordt het misdrijf begaan aan boord van het Nederlandsche schip, doch in eene haven of op eene reede buiten het Rijk in Europa, — de territoriale regter is, ook volgens dit ontwerp (art. 76) [68] bevoegd, maar, waar de territoriale regter zich de zaak niet aantrekt, moet daaruit geene straffeloosheid kunnen voortvloeijen, en derhalve ook de Nederlandsche regter bevoegd zijn.

Uit hetgeen voorgeaat, zal Uwer Majesteit reeds gebleken zijn, dat de Raad van State zich met art. 3 des ontwerps almede vereenigen kan.

De uitdrukking »buiten het rijk in Europa”, in art. 3 en ook

in de volgende artikelen gebezigd, toont overigens aan, dat daarbij bedoeld zijn misdrijven, gepleegd niet alleen binnen het rechtsgebied van vreemde Rijken, maar evenzeer die, welke gepleegd worden onder het rechtsgebied der koloniën en bezittingen van Nederland en andere werelddeelen.

Het ware wenschelijk, dat deze bedoeling in de memorie van toelichting nader werd uitgedrukt en gemotiveerd. De *ratio legis* is toch met opzigt tot de koloniën niet dezelfde als voor het buitenland, omdat de verhouding van ons gezag tegenover de in de koloniën gepleegde misdrijven verschillend is van die tegenover misdrijven in het buitenland gepleegd.

Over het algemeen rijst de vraag, en dit geldt niet alleen de memorie van toelichting, maar ook de artikelen, of in het ontwerp te dezer plaatse wel genoegzaam gelet is op de Nederlandsche koloniën en bezittingen in andere werelddeelen en op de verhouding tusschen moederland en koloniën met opzigt tot misdrijven in laatstgenoemden begaan.

Bij art. 5 des ontwerps zal de Raad de eer hebben op dit punt terug te komen.

Afzonderlijk advies van den Staatsraad Mr. SWART.

In den Isten titel van het Iste boek »Heerschappij der strafwet», komt voor art. 3, luidende: »De »nederlandsche strafwet is toepasselijk op ieder die zich buiten het »rijk in Europa aan boord van een »nederlandsch vaartuig aan eenig »strafbaar feit schuldig maakt».

Deze bepaling is, naar het oordeel van den ondergeteekende, te algemeen, en daardoor niet in overeenstemming met een beginsel van publiek regt.

De bevoegdheid van den wetgever, om namens den Staat zijne strafwetten op den vreemdeling toepasselijk te verklaren, is niet onbeperkt. Zij bepaalt zich eigenaardig tot hen,

Rapport aan den Koning.

Aan de bepaling van art. 3 van het ontwerp, waarbij de nederlandsche strafwet toepasselijk wordt verklaard op ieder die zich buiten het rijk in Europa aan boord van een nederlandsch vaartuig aan eenig strafbaar feit schuldig maakt, wordt in het afzonderlijk advies van den Staatsraad Mr. SWART eene belangrijke beschouwing gewijd.

Met den Raad van State is de ondergeteekende van meening, dat, wat er ook zij van den volkenregtelijken regel »schip is territoire», de nederlandsche wetgever volkomen bevoegd is niet alleen, maar ook verplicht om te waken dat, wanneer de territoriale regter zich een misdrijf, in eene vreemde haven onder nederlandsche vlag gepleegd, niet aantrekt of wanneer in die haven de strafregtspleging niet of niet behoorlijk wordt uitgeoefend, het feit, altijd met eerbiediging van het bij art. 76 [68] tweede lid bepaalde, niet ongestraft blijve.

Het verdient opmerking, dat het aangehaalde afzonderlijk advies de overtreding van voorschriften betreffende de tucht op de koopvaardij-schepen in den vreemde gepleegd wél, andere misdrijven aan boord van schepen niet strafbaar wil stellen, terwijl toch deze, soms meer dan gene, de orde aan scheepsboord storen of althans in gevaar brengen.

De Raad van State wenscht in de memorie van toelichting nader uiteengezet te zien de bedoeling van de woorden, in art. 3 voorkomende, »buiten het rijk in Europa», in het bijzonder met het oog op de koloniën en bezittingen van Nederland in andere werelddeelen. Dit schijnt

die op het grondgebied van den Staat strafbare feiten plegen, of wel buiten dat grondgebied zich schuldig maken aan strafbare handelingen jegens den Staat zelf en of jegens zijne onderdanen. De artt. 1 en 5 zijn hiermede in overeenstemming.

Niettemin worden, *fictione juris*, als op het grondgebied zelven gepleegd, beschouwd alle strafbare handelingen, bedreven aan boord van een oorlogschip, waar het zich ook bevinden moge, en aan boord

van een koopvaardijship, zoolang het in volle zee is. Bevindt het koopvaardijship zich echter binnen de haven of op de reede van eenen anderen Staat, in dat geval houdt die fictie op. De regter van den Staat, binnen wiens grondgebied het schip zich bevindt, wordt dan de bevoegde regter en spreekt regt naar zijne wetten.

Het is den ondergeteekende niet onbekend, dat sommige oudere schrijvers, vooral de Fransche auteurs, de fictie van exterritorialiteit even ver uitstrekken voor handels- als voor oorlogsvaartuigen; doch die zienswijze wordt tegenwoordig vrij algemeen niet gedeeld. Ook de memorie van toelichting en het advies van den Raad van State kunnen zich blijkbaar daarmede niet vereenigen. Nu komt het den ondergeteekende voor, dat, waar de exterritorialiteit ophoudt, ook de bevoegdheid om de Nederlandsche strafwet toe te passen moet komen te vervallen. Regelen toch van rechtsbevoegdheid mogen niet naar welgevallen worden vastgesteld; zij moeten rusten op een vasten regtsgrond. Indien het beginsel van exterritorialiteit niet wordt aangenomen, dan heeft de Nederlandsche Staat ook geene bevoegdheid zich de bestraffing van misdrijven door vreemdelingen jegens andere vreemdelingen of jegens den vreemden staat in een vreemd land, dus op vreemd territoir gepleegd, aan te matigen. De wet treedt dan in het regt van andere Staten en kan aanleiding geven tot internationale verwickelingen. Het geval zou zich zelfs kunnen voordoen, dat het bedreven feit wel volgens onze wetten, doch niet volgens de wetten van den Staat binnen welks territoir het gepleegd werd, strafbaar is; zooals bijvoorbeeld tweegevecht of uitdaging daartoe. In dat geval zoude eene strafvervolgning hier te lande met de daad onregt zijn. Niettemin zou het publiek ministerie, ingeval van klagt, verplicht wezen daartoe over te gaan. De slotsom is dus, dat het artikel niet ongewijzigd kan blijven en de toepasselijkverklaring van de Nederlandsche strafwetten op hen, die zich buiten het rijk in Europa aan boord van een Nederlandsch schip aan eenig strafbaar feit schuldig maken, zich niet mag uitstrekken tot Nederlandsche vaartuigen, die geen oorlogschepen zijn en zich in vreemde havens of op vreemde reeden bevinden, behoudens het bepaalde bij de artt. 4 en 5 en de voorschriften betrekkelijk de tucht op de koopvaardijshippen (scheepvaartovertreddingen).

echter geheel onnoodig. Die bedoeling spreekt toch volkomen duidelijk uit de ondubbelzinnige en aan de Grondwet (artt. 1, 118) ontleende uitdrukking »buiten het rijk in Europa'', en is daarenboven in overeenstemming met het feit, dat het rijk in Europa en het rijk buiten Europa aan eene verschillende jurisdictie en verschillende strafwetgeving zijn onderworpen.

Verslag van de Eerste Kamer.

Art. 3. Het gevoelen werd geopen-
perd, dat aan het artikel hadden
moeten zijn toegevoegd de woorden:
*»zich niet bevindende in de territoriale
wateren van een erkenden vreemden
Staat»*. Immers thans bestaat er strijd
tusschen de **artt. 2 en 3**, die op
twee gedachten hinken en, in onder-
lingen samenhang beschouwd, het
volkenrechtelijk beginsel van reci-
prociteit schenden.

Een beroep op **art. 68**, alin. 2,
schijnt niet afdoende om een bezwaar
op te lossen, waarop reeds gewezen
werd door mr. SWART.

In het rapport aan den Koning van
den Minister SMIDT wordt de be-
schouwing van genoemden Staats-
raad »belangrijk» genoemd, doch,
naar men oordeelde, niet weerlegd.
In de latere stukken vond men het
punt niet behandeld.

Antwoord der Regeering.

Door de toevoeging der bedoelde
woorden zouden praktische moeilij-
keden ontstaan. Wat al of niet een
erkende Staat is, valt soms moeilijk
uit te maken. Maar dit zelfs daar-
gelaten, er zijn immers Staten bijv.
Frankrijk, die, behoudens enkele
uitzonderingen, geen notitie nemen
van misdrijven in hunne wateren aan
boord van vreemde schepen gepleegd.

Van strijd tusschen **artt. 2 en 3**
kan geen sprake zijn. Er wordt niet
op twee gedachten gehinkt, maar
eenvoudig het, tegenwoordig vrij
algemeen erkende, beginsel doorge-
voerd dat soms twee Staten *beide*
competent zijn. De erkenning onzer
bevoegdheid om kennis te nemen van
misdrijven aan boord van vreemde
schepen in onze havens gepleegd
(**art. 2**), sluit volstrekt niet in zich
de ontkenning van de bevoegdheid
ook der buitenlandsche justitie. Of
deze laatste bevoegdheid bestaat,
hangt af van het vreemde recht. Of
wij onze bevoegdheid willen gebrui-
ken, dan wel daarvan ten verzoeken
der vreemde mogendheid afstand
willen doen, kunnen wij telkens naar
omstandigheden vrijelijk beslissen.

Art. 4.

De Nederlandsche strafwet is toepasselijk op ieder die zich
buiten het rijk in Europa schuldig maakt:

- 1°. aan een der in de artikelen 92—96, 105 en 108—110
omschreven misdrijven;
- 2°. aan eenig misdrijf ten opzichte van rijksmuntspeciën, rijks-
muntpapier, of van rijkswege uitgegeven zegels of merken;
- 3°. aan valsheid hetzij in schuldbrieven of certificaten van
schuld van den Nederlandschen staat of van eene Neder-
landsche provincie, gemeente of openbare instelling, hetzij
in de tot een dezer stukken behoorende talons, dividend-
of rentebewijzen, of in de bewijzen in plaats van deze
stukken uitgegeven, of aan het opzettelijk gebruik maken
van eenig der hier vermelde geschriften;
- 4°. aan een der in de artikelen 381, 382 en 385 omschreven
misdrijven.

O. R. O. Art. 4. De nederlandsche strafwet is toepasselijk op ieder die zich buiten het rijk in Europa schuldig maakt:

- 1^o. aan een der in de artikelen 99—103, 113 en 117—119 omschreven misdrijven;
- 2^o. aan eenig misdrijf ten opzichte van rijksmuntspecien, rijksmuntpapier, rijksbelasting-, rijkspost- of rijkstelegramzegels of rijksmerken;
- 3^o. aan valsheid hetzij in schuldbrieven of certificaten van schuld van den nederlandschen staat of van eene nederlandsche provincie, gemeente of openbare instelling, hetzij in de tot een dezer stukken behoorende talons, dividend- of rentebewijzen, of in de bewijzen in plaats van deze stukken uitgegeven;
- 4^o. aan een der in de artikelen 295, 296, 435, 436, 439—441, 444—462 en 464—469 omschreven misdrijven;
- 5^o. aan eene der in de artikelen 526, 527 en 529 omschreven overtredingen.

Memorie van Toelichting.

Ad 2^{um}. Art. 4, 1^o. gaat minder ver dan art. 8 strafv. en art. 6, 1^o. ontw. 1863. Het laatste spreekt zeer in het algemeen van »misdrijf tegen de (uit- en inwendige) veiligheid van den staat" — dus van al de misdrijven voorzien in de artt. 75—108 C. P., landverraad zoowel als hoogverraad. Intusschen schijnt het eerste alleen strafbaar te kunnen zijn volgens ons regt, wanneer het gepleegd wordt hetzij op nederlandsch grondgebied of aan boord van een nederlandsch vaartuig, ook door hem die slechts tijdelijk de bescherming der nederlandsche wet geniet (artt. 2, 3), hetzij door den Nederlander waar dan ook (art. 5, 1^o).

Het verwekken van een oorlog tegen Nederland of het bevorderen van de vijandelijke belangen in zoodanigen oorlog door een vreemdeling in den vreemde kan niet geacht worden eene overtreding van de nederlandsche wet te zijn; en is slechts strafbaar wanneer het in oorlogstijd onder bereik van het kriegsregt valt. Anders is het met het misdrijf van art. 113 [105]. Bedriegelijk opzet, met het oogmerk om den vijand te begunstigen, maakt daarvan het kenmerk uit. Voorkoming van gevaar voor den staat is de voorname beweegreden tot het artikel; dit gevaar bestaat ook bij leveringen buitenslands; het bedrog daarbij gepleegd mag dus niet straffeloos zijn volgens de nederlandsche wet.

2^o. en 3^o. stemt hoofdzakelijk overeen met art. 6, 2^o., 3^o. en 4^o. ontw. strafv. 1863, behoudens de veranderde qualificatiën. Deze bepalingen eischen dus geene bijzondere toelichting.

4^o. vermeldt in de eerste plaats de regtstreeksche deelneming aan slavenhandel en zeeroof op schepen, daartoe bestemd of gebruikt (artt. 295, 296, 435, 436) [275, 276, 381, 382]. De strafbaarheid van die misdrijven, waar en door wien ook gepleegd, volgens de wet van het land waar de schuldige zich bevindt, wordt algemeen aangenomen. Nog worden onder dit nommer aan de heerschappij der nederlandsche strafwet onderworpen alle andere scheepvaartmisdrijven (boek II, titel XXXI, zijnde nu XXIX), zonder onderscheid of zij al of niet aan boord van een nederlandsch vaartuig gepleegd worden (art. 3), met uitzondering van de misdrijven omschreven in de artt. 442 en 443 [388, 389], die alleen door een Nederlander gepleegd kunnen worden, en van dat

van art. 463 [408] dat, buiten Nederland gepleegd, alleen dan onder het bereik der nederlandsche strafwet moet vallen, als er reden bestaat tot toepassing van art. 5, 2°.

Eindelijk vermeldt 5°. nog eenige scheepvaartovertreddingen, uit welke aard volgt dat zij onderworpen zijn aan de heerschappij der nederlandsche strafwet, ook dan wanneer zij buiten het rijk in Europa gepleegd worden.

Advies van den Raad van State.

Art. 4, n°. 1, des ontwerps gaat niet zóóverre als art. 6, n°. 1, van het nieuwe wetboek van strafvordering, dat, overeenkomstig het in art. 8 van het wetboek van strafvordering van 1838 bedoelde, gevaagt van Nederlanders en vreemdelingen, zich schuldig of medeplichtig makende aan misdrijven tegen de veiligheid van den Staat (artt. 75—108 Code Pénal van 1810).

Het tegenwoordig ontwerp zondert de misdrijven, die in den regel als landverraad worden bestempeld (eene qualificatie, die het ontwerp intusschen niet kent), van de bepaling van art. 4 n°. 1 voormeld uit.

De Staatscommissie was van oordeel, dat misdrijven als bedoeld bij de artt. 104—112, 114—116 [97—104, 100, 2°, 106, 107], alleen strafbaar behoorden gesteld te worden, voor zooverre die gepleegd werden op Nederlandsch grondgebied (art. 2), aan boord van een Nederlandsch schip (art. 3), of buiten het Rijk in Europa, doch in dat geval alleen, wanneer zij gepleegd werden door Nederlanders (art. 5 n°. 1).

De Raad kan zich met deze beperking van art. 4 n°. 1, welke ook in het Pruisische wetboek van 1851 en in het Deutsche wetboek is aangenomen, wel vereenigen.

Die beperking berust op de overweging, dat het zoogenaamde landverraad — in tegenstelling van hetgeen men meer bepaaldelijk hoogverraad pleegt te noemen — door een vreemdeling slechts dan kan worden begaan, wanneer hij zich op Nederlandsch grondgebied, of wat daarvoor te houden is, bevindt.

N°. 4. De memorie van toelichting, karakteriserende de artt. 3—7, zegt onder anderen van art. 4, dat de grond voor de bepalingen van laatstgenoemd artikel is: »de bijzondere bescherming verschuldigd aan »de regten en instellingen, waartegen de in dat artikel genoemde straf- »bare feiten zijn gerigt».

De vraag rijst echter of het ontwerp in art. 4 n°. 4 niet te verre gaat, waar het den slavenhandel, gepleegd door vreemdelingen met een vreemd schip, buiten het Rijk in Europa, strafbaar stelt hier te lande (artt. 294—297) [274—277].

De in de memorie van toelichting aangehaalde wetten van 1818 en 1824 gaan, naar het voorkomt, zooverre niet.

Ook uit het oogpunt van bewijisvoering zou deze leer in hare toepassing groote moeilijkheid ondervinden.

Voor slavenhandel hier te lande gepleegd geldt art. 2 des ontwerps, voor buiten 's lands aan boord van een Nederlandsch schip art. 3, voor slavenhandel in onze Oost- en West-Indische bezittingen de aldaar op het onderwerp geldende verordeningen.

Verder behoeft echter ook niet te worden gegaan.

Het deutsche strafwetboek, dat in het algemeen de materie van de

heerschappij der strafwet op meer eenvoudige wijze behandelt, maakt in § 4 van slavenhandel geen bijzonder gewag.

N°. 5 leidt tot de opmerking, dat het aangehaald art. 527 [472] niet gewaagt, gelijk het voorgaand artikel, van een Nederlandsch vaartuig.

Een vreemdeling, schipper van een vreemd vaartuig, zal dus strafbaar zijn hier te lande, indien hij niet nakomt verplichtingen, welke het burgerlijk wetboek (artt. 35 volgg., 60 volgg.) niet kan opgelegd hebben dan aan schippers, varende onder Nederlandsche vlag.

Rapport aan den Koning.

N°. 4. Aan deze opmerking van den Raad van State is voor zooveel noodig te gemoet gekomen, door overbrenging van de artt. 294 en 297 [274 en 277] omtrent slavenhandel en de daarmede overeenstemmende artt. 437 en 438 [383 en 384] omtrent zeeroof naar art. 5, n°. 1.

N°. 5. De opmerking is juist. Art. 527 [472] is in dien zin gewijzigd, dat het wordt beperkt tot den schipper van een Nederlandsch vaartuig. De in het oorspronkelijk artikel niet duidelijk uitgedrukte bedoeling was geen andere.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Art. 4—7. De Commissie kan zich niet vereenigen met het stelsel der Regering ten opzichte der strafbare feiten, gepleegd buiten het Rijk in Europa, een stelsel dat ook in de afdeelingen slechts weinige voorstanders mogt vinden.

De regeling welke in het ontwerp wordt voorgesteld is omslagtig, onduidelijk, onvolledig en dikwijls onregtvaardig. Behoudens enkele wijzigingen verdient eene regeling als die van § 4 van het Duitsche Strafwetboek ¹ verre de voorkeur. Volgens deze regeling moet de *vreemdeling* alleen wegens die in het buitenland gepleegde misdrijven hier te lande kunnen worden vervolgd, die het karakter van *hoogverraad* hebben, of tegen de oeconomische belangen van Nederland gerigt zijn; verder wegens scheepvaartmisdrijven, die door een vreemdeling ten aanzien van een Nederlandsch schip kunnen gepleegd worden, omdat omtrent die feiten het buitenland in den regel is de *locus delicti*; de *landgenoot* alleen voor diezelfde misdrijven of voor die feiten welke niet alleen door de Nederlandsche strafwet, maar ook in het land waar zij begaan werden met straf bedreigd zijn. Dit laatste voorbehoud is een eisch der billijk-

¹ Wegen der im Auslande begangenen Verbrechen und Vergehen findet in der Regel keine Verfolgung statt.

Jedoch kann nach den Strafgesetzen des Deutschen Reichs verfolgt werden:

1°. ein Ausländer, welcher im Auslande eine hochverräterische Handlung gegen das Deutsche Reich oder einen Bundesstaat, oder ein Münzverbrechen oder als Beamter des Deutschen Reichs oder eines Bundesstaats eine Handlung begangen hat, die nach den Gesetzen des Deutschen Reichs als Verbrechen oder Vergehen im Amte anzusehen ist;

2°. ein Deutscher, welcher im Auslande eine landesverräterische Handlung gegen das Deutsche Reich oder einen Bundesstaat, oder eine Beleidigung gegen einen Bundesfürsten begangen hat;

3°. ein Deutscher, welcher im Auslande eine Handlung begangen hat, die nach den Gesetzen des Deutschen Reichs als Verbrechen oder Vergehen anzusehen und durch die Gesetze des Orts, an welchem sie begangen wurde, mit Strafe bedroht ist.

Die Verfolgung ist auch zulässig, wenn der Thäter bei Begehung der Handlung noch nicht Deutscher war. In diesem Falle bedarf es jedoch eines Antrages der zuständigen Behörde des Landes, in welchem die strafbare Handlung begangen worden, und das ausländische Strafgesetz ist anzuwenden, soweit dieses milder ist.

heid. Een Nederlander moet niet strafbaar zijn voor feiten die de Nederlandsche wet straft, maar die hij in landen waar geen behoorlijke staatsmagt bestaat welligt ter verdediging van leven of eer verplicht was te plegen. Evenmin voor de daden die de wet of de zeden van een ander land, waar hij vertoeft, wettigen. Men denke bijv. aan feiten welke, hier als bankbreuk strafbaar, in België straffeloos zijn.

Tegen dit beginsel zou kunnen worden aangevoerd, dat de Nederlander dan onbeschermd zou zijn tegen misdrijven jegens hem door een Nederlander gepleegd in landen, die eene behoorlijke strafwetgeving missen. De Commissie ziet echter in dit bezwaar geen reden om het stelsel niet aan te nemen. Men meende dat de Nederlander, welke in *onbeschaafde* streken vertoeft, weinig baat zal vinden bij de bescherming der Nederlandsche strafwet en bovendien zich vrijwillig aan de gevaren onderwerpt welke eene niet georganiseerde maatschappij meebrengt, terwijl het niet aangaat op de feiten in die maatschappij bedreven eene wet toe te passen welke met het oog op geheel andere toestanden werd geschreven. Wat eindelijk het bezwaar betreft dat een Nederlander niet tegen vreemdelingen wordt beschermd voor feiten in beschaafde landen gepleegd, meende men vertrouwen te moeten stellen op de wetgevingen van die landen. Wantrouwen zou allermint een klein land als het onze voegen, terwijl een groot land als Duitschland de bescherming van zijne onderdanen tegen vreemdelingen buiten 's lands aan den vreemden wetgever overlaat.

Een ander stelsel, dat eveneens tegenover het Regeringsontwerp werd gesteld, berust op het beginsel, dat behalve voor eenige zeer zware misdrijven, waarvoor zoowel vreemdeling als Nederlander zullen worden strafbaar gesteld, de Nederlandsche strafwet alleen toepasselijk is op den Nederlander, die zich buiten 's lands schuldig maakt aan eenig misdrijf, ter zake waarvan de wet uitlevering toelaat ingeval de schuldige een vreemdeling is. Met dit stelsel kon de Commissie zich niet vereenigen. Zij meende dat de vraag, hoever de heerschappij der Nederlandsche strafwet zich zou uitstrekken, alleen op gronden ontleend aan regt en billijkheid en aan de noodzakelijkheid om de veiligheid van den Staat te beschermen moest worden beantwoord, maar geenszins mogt getoetst worden aan het bestaan van internationale verplichtingen. De minderheid der Commissie, ofschoon aan het territorialiteitsbeginsel, dat de grond is voor het stelsel dat de strafbaarheid afhankelijk stelt van de mogelijkheid tot uitlevering van vreemdelingen, veel waarde hechtende, kon zich echter te eerder bij het gevoelen der meerderheid nederleggen, omdat zij indirect dezelfde uitkomst wenscht te verkrijgen, uitgaande van de stelling, dat niet alleen de thans bestaande uitleveringswet ten eenen male onvoldoende is, maar dat het eenig in deze zuiver beginsel uitlevering medebrengt voor *alle* misdrijven, — een beginsel dat men door alle beschaafde natien zou wenschen gehuldigd te zien.

De Commissie verwijst hier naar de nota van den heer LENTING.¹

¹ Deze nota luidt, op dit punt, als volgt:

Heerschappij der wet.

Het wetsontwerp strekt die heerschappij veel verder uit dan de artt. 8 en 9 van onze tegenwoordige strafvordering en de artt. 6—9 van het ontwerp strafvordering, ingediend bij de Tweede Kamer in de zitting 1863/64, sub. n°. LVIII. Ofschoon de ondergetee-

Art. 4. 1°. Hier worden niet opgenomen art. 110 [102], nos. 3 en 4. Het gevolg daarvan zal zijn, dat in tijd van oorlog, volgens artt. 6 en 81, alsmede art. 75 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande, de vreemdeling voor die feiten *met den dood* zal worden gestraft en volgens dit Wetboek de Nederlander niet met den dood. Bij de voorgenomen herziening der militaire strafwetgeving zal het noodig zijn deze wanverhouding te herstellen.

2°. De opsomming in deze alinea is niet volledig. Als het ontwerp op de instelling eener postspaarbank wet wordt ¹ zullen de spaarbankzegels ontbreken, en het is te vreezen, dat later meerdere leemten zullen worden ontdekt. Het zou daarom wenschelijk zijn eene meer algemeene omschrijving te kiezen. De Commissie geeft in overweging alin. 2 te lezen: »aan eenig misdrijf ten opzichte van Rijksmuntspecien, Rijksmuntpapier, Rijksmerken of van Rijkswege uitgegeven zegels». De be-

kende zich wel kan vereenigen met de uitbreiding, meent hij toch, dat daarop wel eenige aanmerkingen zijn te maken.

Volgens art. 4 toch is de Nederlandsche strafwet toepasselijk op ieder, die zich *buiten het Rijk in Europa* schuldig maakt aan de in dat artikel genoemde misdrijven. »Op ieder»; dus de vreemdeling zoowel als de Nederlander.

Onder de misdrijven, sub. n°. 1 van dat artikel vermeld, wordt ook verwezen naar art. 102 [95]. Blijkens de Memorie van Toelichting op dat artikel wordt met DE regeringsraad bedoeld de Raad van State, als dit collegie in de gevallen van de artt. 42 en 47 der Grondwet het Koninklijk gezag uitoefent.

Het is niet regt duidelijk, hoe een Nederlander — laat staan een vreemdeling — *buiten het Rijk in Europa* (b. v. te Parijs of in Berlijn) dien regeringsraad door geweld of bedreiging met geweld uiteenjagen, of hem tot het nemen of niet-nemen van eenig besluit dwingen, of een of meer leden uit de vergadering verwijderen kan. Zulke feiten kunnen alleen gepleegd worden ter plaatse waar de bedoelde regeringsraad zijne zittingen houdt, en dus *binnen* het Rijk. [Vgl. hierbij het Regeeringsantwoord bij art. 2, hierboven bl. 122.]

Sub n°. 4. van art. 4 wordt verwezen naar de artt. 295 en 296 [275, 276], alsmede de artt. 435 en 436 [381, 382].

De beide eerstgenoemde artikelen hebben betrekking op den slavenhandel. Reeds de Raad van State vestigde de aandacht daarop, dat de heerschappij der wet zich te ver uitstrekt. De Regering gaf in zoover toe, dat zij de artt. 294 en 297 [274 en 277] alleen op Nederlanders toepaste en dus uit n°. 4 van art. 4 overbragt naar art. 5. Doch de vraag blijft hare kracht behouden, of de wet niet te ver gaat, wanneer zij de feiten van artt. 295 en 296 ook voor den vreemdeling strafbaar stelt. De wet van 20 November 1818 (*Staatsblad* n°. 39) straft alleen Nederlandsche onderdanen, en vreemdelingen voor zoover zij op het grondgebied van den Staat zich bevinden. Al is de slavenhandel een der meest ergerlijke handelingen, toch zou de vreemdeling voor een dergelijk feit alleen dan strafbaar gesteld moeten worden, wanneer hij met de in zijn schip zich bevindende slaven handel drijft in onze overzeesche bezittingen, of wel uit die bezittingen zijne slaven haalde; doch dan zou hij ook ginds terecht moeten staan. De opmerking van mr. S. M. S. DE RANITZ in het *Weekblad von het Regt*, n°. 4330, is zeer juist, hoe uitvoering zal gegeven worden aan de visitatie van schepen van vreemde natien, met uitzondering van die van Engeland, krachtens overeenkomst van 4 Mei 1818, om het bewijs te hebben van het gepleegde feit.

Dat de slavenhandel ook gestraft wordt in onze kolonien en bezittingen is wenschelijk; doch de uitdrukking »buiten het Rijk in Europa» is te wijd uitgestrekt.

Hetzelfde geldt voor de feiten van artt. 435 en 436 betrekkelijk zeeroof. De vreemde schipper, die buiten het Rijk in Europa dienst neemt of dienst doet op een (vreemd) vaartuig, bestemd voor zeeroof, zonder daartoe gemagtigd te zijn door eene oorlogvoerende mogendheid, zou alleen dan strafbaar zijn, indien hij Nederlandsche schepen molesteert en door een Nederlandsch schip bemagtigd, hier te lande wordt opgebracht. Maar dan moet dat ook uitgedrukt worden en dan zou dat feit eerder passen in art. 5. Doch het feit alleen dat een *vreemdeling buiten het Rijk in Europa* zich schuldig maakt aan zeeroof *in het algemeen*, zonder nadeel te doen aan de Nederlandsche schepen, hoe kan dat feit onder de heerschappij komen te staan van de Nederlandsche wet?

¹ [Sedert wet geworden; zie de wet van 25 Mei 1880, Stb. 88].

denking welke, op grond van de Memorie van Toelichting [bij art. 216] ad Tit. XI, werd geopperd, dat het vervalschen of namaken van het Rijkszegel juist niet tot de misdrijven gebragt wordt, is niet afdoende, omdat eensdeels onder Rijkszegels moeilijk verstaan kan worden *het* Rijkszegel, en anderdeels omdat, wanneer de Nederlandsche strafwet het feit niet strafbaar stelt, hare toepassing van zelve is uitgesloten.

3°. Aan het slot van deze alinea dient te worden bijgevoegd: »of aan het opzettelijk gebruik maken van eenig der hier vermelde geschriften". Het gebruik maken toch wordt in elk opzigt met de valsheid gelijk gesteld. (Zie Titel XII, Boek II.)

4°. en 5°. Deze beide alinea's kunnen, naar het oordeel der Commissie, vervangen worden door de bepaling: »aan een scheepvaartmisdrijf ten aanzien van een Nederlandsch schip of zeevisschersvaartuig gepleegd". De misdrijven die het ontwerp bovendien opneemt en welke deze omschrijving niet omvat, vallen onder het bereik van art. 3, en voor zoover dit niet het geval is, missen zij de kenmerken van buitengewoon zware vergrijpen of van aanranding van de veiligheid van den Staat, welke de regtvaardiging zijn voor de uitbreiding van de heerschappij der strafwet buiten de grenzen van het Rijk. Slechts ten aanzien van slavenhandel en zeeroof ontstond ernstige twijfel. — De minderheid der Commissie was van oordeel, dat het internationale belang medebrengt om deze ergerlijke feiten, welke uit den aard der zaak gepleegd worden op zee, waar niemand gebied voert, te straffen, door wien en hoe zij ook worden gepleegd. Speciaal ten aanzien van den slavenhandel schijnt de vrees gewettigd, dat wij geen overeenkomsten zouden kunnen sluiten met vreemde mogendheden tot wering van het misdrijf, wanneer niet de verplichting, maar de bevoegdheid om het feit te straffen niet in beginsel in de Nederlandsche strafwet werd uitgedrukt. De Commissie deelde echter in deze bezwaren niet. Zij was van oordeel dat de *wenschelijkheid* om internationale verplichtingen op ons te nemen geenszins a priori vaststaat, terwijl de *mogelijkheid* om die verplichtingen te aanvaarden niet wordt weggenomen door het gemis van bepalingen in het Strafwetboek, dat de strafbaarheid der feiten, onafhankelijk van internationale overeenkomsten, regelt. De omstandigheid dat de zee een gebied is dat aan niemand toebehoort kan, op zich zelf en afgezien van bedoelde internationale regeling, bezwaarlijk een grond zijn voor den Nederlandschen wetgever, om feiten, die de veiligheid van den Nederlandschen Staat niet deren, exceptioneel onder de heerschappij der strafwet te brengen.

Ter vereenvoudiging zou in dit artikel eene nieuwe alinea het feit kunnen vermelden thans omschreven in art. 6, en dus 4°. kunnen gelezen worden: »aan een der misdrijven omschreven in Titel XXX [nu XXVIII] van het Tweede Boek", terwijl dan als 5°. zou volgen de bovengenoemde categorie: »aan een scheepvaartmisdrijf", enz.

Artt. 4—7. De Minister erkent dat de eenvoudigheid te wenschen overlaat. Door de gemaakte wijzigingen meent hij de gemaakte bedenkingen zooveel mogelijk te hebben weggenomen. Voor zoover hij nog van de Commissie in zienswijze verschilt, worde het volgende opgemerkt:

Art. 4. 1°. Bij de voorgenomen herziening der militaire strafwetgeving zal de opmerking worden ter harte genomen.

Art. 4. 4^o. en 5^o. Door de voorgestelde redactie zou aan deze bepalingen eene beteekenis gegeven worden die zij nooit gehad hebben en thans, nu misdrijven buiten 's lands door vreemdelingen tegen Nederlanders gepleegd niet strafbaar zijn, allerminst zouden mogen bekomen.

Afgescheiden van zeeroof en slavenhandel (waarover dadelijk), waren de beide nommers hun oorsprong verschuldigd aan de omstandigheid dat sommige der strafbare feiten, in den 31 [29]sten Titel van het 2de en den 9den Titel van het 3de Boek omschreven, door den schipper en de opvarenden ook *buiten boord* kunnen gepleegd worden. Ten einde dit duidelijker te doen uitkomen, is thans een afzonderlijk art. 7 *nieuw* [art. 7] aan dit onderwerp gewijd. Vermelding van bijzondere artikelen is daar achterwege gelaten; het spreekt wel van zelf dat daar slechts bedoeld zijn die misdrijven en overtredingen die schipper en opvarenden buiten boord *kunnen* plegen.

Daarentegen wordt in art. 4, n^o. 4 de zeeroof gehandhaafd. Volgens het voorstel der Commissie zou wel gestraft worden de vreemdeling die tegen een Nederlandsch vaartuig zeeroof pleegt; *niet* echter de Nederlander die een vreemd schip aanvalt; ja zelfs dan niet als hij het deed varende op een (oorspronkelijk) Nederlandsch vaartuig; art. 3 zou niet baten, want volgens het volkenrecht, welks regelen in art. 8 erkend worden, wordt een schip door het plegen van zeeroof gedernationaliseerd.

Sints eeuwen is algemeen aangenomen dat zeeroof is een misdrijf tegen het volkenrecht, tegen alle staten; door alle Staten te beteugelen; dat de zeeroover is een »*hostis generis humani*», justiciabel in elken Staat wiens marine hem heeft bemachtigd, onverschillig welke de nationaliteit was hetzij van het roofschip, hetzij van de aangevallen schepen, hetzij van den zeeroover, hetzij van zijn slachtoffers.

Ook in onze dagen is dit de leer van de beste Engelsche, Amerikaanse, Fransche en Duitsche schrijvers:

PHILLIMORE. *Commentaries upon International Law*. Vol I (1854) blz. 379. »To whatever country the Pirate may have originally belonged, he is justiciable everywhere; his detestable occupation has made him *hostis humani generis*, and he cannot upon any ground claim immunity from the tribunal of his captor».

WHEATHON. *Elements du droit international*, 3^{ème} Edition. Tom I, bl. 141, »Le pouvoir judiciaire de chaque Etat Souverain s'étend à la poursuite de certains crimes contre le droit des gens et entre autres du crime de piraterie».

ORTOLAN. *Règles internationales et Diplomatie de la mer*, 1864. Tome I, bl. 208. »Il est permis et ordonné à chacun de leur courir sus et de s'en emparer par tous les moyens possibles; et l'état dont les citoyens en ont fait la capture, est appelé avant tous à leur faire subir la juste punition de leurs crimes».

HEFFTER. *Das Europäische Völkerrecht*, 1861, bl. 191. »Jeder Staat, der sich ihrer bemächtigt, ist befugt sie nach seinen Gesetzen zu richten».

De Minister onthoudt zich van verdere aanhalingen. Het geldt een punt waaromtrent geen twijfel bestaat. Trouwens wat zou prak-

tisch van 't verlaten van 't beginsel 't gevolg zijn? Of dat de Koninklijke Nederlandsche Marine niet meer bevoegd zou zijn tot de vervulling van een internationalen plicht mede te werken, dan na den zeeroover beleefd te hebben laten vragen of hij soms ook een Nederlander gemolesteerd heeft. Of dat zij, wijzer dan de wet, het roofschip in den grond zou boren of den zeeroover, zonder vorm van proces, ophangen aan de ra.

Daarentegen heeft hij gemeend te kunnen toegeven aan het verlangen om den slavenhandel uit art. 4 te verwijderen. Het is niet te ontkennen dat gelijkstelling van slavenhandel en zeeroof nog niet als *algemeene* regel van volkenrecht kan worden aangemerkt.

G. O. Art. 4 = art. 4 van het Wetboek.

Beraadslagingen in de Tweede Kamer.

(25 October 1880.)

De heer VAN DE WERK: Wordt dit ontwerp wet, dan zal een Nederlander op een vreemd schip zich aan nagenoeg ieder misdrijf, hoe zwaar ook, kunnen schuldig maken, zonder dat de Nederlandsche regter hem zal kunnen straffen.

Wanneer van de gemengde equipage van een vreemd schip de Hollandsche matrozen, die daarop zich bevinden, den kapitein en den stuurman vermoorden, zich van schip en lading meester maken, dan zullen zij veilig met dat schip in eene Nederlandsche haven binnenvallen en in ons land ongestraft blijven wonen, omdat de Nederlandsche strafwet hen niet zal kunnen treffen. Dit is eene leemte in het wetsontwerp ten gevolge van eene te enge opvatting van het nieuwe systeem.

Het systeem is om ieder, dus ook een vreemdeling die in het buitenland misdoet, slechts strafbaar te stellen in enkele gevallen, namelijk bij hoogverraad tegen ons land, bij valsche munt en aanverwante misdrijven ten opzichte van Nederlandsche munt, bankpapier enz., en in geval van zeeroof. Hier wil ik even releveren dat het door mij zoo even aangehaalde voorbeeld niet valt onder zeeroof, wanneer het schip niet daarvoor bestemd was.

Verder worden de misdrijven van den Nederlander in het buitenland gepleegd bovendien nog met straffen bedreigd, in enkele speciale gevallen meer en tevens ook algemeen wanneer de Nederlander zich in het buitenland schuldig maakt aan een feit hetwelk door de Nederlandsche strafwet als misdrijf wordt beschouwd en waarop door de wet van het land waar het begaan is, straf is gesteld.

Nu zou naar mijn oordeel hieraan moeten worden toegevoegd, het geval dat het misdrijf door een Nederlander in volle zee, dus buiten eenig territoir, begaan, is gepleegd.

Een bondgenoot hiervoor verwacht ik in den Minister van Justitie, want hij zelf zegt (Verslag bij art. 5) dat de artt. 442 en 443 [388, 389] bij name moeten worden genoemd „omdat het feiten geldt die niet in een land gepleegd worden”. De bedoeling van die woorden kan wel geene andere zijn, dan dat de Minister ook meent dat feiten in volle zee begaan slechts strafbaar zijn voor die gevallen waarvoor dat afzonderlijk wordt bepaald.

Hetzelfde wat ik hierboven heb gezegd geldt ook omtrent den *slavenhandel*. De Regering had oorspronkelijk slavenhandel gelijkgesteld met zeeroof, en dus daartegen straffen bedreigd door wien en waar ook begaan. De meerderheid van de Commissie van Rapporteurs, dus niet alle leden, bestreden dit, waarop de Minister heeft geantwoord: „dat hij kan toegeven om *slavenhandel* uit art. 4 te verwijderen”.

Maar omdat de Minister toegaf om dat misdrijf niet op eene lijn te stellen met zeeroof, en dus toegaf om een vreemdeling, die buiten ons rijk slavenhandel drijft, niet volgens onze wet strafbaar te verklaren, behoeft echter niet aan een Nederlander

dat feit geoorloofd te zijn, wanneer het is gepleegd hetzij in een rijk waar slavenhandel niet strafbaar is hetzij in volle zee op een vreemd vaartuig.

De consequentie van de redenering des Ministers zou hebben medegebragt het misdrijf over te brengen uit art. 4 naar art. 5.

Men bedenke bij dit misdrijf wel, dat de Nederlandsche Staat, geroepen om in den Indischen archipel de grondregels van westelijke beschaving te handhaven, niet moet uit handen geven haar regt om hare eigene onderdanen te straffen zoo zij daar, in overleg met onbeschaafde volkeren, dat menschonteerende bedrijf uitoefenen.

Behalve deze twee groote leemten die ik vind in dezen Titel, en die eene aanvulling noodzakelijk maken, wil ik nog met een paar woorden wijzen op hetgeen ik dan te gelijktijd nog in artt. 4 en 5 zou wenschen te zien opgenomen.

In art. 4 namelijk de **art. 409** en **410**. Het zijn wel geen groote misdrijven, maar zoo de strafwet verbiedt aan een vreemd gezagvoerder om eene Hollandsche vlag te voeren, is het vreemd diezelfde wet te zien verklaren dat de Nederlandsche regter daarover niet mag oordeelen.

Ook **408** kan, zoo de dader geen opvarende van een Nederlandsch schip is, strafeloos geschieden.

Met het oog op dit laatste en dergelijke misdrijven, als bijv. het met opzet in den grond varen van een Nederlandsch schip, ware eene bepaling aan te bevelen, dat misdrijven in open zee tegen Nederlanders of Nederlandsche vaartuigen begaan, steeds tot de bevoegdheid van onzen regter behooren.

Een paar woorden nu nog over **art. 5**. Behalve de daarbij genoemde artikelen **206**, **237**, **387**, [**388**] en **388** [**389**] zou ik ook daarin willen opnemen de artikelen **203** en volgende. Het zal toch de vraag zijn of deze misdrijven door Nederlanders in het buitenland gepleegd wel strafbaar zullen zijn ook dan wanneer het Rijk, waarin zij zijn gepleegd, tegen dergelijk feit straffen heeft bedreigd, omdat toch die buitenlandsche wet niet zal verbieden het bevorderen van desertie van een krijgsman in dienst van Nederland, maar in dienst van haar eigen land.

Al ware echter dit bezwaar ongegrond, zoo is evenwel de opname dier artikelen wenschelijk, omdat, ook al is het feit in het buitenland niet strafbaar gesteld, de strafbaarheid door onzen regter evenzeer wenschelijk is. Het zijn misdrijven tegen den Staat gepleegd, misdrijven aan die van landverraad zeer naauw verwant, zoo nauw zelfs dat het oorspronkelijk ontwerp een geval hier had opgenomen dat thans naar Titel 1 van het Tweede Boek is overgebragt. Is er oorlog of oorlog dreigende dan zijn het misdrijven van landverraad. Maar of een oorlog dreigende is zal eene zeer moeilijk bewijsbare omstandigheid zijn. Men moet ook bewijzen dat de dader bekend was met dien dreigenden oorlog.

Als **art. 5** zoo straks aan de orde zal zijn hoop ik nog aan te toonen dat nummer 2 van dat artikel te ruim is gesteld, doordien de in het Duitsche Strafwetboek daaraan toegevoegde beperkende bepalingen zijn weggelaten. [*Bij art. 5 is hierop echter niet teruggekomen.*]

De heer DES AMORIE VAN DER HOEVEN, *lid der Commissie van Rapporteurs*: De Minister heeft in dezen Titel belangrijke veranderingen gebragt naar aanleiding van, en grootendeels overeenkomstig de voorstellen van de Commissie van Rapporteurs. Het is daarom dat ik de vrijheid zal nemen reeds dadelijk een enkel woord te antwoorden op de opmerkingen van den heer van de Werk.

Die geachte spreker meent dat volgens dezen Titel niet strafbaar zullen zijn misdrijven, begaan door Nederlanders op vreemde schepen in volle zee, maar ik meen dat hij daarbij geheel en al over het hoofd ziet de bepaling van **art. 5**, n^o. 2, waarin gezegd wordt: „De Nederlandsche strafwet is toepasselijk op den Nederlander, die zich buiten het Rijk in Europa schuldig maakt: 2^o. aan een feit hetwelk door de Nederlandsche strafwet als misdrijf wordt beschouwd en waarop door de wet van het land, waar het begaan is, straf is gesteld.”

Aangezien nu een schip territoris is, uitgezonderd alleen in geval van zeeroof, waarover afzonderlijk wordt gehandeld, zoo spreekt het van zelf dat een misdrijf door

een Nederlander op een vreemd schip in volle zee gepleegd, altijd zal vallen onder de jurisdictie van het land, waartoe het schip behoort, en men mag met zekerheid aannemen dat dergelijke zware misdrijven, als waarop de heer van de Werk doelde, door de wetten van alle beschaafde landen met straf zullen zijn bedreigd, zoodat zij wel degelijk begrepen zijn onder art. 5, n^o. 2.

Wanneer — en dit geldt voor hetgeen de heer van de Werk heeft opgemerkt omtrent het punt van niet-strafbaarheid van slavenhandel door een Nederlander op een vreemd schip gepleegd — wanneer er landen zouden zijn, waarin de slavenhandel niet zou worden beschouwd als een strafbaar wanbedrijf, dan zou het ons niet passen, volgens het juiste beginsel in dit ontwerp aangenomen, te willen zijn *plus royalistes que le roi*, en in dat geval kunnen ook wij aan een Nederlander, die zich in zulk een onbeschaafd land aan dat misdrijf schuldig maakt, geen straf opleggen. Ik meen dus dat de opmerking van den geachten spreker geen grond heeft en dat de gewigtige lacune waarop hij wees, in dezen Titel *niet* bestaat.

De heer MACKAY: Ik wensch de aandacht van den Minister te vestigen op n^o. 3 van dit artikel. Daar wordt genoemd „valscheid hetzij in schuldbriefen of certificaten van schuld van den Nederlandschen Staat of van eene Nederlandsche provincie, gemeente of openbare instelling”. Daarin is geen sprake van Nederlandsche bankbiljetten, want uit art. 226 zou men kunnen opmaken dat de Nederlandsche Bank niet behoort tot de hier bedoelde openbare instellingen, want n^o. 5 van dat artikel spreekt van valscheid „in voor omloop bestemd crediet- of handelspapier”, en daaronder zijn gemelde bankbiljetten, volgens de Memorie van Toelichting, begrepen. Maar nu vraag ik of dit niet is eene ommissie en of het niet wenschelijk is dat in art. 4, n^o. 3, ook de bankbiljetten worden genoemd, hetzij gelijk in art. 226, hetzij meer speciaal, want dat het crediet enorm zou worden geschokt en enorme nadeelen zouden ontstaan uit valscheid in bankbiljetten, is boven allen twijfel verheven. De nadeelen zouden zelfs nog grooter zijn dan bij eene valscheid in muntbiljetten.

De heer VAN DE WERK: „Schip is territoire”. Deze volkenrechtelijke regel wordt mij door het geachte lid van de Commissie van Rapporteurs als eenig argument tegen mijn betoog toegevoegd.

Mijne bezwaren blijf ik als volkomen onverzwakt handhaven.

Niettegenstaande dat leerstuk van het volkenrecht, heeft de Regering en ook de Commissie het noodig geacht het „Schip is territoire” voor onze schepen in dit ontwerp te bekrachtigen.

Ligt daarin niet een bewijs dat men betwijfelt of de regter de onfeilbaarheid van dien ongeschreven volkenrechtelijken regel steeds zou beamen? En nu vergeet men dat het bij de door mij gestelde quaestie niet is de vraag of Nederland dan wel of iedere vreemde Staat dien regel onderschrijft. Voor Nederland slechts maken wij de wet. Die wet kan op de opvatting van het buitenland geen invloed uitoefenen. Men vergeet verder dat bij onbeschaafde volkeren omtrent dergelijke vraagstukken geen opinie bestaat, en dat bij deze Staten, men denke aan Barbarije, wel geen wetten zullen bestaan die slavenhandel verbieden. Al wil nu de spreker van de Commissie slavenhandel binnen die Staten door ieder straffeloos laten plegen, dan kan hij niet willen dat Nederlanders een schip van dergelijk Rijk bemannende daarmede slavenhandel kunnen plegen zoo dit slechts een kanonschot buiten onze grenzen geschiedt, al ware het zelfs dat het handelsartikel uit Nederlandsche onderdanen bestond.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Wat betreft de opmerking van den geachten afgevaardigde uit Zevenbergen, vereenig ik mij geheel met het antwoord van den heer van der Hoeven.

Het bezwaar van den geachten spreker uit Amersfoort zal, dunkt mij, vervallen, wanneer hij het volgend artikel inziet. Al is het waar dat de bankbiljetten (zoo als ook blijkt uit art. 5 in de oorspronkelijke redactie), niet, althans niet *per se*,

vallen in de termen van art. 4, dan voorziet daarin toch art. 5. In alle beschaafde Staten wordt valsheid in buitenlandsch bankpapier strafbaar gesteld. Art. 5 n^o. 2, is dus van toepassing.

De heer MACKAY: Mijn bezwaar geldt niet art. 5, maar art. 4. De vreemdeling die zich buiten 's lands schuldig maakt aan vervalsching van bankbiljetten, valt niet onder art. 4; maar ook niet onder art. 5, omdat dit laatste artikel uitsluitend op Nederlanders toepasselijk is. Nu wil de Minister de quaestie in het midden laten, maar ik verwijs hem naar art. 226, n^o. 5, waaronder volgens de Memorie van Toelichting de vreemde en Nederlandsche bankbiljetten vallen, en niet onder n^o. 1 van dat artikel. Ik meen dus dat deze biljetten niet begrepen zijn onder art. 4, n^o. 3, en blijf er bij dat het zeer wenschelijk zou zijn als zij daar alsnog in werden vermeld.

De heer MODDERMAN, *Minister van Justitie*: Ik meen dat de geachte spreker thans een ander artikel over het hoofd ziet. Hij heeft het oog op vreemdelingen, die buiten 's lands valsche Nederlandsche bankbiljetten maken. Van twee dingen één: of de falsaris bewaart die bankbiljetten; in dit geval kunnen wij hem niet treffen maar is het dan ook niet noodig. Of hij voert ze hier in en dan valt hij onder art. 232. Nu behoeft de regter niet te vragen: waar hebt gij die gemaakt; hij zegt eenvoudig: gij hebt ze hier te lande *ingevoerd*.

Art. 5.

De Nederlandsche strafwet is toepasselijk op den Nederlander die zich buiten het rijk in Europa schuldig maakt:

1^o. aan een der misdrijven omschreven in de Titels I en II van het Tweede Boek, en in de artikelen 206, 237, 388 en 389;

2^o. aan een feit hetwelk door de Nederlandsche strafwet als misdrijf wordt beschouwd en waarop door de wet van het land, waar het begaan is, straf is gesteld.

De vervolging kan ook plaats hebben, indien de verdachte eerst na het begaan van het feit Nederlander wordt.

O. R. O. ART. 5. De nederlandsche strafwet is toepasselijk op:

1^o. den Nederlander die zich buiten het rijk in Europa schuldig maakt aan een der misdrijven, omschreven in de Titels I, II, IX, X en XI van het tweede Boek, benevens in de artikelen 124, 125, 154, 171, 177, 179, 181, 183, 185, 227, 246—248, 258, 294, 297, 437, 438, 442 en 443;

2^o. den Nederlander die zich buiten het rijk in Europa schuldig maakt aan eenig misdrijf tegen of ten nadeele van een Nederlander;

3^o. den Nederlander die zich buiten het rijk in Europa tegen of ten nadeele van een vreemdeling, en den vreemdeling die zich aldaar tegen of ten nadeele van een Nederlander schuldig maakt aan een der misdrijven, omschreven in de Titels XIX, XXIII en XXIV van het Tweede Boek benevens in de artikelen 257, 262—268, 273—277, 298—300, 302—305, 308, tweede lid, 324, tweede en derde lid, 325, tweede en derde lid, 326, 327, 328, tweede en derde lid, 336—339, 354, 356, 368, 370, 371, 373, 383, 463, 471 en 472;

- 4°. den vreemdeling die zich buiten het rijk in Europa tegen of ten nadeele van een Nederlander schuldig maakt aan een der misdrijven, omschreven in Titel IX van het Tweede Boek benevens in de artikelen 171, 3°, 177, tweede lid, 179, 3°, 181, 2°, 183, 3°, 246—248 en 258.

Memorie van Toelichting.

Ad 3^{um}. Art. 5 vermeldt sub 1°. alleen misdrijven welke niet of niet altijd tegen of ten nadeele van bepaalde personen gepleegd worden: die tegen de veiligheid van den staat en de koninklijke waardigheid, meineed, muntmisdrijven en valsheid in zegels of stempels (boek II, titels I, II, IX, X en XI), bevordering van slavenhandel en zeeroof; voorts nog een aantal in bijzondere artikelen omschreven misdrijven, waaronder de voornaamste tegen de algemeene veiligheid van personen en goederen (boek II, titel VII). Van titel I en II, boek II, hier geheel vermeld, zijn reeds enkele artikelen genoemd in art. 4, 1°, dat een ieder en dus ook den Nederlander betreft. Het is echter wenschelijk en in overeenstemming met de reeds opgegeven wijze van indeeling der onderscheiden gevallen, onder de artt. 3—7 al die gevallen, waarin de nederlandsche nationaliteit van den dader reeds voldoende grond oplevert om de heerschappij der nederlandsche strafwet buiten het in art. 2 aangewezen gebied uit te strekken, hier bijeen te brengen, ook al waren zij ten deele reeds genoemd in art. 4, dat op een anderen grond rust.

Ad 4^{um}. Art. 5, 2°. stemt grootendeels overeen met art. 9, 1°. strafv. en met art. 7, 1°. ontw. strafv. 1863, en eischt dus geene breede toelichting. Alléén zij opgemerkt dat aan de Nederlanders buitenslands geene mindere bescherming toekomt dan aan den nederlandschen staat, volgens n°. 1 van het artikel, wordt toegekend; en dat dus geen Nederlander die in den vreemde eenig misdrijf beging tegen een landgenoot, na zijne terugkomst in Nederland veilig moet zijn tegen vervolging hier te lande, terwijl art. 3 grondw. zich tegen zijne uitlevering aan den vreemden staat verzet.

Ad 5^{um}. Art. 5, 3°. stemt in zoover overeen met art. 9, 2°. strafv. dat het de misdrijven waarover de heerschappij der nederlandsche strafwet zich in de hierbedoelde gevallen uitstrekt, bij name aanwijst. De kritiek van dit artikel in de mem. van toel. op art. 7 ontw. strafv. 1863 treft niet het beginsel, maar de toepassing daarvan in het geldende regt. Met dit ontwerp de toepasselijkheid der nederlandsche strafwet alleen afhankelijk te stellen van het minimum der bedreigde strafscheen onaannemelijk. Evenmin moet men zich met art. 9, 2°. strafv. bepalen tot de opnoeming van eenige zeer zware misdrijven. Het leidend denkbeeld moet veeleer zijn, dat de toepasselijkheid der nederlandsche strafwet hier worde aangenomen voor alle misdrijven die van dat gewigt zijn, dat het wenschelijk is, dat daarvoor ook uitlevering zal kunnen worden gevraagd of toegestaan¹. Dan toch kan de Nederlander zich niet onttrekken aan de vervolging wegens een misdrijf, door hem in den vreemde gepleegd of ten nadeele van een vreemdeling, door de wijk te nemen naar Nederland; terwijl omgekeerd bij misdrijven buitenslands door vreemdelingen tegen of ten nadeele van Nederlanders ge-

¹ Gelijk beginsel werd reeds aangenomen in art. 2 der belgische wet van 30 Dec. 1836.

pleegd of vervolging kan plaats hebben in den vreemden staat waar het misdrijf is begaan, of, zoo de schuldige is gevlucht naar een anderen vreemden staat, zijne uitlevering van dezen kan worden gevraagd om hem hier te lande te doen teregtstaan.

Ad 6^{um}. Art. 5, 4^o. Al de hier genoemde misdrijven zijn reeds vermeld sub 1^o. van het artikel, maar daardoor wordt wel voorzien in het geval, dat de Nederlander ze buiten 's lands pleegt tegen of ten nadeele van een vreemdeling, niet in het omgekeerde geval. Toch zijn die misdrijven van zoodanigen aard, dat de vreemdeling, die ze elders heeft gepleegd, hier te lande, behoudens het bepaalde bij art. 76 [68], niet buiten het bereik der strafwet moet zijn.

Advies van den Raad van State.

Art. 5 is gedeeltelijk herhaling met opzigt tot den Nederlander, die het misdrijf pleegt, van hetgeen in art. 4 reeds strafbaar gesteld werd ten aanzien van Nederlanders en vreemdelingen beiden.

Uit dat oogpunt beschouwd bevelen die twee artikelen, in onderling verband beschouwd, zich minder aan dan de betrekkelijke artikelen van het ontwerp-wetboek van strafvordering.

De memorie van toelichting geeft echter van bedoelde herhaling de reden, waarmede de Raad van State zich kan vereenigen.

N^o. 1. De Raad betwijfelt, of het juist zij titel IX boek II hier almede te vermelden.

Wordt de meeneed gepleegd buiten het Rijk in Europa, hij zal strafbaar zijn voor den territorialen regter.

De Nederlandsche regter zou zich dit misdrijf hoogstens en alleen dan behooren aan te trekken, indien van de meeneedige verklaring (art. 228) [207], hier te lande in of buiten geregte wierd, of zou moeten worden gebruik gemaakt.

Buiten dit geval moet, naar 's Raads inzien, de gepleegde meeneed hier te lande geïgnoreerd blijven.

De redenen, die er toe leiden om de artt. 246—248 (titel XII valseheid in geschriften, 225—227) in art. 5 n^o. 1 op te nemen gelden niet, immers niet in die mate, voor het misdrijf van meeneed, voor zooverre de uitwerking van laatstbedoeld misdrijf zich hier te lande niet vertoonde.

Van titel III boek II worden in art. 5, 1^o. alleen de artt. 124 en 125 [115, 116], aanslag tegen den persoon van een regerend Vorst of ander hoofd van eenen bevrienden staat, genoemd, en niet de volgende artikelen, handelende over opzettelijke beleediging van zoodanig Vorst of hoofd.

Met het oog op het voorbehoud in het tweede lid der artt. 62 en 63 [53, 54] ten aanzien van drukpersmisdrijven gemaakt, acht de Raad van State de niet-vermelding te dezer plaatse genoegzaam geregvaardigd.

Met het leidend denkbeeld, dat blijkens de memorie van toelichting aan art. 5 n^o. 3 ten grondslag ligt, namelijk dat de toepasselijkheid der nederlandsche strafwet hier worde aangenomen voor alle misdrijven, die van dat gewigt zijn, dat daar-

Rapport aan den Koning.

N^o. 1. De meeneed behoort tot de zware misdrijven, aan wier vervolging de Nederlander, die ze in den vreemde gepleegd heeft, zich, onverminderd het bepaalde bij art. 76 [68],

voor ook uitlevering kan worden gevraagd en toegestaan, kan de Raad van State zich gereedelijk vereenigen.

Hij moet echter opmerken, dat sedert tot stand is gekomen de wet van 6 April 1875 (*Staatsblad* n°. 66), aan welker art. 2 dat leidende denkbeeld en de daaruit voortgevloeide bepalingen alsnog zullen dienen te worden getoetst.

Hoe overigens met dat leidende denkbeeld overeen te brengen zij het hier te lande strafbaar stellen van buiten 's lands gepleegde misdrijven, als bij voorbeeld die, vermeld in de artt. 273—276 [255—258], 302 [280], 305, feiten betreffende, van welke sommigen welligt niet eenmaal in den vreemde overal strafbaar zijn, — wordt in de memorie van toelichting niet duidelijk gemaakt.

Wil men feiten als bij voorbeeld dat van art. 305 (onwettige opsluiting in een krankzinnigengesticht), buiten 's lands gepleegd, hier te lande strafbaar stellen, dan kan dit niet geschieden op gronden, ontleend aan het reciprociteitsstelsel of aan dat van wederzijdsche uitlevering, welke voor zoodanig feit niet bestaat.

Eindelijk doen zich bij art. 5, met opzigt tot de koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddelen, nog de navolgende vragen voor:

Zullen Europesche of andere ingezetenen, in eene onzer koloniën gevestigd, die echter geene Nederlanders zijn in den zin der wet van 28 Julij 1850 (*Staatsblad* n°. 44), als vreemdelingen te beschouwen zijn bij het plegen van een der misdrijven in art. 5 opgenoemd?

Zoo als het artikel thans luidt, kan die vraag niet anders dan toestemmend worden beantwoord.

De Raad betwijfelt echter, of het juist zij zoodanigen vrijbrief aan ingezetenen onzer koloniën, voor zoverre zij geene Nederlanders zijn, uit te reiken.

niet moet kunnen onttrekken door zich naar Nederland te begeven. De analogie met andere soorten van valsheid (B. II titel XI en XII, artt. 246—248) [225—227], schijnt hier ook niet wel te kunnen worden ontkend.

N°. 3. De leidende gedachte, die aan deze bepaling en aan het thans aan dit artikel toegevoegde nummer 4 ten grondslag ligt is, zooals de Raad van State terecht herinnert, de toepasselijkheid van de nederlandsche strafwet aan te nemen voor alle misdrijven, die van dat gewigt zijn, dat daarvoor ook uitlevering kan worden toegestaan. Hierin ligt echter geene reden, om deze bepalingen alsnog te toetsen aan art. 2 der wet van 6 April 1875 (*Staatsblad* n°. 66). Niet het strafwetboek moet de uitleveringswet, maar omgekeerd die wet zal het wetboek moeten volgen. Na de vaststelling van het nieuwe wetboek van strafregt, zal eene herziening van art. 2 der voormelde wet dan ook onvermijdelijk zijn, tevens om in die wet de terminologie van het wetboek over te nemen. Het ontwerp gaat geenszins te ver, als het hier de ernstige misdrijven van de artt. 273—276 [255—258], 302 [280] en 305 niet met stilzwijgen voorbij gaat en dus in beginsel aanneemt, dat daarvoor ingevolge de wet uitlevering zal behooren te worden toegestaan. Of dit bij tractaat met een vreemden Staat ook werkelijk zal geschieden, is natuurlijk, even als ten aanzien van alle andere misdrijven, afhankelijk onder andere van de vraag, of de wetten van dien Staat die misdrijven mede strafbaar stellen.

De vragen eindelijk, waartoe art. 5 met opzigt tot de koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddelen aanleiding geeft, vinden naar het oordeel van den ondergeteekende eene voldoende oplossing in het tweede lid van art. 90 [83]

Vragen ook van anderen aard deden zich voor.

Wat zal regtens zijn, in geval n^o. 2 van art. 5, als het misdrijf is gepleegd tegen of ten nadeele van een van Uwer Majesteits Indische onderdanen, geen Nederlander in den zin der wet zijnde? Zal de wet dan krachteloos zijn? Wat, als een Nederlander in de kolonie een misdrijf heeft begaan tegen een inlandsch onderdaan en daarna de kolonie verlatende, in het moederland terugkeert? Zal die Nederlander dan hier te lande niet kunnen worden vervolgd?

Een en ander doet de vraag ontstaan, of in art. 5 niet hetzelfde als voor Nederlanders moet gelden voor koloniale onderdanen, geen Nederlanders zijnde.

Art. 90 [83], tweede lid des ontwerps, in verband beschouwd met art. 22, eerste lid der wet van 6 April 1875 (*Staatsblad* n^o. 66), verwijzende naar art. 5 van het burgerlijk wetboek, schijnt op dit punt niet voldoende.

In ieder geval dient de memorie van toelichting zich nader over deze vraagpunten uit te laten.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

De Commissie geeft, naar aanleiding van hetgeen reeds boven opgemerkt is, in overweging dit artikel te lezen als volgt:

»De Nederlandsche strafwet is toepasselijk op den Nederlander, die zich buiten het Rijk in Europa schuldig maakt:

»1^o. aan een der misdrijven, omschreven in de Titels I en II van het Tweede Boek;

»2^o. aan een feit, hetwelk door de Nederlandsche strafwet als misdrijf wordt beschouwd en dat door de wet van het land, waar het gepleegd is, met straf is bedreigd. De vervolging kan ook plaats hebben, indien de dader bij het plegen van het feit nog geen Nederlander was."

De laatste alinea is daarom, in navolging van het Duitsche strafwetboek, opgenomen, omdat zich het geval zou kunnen voordoen dat een vreemdeling na het plegen van een misdrijf Nederlander werd. In dat geval zou uitlevering onmogelijk zijn en, zonder bedoelde bepaling, evenzeer vervolging krachtens dat artikel.

De laatste zinsnede van § 4 van het Duitsche wetboek werd niet overgenomen; zij bevat eene al te fijne onderscheiding. Men wordt Nederlander met al de voorregten, maar ook met alle bezwaren daaraan verbonden.

Art. 5. 1^o. De artt. 227, 258, 442 en 443 moeten vermeld worden. In art. 227 [206] geldt het een feit dat de vreemde

van het ontwerp, in verband met de bepalingen der uitleveringswet. De ingezetenen der koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen, die Nederlanders zijn volgens het Burgerlijk Wetboek, mogen, wegens het bepaalde bij art. 22, eerste lid, in verband met art. 2, aanhef, en art. 16 en volgende der wet van 6 April 1875 (*Staatsblad* n^o. 66), niet worden uitgeleverd. Daaruit volgt nu (art. 90, alinea 2) dat, zoolang hierin geene verandering wordt gebragt, het Wetboek van Strafrecht hen met Nederlanders *summo jure* gelijk stelt en hen dus als zoodanig beschouwt. Met een enkel woord in dien geest is de toelichting van art. 90, alinea 2, nog aangevuld.

justitie zich niet zal aantrekken; in art. 258 [237] een feit dat in 't buitenland niet overal strafbaar is en juist bij voorkeur in 't buitenland gepleegd wordt. In de artt. 442 en 443 [388 en 389] feiten die niet in een *land* gepleegd worden.

De Commissie ziet geen bezwaar in het opnemen der voorgestelde artikelen.

2°. Het geval dat een vreemdeling *na* het plegen van een misdrijf, Nederlander wordt, zal, naar het oordeel van den Minister, niet licht voorkomen. Geldt het een ernstig misdrijf, dan zal het in de zes jaren van verblijf hier te lande, die aan de naturalisatie moeten voorafgaan en bij de informatiën die, bij verzoek om naturalisatie, worden ingewonnen, wel ontdekt worden en de naturalisatie achterwege blijven. Had het misdrijf een minder ernstig karakter, dan is het toch verjaard (art. 79²) [70]. Ook schijnt het min logisch een artikel, dat de Nederlandsche wet alleen toepasselijk verstaat op den Nederlander die zich schuldig maakt, te eindigen met de opmerking dat onder dien Nederlander ook een vreemdeling begrepen wordt.

Bij het mondeling overleg heeft de Commissie den Minister er op gewezen 1°. dat de daders van ernstige misdrijven dikwijls geruimen tijd onbekend blijven, zoodat het ligt mogelijk is dat misdadigers zouden worden genaturaliseerd, die men na de naturalisatie niet zou kunnen straffen en evenmin uitleveren; 2°. dat naturalisatie niet het eenige middel is waardoor men Nederlander wordt; men denke bijv. aan de vreemde vrouw die met een Nederlander in het huwelijk treedt.

De Minister heeft daarop verklaard dat hij geen overwegende reden had om niet aan den wensch der Commissie te voldoen.

Opmerking van Prof. M. de Vries.

een der misdrijven, omschreven: met komma. Ik zou meenen, dat hier geene komma noodig is, want *de misdrijven, omschreven in Titel I* staat gelijk met *de in Titel I omschreven misdrijven*. Er is dus geene afscheiding. Zoo ook in art. 6.

G. O. ART. 5 = art. 5 van het Wetboek.

[Vgl. het Verslag en de Beraadslagingen van de Tweede Kamer over art. 4, alsmede die Beraadslagingen over art 68.]

Art. 6.

De Nederlandsche strafwet is toepasselijk op den Nederlandschen ambtenaar die zich buiten het rijk in Europa schuldig maakt aan een der misdrijven omschreven in Titel XXVIII van het Tweede Boek.

O. R. O. ART. 6. De nederlandsche strafwet is toepasselijk op hem die zich buiten het rijk in Europa schuldig maakt aan een der misdrijven, omschreven in Titel XXX van het Tweede Boek.

Memorie van Toelichting.

Ad 7^{um}. Art. 6. In den regel wordt het ambt alleen uitgeoefend en is dus ambtsmisdrijf alleen mogelijk op het gebied van den staat in wiens dienst de ambtenaar is. Uitzonderingen op dezen regel kunnen zich echter zeer goed voordoen, b. v. bij postbeambten, hun dienst verrijtende op spoorwegen ook waar deze de nederlandsche grenzen overschrijden, of bij ambtenaren der politie die een ter zake van misdrijf verdachte of veroordeelde over vreemd grondgebied leiden, krachtens bepalingen der uitleveringsverdragen en met toestemming van het bevoegde vreemde gezag. Met het oog op deze en dergelijke gevallen is dit artikel onmisbaar.

Regeeringsopmerking in het Verslag der Tweede Kamer.

Art. 6. »hem'' is in »den Nederlandschen ambtenaar'' veranderd, omdat, wegens de wijziging van art. 5, medeplichtigen niet onvoorwaardelijk strafbaar mogen worden gesteld.

G. O. ART. 6 = art. 6 van het Wetboek.

O. R. O. ART. 7. De nederlandsche strafwet is toepasselijk op ieder die zich buiten het rijk in Europa schuldig maakt aan een der in de artikelen 168—170 omschreven misdrijven, wanneer of een Nederlander partij in het tweegevecht is, of partijen zich opzettelijk tot het houden van het tweegevecht buiten het rijk in Europa hebben begeven.

[Zie ook O. R. O. art. 4 n^o. 4 en 5.]

Memorie van Toelichting.

Ad 8^{um}. Art. 7. Wil men het tweegevecht door de nieuwe strafbepalingen (boek II, titel VI) ernstig te keer gaan, dan moet niet alleen elk tweegevecht waarin een Nederlander partij is, onder het bereik der nederlandsche wet vallen, ook dan wanneer het buitenslands plaats heeft, maar dan moet het tevens aan niemand, wien dan ook, vrijstaan zich aan het gevolg der nederlandsche strafwet te onttrekken, door zich opzettelijk tot het houden van een hier beraamd tweegevecht over de grenzen te begeven.

Advies van den Raad van State.

De raad geeft in bedenking dit artikel eenigermate te beperken, en wel tot de gevallen, waarin een Nederlander of een met den Nederlander gelijkstaand persoon (art. 90) [83] in het tweegevecht partij is geweest.

Wanneer en zoo dikwerf vreemdelingen op vreemd grondgebied een tweegevecht aangaan of als getuigen daarbij dienen, — al moge de twist,

Rapport aan den Koning.

De meening, dat dit artikel te ver gaat, is zeer betwistbaar. Er worde in het oog gehouden, dat het partijen, al behoort daartoe geen Nederlander, alleen dan aan de nederlandsche strafwet onderwerpt, als zij het bepaalde opzet hebben gehad om hunne daad aan de heerschappij onzer wet te onttrekken, door zich alleen om die reden over de grenzen te begeven.

die tot het tweegevecht aanleiding gaf, hier te lande ontstaan of de voor bereidende maatregelen hier te lande genomen zijn, — bestaat er geene genoegzame reden voor de toepasselijkheid der Nederlandsche strafwet.

Verslag van de Tweede Kamer met Regeeringsantwoord.

Dit artikel gaat te ver. Niet alleen beaamt de Commissie de aanmerking van den Raad van State, maar zij meent ook dat een Nederlander in den vreemde dikwijls door de zeden van het land waar hij zich bevindt tot een tweegevecht kan gedwongen worden. In die gevallen te straffen ware niet te billijken. Vooral nu het ontwerp de uitdaging tot tweegevecht strafbaar stelt, zou het artikel zonder bezwaar geheel kunnen vervallen.¹

Art. 7 (oud). Dat dit artikel inderdaad te ver ging stemt de Minister gereedelijk toe. Ook van den Nederlander die het land verlaat om even over de grenzen te duelleeren, behoeft wegens de nieuwe redactie van *art. 5 n^o. 2*, niet gesproken te worden daar zoowel in Duitschland als Belgie het duel strafbaar is en dergelijke poging tot wetsontduiking dus niet zou slagen.

[*Art. 7 O. R. O.* is alzoo vervallen.]

Art. 7.

De Nederlandsche strafwet is toepasselijk op den schipper en de opvarenden van een Nederlandsch vaartuig, die zich buiten het rijk in Europa, ook buiten boord, schuldig maken aan een der strafbare feiten omschreven in Titel XXIX van het Tweede Boek en Titel IX van het Derde Boek.

Regeeringsopmerking in het Verslag der Tweede Kamer.

Art. 7 (nieuw). De Minister verwijst naar zijn antwoord ad *art. 4, n^o. 4 en 5.*

G. O. Art. 7 = art. 7 van het Wetboek.

¹ Nota van den heer Lenting:

Hier wordt het tweegevecht, dat tusschen een Nederlander en een vreemdeling buiten het Rijk in Europa plaats heeft, strafbaar gesteld, en ook tusschen vreemdelingen, die zich tot het houden van het tweegevecht buiten het Rijk in Europa hebben begeven. De heer DE RANITZ (*Weekblad van het Regt.* n^o. 4330) noemt dat te regt een wel wat ver gedreven zorg van den Nederlandschen wetgever, dat namelijk de Nederlander, die bijv. te Monaco met een vreemdeling duelleert, strafbaar is. Deze opmerking klemt te meer, als men in aanmerking neemt, dat *art. 168 [154]*, 1ste lid, reeds het tweegevecht op zich zelf straft, ook zelfs wanneer geen lichamelijk letsel het gevolg er van is. Wanneer dus een tweegevecht tusschen een Nederlander en een vreemdeling geheel bloedeloos te Monaco plaats heeft, dan toch zijn de beide partijen hier strafschuldig. Gaat men daarmee niet te ver? Gaat men niet te ver, indien men het tweegevecht tusschen een paar vreemdelingen, die zich daarvoor buiten 's lands begeven, en welk tweegevecht zonder lichamelijk letsel afloopt, aan eene vervolging blootstelt, indien zij niet onmiddellijk, doch binnen de zes jaren (tijdstip der verjaring) hier te lande terugkeeren?

Art. 8.

De toepasselijkheid der artikelen 2—7 wordt beperkt door de uitzonderingen in het volkenrecht erkend.

O. R. O. Art. 8. De toepasselijkheid der artikelen 2—7 wordt beperkt door de uitzonderingen in het volkenrecht erkend.

Memorie van Toelichting.**C. Exterritorialiteit (art. 8).**

In eene volledige regeling van de heerschappij der nederlandsche strafwet mag eene wettelijke erkenning van het volkenrechtelijk beginsel van exterritorialiteit niet ontbreken. Gewoonte geeft geen regt dan alleen wanneer de wet daarop verwijst. Deze regel geldt ook voor volkenrechtelijke gewoonten, hoe oud en algemeen erkend dan ook. Beperking van de algemeene voorschriften over het plaatselijk gebied der nederlandsche strafwet en de personen aan hare heerschappij onderworpen door de uitzonderingen in het volkenrecht erkend, kan den rechter alléén vrijstaan uit kracht van eene uitdrukkelijke wetsbepaling. Bij het ontwerpen van zoodanige bepaling kan tweeërlei weg worden ingeslagen. Men kan of, gelijk art. 4 van het saksische strafwetboek van 1855, de bepaalde uitzonderingen min of meer volledig opsommen, of met art. 12 van het beijersche strafwetboek van 1862 in het algemeen naar die uitzonderingen verwijzen. Dit laatste schijnt verreweg verkieslijk. Een beginsel van volkenrecht is niet wel vatbaar voor eenzijdige regeling. Codificatie kan hier alleen het gevolg zijn van internationale regeling. Zoolang deze ontbreekt, moet men den regter niet binden door beperkende voorschriften, maar hem geheel vrijlaten in het onderzoek wat het ongecodificeerde volkenrecht al of niet medebrengt.

Ten slotte zij nog opgemerkt dat de bepaling, in het algemeen terugwijzende naar de artt. 2—7, niet alleen van toepassing is op feiten gepleegd op nederlandsch grondgebied, maar ook op buitenslands gepleegde misdrijven en overtredingen die onder het bereik der nederlandsche strafwet vallen; wanneer en voorzooverre daaraan wordt deelgenomen door personen die aanspraak kunnen maken op het regt van exterritorialiteit.

Advies van den Raad van State.

Terecht brengt de memorie van toelichting (op artt. 3—7) onder dit artikel [8] ook het vreemde oorlogschip en de aan boord daarvan in de nederlandsche havens of reeden gepleegde misdrijven, welke de territoriale rechter naar de algemeen aangenomen beginselen van volkenrecht zich niet pleegt aan te trekken.

Het artikel 8 brengt overigens in den met opzigt tot het regt van exterritorialiteit bestaanden onzekeren regtstoestand geene verandering.

Rapport aan den Koning.

Zou het, in afwijking van de zienswijze van den Raad van State, niet aannemelijk zijn dat de regtstoestand, met het oog op art. 3 der wet, hou-